MIHAIL SADOVEANU

MIHAIL SADOVEANU

NICOARĂ POTCOAVĂ

Capitolul 1

La hanul lui Goraşcu Haramin.

De la adormirea bătrânului Ştefan-Voievod, părintele Moldovei, trecuseră şaptezeci şi doi de ani. Urgii felurite se abătuseră asupra ţării: foametea şi ciuma se dovedeau tot aşa de cumplite cât şi războaiele pentru stăpânirea ţării. Ca şi cu un veac mai nainte, se perindaseră feciori legiuiţi ori copii din flori ai Domniei, care râvneau să ia puterea, stârnind tăieri, pustiiri şi pojaruri, cu ajutor de la munteni, Ieşi ori tătari, şi gloabele le plăteau bieţii pământeni. Aceştia de mult scorniseră vorba potrivită pentru asemenea împrejurări despre schimbarea domnilor şi bucuria nebunilor. Sărăciţi şi prigoniţi de poghiazuri şi bulucuri de pradă, se îngreţoşau şi moldovenii de asemenea viaţă; puneau şi ei mâna pe sabie şi se amestecau în războaiele timpului. Ajutau la ieşirea în asemenea treburi şi asupririle cnejilor care îşi sporeau tot mai mult lăcomia de a apuca silnic ocinile răzăşilor şi storceau fără nici o cumpătare pe ţăranii plugari.

În acea vreme s-a stârnit o altă zicală a norodului:

Lăcomia.

Vinde neamul şi moşia.

Către sfârşitul primăverii anului 1576, la hanul lui Goraşcu, poreclit Haramin, se găsea, ca într-o zi de sărbătoare ca aceea a Rusaliilor, adunare de oameni în trecere.

Hanul lui Haramin se afla aşezat la o răspântene de drumuri care apucau spre Roman şi Piatra, spre Baia, spre valea Siretului şi scaunul ţării. La Tuchilaţi, unde era şi pod

pe şăici la apa Moldovei, fusese în acea zi iarmaroc; şi unii dintre oamenii de prin sate făcuseră popas la Goraşcu Haramin, în calea întoarcerii; deshămaseră caii de la căruţe şi stăteau la sfat, unii în soarele amiezii, alţii sub nişte nuci vechi ce împodobeau dâmbul oblu de la cotitură. Hanul, care era în acelaşi timp şi cinstită crâşmă. fusese bine adăpostit şi dinspre miezul nopţii şi dinspre răsărit: îl durase, din bârne şi vălătuci, bunicul lui Goraşcu – unul popa Ilie. Îi mai zicea Popa-lui-Vodă, pentru că ieşise c-o bute de vin în calea alaiului lui Ştefan-Voievod ş-o închinase măriei sale şi curtenilor săi. Atunci măria sa i-a mulţămit zâmbind şi l-a bătut pe spate. Goraşcu Haramin se fudulea că seamănă la vrednicia băuturii cu bunicul său Popa-lui-Vodă.

În adunare petreceau, cu minciuni înţelepte culese de la iarmaroc, vreo zece-doisprezece gospodari; şi, pe lângă minciuni înţelepte fără de care nu poate fi divan în ţara Moldovei, nu uitau să-şi împărtăşească veştile din primăvara aceea despre năcazurile ţării, pomenind şi patimile din altă vară ale lui Ion-Vodă, cel ce se prăpădise în războiul cu ismailitenii.

Goraşcu Haramin închinase a treia oară ulcica lui cu vin acru, vărsând încă o picătură intru pomenirea Voievodului Ion. Picăturile închinate i se prelingeau pe barbă şi apoi în sân pe pântece, căci era un bătrân mare, spătos şi gros. La a treia închinare, cu picăturile de vin i s-au prelins şi lacrimile aducerii-aminte. Gospodarii l-au împresurat şi au ridicat spre el ulcelele de lut.

Moş Leonte Spânu de la Miroslăveşti, ştergându-şi cu mânica ochii înroşiţi de alean şi obrazul uscăţiv, a gângăvit cu jale:

— Măria sa Ion-Vodă a fo-fost Domnitorul norodului. Dumnezeu să-l ierte pentru câte va fi păcătuit; că multor asupriţi le-a dat carte dreaptă de judecată şi pe mulţi sărimani a miluit. Un an şi nouă luni s-au petrecut de la pieirea lui. Îl mai pomenesc popi la biserici ferite.

— Numai la domnia lui Ştefan-Voievod a fost tot astfel, s-a împieptoşat, foindu-se cu mărire, Haramin. Sabia lui Vodă a ocrotit pe mişei. Dar eu aş putea spune cu dreptate că a lui Ion-Vodă sabie a tăiat mai mulţi boieri decât a bătrânului. Căci în vremea bătrânului, boierii n-au cutezat să facă atâtea blăstămăţii câte se văd săvârşindu-se în zilele noastre.

— De-drept, drept cuvânt, a gângăvit mazâlul de la Miroslăveşti.

— Bun şi drept! au încuviinţat alţi gospodari trăitori pe lângă apa Moldovei.

Savu Frăsinel de la Miţeşti a bătut cu talpa ciubotei în pământ. Pe cât era de mic şi de tupilat, pe atât mai tare i se zbârlise ariciul bărbii pe care i-l tuşina baba Cireaşă în fiecare săptămână.

— De aceea mi s-au dus în pribegie doi feciori ce-am avut! Se mai afla pe lume un capăt de răzăşie din partea bătrânului nostru Ipate. Şi toţi ceilalţi răzăşi Ipăteşti fiind împresuraţi şi călcaţi de cneazul Bârlădeanu, vornicul lui Petru-Vodă, numai eu am stat în picioare. Şi când a venit şi asupra mea cneazul Ursu Bârlădeanu cu poruncă şi călăraşi de la vornicie ca să mă scoată din ocina părintească, feciorii mei Gavril şi Naftanail au ieşit la codru. Toată lumea ştie de pătimirea mea. Şi plângea baba mea Cireaşă de câte ori îşi aducea aminte că feciorii noştri trăiseră împăcaţi în pământul rămas de la bătrânul nostru Ipate. iar acuma umblă prin lume câştigându-şi pânea cu baltagul. Amară pâne în ţară străină, oameni buni. Ş-au umblat ei, în vremea lui Bogdănuţ-Vodă, să-l răpuie cu puterea pe cneaz; dar erau să-şi piardă capetele. Până ce, iaca, a adus Dumnezeu stăpânitor în ţara Moldovei pe Ion-Vodă al nostru; el ne-a fost frate; la dânsul am găsit ascultare. S-au sculat feciorii mei şi l-au pârât pe Bârlădeanu, şi ne-a venit poruncă să ne ducem tot satul la Domnie; şi ne-am înfăţişat la scaunul lui Ion-Vodă toţi Ipăteştii. Aşa că a ieşit pentru noi dreptate şi pieire pentru cneaz. Dacă n-ar fi fost atunci pieirea lui, apoi

s-ar fi întors iar acel Bârlădeanu asupra Ipăteştilor. Căci acuma nu mai avem cu noi puterea săbiei lui Vodă Ion; căci Vodă Ion al nostru şi-a pus capul pentru ţara Moldovei.

— Ş-acuma unde ţi-s feciorii, Savule? a întrebat Haramin privind de sus, din trufia lui, pe răzăşul cel mărunţel.

— D-apoi unde pot fi? S-au pustiit prin Ţara-de-Jos, unde l-au urmat pe măria sa Ion-Vodă. Poate s-or întoarce, poate nu s-or întoarce. Dacă s-or întoarce, bine ne-a părea mie şi babei Cireaşă. Dacă nu s-or întoarce după război cum a fost acela de anţerţ, apoi pomeni-i-va şi pe dânşii norodul, alăturea cu toţi credincioşii care s-au prăpădit cu măria sa.

— Fost-a mare cumpăt, creştinilor… s-a dezumflat crâşmarul, clătindu-şi fruntea pleşuvă la dreapta şi la stânga.

— Într-adevăr, cum spui… s-a umilit bătrânelul de la Miţeşti. Spune baba mea Cireaşă, că aşa i-i dat ţării aceştia şi norodului din ţara asta, să aibă hodina vântului şi tihna valurilor. Dacă nu ni s-or mai întoarce feciorii, no-am duce şi noi, eu şi eu baba Cireaşă, unde se duc toate… unde se duc ş-aceste frunze de frasin zburate de vânt…

Moş Savu a privit cu mâhnire pe fratele său copacul, care îşi scutura în boarea vântului de asfinţit frunzele pălite de seceta acelei primăveri. Privirea lui s-a dus mai departe, spre oglinzile râului, care scânteiau printre lunci şi spre munţii încununaţi de ceţuri albăstrii.

Coborâseră de sub nuci şi ceilalţi gospodari, ascultând tânguirea bătrânelului de la Miţeşti.

Moş Savu Frăsinel a oftat şi a rămas tăcut; apoi, ridicând nasul, a zâmbit cu blândeţă oamenilor din jurul său, frecându-şi cu palmele negre şi arse ariciul bărbii.

— Mă îndeamnă azi baba Cireaşă, a urmat el. să mai ies la iarmaroc, ca s-aud ce vorbe mai umblă prin lume. Eu ştiu că, în lipsa mea, baba îi boceşte în voie pe feciori. Din câte am auzit la Tuchilaţi, nu-i pot duce nici de data asta veste bună. De un an şi nouă luni tot aşteptăm.

Oamenii păstrau tăcere; se auzea numai susurul frunzelor arse pe care vântul le purta în vârtej spre culmea dâmbului.

— Zice baba mea Cireaşă, a suspinat moş Savu: cine oare ne-a putea spune nouă câte s-au petrecut acolo unde au picat feciorii noştri şi ţara, cu măria sa? Nu s-a găsi nimene să ne spuie, se tânguie ea; – nu s-a găsi nimene să ne spuie cum s-au petrecut toate! A trecut atâta vreme şi noi tot ne întunecăm, fără a şti.

S-a auzit răspuns de la un bărbat, după câte se vedea, străin:

— Ba, dacă este întrebare, se va răspunde.

Acel bărbat înalt, bine legat şi cu mustaţa porumbă nu vorbise până în acea clipă cu oamenii din partea locului. Ţinuse tainic sfat cu tovarăşul său, om mai tânăr decât el, sprinten, smead la faţă şi cu puf creţ de barbă neagră. Nu se depărtaseră de căruţa ferecată şi de cei doi cai roibi bine hrăniţi cu care sosiseră la vremea prânzişorului. Păreau a duce marfă şi se înţelegea că aveau pentru paza ei arme la îndămână.

Oamenii din popas au întors ochi holbaţi către acel drumeţ străin care vorbise.

— Prietine drumeţ, s-a umflat din foaie Goraşcu Haramin, dacă ştii, nu ne pedepsi; spune, ca să ne izbăveşti de neştiinţă. Om umplea iar ulcelele şi te-om asculta ca pe un proroc. Poate ai trecut prin acele locuri din Ţara-de-Jos şi ai cules vorbe.

— Ba am fost cu acest soţ al meu la Roşcani şi la Cahul şi am văzut cu ochii toate câte s-au întâmplat.

— Fost-aţi poate chiar în oastea lui Ion-Vodă?

— Fost, şi Dumnezeu a binevoit să nu ne prăpădim.

— Ş-acuma unde vă duceţi?

— Acuma ne ducem la ale noastre. Să nu întrebaţi unde.

— După câte bag de samă, s-a poticnit cu voce mai moale Haramin crâşmarul, domnia ta nu eşti moldovan de-ai noştri; după viersul vorbirii, pari muntean.

— Ai ureche bună, nene Grigoraşcule, a zâmbit străinul. Eşti cântăreţ la biserică?

— Sunt şi nu mă laud. Glas ca al meu nu se află în nouă hotare.

— Ai ghicit; sunt de subt Întorsura Buzăului, mă chiamă Radu Suliţă şi am stat ucenic la episcopie. Iar după aia, umblând după procopseală prin lume, am fost oştean în leafă la Domnia Moldovei, şi am ajuns în vremea lui Ion-Vodă diac la logofeţia cea mare. Ascultaţi, oameni buni, povestea mea adevărată.

— Spune-ne, prietine străine, a mai strigat un glas subţiratic; însetaţi suntem, ca cerbii depărtaţi de izvor.

Cel care strigase a venit la Radu diacul şi s-a părut că vrea să-l împungă cu nasul; dar numai l-a cuprins de după grumaz şi l-a sărutat pe tâmplă.

— L-ai sărutat pentru noi to-toţi, bade Ghiţă, a gângăvit Leonte răzăşul de la Miroslăveşti.

A făcut rânduială Goraşcu Haramin:

— Bine este, înainte de toate, să bem vinul. Să curgă picuşul pentru măria sa şi luptătorii măriei sale, care toţi se află acum în loc de verdeaţă şi tihnă, cu sfinţii. Al doilea, să-i spunem prietinului nostru drumeţul că acest vrednic bărbat care l-a sărutat la tâmpla stingă sub cuşma domniei sale brumărie are nume Ghiţă Botgros şi trăieşte singur ca un monah schivnic în sat la Dăvideni subt aripa unui mazâl. Badea Ghiţă n-are nici casă, nici jupânească. Şi vine uneori la mine şi-mi spune unde ar vrea el să se ducă, să se oştească cu Alisandru Machidon în ţara lui Por-împărat. Să se ştie că e mare viteaz, dar nu s-a urnit mai departe decât târgul Romanului.

Bărbatul deşirat cu numele Ghiţă şi-a mângâiat puţina barbă bălaie; zâmbind, după aceea, a apucat în palmele lui mâna dreaptă a străinului drumeţ.

După ce rânduială închinării vinului s-a săvârşit, străinul a stat un timp parcă privind cu ochii deschişi o nălucă. Apoi a grăit astfel:

— Să ştiţi domniile voastre că Ion-Vodă a fost dintre acei viteji care ies rar în lume şi apoi îi pomenesc în veac noroadele. Dar măria sa n-a ţinut numai sabie în mână; ci a fost vrednic şi cu înţelepciunea. Ani şi ani, chibzuind să agonisească aur cu neguţătorie de pietre scumpe, a ţinut să ajungă stăpân în moşia Moldovei nu pentru vinovat folos al său, ci ca să dea ţării slobozenia ei cea veche şi ca să scoată de sub sabia boierimii pe birnicii şi credincioşii săi. Uitaţi de Dumnezeu, asemenea obijduiţi numai la un voievod al lor puteau găsi milă.

„Cei mulţi care robotesc sunt sarea pământului”, a zis măria sa la praznicul cel mare de Sfântu-lon Botezătorul în mitropolia de la Iaşi. Iar la ospăţul de la palatul domnesc din aceeaşi zi ar fi spus râzând o prorocire, cum că va veni o vreme când va să schimbe Domnul Dumnezeu oaspeţii raiului, şi vor fi acolo numai boieri, iar mişeii se vor bucura aicea pe pământ de bunurile acestei vieţi.

„Sula de aur zidul străpunge”, mai spunea măria sa în pofida turcilor. Le-a vărsat aur şi a încăput la domnie. Şi cum a venit în ţară n-a avut stare pe loc nici cu stăpânirea dinlăuntru a boierilor, nici cu stăpânirea dinafară a ismailitenilor.

Dădea tot ce avea la sine năimind oşteni, şi degetul său ameninţa pe gâde să nu ostenească, să-i fie paloşul totdeauna gata şi cu tăiuşul ager. Pe unii cneji i-a scurtat, pe alţii i-a surghiunit. Averile lor le-au scris diecii vistieriei în condicile ţării. Şi astfel, în doi ani a dobândit puterea ce râvnise. Şi când a adunat oştenii în leafă şi ţara în jurul său, şi când a alungat beii şi beglerbeii şi a închis vadurile Dunării, s-a cunoscut că s-a ridicat un leu la miazănoaptea împărăţiei.

—. un leu la marginea împărăţiei… a mormăit cu înfiorare moş Savu bătrânelul.

— Ion-Vodă îşi punea nădejdea în norod, care se sculase de pretutindeni la chemarea măriei sale. Ion-Vodă avea o credinţă şi o socotinţă: că ţara-i mai tare decât ostile

năimite. Acestea se împrăştie ca pulberile; ţara rămâne statornică, ştiind că-şi apără ale sale. Astfel măria sa a biruit multe oşti ale asupritorilor, albind cu oasele lor câmpurile de bătălie de la Jilişte, Bender, Brăila şi Cetatea Albă.

Dar împărăţia ridica alte puhoaie de oşti din Rumelia şi Anadol, îmbulzindu-le la noi în Ţara-de-Jos. Ahmed-paşa aducea o sută de mii de ismailiteni şi Adel Ghirai altă sută de mii de crâmleni, şi măria sa cu aceiaşi luptători, mai puţini şi mai îndârjiţi, legase tabără între codri şi smârcuri, într-o pustie, în domnia zimbrilor.

Moşnegelul a şoptit iar:

—. babă Cireaşă, în domnia zimbrilor au stat şi feciorii noştri…

— Mai era cu măria sa şi un steag de călărime a boierilor de ţară care juraseră credinţă; şi şaptesprezece sotnii de zaporojeni de la Pragurile Dniprului. Cu aceştia venise şi Nicoară Potcoavă hatman, frate de mamă al măriei sale, viteaz tare, căruia îi stârnise cântece de slavă căzăcimea. Au venit şi alte săbii vestite de la Praguri, ca să se bată împotriva paginilor asupritori.

Înaintea bătăliei de la Cahul, Vodă chemase la sfat de război căpiteniile şi au stat alături faţă de măria sa „neamurile” cot la cot cu vătămanii ţărănimii.

A şoptit la urechea lui Ion-Vodă reimentar Buzenchea:

— Potrivit ar fi fost, mărite stăpâne, să nu ne pui alături de aceşti ţărani cu mânile ciotoroase.

— Într-adevăr ciotoroase, a răspuns măria sa; dar bine mânuiesc suliţa şi coasa, şi dacă n-ar fi ţara, n-ar fi nici boierii.

Poate de la aceste vorbe ar fi luat aminte pârcălabul Irimia să se ajungă prin solii ascunse cu paginii; şi când a pălit Ahmed-beglerbei tabăra legată a creştinilor dinspre partea Cornului Dumbrăvii, călărimea boierilor a trecut cu flamurile fâlfâind la năvrapii împărăţiei.

Cu mare mânie atunci măria sa, numai cu zaporojenii şi răzăşii, a pălit din săbii pe năvălitori, despicându-i, iar pedestrimea a proţăpit suliţele într-o parte şi-n alta, stropşind bulucurile şi dându-le îndărăt. Când s-a făcut seară, Domnul s-a găsit cu ai săi mai împuţinaţi, iar în zare s-au aprins focurile ordiei, clipind ca stelele cerului.

—. babă Cireaşă, focurile ordiei erau ca stelele cerului…

— Aşa-i, Savule uncheşule; ş-atunci a poruncit măria sa credincioşilor săi să se tragă către Roşcani.

Când s-au oprit în Finţa, la parcane de mai nainte pregătite, au venit la Vodă Ion prietenii săi asaulii zaporojeni şi ţăranii şi l-au sfătuit să-şi scape capul, pe cărări ascunse, ştiute de ei.

— Doamne, du-te şi ne lasă au zis. Oşteni ca noi se mai găsesc; voievod ca măria ta, ba.

— Ba cu voi am să mor, fraţilor. Cadă capul meu unde vor cădea capetele voastre!

Aşa, ordiile au legat împresurare de pretutindeni.

Şase zile şi şase nopţi a stătut oştirea creştinilor fără pită şi mai ales fără apă. Oamenii îşi întindeau, noaptea, cămăşile pe iarbă, ca să se moaie de rouă, să-şi poată umezi buzele arse.

Vodă a încercat ieşiri năprasnice. N-a izbândit. Ş-atunci, la soliile ce-i tot trimitea beglerbei Ahmed, s-a înduplecat,’ ca să-şi scape pe credincioşii săi.

Pe măria sa Ion-Vodă să-l ducă viu la împărăţie, în faţa lui Sultan Selim.

A intrat măria sa în cortul lui beglerbei.

— Ai jurat, Ahmed-bei, să-mi laşi viaţa.

— Am jurat să nu te ating, viteazule… a zâmbit Ahmed, pe când Cigala turcitul, blestemat să fie în veci, îl pălea pe la spate cu jungherul.

—. blăstămat să fie în veci şi să nu mai putrezească; atunci vor fi pierit şi feciorii noştri, babă Cireaşă…

Răzăşul bătrânel de la Miţeşti lăcrăma cu fruntea plecată pe umărul stâng, ca un răstignit.

— Astfel a pierit Ion-Vodă al nostru, şi Ahmed-beglerbei a poruncit să-i fie legat leşul cu patru odgoane şi patru cămile să tragă în patru părţi, sfârtecându-l.

Când glasul străinului drumeţ a contenit, oamenii din popasul lui Haramin au rămas un răstimp tăcuţi, ascultând parcă din fundul fiinţii lor un vechi cântec al întristării.

S-a auzit o muiere suspinând şi bocind mai la o parte.

Badea Ghiţă cel spânatic a sughiţat cu amar şi, cuprinzând pe străin de după grumaz, l-a sărutat pe umărul drept; părea scăzut şi cu neputinţă de a ajunge mai sus.

— Atâta-i? a întrebat el cu glasu-i subţiratic. Diacul a tăcut, cu sprinceana nouroasă.

— Dar noroadele, şi zaporojenii, şi fratele lui Ion-Vodă ce-au făcut?

— Au petrecut fiecare după norocul său; mulţi şi-au lăsat acolo capetele. Cele şaptesprezece sotnii au ajuns în bună stare la Pragurile Dniprului; cu ele a hălăduit şi Nicoară, fratele lui Ion-Vodă, şi celălalt frate mai mic, Alexandru; au ajuns acolo şi alţi puţini credincioşi ai măriei sale.

— Apoi stăi, frăţioare dragă, a răsărit zbârlindu-şi ariciul bărbii Savu Frăsinel. Ce zvonuri am auzit eu în iarmaroc la Tuchilaţi? Că Nicoară Potcoavă, fratele măriei sale, a pălit acum patru zile la Iaşi…

— Se poate… a răspuns diacul, zâmbind subţire.

— Ar fi pălit la Iaşi cu multă oaste.

— Ştiu eu?

— Ar fi tăiat străjile palatului domnesc, şi au cătat pe Petru-Vodă, care ar fi uneltit la împăratul turcesc pieirea lui Ion-Vodă al nostru.

— Poate fi şi asta. Se vede că Vodă, oricât de şchiop ar fi, a scăpat şi nu l-au putut ajunge; a intrat la cetăţuia Galatei, speriind din somn bulucul de ismailiteni care-l păzesc. Dar poate să fi căutat Nicoară Potcoavă pe domnia sa pârcălabul Irimia.

— Numai asta poate fi! s-a dezumflat cu uimire crâşmarul Haramin; căci pârcălabul Irimie a vândut pe Domnul său.

— Întocmai precum spui, nene Goraşcule, a lămurit străinul. Pârcălabul Irimia l-a vândut pe Domnul său turcilor pe treizeci de pungi… ca Iuda, carele a vândut pe Hristos fariseilor pe treizeci de arginţi. Dar nu s-aude să fi fost prins Irimia, cum n-a fost prins nici Vodă Şchiopul.

— Atuncea cum? s-a mirat crâşmarul cu măreţie; n-a pălit Nicoară, fratele măriei sale, cu oaste la Iaşi? De şase săptămâni umblă zvon cum că va să vie voievod de la Praguri…

— N-aş putea să-ţi răspund bine, neică Haramine… şi-a încreţit fruntea diacul.

— Nici tovarăşul domniei tale nu ştie? Poate să fi oblicit el ceva.

Crâşmarul băgase de samă că tânărul cel smead scapără de neastâmpăr în chilna de dinapoi a căruţii căzăceşti, unde stătea ascultând.

— Cine-i dumnealui şi cum îl chiamă? stărui Haramin.

— Asta-i Ile Caraiman de la Runc, tovarăş de cărăuşie cu mine. Dar el cunoaşte mai mult cântări din gură şi strune, decât veşti care vă trebuiesc domniilor voastre.

— Apoi de ce nu spui aşa? Dacă nu ne poate spune veştile de care avem nevoie, măcar să ne zică din alăută.

Bărbatul cel tânăr din căruţă a părut a alunga o muscă supărătoare de dinaintea ochilor.

— Ba! a îngânat el c-un glas dulce de cântăreţ. Nu mi-i inima a cânta, mi-i inima a plânge. Să nu spun minciună: ştiu că a pălit la Iaşi măria sa Nicoară cu puţini tovarăşi.

Adunarea a ciulit urechile, ascuţindu-şi auzul.

— Ei? l-a îndemnat crâşmarul.

— Atâta ştiu.

— Cât de puţini tovarăşi?

— Apoi cam câţi ar fi mers în petrecere, la o vânătoare.

— Ce spui, omule? a strigat cu spaimă Haramin.

— Spun ce-am auzit, a urmat Caraiman cu acelaşi viers de blândeţă; zice că la Praguri s-ar fi aflând voinici care uneori

se mânie că nu le-a izbândit bine o treabă, şi apoi trag cu săgeata în nouri.
— Împotriva pajurilor?
— Ba împotriva lui Dumnezeu.
— Maică-măiculiţă, aşa de păgâni să fie?
— Ba nu-s păgâni; îs drept-credincioşi; fac cruce ca mine şi ca dumneata; da-s aprigi ca săneţele care au ieşit acuma la curţile crailor şi împăraţilor: iau foc dintr-o scânteie.
— Am auzit. Să fie adevărat? Ai văzut dumneata cu ochii dumnitale?
— Văzut.
— Au cumva şi cazacii asemenea meşteşuguri?
— Au. Dobândite când au fost cu dubasurile lor dincolo de mare, la Anadol.
— Măi, măi – poznă mare! Dacă au venit cu săneţe de acelea, cine să le steie împotrivă? Şi după ce-au pălit la Iaşi ce isprăvi au mai săvârşit?
— N-aş putea nici eu spune.
— Apoi dacă n-au găsit ce căutau, s-or fi întors înapoi, şi-or veni altădată.
— Aşa socot şi eu.
Sfatul a contenit un răstimp la popasul de la Haramin şi gospodarii cei mai grăbiţi au măsurat vremea trecută privind chiorâş soarele de amiază. S-au scârbit, socotind cât e de scurtă acea zi a vieţii lor. Toate trec ca ceasurile, toate curg ca apa Moldovei, numai codrii rămân în putere pe opcina zării.
Bătrânelul de la Miţeşti a prins a se foi.
— Mai stau un pic, a hotărât el, ş-apoi mă duc la surul meu să-i strâng chinga tarniţei.
Leonte de la Miroslăveşti a râs:
— Da’ acel pic-pic de ce-l mai zăzăboveşti?
— Mai zăbovesc, căci vreau să mai întreb ceva pe aist prietin drumeţ. Vreau să-l întreb dacă Ion-Vodă, Domnul nostru, fost-a au ba arman.

— Asta-i o vorbă, a răspuns diacul cel străin. Maica măriei sale a fost pământeancă.

— Aşa e, după cum spune şi baba mea Cireaşă: că feciorul e drept al mamei, iar pe tată îl cunoaşte numai ea şi ades lunca înflorită.

Badea Ghiţă Botgros a dat şi el semn că vrea să se ridice, cumpănind în sinea lui graba. Diacul i-a atins umărul cu palma.

— Aş vrea să te întreb ceva, prietene.

— Întreabă-mă cât de multe, ca să mai pot sta

— Aş vrea să ştiu dacă este în acest colţ de lume un loc care se chiamă Boura.

— Este; îl vezi în piscul codrului, când ajungi drept semnul de hotar al Păstrăvenilor, pe acest drum mare, care duce la Baia şi la Gura-Humorului.

— Mulţumesc frumos, prietene, şi rău îmi pare că ne despărţim. Eu şi tovarăşul meu He ne-om duce spre Boura.

— Apoi, dacă n-aş avea treaba blăstămului, m-aş întoarce cu domnia ta, să-ţi arăt calea. Căci şi eu mă aflu trăitor în acele locuri cătră care te duci. Pe lingă treaba blăstămului, mai am de adus şi anafura de la vlădica Istatie. De ce aduc anafura, ştiu unii dintre gospodarii de faţă. Căci popa nostru Ciotică e oprit de vlădica Istatie să săvârşească taina împărtăşaniei, fiind neştiutor de carte. Bun slujitor popa nostru, nu avem ce spune; ştie pe de rost toate slujbele: le-a învăţat la mănăstirea Neamţu; însă nu cunoaşte buchile. Pentru evangheliile duminicilor şi sărbători, mai ales cele schimbătoare, se duce să ia învăţătură de la o presviteră bătrână, Olimbiada văduva, care trăieşte în satul Filipenilor, fraţi cu noi. Pe lângă împărtăşanie, mai are năcaz popa nostru Ciotică cu cazania: asta n-a mai putut-o dezbate şi învăţa pe de rost. Sunt atâţia sfinţi câte are cerul stele. Aşa că popa nostru Ciotică ne-a întrebat dintru început, când a venit să slujească la noi: „Oameni buni, creştinilor, ştiţi domniile voastre ce scrie în caftea asta groasă? Poate ştiţi, unii, iar alţii nu ştiţi. Apoi faceţi bine şi cei care ştiţi spuneţi

celor care nu ştiu. Şi pe mine să mă iertaţi că n-am putut dovedi atâta liotă de sfinţi părinţi ai ortodoxiei. Dac-oi învăţa pe de rost şi asta, apoi crap şi mă duc la Belzebut!” Nu zâmbi a râde, prietine drumeţ; povestea asta o ştie o lume, mai ales lumea care vine în petrecere la Haramin. Iar de blăstăm, ţi-oi spune şi de blăstăm şi n-ai să mai râzi. Mă duc să-l poftesc pe vlădica Istatie de la Roman să mai strige o dată anaftima împotriva ginerelui nostru, cel care şi-a lepădat soţia, fiică a mazâlului nostru, de s-a prăpădit. Şi să întărească blăstămul vlădica Istatie arzând treizeci şi trei de făclii de ceară pe care i le duc la ciochine ca să se prăvale acel treclet în gura balaurului Ghehenei. Aşa că eu mă despart acum de domnia ta poftindu-ţi sănătate. Poate ne-om mai întâlni; dacă nu în rai, unde s-or îmbulzi boierii după prorocia lui Ion-Vodă, batir pe lângă parcanele raiului, unde se găsesc turme de berbeci, izvoare cu ape reci, şi cad mere domneşti din pomul cel vechi de la începutul lumii.

* *

Capitolul 2

Sfat în doi şi întâlnire cu mai mulţi.

Când s-au văzui singuri în căsuţa lor, sub coverga de papură împletită, diacul Radu şi De Caraiman s-au uitat cu zâmbete mâhnite unul la altul. Nu îndrăzneau a grăi, le erau inimile apăsate de jale. Le părea totuşi rău că se despărţiseră de adunarea acelor oameni buni de la popas. Dar ei nu se aflau singuri pe lume, şi aveau datorie de împlinit cătră tovarăşii de la care primiseră porunci anumite.

Caii mergeau spornic pe drumul cel mare al Humorului. Moldova curgea la vale de la munţii din miazănoapte prin stânga pe undeva, prin locuri acoperite de lunci bătrâne. Ei se duceau în sus spre obârşie, dar nu aveau a umbla prea mult, după îndreptările ce dăduse badea Ghiţă Botgros la popas şi după alte socoteli ce le făcuse unul dintre soţiile de care se despărţiseră în ajun – Alexa Totârnac, băştinaş din

partea locului, luptător dintre puţinii rămaşi lui Nicoară Potcoavă, după întâmplarea cea năprasnică de la Iaşi.

Căruţa uşoară pe roate nalte, sunând ca din clopote din obezile ferecate, era alcătuită în depărtate locuri, de meşteri de la Kiu; însă caii erau înhămaţi la oişte cu şleauri şi guri de ham după rânduială moldovenească, spre a nu fi bănuială pentru nimeni că ar veni din ţinutul cazacilor.

— Soarele încă-i sus, a grăit într-o vreme diacul Radu; şi codrii merei, unde se află într-un pisc pleşuv crucea care se chiamă Boura, se văd spre dreapta cam la un ceas de cale. Socot că măria sa Nicoară cu ai săi n-or fi avut nici o sminteală pe cale, căci îi poartă om cuminte, pe poteci ferite. De la Căpoteşti au ţinut tot pe sub poală de pădure, prin singurătăţi, umblând cu fereală. Alexa îi duce bine; de asta n-am grijă.

— Pentru asta nu-i îndoială, diece, şi-a dat răspunsul Caraiman, întorcându-şi albul ochilor; mie nu mi-i în grijă decât de pălitura de sabie cu care a ieşit măria sa Nicoară din fiertura ce am avut sub Galata.

— Da, a încuviinţat diacul. Norocul oştenilor e de obşte schimbător, între viaţă şi moarte. Puţintel, puţintel mai aveam şi-l prindeam pe Şchiopu-Vodă.

Şi diacul şi Caraiman au avut nălucirea acelei nopţi.

Şchiopul fugea iepureşte cu pieptul pe coama calului. Rămăsese răzleţ de curteni într-o lături; Alexandru, fratele măriei sale Nicoară, îşi şi pregătise arcanul. Ieşise luna din nour cu lucire prielnică. Numaicât năvrapii din Galata fuseseră înştiinţaţi. Tocmai atunci au năboit din cetăţuie dând glas – şi curtea, nădăjduind sprijin, a chiuit punând pinteni cailor, iar o slugă de la grajd a dat cu harapnicul, şfichiuind şi harmăsarul şi pe Vodă. În clipă, Potcoavă şi ai săi s-au aflat în primejdie…

— Am rămas puţini, a oftat Caraiman

— Asta zic, a ados diacul; în primăvara asta ne-a secătuit norocul.

După ce au prăpădit pe Ion-Vodă, se poate spune că au rămas orfani… N-au găsit nici pe Măria Săsoaica, ţiitoarea măriei sale, ca să-i apere copilul ce-l avea de la măria sa. Os domnesc, de la Ştefan bătrânul, şi de la Ştefăniţă. N-au avut parte; n-au găsit nici pe maică, nici pe copil. Pierit-au în furtuna acelor zile. După aceea de două ori s-au pus pe urmele lui Irimia hainul. Nu l-au putut vâna.

Iar acuma, la Iaşi, s-au prăpădit cincisprezece feciori; patru dintre căruţe le-au prăvălit în Bahlui, ş-au rămas numai cu căruţa în care se aflau…

În căruţă aveau baltagele şi săneţele cu cinci sute de încărcături pulbere.

— Cu asta, şi-a făcut socoteală diacul, având de partea noastră iscusinţa, cred c-om răzbi. În partea în care am apucat nici nu se gândesc curtenii lui Şchiopu să ne urmărească; ei aţin vadurile răsăritene, iar noi, dacă răzbim în munte, nu ne mai temem de nimic. Numai să nu se învenineze rana măriei sale Nicoară. Asta-i grija mea cea mare.

Ile Caraiman ţiganul a oftat cu mare sfâşiere a inimii:

— Când a dat măria sa Ion-Vodă slobozenie satului nostru Runcu, a cântat el, l-am urmat de bunăvoie pe măria sa şi, slobod, i-am fost cu credinţă mai mare decât când erau ai noştri robi domneşti. Acu dragostea şi credinţa mea le-am mutat către măria sa Nicoară, fratele lui Ion-Vodă. Zic eu, diece, că nu se cuvine să cadă cei vrednici şi să rămâie pe lume numai răii…

Nicoară Potcoavă, cu tovarăşii ce-i avea pe lingă sine, se oprise în ajun pentru odihna omului şi calului, câteva ceasuri, la o pădurărie părăsită. După noaptea cea cu năcaz, rupseseră legătura cu năvrapii. Veniseră nouri asupra lunii, ocrotindu-i. Ocoliseră prin Bârnova; apoi apucaseră calea întâmplării, spre asfinţit. Umblaseră feriţi ziua, cu mare pază. La pădurăria părăsită din Căpoteşti, aflaseră şi apă, la o fântână cu cumpănă. Găsiseră şi fân vechi pentru dobitoace. Aflaseră şi un sac de orz într-o

cămară. După ce au prins caii putere, au ospătat şi oamenii puţină pită şi brânză.

După porunca lui Potcoavă şi sfaturile lui Alexa Totârnac, căruţa de preţ pe care o mai aveau s-a dus nainte pe căi umblate, ca să iasă dincolo de Siret, în calea Romanului.

Au umblat şi de la odihna asta noaptea întreagă, pe potecile ştiute lui Alexa; şi trecând vadul Siretului la Cozmeşti, tot pe sub pădure, tot pe sub pădure, s-au furişat în piscurile de unde se vedeau ici şi colo, clipind, oglinzile Moldovei.

De-acolo s-au văzut nevoiţi a umbla în pas. Lui Potcoavă îi luceau ochii de arşiţa ce-avea în el. Se părea că rana ce primise nu merge bine. „Bubă ce se căţăleşte”, cugeta în sine cu mare spaimă uncheşul Petrea, care era cel mai bătrân dintre toţi.

— Să mai poposim, să deslegăm rana, măria ta?

— Să nu poposim şi să nu deslegăm… a mormăit Potcoavă.

Bătrânul Petrea Gânj urma a cugeta: „Cum se poate ca un bărbat ca acesta, care s-a bătut în multe locuri şi a fost de şapte ori rănit, să slăbească întratâta? Adevărat este cum glăsuieşte o vorbă veche, că omul e tare ca fierul şi slab ca oul.”

Uncheşul Petrea călărea alăturea de Potcoavă şi-l ispitea cu coada ochiului. Îşi trăgea cătră urechi mustăţile şi-l cumpănea cât mai poate răbda. „Când te gândeşti că-i bărbat care rupe potcoava în două…”

— Sunt asemenea bărbat, a zâmbit Nicoară, întorcându-se spre uncheşul său. Vorbeşti singur, moş Petrea.

— Să fiu iertat, măria ta. M-am spăriet şi eu că-mi sună vorba fără voie.

— Sunt bărbatul care spui, moş Petrea, şi rup potcoava, dar numai cu amândouă mânile. Altfel nu pot.

— Mă aflu mulţămit de răspuns, măria ta. Şaga măriei tale îmi dă nădejde. Mai pune şi soarele care străluceşte şi miroazna care adie de cătră apa Moldovei… E vremea când înfloreşte sulfina.

În afară de uncheş şi de Alexandru, fratele mezin, care călărea de cealaltă parte a lui Potcoavă, se mai aflau cinci tovarăşi oşteni în plaiul unde umblau domol în pasul cailor.

Alexa Totârnac înainte, călăuză. Om ager şi priceput, ceilalţi îi ziceau „Vulpea”.

Patru – doi câte doi, veneau în urma lui Nicoară: Ştefan a Măriei şi Gheorghe Stângaciu, fraţi de cruce clin ţinutul Sorocii; Toader Ursu şi Crăciun Harbuz, mustăcioşii; alţii întrebuinţau arme uşoare – ei nu-şi lepădau de la oblânc buzduganele.

După îmbrăcăminte, nu se vedea a fi străini. Pentru vânătoarea lor, intraseră în Moldova ca nişte negustori ori răzăşi mai înstăriţi. Numai pintenii le erau la vedere; dar pinteni de fier purta pe vremea aceea orice călăreţ. Pe lingă pinteni, era nevoie de sabie, ca să nu le cate pricină oarecare oameni ce se uită pe sub sprinceană.

Iară jungherele cele lungi şi agere le ţineau sub dulamele de noaten. Numai Nicoară purta încălţări de marochin până la genunchi, ca unul ce părea stăpân; iar ceilalţi aveau ciubote de rând. Căciula de pielcea de Crâm o aveau toţi, fără surguci şi fără pană. Erau vânători dibaci; dar se întorceau înşelaţi în nădejdile lor.

Nici chiar uncheşul Petrea, care era mai bătrân, nu purta barbă. Se rădea şi el c-o custură de coasă, ca să fie în rând cu tinerii. Aşa se alintau pe atunci bărbaţii şi în Moldova. Sămânţa lor se împuţinase de atâtea războaie.

Cătră amiază au prins a pogorî pe un drumeag ce se strecura în cârjoaie pe sub muncele. Ici-colo pâraie pe sub sălcii încremenite în mâhnirea singurătăţilor.

Soarele de primăvară pârjolise cu putere, iar sub streşina codrului căldura prindea a se potoli. La dreapta şi la stingă se înălţau fagi uriaşi care deasupra îşi împreunau cununile, într-o pace de biserică. Lumina tremura printre trunchiuri ca umbrele schiţelor unei roate. Granguri galbeni speriaţi săltau din ţâhlişuri; se auzea mai încolo frântura lor de cântec fluierat.

Totârnac descălecase şi-i aştepta într-un ponor. Potcoavă strânse frâul şi opri.

— Ce este, Alexa?

— Până acu e bine, măria ta. Ia uitat i-vă: se vede de-aici în piscul cel mare crucea de la Boura. Acolo, zice-se, a doborât Dragoş-Vodă vaca sălbatică. Pe urmă a pus stăpânire pe moşia părinţilor săi.

— Da. Locuri tari, care au rămas neschimbate de la începutul Zidirii… zise mişcat Nicoară. Aici trebuie să ne întâlnim cu Radu diacul?

— Aici, mărita ta: înţelegerea a fost să ne aştepte la drumul Păstrăvenilor. Soarele scăpată către chindie, coborâm şi noi din ponor şi dăm glas de înştiinţare.

— Bine, aşa să facem. Socoti tu, Alexa, că găsim la Dăvideni, după prepusurile tale, pe cel pe care îl căutăm?

— Ştiu eu, măria ta? Poate să fie numai închipuire. Dar dacă îl găsim la socrul său pe Irimia părcălabul, cum prepun eu, atunci socot că asemenea întâmplare fi-va leacul cel mai bun pentru măria ta.

— Să i-l plecăm măriei sale la picioare, mormăi cu mânie uncheşul Petrea, şi să-l judece măria sa cu paloşul, pentru vânzarea şi pieirea Domnului său.

— Mă îndoiesc, uncheşule, că va fi aşa. De la o vreme ne ies toate împotrivă.

— Ba, măria ta, şi întâmplările neprielnice au sfârşit. Se sfârşesc ciumele, puhoaiele, secetele. Vine şi ceasul boierilor haini. Doar în cer să se suie, ori să se cufunde în pământ; dar în această viaţă ne-om întâlni, aşa-i cu dreptate.

— Îmi spui bune vorbe, uncheşule, şi vreau să le cred. Iar dacă nu-l găsim, ce facem?

Alexa Totârnac puse piciorul în scară şi se zvârli pe cal; apoi îşi plecă nasul ascuţit spre Domnul său:

— Dacă nu-l găsim aici, măria ta, zâmbi el, căutăm un loc tainic pentru hodina măriei tale şi până ce te faci sănătos întindem mreajă şi-l chemăm cu răvaş. Trăieşte, măria ta,

aicea, un neam de oameni care au fost călcaţi în ocina lor, loviţi şi sărăciţi de acel Irimia. Chiar dac-or afla de fiinţa noastră, nu vor da pe faţă taina. Răzăşii de aici se stăpânesc cu fălcile încleştate şi aşteaptă ceas potrivit ca să plătească duşmanului după cuviinţă. Cum vor avea sprijinul nostru, nu se mai tem de slujitorii Şchiopului.

— Ai dreptate, Alexa, murmură Potcoavă trudnic. Alcătuirea ta e bună pentru un braţ care nu mai poate ţine paloşul.

Uncheşul Petrea Gânj îşi întindea mustăţile albe spre ureche, când de-o parte, când de alta.

— Fi-vom noi vrednici să facem judeţ cu braţele noastre, măria ta. Dar dacă nu va fi nici azi, nici mini, apoi în trei zile vei putea ridica singur, măria ta, paloşul judecăţii.

— Bine, să coborâm! hotărî Nicoară.

Când au coborât, până ce au prins să zărească printre lunci gârlele Moldovei pline de jăraticul apusului, Alexa Vulpea a dat chiot prelung care a hăulit pe vale şi a sunat din râpă în râpă până la Boura.

S-au oprit şi au aşteptat răspuns. A hăulit undeva glas cântat care li s-a părut celor ce coborau viers al bucuriei.

— Începe a se jâmba spre noi întâmplări plăcute, a fost de părere uncheşul.

— Să vedem, să vedem, a răspuns Totârnac. Popriţi, până ce mă reped şi mă întorc.

Întoarcerea Vulpei n-a fost cu întârziere.

— Se întoarce rânjind şi lingându-se pe bot ca de bunătăţi… s-a veselit ca un copilandru uncheşul.

— Se vede că l-a găsit pe diac, a râs întâia oară în ziua aceea fratele mezin Alexandru.

— Domnilor şi fraţilor, după mine! a repezit îndemn Totârnac. Stăpâne, s-a tânguit el spre Nicoară, când om ajunge la drum, cată să facem săritura căprioarei; şi apoi în lunca Moldovei poposim şi ţinem sfat. Am aflat de la diac veşti nouă.

Pornind cu mare însufleţire, cei opt drepţi judecători şi-au uitat oboseala, foamea, setea şi au rupt painjenişul de aur către luncile Moldovei, intrând ca într-un basm.

* *

Capitolul 3

Popas la apa Moldovei.

Mai întâi s-a întâmplat minunea care bucură pe călătorii singuratici de mii şi mii de ani. Dintr-o bucată de criţă cât degetul cel mic şi dintr-o zburătură de cremene neagră, Caraiman a prins o scânteuţă într-un firişor de iască şi cu acea scânteuţă, mult mai mică decât semincioara de mac, c-un meşteşug pe care puţini muritori îl cunosc, a aprins focuşor slăbuţ din câteva vreascuri mărunte şi muşchi uscat, după care au izbucnit limbile de aur ale pojarului, cel dintâi Dumnezeu al oamenilor.

La vatra pe care or spulbera-o vânturile şi în puţină vreme nu şi-or mai aduce aminte de ea, pribegii şi-au petrecut înserarea. Lunca de sălcii vechi deschidea bolţi în jur; pe subt ele unii din ei duseseră caii la păscut. Pe cei rămaşi, pâlpâirile focului îi descopereau când şi când, apoi umbra îi cufunda ca într-un necunoscut. Venea până la foc sunet de ape de la un vad al Moldovei. Sub malul nalt, râul sclipea lin într-o bulboană, în care dinţi odată şi-a oglindit globul luna în scădere, răsărită deasupra piscului Bourei.

Diacul Radu îşi isprăvea istorisirea către măria sa Nicoară despre întâlnirea de la hanul lui Haramin, cu acel bărbat ciudat şi spânatic, cu nas ascuţit cât şi al lui Alexa Totârnac. Slujitorul acela al mazâlului din Dăvideni ducea la episcopia de Roman blăstămuri împotriva Irimiei pârcălabului.

— Poate om găsi aici prietinie, a zis Potcoavă cu glas de trudă.

— Dar dacă acel om al mazâlului, s-a împotrivit uncheşul Gânj, e un bărbat care grăieşte în dodii? Moldovenii au acest obicei la băutură: spun şi văd închipuiri.

— S-ar putea; de aceea, cu învoirea măriei sale, fratele Alexa şi cu mine om intra chiar în seara asta în sat la

Dăvideni ş-om iscodi printre oameni.

— Bun cuvânt; aşa să fie, ca să-mi iau de-o grijă. Nu-mi plac ochii măriei sale Nicoară. M-aş teme să-i dezvelesc rana; nu mai avem scamă la căruţă. Chiar în noaptea asta, când gospodarii dorm, trebuie să-l vârâm pe măria sa într-o casă şi s-aducem pe vrăciţa de care s-a vorbit.

— Bădiţă Nicoară, a şoptit mezinul Alexandru, să facem cum zice uncheşul.

— Într-adevăr, e bine cum spune uncheşul, a încuviinţat Potcoavă; aşa să se facă.

— Apucăm în taină satul, fără ştiinţa nimănui, a urmat bătrânul; străji or veghea; despre cine suntem, de unde venim şi unde ne ducem, să nu se afle nimic. Iar până la acel ceas târziu, măria ta, când ne-om mişca de aici, îţi pregătim aşternut în căruţă, pe iarbă şi flori. Hodineşte-te; te-om duce şi te-om scoate în taină, la casa pe care om alege-o.

— Să se facă precum spui, uncheşule, s-a învoit Nicoară, şi pleoapele i s-au coborât pe arşiţa ochilor.

Bătrânul, Alexandru şi diacul au sărit, sprijinindu-l şi l-au călăuzit la căruţă. Caraiman, din chilnă, l-a apucat cu fereală de subsuori pe stăpânul său şi l-a ajutat să se aşeze pe pologul pregătit, acoperindu-l cu poclada. Înainte de a-l lăsa singur pe măria sa, slujitorul cel oacheş a scos cu grijă din lada săneţelor o straiţă, a strâns-o subsuoară şi s-a tras cu luare-aminte din căruţă în bătătura focului,

— Am scos ornicul, a rânjit Caraiman, ca să nu-l supere pe măria sa.

S-a furişat sub sălcii destul de departe de căruţă şi a aninat straiţa cât mai sus, într-un clomb de răchită. Apoi a venit iar la vatră, furiş, ca o dihanie a umbrei.

Mezinul şi Radu s-au vârât sub căruţă, ca să prindă în gene un crâmpei de somn. Au rămas la foc uncheşul Petrea şi Caraiman. Au lăsat să se potolească jarul. Ascultau de departe, din fundul poienii, pufniturile cailor la păşune, care se tot depărtau până ce nu s-au mai auzit. Lumina lunii

a fugit de deasupra bulboanei de sub malul nalt. S-au uitat către Boura. Se ridicase în fundul răsăritului o sprinceană de nour.

Era aşa de mare tăcerea serii, încât, o clipă, cei de la foc şi-au auzit inimile bătând.

Moş Petrea şi-a scos beşica de porc în care îşi ţinea tutunul şi a tras din tureatca ciubotei luleaua scurtă. Caraiman îi urmărea toate mişcările, mirându-se ca totdeauna de îndeletnicirea aceea ciudată a bătrânului. Nimeni dintre ceilalţi tovarăşi ai lui Potcoavă nu întrebuinţa doftoria lui moş Petrea pentru alinarea năcazului şi adormirea ghidului. Numai el îşi aprindea astfel pipa şi sta neclintit îh capul oaselor, trăgând din când în când „iarba dracului" şi slobozind pe nări fum. Era ca o minune a vremurilor nouă, care îi dădea lui moş Petrea un fel de putere asupra celorlalţi muritori. Căci tutunul, arăta el, curăţă măruntaiele omului; cu fumul, ies din trup toate răutăţile. Foloseşte la răceli, te apără de frigurile de baltă, potoleşte tusa de dimineaţă. Acest tutun, în păpuşi de câte un sfert de ocă, moş Petrea îl dobândea de la un ovrei de la Braţlau, căruia i-l aduceau neguţători bătrâni tătari tocmai de la Bacce-Sarai din Crâm.

— Ce s-aude? a şoptit într-o vreme bătrânul. Are de gând să se schimbe vremea?

Parcă se înfiora în afundul luncilor un susur de vânt.

— N-aş crede… a adăogat tot el. Căci avem treabă în noaptea asta.

A tras iar adânc din pipă. Apoi a pufăit fumul înafară, învăluindu-se în nouri, ca Savaot.

— Ba tot s-aude ceva, a şoptit şi Caraiman. Caii noştri îs către amiază, în curgerea apei; s-aude ceva din sus.

Şi-au aţintit urechile cu luare-aminte în susul apei.

Au înţeles curând ce era acel zvon de glasuri subţirele: au ieşit băieţi în prundul Moldovei cu caii. De când e lumea, la noi moldovenii, asta e plăcerea cea mai mare a copilandrilor.

Uncheşul a zâmbit la lucirea domolită a jarului, aducându-şi aminte de petrecerile tineretului, în nopţile de vară, când se afla şi domnia sa prunc fericit în ţinutul Faldului, pe valea Ialanului.

Au stat tăcuţi, aşteptând oaspeţi; căci de bună-samă copiii simţiseră că se mai află cineva în sara aceea în poienile lor. S-au furişat paşi în preajmă.

Doi copii au cutezat să intre în poiana bulboanei. Au păşit cu băgare de samă spre foc. Au văzut oameni stând neclintiţi ca două stane de piatră la vatră.

— Buna sara, bădica.

Cel mai tânăr le-a făcut semn tainic de tăcere cu degetul la gură arătându-le apoi căruţa. Hodineau acolo oameni. Au venit mai aproape, şoptind:

— Avem nevoie de un cărbune, s-aprindem şi noi foc. Am prăpădit scăpărătorile. Ne-a trimes bădiţa Costin, care-i vataman peste toţi…

Caraiman, în tăcere, a mişcat braţul, a tras din vatră un tăciune şi l-a întins. Când unul din cei doi ţânci, păzitori ai tabunului, a păşit să ia focul, dinspre Boura a scăpărat fulger. Bătrânul s-a mişcat ducând mâna la obraz, după care a slobozit pe nas un nour de fum. Copiii au apucat-o la goană cu tăciunele, fără a mai întoarce capul.

O suflare de vânt a spulberat spuza de pe jar, luminând dinţii albi ai stanelor care râdeau una la alta.

Nu târzie vreme după întâmplarea asta, din straiţa aninată în clombul de răchită cucoşul a cântat, vestind straja întâia a nopţii. Diacul a ieşit de sub căruţă strângând pe sine brâul.

— Mă duc să-l caut pe Totârnac, a şoptit el către cei de la foc; încălecăm, trecem dincolo şi intrăm în sat. Îndemn şi pe ceilalţi să vie aici cu caii.

— Nu întârziaţi, diece, a grăit moş Petrea. Căci către miezul nopţii poate să vremuiască.

Diacul a privit cerul întunecat de pucuri de nouri şi şi-a încătărămat mai tare dulama. Îi era foame. Uncheşul a

înţeles, s-a jâmbat şi i-a făcut semn cu luleaua să se ducă. Căruţa a rămas iar singură, cu focul şi cu cele două momâi neclintite.

Când s-au simţit paşii cailor şi ai celorlalţi tovarăşi intrând în poiana bulboanei, Caraiman a crescut cu găteje vâlvătaia.

Lunca a început a suna de zvonul unui vânt grabnic, într-un sfert de ceas s-a auzit freamătul ploii, au clipit fulgere, au detunat trăsnete în râpele dealului Bourei. Nourii repeziţi de furtună s-au scuturat cu grăbire şi, apoi după asemenea lucrare, s-au dus către asfinţit, lăsând cerul spălat curat şi iarăşi luminat de lună.

Cei din poiană s-au adăpostit sub streşina luncii.

Diacul şi Alexa s-au întors cu dulamele sclipind de apa cerului. Au descălecat, s-au apropiat de foc. Uncheşul i-a întrebat numai cu ochii.

— Vestea-i bună, a rostit diacul; omul acela al mazâlului nu s-a spurcat cu nici o minciună. Am intrat întâi la Iorgu Samson logofătul, şi i-am spus că suntem câţiva oşteni, care ducem cu noi un rănit de sabie, mai-marele nostru; şi căutăm un loc de odihnă şi tămăduire. Să se ştie însă că ne-am supăra foarte dacă am cădea între oameni care nu ne sunt cu priinţă.

— Da’ ce fel de oameni nu vă sunt domniilor voastre cu priinţă? a întrebat Iorgu Samson.

— Apoi, creştin bun, nouă nu ne sunt cu priinţă trântorii şi şchiopii de la Domnie. Dacă boierul dumnitale mazâl e încleştat de curtea lui Vodă acesta, carele asupreşte acuma ţara Moldovei, ne-om lipsi de bunătatea domniei sale… Cu toate acestea mai-marele nostru are nevoie de popas şi de milă. Noi ştim că boierul dumnitale e socrul acelei Iude blestemate cu numele Irimia.

— Apoi dumneavoastră veţi fi ştiind; dar eu vă duc chiar în acest ceas la stăpânul meu mazâlul, ca s-auziţi cu urechile domniilor voastre cât i-i de drag Iuda.

Aşa că a intrat numaidecât în casa cea mare şi cât ara fi rostit Tatăl nostru de douăsprezece ori, s-a întors şi ne-a

poftit la stăpânul său. E un om cuvios, cu barbă albă şi ne-a îndemnat să aducem pe mai-marele nostru. Că-i bucuros să ne primească frăţeşte. Iar dacă nouă nu ni-i drag părcălabul Irimia, să se ştie că acel pârcălab e otrava vieţii mazililor.

— Socot, am răspuns eu, că nu-i casă mai potrivită decât aceea, ca să se priboleascâ stăpânul meu. Numaicât m-aş ruga să nu se afle că şi-a căutat adăpost acolo, ca să nu se ducă vreo vestire unde nu trebuie. Iar noi, tovarăşii măriei sale Domnul nostru, ne-om aşeza pe unde s-o putea, la logofăt, ori la odaie, unde sunt căruţele şi caii mazâlului; şi nu ne vom arăta la vedere decât prea puţin; însă vom fi cu ochii deschişi asupra Domnului nostru. Pentru măria sa avem în mâinile noastre tunete şi fulgere.

I-a plăcut mazâlului câte i-am spus.

— Unde-i bolnavul domniei voastre? a întrebat.

— Aproape, cinstite frate, şi noi aduce-l-am chiar în noaptea asta; nu te supăra, căci numai aşa e bine ca să nu se simtă intrarea noastră aici şi ca să-i putem da cât mai degrabă îngrijirile de cuviinţă.

Diacul a tăcut; Alexa şi-a scuturat de ploaie dulama.

— Multe s-au schimbat în sat la noi, a grăit Vulpea. Iorgu Samson nu m-a cunoscut până ce nu m-am vădit cine sunt. Atunci mi-a spus că acum doisprezece ani, când am ieşit eu din Dăvideni, oamenii mâncau pită; iar acum se nevoiesc cu terci de mei. Unii boieri de treabă au ajuns mazili, iar răzăşii s-au vândut bogătanilor şi au intrat în şerbie. Eu zic, uncheşule, Petrea, să nu mai pregetăm. Chiar în această clipă să ne sculăm şi să-l ducem la Dăvideni pe măria sa.

— Plecăm, a strigat de sub căruţă un glas bucuros," şi fratele mezin a ieşit lângă vatra focului.

— Numaidecât, numaidecât. a mormăit bătrânul, bătându-şi de un pinten luleaua, ca s-o descarce de scrum. Şi te-aş pofti pe domnia ta, Alexandre, să-l rogi pe măria sa, din partea noastră a tuturora, să nu coboare din căruţă. L-om

duce cu băgare de samă, ca într-un leagăn, scutindu-l de trudă.

Moş Petrea a mormăit poruncă de încălărare; mezinul a cercetat căruţa şi s-a întors.

— Bădiţa Nicoară doarme… a zis el; dar pare că-l chinuiesc visuri. L-am văzut cu obrazul pălit în lucirea lunii.

— Să mai adăstăm?

S-a auzit din căruţă glasul lui Potcoavă

— Nu, uncheşule. Poruncesc chiar în această clipă plecarea. În noaptea asta, se alege între viaţă şi moarte.

Oştenii au rămas tăcuţi de uimire, până ce Caraiman s-a mişcat ca să-şi caute ornicul în clombul de răchită. Asta a fost semnul plecării.

* *

Capitolul 4

Casa mazâlului.

Vulpea şi diacul au fost călăuză, călărind înainte, pe drumeagul luncii, cătră vadul Sasului. Caraiman purta de dârlogi, în pas, roibii căruţei. Mezinul se suise în polog lângă Nicoară. Uncheşul şi Toader Ursu umblau în laturile Domnului lor. Ceilalţi trei, în urmă. Cu asemenea rânduială şi cu armele la îndămână, s-au strecurat printre ostroavele de verdeaţă sub luciul lunii. Când apăreau, când dispăreau. În negura munţilor, deasupra asfinţitului, fluturau în răstimpuri fulgere, ca năframe de aur. Tunetul nu se mai auzea.

Acea vale a Moldovei fusese pentru pământenii care se statorniciseră aici de veacuri un fel de rai al lumii, aşa era de înflorit pământul şi de luminat văzduhul. O vreme, localnicii trăiseră întru desmierdare, până ce au venit asupra lor năcazuri fierbinţi de le-au opărit bucuria, şi amărăciuni de le-au otrăvit dulceaţa.

— De aceea am fugit eu de-aici, zicea Alexa Totârnac diacului. Dacă s-or îmblânzi vremile, tare m-aş întoarce, să-mi sfârşesc la apa Moldovei zilele. Dar eu ştiu că mi-i dat să mor aiurea.

— De unde ştii? s-a mirat diacul Radu.

— Ştiu de la presvitera Olimbiada. Acea bătrână cuminte are învăţătură veche. Alină durerile trapului, descurcă mâhnirile inimii.

Diacul a râs:

— Va fi fiind o filosoafă, cu învăţătură de la Eghipet şi de la Bizanţ.

— Nu râde, diece, căci e întocmai aşa. Soţul ei a fost preot, spune ea, ucenic al părintelui Amfilohie arhimandrit, mai-marele cămării de taină a lui Ştefan-Voievod bătrânul. Prea învăţat preot s-a dovedit Dionis Filipeanul în zilele lui, şi de la acest soţ al său a deprins presvitera Olimbiada meşteşugul scrisorii şi al cotitului în cărţi. E de mirare s-o asculţi cum spune întâmplările de demult. Şi mai de mirare cum poate pătrunde gândul omului şi sorţii lui de viaţă.

Diacul a luat aminte şi râsul i s-a stins:

— Spune-mi, frate Alexa, cum ţi-a prorocit domniei tale?

— Eram tânăr şi zbrehui atuncea, diece; abia plinisem douăzeci şi cinci de ani, şi pe tatăl meu, jude la Fiiipeni, îl oborâseră cu buzduganele vorniceii Sucevii, căci se împotrivise a primi în hotarul nostru om străin. După datina noastră a pământenilor, partea de ocină rămasă stearpă n-o poate cumpăra decât tot un răzăş din acelaşi bătrân, şi, numai după ce se leapădă toţi ceilalţi răzăşi de cumpărătură, poate fi vorba să fie primit în obşte răzăş străin – Însă tot de neam, coborâtor din fraţii vechi, bătrânii de la început. Atunci, la acea moarte a părintelui meu, a fost răzmiriţă şi vorniceii au stropşit pe Filipeni şi au pus pe un bătrân slăbănog să înfieze cu de-a sila pe Scârlat Neamţu, omul lui Eraclid-Vodă Despota; şi aşa mai toţi Filipenii au intrat în şerbie la acel căpitan de lefegii la Domnie. Atuncea m-am dus eu la presvitera Olimbiada şi m-am mărturisit ei tânguindu-mă; şi presvitera Olimbiada s-a uitat lung la mine cercetându-mă cu ochii, până în măruntaiele fiinţii mele. Şi m-a întrebat:

— Ai aici o dragoste, Alexa?

— N-am, cuvioasă presvitera. Şi chiar de-aş fi avut, aş lepăda-o.

— Şi te duci în răzvrătire şi la pieirea capului?

— Mă duc.

— Cu jurământ?

— Cu jurământ, între douăzeci şi nouă de feciori ai Filipenilor, care se pustiesc şi ei în lume. Toţi am rămas sărimani şi nu mai avem nimic.

— Atunci du-te. Alexa; cetesc în ochii tăi că eşti neînduplecat, şi să ştii că ai să trăieşti ani şaptezeci şi, măcar că te vei mai întoarce la cuib, popasul morţii îl vei avea în altă parte de lume.

— Văd că, în adevăr, te-ai întors, Alexa.

— Da, diece, dar mă duc iar cu Domnul nostru Nicoară. Până la plinirea vieţii mai am mult, şi mormântul îmi va fi aiurea.

— Poate.

— Asta e credinţa mea, diece. Şi cineva trebuie numaidecât să aducă, în răsăritul soarelui, pe presvitera Olimbiada, la căpătâiul măriei sale Nicoară.

Grăind aşa domol prin pacea nopţii, s-au apropiat de prunduri pustii şi în fund s-au văzut licărind solzii de valuri ai vadului.

— Drumul nostru dintâi, în sara asta, zicea Alexa, l-am făcut prin altă parte, tăind de-a dreptul cursul Moldovei. Căruţa numai pe dincoace poate trece; şi, de la vad, în pas, să tot avem un ceas până la Dăvideni. Aici, la acest vad, s-a petrecut cea dintâi ispravă a noastră, a celor douăzeci şi nouă de feciori ce ne însoţisem. Am împresurat carăle cu poveri ale căpitanului Scârlat şi le-am îngrămădit mânându-le la vale, până într-o bulboană nouă a Moldovei pe care o cunoşteam numai noi. Iar pe vătămanul caracelor, Ferenc, l-am tăiat cu topoarele chiar pe loc, în vad. Acest sas fusese Gâdea părinţilor noştri. Multe capete căzuseră sub paloşul lui. De acum doisprezece ani vadul îi poartă numele.

— Dar căpitanul Scârlat mai trăieşte?

— N-a fost chip să-l prindem decât după pieirea lui Eraclid Despota. Dar după aceea, oamenii Filipenilor nu s-au mai putut scula din mişelie; şi noi cei douăzeci şi nouă ne-am risipit prin lume…

La vad s-au oprit. Alexa Vulpea a rămas cu ochii aţintiţi în licărirea undelor.

Apa zvonea domol ca într-o somnie. Răzbeau din fânaţurile de dincolo de apă cârâirile acelor paseri sălbatice sfioase care se chiamă cristei.

De tăcerea plină de gânduri a lui Alexa, diacul Radu stătea oarecum deoparte, simţindu-şi inima jalnică. Şi el era un pribeag şi un străin în oricare colţ al lumii se ducea, ca şi acest moldovean; şi tot pentru aceleaşi urgii şi neaşezări ale Ţării Româneşti, unde noroadele se aflau îngenunchiate în aceleaşi suferinţi ca şi în Moldova.

Căruţa cu bolnavul sosi din urmă, sunând din obezi ca din clopote. Cei doi călăreţi înaintaşi îndemnară caii şi străbătură pânza largă a apei, având adâncime nu mai mult decât două palme domneşti. Căruţa şi ceilalţi călăreţi îi urmară şi, când ajunseră în mijlocul vadului, ornicul lui Caraiman, din straiţa pe care acesta o ducea pe umăr, dădu vestirea pentru miezul nopţii. Intre oamenii încălăraţi la urmă, veneau şi caii fraţilor: murgul lui Potcoavă şi surul lui Alexandru. Îşi purtau şăile şi tărhatul cu capelele plecate ca într-o umilinţă.

— Caraiman nu mai are viers de când măria sa e bolnav, clătină din cap diacul. Acum s-ar potrivi acele stihuri pe care uneori le îngâna la popasuri.

Vulpea zâmbi cu mâhnire. După un răstimp de trap, ca să fie iarăşi la depărtarea de pază ce se cuvenea, stăpâniră caii în pas, şi Alexa ascultă cu acelaşi zâmbet de mâhnire îngânarea dulce a diacului:

Murguleţ, murguleţ, căluţul meu, Ce-mi oftezi aşa de greu?

Ori ţi-i foame, ori ţi-i sete?

Ori ţi-i greu de trupul meu?

Nu mi-i foame, nu mi-i sete, Holteiaş stăpânul meu, Nici mi-i greu de trupul tău, Dar mi-i greu de ce văd eu…

— Socoti domnia ta, diece, că acel cal, pe care măria sa Nicoară îl încalică de patru ani, nu înţelege că ce se petrece nu-i bine?

— Ba socot că înţelege.

În aceeaşi clipă, când călăreţii din urmă, străbătând vadul, au ajuns la malul Dăvidenilor, calul lui Nicoară a slobozi t un nechezat prelung.

— Acum el bate cu copita în prund şi întreabă… a zis uimit Vulpea către diac.

Deodată s-a auzit, dintr-un pilc de sălcii de aproape, glas gros care căuta să pară grozav:

— Care-i acolo, oamenilor? Cine bate cu copita în prund şi întreabă?

S-a auzit şi un dulău mormăind cu învierşunare şi scheunând ca să se smulgă din lanţug.

— Dar tu, care întrebi, cine eşti? Pas la drum şi-ţi dă sama ’

— Eu îs Iorgu Samson, prietinul dumneavoastră.

— Să fii sănătos!

— Bine-mi pare că sunteţi acei pe care-i aştept. Dacă era cumva un neprietin, apoi dădeam drumul acestei haite Vidra de-l rupea!

Omul ieşise din păpuriş, c-o bâtă mare în dreapta, trăgând cu stânga după sine în lanţug o căţea mare ciobănească, împodobită cu ragilă la grumaz.

A dat dinamul bâtei la pământ, sprijinind-o în umăr, şi a bătut palma cu oaspeţii ce-i căzuseră la înserat.

Era un bărbat nu prea nalt, însă lat în spete. Purta sub cuşmă plete pe care şi le scutura de bucurie, rânjind prin mustaţa-i zbârlită.

— Îţi mulţumesc că ne întâmpini, a zis Radu diacul.

— Vă întâmpin, ca să vă arăt calea cea mai bună după sfatul nostru de-asară. Ca să nu intrăm printre casele oamenilor, vă rog să îndrumaţi căruţa dumilorvoastră după

mine pe un drumeag care ocoleşte prin ţarină, pe la capetele ogoarelor, şi dă de-a dreptul la hambarele stăpânului nostru mazâlul. Altfel s-ar fi putut să stârniţi un răzăş şi s-ar fi făcut numaidecât laie în jurul dumilorvoastră.

— Ai dreptate şi aşa vom face, cinstite logofete, a încuviinţat diacul Radu.

Diacul şi Alexa au făcut semnele de înştiinţare cu mâna; căruţa şi călăreţii au ocolit şi au mers lung răstimp în tăcere, pe dincolo de casele răzleţe ale răzăşilor dăvideni. Tocmai în fund, departe, cei doi din frunte călăreau câte-o Ioană şi se opreau, iar între ei şi căruţă logofătul Iorgu întindea de lanţugul Vidrei şi înălţa bâta, ca un duh păgân al acelor locuri.

Astfel, la un ceas după miezul nopţii, au ajuns. S-au tras zăvoare, s-au deschis porţi, căruţa şi călăreţii au intrat; porţile s-au închis şi au sunat zăvoarele iar. Într-o minută de ceas soţii lui Nicoară Potcoavă au descălecat şi şi-au dus caii la locurile lor cu fân proaspăt şi grăunţe, în vreme ce li se slobozeau chingile şi se luau de pe ei tarniţile de către doi oameni tăcuţi ai logofătului. Căruţa a cotit la casa mazâlului, unde ardeau în ferestre candele şi făclii. Mezinul l-a sprijinit pe fratele său pe trepte: au pătruns prin uşi deschise de mâni nevăzute, într-o chilie au găsit pat aşternut, apă într-o covată, pe o laiţă, şi ştergare. Uncheşul Petrea Gânj a ajutat pe stăpânul Nicoară să se descingă, să se dezbrace, să se spele. Nu se zărea nimeni; nu s-auzea nimic; făcliile şi candelele s-au tras de la ferestrele dinspre ogradă. Două făclii de ceară luminau de pe o masă chilia bolnavului. Uncheşul Petrea Gânj se mira de asemenea casă fermecată şi, ieşind în tindă, scotocea cu ochii prin colţuri, trăgea cu urechea, aştepta pe logofătul Iorgu. Când, deodată, s-a deschis o uşă chiar lingă tâmpla lui, şi stăpânul locului a ieşit ca o umbră. Îi era încununat obrazul de barbă şi plete ca neaua.

— Dumneata eşti mazâlul? l-a întrebat uncheşul fără prietinie, punându-i mâna grea în piept.

— Eu sunt, cinstite oştene, şi vă poftesc tuturor celor care aţi intrat subt acoperământul meu sănătate şi pace. Am aşteptat să vă faceţi rânduielile, şi doresc să cunosc pe mai-marele dumilorvoastră, care se zice că-i rănit.

— Întâi să vie domnia sa Lixandru. Mezinul a ieşit în prag cu mâna întinsă:

— Pofteşte, cinstită gazdă, şi ne iartă pentru tulburarea ce-ţi pricinuim.

— Mă bucur de oaspeţi şi mai ales că vă pot fi de folosinţă, a răspuns cuviincios bătrânul Andrei Dăvideanu.

Avea ochi negri şi ageri. Uncheşul se trăsese mai la o parte, cercetându-l furiş şi cercând, cu clipiri de gene, să atragă luarea-aminte a lui Alexandru.

— Eu şi cu domnia sa Lixandru stăm strajă aici, în pragul mai-marelui nostru, a grăit el cu glasul cel ne-prietinos. Şi afară avem şi alte străji. Să nu fie cu supărare dacă înştiinţăm pe cinstita gazdă să nu treacă slujitori ai săi prin tinda asta.

— Din ceasul acesta, casa mea e a dumneavoastră, a răspuns zâmbind bătrânul.

Mezinul l-a apucat de mână şi l-a tras după sine poftindu-l la divanul pe care zăcea, obosit şi cu ochii închişi, Nicoară Potcoavă.

— Făcliile îi luminau faţa pălită de trudă. După bâzâitul de bondar al vorbelor schimbate la pragul chiliei, se făcuse deodată tăcere. Ca lovit de ceva, bolnavul a deschis ochii învăpăiaţi şi obrazul i s-a rumenit.

— Mărite Doamne, a şoptit el cu glas de rugă, cercând să întoarcă fruntea spre arătarea cu plete şi barbă ca neaua; nu fi aspru cu umilit robul tău ce se înfăţişează la scaunul dreptului judeţ. legământul ce-am făcut cătră măria sa Ion-Vodă nu l-am putut îndeplini, şi vrăjmaşii ţării sunt încă tari… Iartă-mă, Doamne, că am fost lovit înainte de vreme; anii vieţii mele nu sunt decât patruzeci.

Bătrânul nu s-a înfricoşat decât în clipa întâia de nedumerire.

— Aiurează… a şoptit el către Alexandru.

Uncheşul Petrea îşi ridicase cu spaimă pumnii la tâmple şi simţea ghiaţă în locul inimii.

— Doamne, luptat-am după puterile mele, a urmat cu glas mai slab rănitul. Am apărat pe sărmanii lumii şi am ridicat sabia împotriva nedrepţilor diregători ai ţării aceştia, după cum a fost diata bătrânului Ştefan-Voievod… Şi am fost hatman la Dnipru, purtând război împotriva duşmanilor creştinătăţii…

Rănitul s-a oprit, privind înfricoşat la fantasma nălucirii sale. Apoi a oftat şi a închis ochii.

— Trebuie să trimet înainte de a se face ziuă după presvitera Olimbiada, a şoptit gazda.

— Cinstite mazâl, s-a trezit din uimirea sa uncheşul, iartă-mă pentru slăbăciunile mele de oştean bătrân, care vede numai duşmani şi primejdii în toate, căci numai duşmanii şi primejdiile au fost partea vieţii mele.

Bătrânul Dăvideanu i-a apucat mâna dreaptă strângându-i-o şi arătându-i cu fruntea către rănit, care deschisese iar pleoapele. De data asta ochii îi erau senini.

— Bun găsit, cinstite domn… a vorbit el către stăpânul casei surâzând. Am visat vis de mâhnire, că murisem. De-acuma nădăjduiesc să mă fac sănătos.

— Să nu te îndoieşti de asta nici o clipă, măria ta, i-a răspuns bătrânul Dăvideanu.

* *

Capitolul 5

Presvitera Olimbiada.

Când sună la urechea noastră istorisiri din vechime ori din locuri depărtate, noi moldovenii petrecem ca într-o clipă nopţile. Astfel unii dintre oştenii lui Potcoavă, dintre cei mai tăcuţi, cum erau cei doi soroceni şi Toader Ursu, găzduiţi la logofătul Iorgu, parcă nici n-au avut vreme să se şteargă la ochi şi numai ce-au văzut în răsărit, deasupra codrilor, revărsându-se zorile.

Întâmplările ce povestea, Iorgu Samson le avusese, cu ani în urmă, sub privirile domniei sale în spătăria domnească, la scaunul ţării, când Alexandru-Vodă a slobozit slujitorii curţii asupra boierilor, de le-au tăiat capetele şi le-au clădit apoi ca pe o movilă pe masa ospăţului.

— Aşa a gândit măria sa Lăpuşneanu-Vodă să stârpească din ţară lăcomia către norod şi viclenia către Domn. Tot astfel la Moldova s-a iscat de la o vreme o buruiană îndărătnică şi păgubitoare, căreia îi zice chir. Greu s-o stârpească plugarul, oricât ar tăia-o. Ba, de ce o tai, de ce odrăsleşte mai vârtos. Odată şi odată poate, tot s-a cunoaşte un meşteşug ce l-or scorni filosofii lumii să facă din chir buruiană bună şi din boier om; ori să facă să nu mai fie. Mult pătimeşte această ţară de răul lor. Iară până atuncea să ne mângâiem, fraţilor, cu nădejdea şi cu acest vin cam acru din viile ciangăilor, de la ţinutul Bacăului. Iaca, bine trăim noi cu aceşti ciangăi de lege şi limbă străină. Şi ei plugari, şi noi plugari, suntem ca fraţii. Dar boierul, limbă şi lege cu noi, e duşman norodului şi Domniei. Când se scoală Ţara împotriva lui, apoi şi cian-găii se adună cu noi ca să-l dezbatem din rădăcină. Iar noi le plătim ciangăilor pe două vedre de vin un ban de aramă, ca acesta care a ieşit la domnia lui Ion-Vodă, cu chipul măriei sale.

Iorgu Samson a scos din chimir un bănuţ de la Ion-Vodă şi l-a aruncat pe masă.

— Au acolea câştig bun ungurenii, a întâmpinat Toader Ursu; dar la noi în Ţara-de-Jos, la ţinutul Tecuciului, ies oamenii din podgorii la vremea culesului şi poftesc pe trecătorii creştini de la drumul mare să vie să beie fără parale, de pomana răposaţilor părinţi. Aşa era când am ieşit eu în lume; iar de atunci am auzit că au intrat unii boieri în vii, cotropindu-le, ca să nu se mai facă atâta risipă, lipsind de darea vinariciului vistieria.

Iorgu Samson a râs:

— Căci podgorenii ţărani plătesc dajdie, însă boierii nu. Logofeteasa şi-a arătat în pridvor obrazul oţărât.

Atunci se sculase şi era cam înourată. Şi-a ridicat în brâu poala catrinţei, s-a frecat la ochi ca s-alunge aburii somnului neîmplinit, potrivindu-şi apoi pe frunte casânca de borangic.

— Dumneata, Iorgule, a zis ea c-un glas ce părea blând, ai uitat că am hotărât să tăiem un viţel pentru prânzare?

— N-am uitat, a răspuns logofătul. Să fii dumneata sănătoasă, logofeteasa Mărie; viţelul e jupuit şi spânzurat în chiler.

— Şi n-ai uitat că aveai a te duce în vremea asta să aduci de la Filipeni pe presvitera Olimbiada?

— Ba asta am uitat, Mărie, şi văd că-mi eşti nevastă cu priinţă.

— Dumnealui, diacul Radu, e gata. Pavăl Potronic grăjdarul a înhămat cei doi cai bătrâni la căruţă. N-aş înţelege ce mai aştepţi domnia ta, Iorgule; ori fără poveştile domniei tale nu înfrăţeşte şi nu dă spic grâul, şi rămân fără frupt oile, şi nu pot roi albinele din prisacă…?

Logofeteasa Măria râdea şi-şi arăta dinţii frumoşi. Era o muiere care îşi mai păstra încă tinereţa. Dăduse domnului său patru feciori: cel mai micuţ de doi ani şi cel mai mărişor de zece.

— Las’ că de cinstiţii oaspeţi am eu grijă să nu le lipsească nimic. Găteşte-te. Ia-ţi pe dumneata ilicul cel albastru cu căptuşală roşă. Poftim; ţi l-am adus eu.

— Într-o clipală îs gata, logofeteasa Mărie.

— Iaca, chiuie de la grajd Pavăl Potronic. Până ce trage aici căruţa, vreau să-ţi spun o întâmplare minunată. Astă noapte, Corniţă al nostru, fiind cu alţi copii şi cu tabunul de cai în lunca bulboanei peste Moldova, a văzut pe Sântilie.

— Ascultaţi, oameni buni, a râs Iorgu logofătul. Poveştile nevestei sunt mai presus decât ale mele.

— Nu râde, logofete, l-a ameninţat femeia cu fruntea. A fost cu băietul nostru şi Coman al surorii mele Aglaia; soră-mea a sărit mai nainte pârleazul ş-a venit să-mi spuie. Scotea fum prin ochi şi prin nări.

— Cine, dragoste?

— Sfântu-llie, cine putea fi altul? Şi când a venit asupra luncii nourul cel negru din Boura cu fulgere şi trăsnete, el s-a suit cu căruţa în nouri şi s-a dus. Nu s-a mai ştiut de urma lui. Când s-au apropiat copiii ceilalţi, după vârtejul ploii, ca să vadă şi ei ce văzuseră Corniţă şi Coman, n-au mai găsit nimic.

Logofătul Iorgu nu s-a mirat, cum s-aştepta femeia.

— Mărie, a grăit el, minunile sunt ale nopţii şi, la lumina zilei, se dovedesc a nu mai fi minuni.

— Aşa socoti domnia ta, Iorgule?

— Aşa socot eu, dragoste.

— Atuncea nu mai spun nimic, s-a oţărî t muierea; şi iaca diacul Radu; du-te cu el unde ţi-i poruncit.

Când s-au aflat singuri, în căruţa uşoară, pe drumeagul drept care ducea în lungul hotarului Dăvidenilor spre colţul de moşie ce fusese odinioară devălmăşia Filipenilor, diacul Radu Suliţă şi logofătul Iorgu au căutat sămânţă de vorbă, adică de prietinie. Şi logofătul, înţelegând că ascuţimea diaculuí tinde să afle toate câte se petrec în acele locuri, l-a îndestulat cu prisosinţă.

Era cel mai de mirare lucru la Dăvideni că mazâlul nu ajunsese cel mai înstărit dintre toţi răzăşii şi vecinii din acel hotar. Stânjenii bătrânului Andrei din ogoarele hotărnicite îi lucrau vecinii, cei mai mulţi fugari din alte locuri şi oploşiţi în această moşie cu pământ roditor, şi dădeau mazâlului stăpân numai zeciuială. Îi mai curgea mazilului mertic de la moară, brânză de la oi şi venit din ceara de la trei prisăci. Şi vecinii îl ocroteau pe mazâlul lor în toate împrejurările, umplându-i cămările la Crăciun şi la Paşti, ca să se cunoască prietinia lor faţă de un stăpân care avea mai puţin decât ei, fiind singur, cu puţine braţe de ajutor. Astfel munca se cumpănea bine cu stăpânirea, mazâlul fiind jude al Dăvidenilor, după rânduielile cele vechi de la Ştefan-Voievod. Casa lui Andrei judele umbla destul de bine şi răzăşii toţi îi căutau cinste, fiindu-i nu numai neamuri, ci şi

cumetri şi fini. Apoi, în pădure, fânaţuri şi păşune, care se aflau în devălmăşia răzăşească, mazâlul îşi avea şi el vitele, caii şi oile.

— Pot zice că la noi viaţa încă se poate trăi, mai spunea Iorgu Samson; dar în alte părţi s-au risipit răzăşiile cum se risipesc cuiburile pitulicilor, când aduc în ele cuculesele ouă ale lor. Când s-a oploşit în asemenea cuib ou din care a ieşit cuc, acesta s-a înfoiat într-atât, după firea lui, încât a prăvălit puii drepţi ai cuibului; şi-a rămas cucul singur, iar pitulicile cuibului n-au încetat de a-l hrăni, agonisind pentru el de dimineaţă până în sară.

Astfel s-au prăpădit Filipenii. N-au mai rămas în acea răzăşie decât două curţi slobode: a presviterii Olimbiada, la care ne ducem noi, şi a lui Sandu Gârbovu, care-şi are ograda până în apa Moldovei şi şi-a tras gârlă, clădind moară. Să nu crezi dumneata, diece Radule, că boierul de la Filipeni, care-i părcălab la Roman, nu umblă să-l poprească pe Sandu Gârbovu de a avea moară.

Grăind astfel imul, iar celălalt ascultând, a lucit deasupra ogoarelor şi livezilor acelui cuprins soarele. Logofătul a cârnit caii într-o vâlcea, apoi i-a îndemnat să suie un pripor unde se afla o curte singuratică. Când au oprit, au şi văzut, în vale de pripor, moara Gârbovului.

— Cum răsare soarele, a dat lămurire logofătul după ce-au coborât din căruţă, presvitera noastră iese şi ea în prag să se-nchine luminii. Toţi copiii dumnisale o aşteaptă cu ochii boldiţi. Copiii cuvioşiei sale sunt jigănii ale codrului şi văzduhului: un vătui de căprioară, un ursuleţ, un lupan, o bufniţă cu nişte ochi ca ai presviterei, şi altele pe care nu le ştim, deoarece, când intră un om aici în curte, toate se duc în ascunzişuri, nesuferind pe străini. Unora din prietinii stăpânei lor le primesc mângâierea. Nu vorbesc de ucenica presviterei, o filipeancă ce vrea să înveţe meşteşugul tămăduirii bolilor. Mai intră aici când şi când Ilinca, nepoata noastră a mazâlului. O copilă care nu se mai află de isteaţă.

Vorbind, Iorgu Samson rânduia loc şi pentru vrăciţă, alcătuindu-i maldăr de fân strâns în pocladă şi aşezat în fundul căruţei. Sfătuind caii cei bătrâni să aştepte liniştiţi, a făcut zece paşi până la zaplazul nalt, cu diacul după el, şi a bătut în portiţă.

Îndată s-a auzit lătrând cu îndârjire căţeluşa „cu dinţii de fier şi cu măselele de oţel”, cum o poreclea şoptit logofătul.

— Cine-i? s-a auzit un glas fără frică şi fără blândeţă.

— Noi suntem, sfântă Vineri, finul cuvioşiei tale, a răspuns Samson.

— Aşteptaţi un pic, vine Safta să deschidă.

Au aşteptat un pic, ascultând tropăitul mărunt al jigăniilor minate în tainiţile lor. A sunat zăvorul; portiţa s-a deschis; s-a arătat întâi o bătrână cât un mal, cu gura suptă şi clonţul nasului adus spre bărbie. S-a ploconit şi a lăsat pe oaspeţi să treacă. În cerdacul înălţat pe două trepte, presvitera Olimbiada sta dreaptă în strai sur şi broboadă neagră. Era uscată şi subţirică, privind drept cu ochi ce păreau rotunzi, şi soarele îi încununa frumuseţa anilor ei târzii.

— Te-am cunoscut, fine Iorgule, după vorbele tale şăgalnice, a zâmbit ea dintrodată, şi diacul, Ia sunetul nou al cuvintelor ei şi la zâmbetu-i dulce cu dinţi curaţi, a simţit în fiinţa lui roua evlaviei.

Finul Iorgu a sărutat mâna întinsă, albă şi subţire. Diacul, de şi nu-i era fin, a făcut la fel, simţind în nări mireasmă de busuioc.

— Acesta-i Radu Suliţă, diacul.

— Să fie sănătos. Spune-mi, Iorgule, la ce nevoie voiţi să mă duceţi cu căruţa mazâlului? La o durere a trupului, ori a sufletului? Pe mazâl îl ştiu sănătos. Atunci pentru un străin, stăpânul acestui diac?

— Întocmai, nânaşă. Şi te-am pofti să mergi cu noi în clipă. Mai-marele acestui diac aşteaptă într-o chilie la casa mazâlului meu.

Bătrâna cu broboadă cernită a dispărut, parcă ar fi sorbit-o umbra chiliei deschise.

Diacul n-a mai văzut-o şi s-a uimit.

— A intrat ca să ia toate de câte are nevoie pentru un oştean rănit; acesta e cel mai mare meşteşug ai ei, dădea lămurire logofătul.

— De ce-i spui „sfânta Vineri”? a şoptit diacul.

— Căci vineri e ziua când presvitera ajunează şi se duce să se închine în biserica Filipenilor pe lespedea sub care hodineşte soţul său preotul Dionis.

Presvitera Olimbiada a ieşit din umbră tot pe neaşteptate, cum intrase, şi avea într-o corfă de mlajă petrecută în cotul mânii stingi cele de trebuinţă lucrării sale. A făcut un semn cu arătătorul mânii drepte către ucenică. Safta şi-a închinat cu smerenie trupul ei greoi, fără a grăi un cuvânt.

Căţeluşa cu dinţi de fier şi măsele de oţel şi-a scos botul subţire dintr-un cotlonaş şi a adulmecat o clipă spre străini.

Au ieşit; poarta s-a izbit în urma lor în clanţă. În clipă a fost fiecare la locul său în cănită; şi, când au purces, au ieşit oameni de la moară din râpă, care i-au petrecut cu ochii un timp.

„Aceia-s străjerii presviterei”, a gândit în sine, cu plăcere, diacul Radu.

S-au mişcat cu repejune pe drumeagul ţarinii; le-a tăiat calea un popândău ce-şi aduna grâne în saraiul său subpământean; un mierloi a trecut fluierând spre livezi; se vedea aproape codrul de peste Moldova. Au ajuns.

Cu paşi nesimţiţi, în conduri moi de cordovan, presvitera Olimbiada a pătruns pe unde i se deschideau uşile până la căpătâiul lui Nicoară, unde s-a oprit. A ţintit ochii bolnavului. Acei ochi o aşteptau având lumina unui râmnic liniştit, dar într-o zi fără soare. Presvitera Olimbiada a zâmbit bolnavului şi în acelaşi timp căutătura ei ageră a trecut fulgerat peste dreapta lui Nicoară, odihnită pe cerga miţoasă cu care era învălit până Ia subsuori. În degetul cel mic ea a băgat de samă pecetea cu bour pe verigă de aur. Jos, lângă căpătai, se afla şaua cu boturile de argint. Tot în acel loc a tărhatului domnesc, uncheşul Petrea şi mezinul

aduseseră un burduf de piele neagră ca o pungă ţărănească, însă mult mai mare, legat strâns în băierile lui. Acolo nimeni nu putea şti ce se află; dar presvitera, urcând şi coborând cu repejune scara înţelegerilor ascunse, a socotit că acolo s-ar afla vistieria de război a răposatului în sângele său Ion-Vodă, şi măria sa răposatul a lăsat-o în mânile fratelui său după mamă. Acolo poate se află şi punga de matasă cu rubinurile şi smaragdele din care Ion-Vodă, schimbând pe bani unele, la Liov, a putut acoperi cheltuiala oştilor ţării.

Vrăciţa şi-a încrucişat pe piept braţele, închinându-se. Apoi, cu degetele-i subţiri, a ridicat uşor mâna mare a bărbatului; şi-a pus buzele uscate pe semnul bourului şi a aşezat braţul în lungul trupului. Descoperind pieptul, a pipăit la coasta stingă legătura rănii, veche de trei zile.

Bolnavul a tresărit. A închis pleoapele. La pipăirea vrăciţei, se simţea în trupul lui crâncenă suferinţă.

După rânduielile ştiute, şi-au făcut loc bătrâna, stăpâna casei, ajutată de nepoată-sa Ilinca şi logofeteasa Măria, aducând o măsuţă joasă cu trei picioare, cu faţa de în atunci tăiată din val. Pe acea măsuţă aburea o oală nouă de lut, cu apă neîncepută, atunci fiartă. Lângă oală se înşirau trei puici ale ei de-un sfert de ocă, tot nouă ca şi maica lor, şi tot nesmălţuite.

Ajutoarele femeieşti s-au tras puţin mai la o parte, fără a privi dincolo de prag, în tindă, unde se aflau mazâlul, uncheşul, mezinul şi diacul Radu.

Totuşi copila a strecurat o ochire pe care a primit-o în inimă Alexandru. Bălaie şi pieptănată lins. Subt întristarea pe care i-o poruncea în acea clipă cuviinţa, se bănuia clocotul vieţii; pe când bunica ei, mazâliţa Zenovia, era cu găvanurile ochilor istovite de bocet pentru o singură fiică ce avusese.

Presvitera Olimbiada a tras din corfă cu mâna cealaltă, care-i era slobodă, scamă pe care a lepădat-o în una din ulcele. La îndemnul ei mut, logofeteasa Măria a turnat

uncrop peste scamă. Alegând cu aceeaşi mină, şi tot din corfă, o lopăţică ascuţită de criţă, a prins a tăia şi a desface legătoarea veche a rănii, năclăită în sânge uscat. Lucrând cu grabă şi luare-aminte, îndată a descoperit locul pătruns de fier în coastă, puţin deasupra deşertului. L-a muiat cu scamă udă din ulcea; şi atunci ajutoarele femeieşti au auzit-o întâia oară suspinând uşurată, şi au întors unele către altele priviri luminate.

Presvitera şi-a urmat lucrarea ei cu linişte, însoţind-o de şopot ca de un descântec.

— Acum, fină Ilincă, scoate din corfă gărăfioara verde. Floare de pojarniţă uscată la umbră, plămădită cu undelemn de candelă şi ţinută la soare nouă săptămâni de vară.

Strecurată după aceea prin pânză de borangic.

Şi-n acest oleu, draga mamei, am picurat, de pe un vârf de ac, venin de doamnă-mare mătrăgună.

Să-i fie leacul de folos măriei sale.

Să doarmă somnul câmpului.

Să-i cânte adierea vântului.

Să intre în domnia sa puterea pământului.

În vreme ce şoptea, vrăciţa trecea pe sub mijlocul rănitului faşa de în, înfăşurând de două ori legătura nouă.

— Dragele mele, a şoptit ea din nou, rana-i curată. Să-l lăsăm linişti pe domnia sa.

Ne ducem şi pregătim o fiertură de buruieni pe care le ştiu eu, îndulcite cu miere.

La al treilea ceas al dimineţii se trezeşte.

Băutura, copilita noastră Ilinca i-a aduce-o în mâna stingă, iar cu dreapta i-a închina o floare, ca să-i bucure ochii.

Presvitera Olimbiada şi-a contenit vorbele şoptite şi a suspinat iarăşi adânc. A privit somnul Un al pribeagului străin, zâmbind, ca să se amestece acel zâmbet cu raza de soare strecurată prin perdele şi să pătrundă la inima lui întristată.

Zâmbetul şi soarele au străbătut şi la bărbaţii din tindă. Alexandru mezinul era, însă, în acel ceas, cercetat de un demon al neliniştii. Se simţea vinovat că n-are ochi numai pentru bădiţa său Nicoară. Ochii lui aprigi căutau întruna pe nepoata mazâlului, socotindu-i mişcările, preţuindu-i boiul şi dorind dintrodată o singurătate în care s-ar afla numai el cu ea.

— Să lăsăm pe bădiţa meu singur… a zis el mai mult în neştire, văzând pe presvitera că vine asupra sa.

— Îl lăsăm, a încuviinţat ea.

Lui i s-a părut că-i prinsese într-o capcană nevăzută privirea şi că avea mustrare în glas.

— Să intrăm, a hotărât ea, în ceastălaltă odaie, unde mazâlul ţine câteodată divan al înţelepciunii.

— Cu cine?

— Câteodată singur; câteodată eu şi cumătră mea Zenovia ne punem împotriva lui. Vin şi oameni care nu mai sunt, vin când ne aducem aminte de ei…

Diacul zâmbea ascultând-o. Mezinul s-a înfiorat.

— Să vie şi căpitanul Petrea, a urmat presvitera punând mina pe umărul uncheşului şi îndemnându-l către un divan. Aşează-te şi domnia ta, diece Radule. Şi tu, fină Mărie, dă-te mai lângă mine. Stăpânii casei să stea în jilţurile în care îi văd totdeauna, când vin aici. Ilinca rămâne dincolo, să păzească somnul bolnavului nostru. Domnia ta, brad verde, stai cu noi, ca să-ţi sporeşti învăţătura.

„Baba asta îmi cunoaşte taina”, s-a mirat mezinul şi a înţeles că i-i frică de zâmbetul ei.

Uncheşul Petrea Gânj îşi punea şi el o întrebare, îngrijorat: „De unde mă cunoaşte de-mi spune după numele de altădată?” Presvitera i-a răspuns ca şi cum i^ar fi auzit glasul:

— Căpitane Petrea, i-a cântat ea blând, eu te cunosc pe domnia ta de acum treizeci şi şapte de ani, când te aflai la Ştefan-Vodă Lăcustă şi erai mai-marele curţii sale în cetatea Sucevii.

Bătrânul Gânj s-a cutremurat de amintiri. Ştefan-Vodă Lăcustă era drept icoana Voievodului celui bătrân Ştefan, fiind copilul său. Era mic de stat şi aprig, şi punea uşor mâna pe sabie.

— Adevărat este… a mormăit uncheşul. Văd că vracii sunt câteodată şi vrăjitori…

— N-ai de ce te teme, căpitane Petrea; te cunosc de-atunci; deoarece mă aflam şi eu la curtea lui Lăcustă-Vodă, du când viaţa aliniată de curteancă. Nu-ţi aduci aminte?

— Ba mi-aduc aminte, a răspuns uncheşul, cu glas dintrodată tulburat. Fost-a la acea domnie foamete în ţară; iar boierii măriei sale petreceau fără grijă.

— Da, căpitane Petrea. Iţi mai aduci aminte că Ştefan-Vodă a dobândit de la boieri porecla lui după urgia acestor jivine care au pustiit pământul Moldovei, într-o vară de secetă. Şi Ştefan-Vodă îi îndemna pe boieri să aibă milă de noroade; cei cu stare să deschidă jitniţile; iar alţii să uşureze măcar de datorii pe sărmani. Ei s-au pus împotriva măriei sale, şi Ştefan-Vodă a început a-i tăia, după pilda ce-o avea de la Bogdan-Vodă şi de la Ştefăniţă-Vodă. Atunci cei mai apropiaţi dregători ai curţii, în noaptea Crăciunului, după ce-au ieşit din paraclis de la vecernia Naşterii Domnului, l-au dus cu ei pe măria sa, zugrumându-l şi astrucându-l într-un loc pe care nu l-a mai aflat nimeni.

Uncheşul tăcea cu fruntea plecată, împovărat de vedenia aducerilor aminte.

Glasul presviterei s-a coborât, ochii cu sprâncene încă negre i s-au înfierbântat:

— Îmi spunea soţul meu preotul, ucenicul lui Amfilohie arhimandrit, că a aflat de la învăţătorul său taina blăstămului acestui pământ. Legea domniei lui Ştefan-Vodă a fost împuţinarea puterii boierilor: dreptăţile poporului să fie mai presus de îndârjirea lor.

Deci Bogdan-Voievod cel Orb a făcut de tânăr precum i-a fost învăţătura; şi a fost grozav faţă de nesaţu1 dregătorilor.

Acestui voievod i-a dat duhovnicul său anafura otrăvită în noaptea Paştilor anului 1517 de la Hristos.

Ştefăniţă-Vodă, feciorul legiuit al lui Bogdan-Vodă, a cutezat să taie pe cel mai cu putere dintre boierii săi. jertfindu-i şi feciorii, ca să nu se mai ridice în ţară alţi lupi. tot aşa de colţaţi ca lupul cel bătrân. Şi după Arbore, portarul Sucevii. Gâdea s-a trudit cu paloşul şi asupra altor boieri. Doamna şi cu neamurile ei i-au dat lui Ştefăniţă otravă.

Pe Alexandru Cornea, copil din flori al lui Bogdan, boierii l-au înjunghiat la o vânătoare.

Lui Lăpuşneanu-Vodă i-a dat pocal de otravă chiar Doamna sa, sub binecuvântarea părintelui mitropolit Teofan.

Aceste lucruri, căpitane, le-am văzut cu ochii noştri. Boierimea nesătulă a ţării aceştia a avut şi ea cuvânt şi diată să stingă neamul acelui Ştefan-Vodă, de care ea s-a înfricoşat patruzeci şi opt de ani.

Acum doi ani, a pierit, prin viclenia boierilor, şi Ion-Vodă, os domnesc, feciorul lui Ştefăniţă-Vodă.

Astfel s-a săvârşit stingerea celor din osul lui Ştefan-Voievod bătrânul. şi fiarele lăcomiei mănâncă moşia.

Din locul său de unde nu se clintise, vorbi gros şi mormăit uncheşul Petrea:

— He-he! Dar de ce Rareş-Vodă a adormit cu pace în crivat lângă paraclisul cetăţii Sucevii?

Presvitera a zâmbit:

— Căci Petru-Vodă avea sabia duhului, care-i mai tare decât cea de fier. Şi la curtea lui Petru-Vodă mai erau şi altele, după cum ştii şi domnia ta, căpitane Petrea.

— He-he! aşa este, s-a bucurat uncheşul. La Cetatea Sucevii se aflau două căpitănii ale străjerilor: patru sute de dalmaţi sprâncenaţi şi muţi, căpitanul lor fiind Batişte Negru; şi patru sute de moldoveni adunaţi de pe unde îi împrăştiase desnădejdea…

He-he! Rareş-Voievod era un bătrânel hâtru, care se arăta numai cu această putere lingă sine!

Presvitera Olimbiada şi-a înăbuşit glasul într-un suspin:

— Of! domnilor şi fraţilor, fiecare îşi poate găsi Tebaida, întru care să-şi aşeze sufletul său. Eu am găsit-o aici, unde a închis ochii soţul meu. Dar aud încă furtunile şi valurile…

Am cunoscut oameni vrednici pe care i-au copleşit răii. Văd în jurul meu căzând şi pustiindu-se satele pământenilor.

Acest mazil Andrei Dăvidean, văr de-al doilea cu noi, a fost în vremea lui staroste de Putna şi pe urmă de Neamţ, având cârmă a corăbiei sale dreptatea. Cei tari l-au surghiunit în acest mormânt înflorit.

Iarăşi s-a oprit.

— Nu vă miraţi că am avut acest ceas de nebunie, vorbind fără oprire. Dar am cunoscut pe cel care are de împlinit şi el o diată. Şi mi-am adus aminte de toate. Nicoară va ajunge poate voievod al acestui pământ; şi paloşul lui va sluji dreptatea. Poate fi-va şi el unul dintre cei jertfiţi, dar după jertfe vine răscumpărarea şi biruinţa celor buni.

Întorcându-şi privirea în locul unde stătuse mezinul, presvitera a aflat scaunul gol şi a văzut în închipuirea sa că în umbra pardosului scheaună un lupan de rând.

— Vai, cumătră Zenovie, a îngânat ea către mazilită. N-ai dreptate când îţi stingi ochii pentru cei duşi. Ţeasta fiicei tale e aşezată în gropniţa chinoviei de la Agapia din Deal; nu mai ai de ce-o plânge. Păstrează-ţi lacrimile ce ţi-au mai rămas pentru tinereţile ce înfloresc acum.

Bătrâna mazilită a aţintit-o cu spaimă pe presvitera, fără a înţelege asprimea vorbelor ei şi primejdia acelei primăveri.

— Să mergem, i-a zis presvitera, să pregătim băutura de linişte pentru bolnavul nostru.

* *

Capitolul 6

Vorbe, la casa logofătului Iorgu.

Când badea Ghiţă Botgros şi-a oprit calul lângă foişorul casei logofătului Samson, a clipit din pleoape şi s-a holbat cu mirare.

— Minune! a strigat el cu viers înalt şi voie bună.

Masa din foişorul casei lui Iorgu Samson era împresurată de oaspeţi şi acei oaspeţi ospătau. Printre dânşii badea Ghiţă a cunoscut numaidecât pe prietinul său nou, Radu diacul de la popasul lui Haramin. A văzut şi pe Caraiman, lângă logofăt, în capătul celălalt. Dar dincoace, în istalalt capăt, diacul se afla aşezat la dreapta unui ostaş vechi şi cu înfăţişare aspră.

— Minune! a strigat a doua oară badea Ghiţă, descălecând grabnic. A ridicat braţele, şi-a lepădat cuşma, şi s-a dus cu paşi mari întru toată înălţimea şi uscăciunea sa, ca să cuprindă pe după grumaz pe diac, ce-i ieşise întru întâmpinare. L-a sărutat pe prietinul său de trei ori, l-a depărtat de sine ca să-l cunoască mai bine; l-a mai îmbrăţişat o dată şi numai după aceea s-a potolit.

— Vra să zică te-ai adunat cu soţiile domniei tale şi aţi nimerit aicea, la curtea mazâlului nostru! Asta-i după o rânduială mai presus de oameni, diece. Căci eu socoteam să nu te întâlnesc decât în altă viaţă. Aşa, n-a trecut decât ziua de marţi la mijloc. Am săvârşit toate câte-mi fuseseră poruncite de către mazâlul nostru. Şi astăzi, miercuri, am purces de la episcopia Romanului după slujba utreniei; am primit anafura şi, încălicând am umblat fără popas. N-am mai oprit la Goraşcu Haramin, ca să nu întârzii.

Mă uit la aceşti bărbaţi şi-i cunosc că-s oşteni. Cine să fie? Cum îi chiamă?

— Sunt cei pe care m-am dus să-i aştept sub piscul Bourei, prietene Ghiţă.

— A! aşa-i pricina… păru el a se dumiri. Dar nu ştia încă nimic şi obrazul lui spânatic se încreţea de nerăbdare.

Ascultând numele acelor oşteni badea Ghiţă a poftit numaidecât să bată palma cu ei. La uncheş s-a oprit mai mult, cuprinzându-i palma cu amândouă mânile, însă moş Petrea nu-şi îmblânzi deocamdată ochii.

— Mai sunt unii lipsă, a dat lămurire diacul.

— Cine?

— Lipseşte de la această masă mai-marele nostru, a grăit Radu Suliţă, şi lângă el se află domnia sa Alexandru.

— Mă duc atuncea să mă închin şi domniilor lor la casa mazâlului.

— Ba mai îngăduie, om bun, i-a zis pe neaşteptate şi cu blândeţă uncheşul. Înţeleg că eşti bărbat cu libov şi cu inima ca pânea; îţi fac loc lângă mine şi te îndemn să cinsteşti cu un oştean bătrân o ulcică de vin.

— Numaidecât! şi din clipa asta-s robul dumnitale, a strigat badea Ghiţă.

A venit la uncheş, pupându-i dreapta şi a băut după el din aceeaşi ulcică istovind-o şi apoi aruncând-o peste parmaclâcul foişorului, în ogradă, între găini, unde pocnetul ei a stârnit mare spaimă.

— Iată, se întorc de la mai-marele nostru, a răsărit din locul său uncheşul, cei doi tovarăşi ai noştri care au făcut la chilia domniei sale strajă. Care vi-i vestea, prietinilor, şi cum îs ochii stăpânului nostru astăzi?

— Vestea-i bună, uncheşule, a răspuns Toader Ursu. A lămurit mai bine Alexa Totârnac:

— L-am văzut pe măria sa râzând, când a primit din mâna copilitei stebla de zburătoare adusă de la pădure. A râs şi a întrebat-o:

— Cum te chiamă?

— Tot Ilinca, a îndrăznit ea a răspunde şi a ieşit în fugă, fluturând într-o parte cu fruntea.

Cum şi-a sfârşit Alexa vorba, s-a ridicat întru toată înălţimea sa uscată badea Ghiţă Botgros, s-a apropiat şi şi-a pus mâna dreaptă pe un umăr al oşteanului.

Totârnac s-a întors, privindu-l. Părea că nu-şi mai aduce aminte de nimic din trecut.

— Cine eşti domnia ta? a întrebat el nedumerit.

— Nu mă mai cunoşti?

— Nu.

— Nici după chip, nici după glas?

— Nici după una, nici după alta.

— Uită-te bine.
— Mă uit.
— Şi nu…?
— Iaca nu. Ori, poate, nu-i fi dumneata Ghiţă pe care l-am lovit odinioară cu bâta, şi l-am brâncit în bulboana Moldovei?
— Tocmai acela sunt şi mă bucur că te văd.
— Dar de ce te bucuri? căci eu te-am ucis…
— Mă bucur, duşmane, căci am fost fraţi şi am trăit ca în sânul lui Avram, cum spune popa Ciotică, şi numai iată piază-rea asupra frăţiei noastre: muierea lui Anania, cel care a fost tăiat de năvrapi în războiul lui Vodă Eraclid. Dragă mi-a fost şi tu mi-ai luat-o, şi eu am ieşit cu baltagul la potică în cărarea ta şi tu bine ai făcut lovindu-mă şi prăvălindu-mă în bulboană. Mai bine să-ţi fie ţie oprită intrarea raiului, iar eu să spun lui Sfântu Petru: lasă-l şi pe Totârnac să intre aice, că eu l-am iertat.
— Apoi dac-ai scăpat, a răspuns Alexa, bine-mi pare; şi că m-ai iertat, deasemenea îmi pare bine. Să ştii că Mândra lui Anania mi-a fost şi mie necredincioasă.
— Cunosc. S-a prăpădit pe când tu nu mai erai în sat. Ş-am îngropat-o în cornul ţintirimului spre miazănoapte, sub bradul cel vechi. Am plâns-o, căci mi-a bucurat zilele şi am iertat-o şi pe dânsa.
— Tu eşti mai bun decât mine, Ghiţă. Eu în locul tău aş fi ars-o şi i-aş fi risipit în vânt cenuşa.
— Nu te cred, Alexa. Intru pomenirea muierii care ne-a fost dragă amândurora, să bem din ulcica mea.
Totârnac a gustat din ulcica lui badea Ghiţă. Vinul i s-a părut prea acru.
Amândoi prietinii şi-au strâmbat nasurile unul către altul. S-au îmbrăţişat fără să-şi puie buzele pe ragilele obrazurilor. După care badea Ghiţă s-a tras la o parte, lăcrămând singur şi stând la sfat şoptit cu sufletul său.
A intrat în foişor logofeteasa Măria, îmbujorată la obraz şi purtând un chersin de plăcinte poale-n brâu, chiar atunci

scoase din cuptor. Badea Ghiţă i s-a închinat, şi-a primit partea şi s-a aşezat, mai domolit, între uncheşul Petrea şi diacul Radu.

Avea în acel timp trecere în ţara Moldovei o vorbă de la turci:

Dacă vrei treaba să-ţi iasă, Nu grăi la lucru, nu grăi la masă.

Cu rânduială asta – „nu grăi la lucru, nu grăi la masă” – ismailitenii câştigaseră Bizanţul şi multe ţări şi ostroave ale creştinătăţii.

Aşa că acei moldoveni de la ospăţul logofătului au ţinut samă de rânduială osmanlâilor şi au stăpânit în ei toate vorbele, toate Întrebările şi răspunsurile, un pătrar de ceas. După aceea au lăsat turcilor lumea şi ei s-au bucurat în ţara lor cu multă zvoană de glasuri.

Mai au ismailitenii o rânduială: că nu beau vin. Ca să-şi aibă mintea limpede, când câştigă cu sabia haraciurile şi plocoanele sultanului precum şi dobânzile de război ce li se cuvin lor.

— Ba nouă nu ne trebuie, zic moldovenii, nici război, nici dobânda săbiei; noi cu dulceaţă trăim în ţara noastră de podgorii.

În sfârşit, mai au ismailitenii şi a treia rânduială: că la ei femeile îs ca găinile împrejurul cucoşului; şi ei nu ştiu ce-i dragostea. Apoi de la asta are să le vie lor pieirea, că fiii lor sunt fiii roabelor, şi sământa vitejilor se va stinge. Pe când moldovanul se închină dragostei ca Făt-Frumos împărătiţei din poveste.

Diacul Radu Suliţă s-a ridicat, cu ulcică nouă:

— Eu zic aşa, a rostit el cuvânt, că-s bune rânduielile domniilor voastre de care a grăit fratele Alexa, pentru vorbă, vin şi dragoste; şi întocmai la fel ale noastre, ale moşnenilor din Ţara Românească; deci să ne înfrăţim. Să ne bucurăm un ceas. Scurtă-i bucuria, de aceea s-o preţuim. Bună-i vestea noastră de azi, că mai-marele nostru s-a

odihnit bine şi s-a trezit cu ochii înseninaţi, zâmbind unei flori şi unei copile.

Logofeteasa Măria sa strecurat furiş lângă el şi l-a sărutat pe tâmplă, fără a se ruşina.

— Asta-i de la o răzăşiţă din Dăvideni, a râs ea, pentru vestea bună ce ne dai, Radule vorbă-dulce. Închinaţi domniile voastre şi pentru presvitera noastră Olimbiada, care dă celor întristaţi bucurie şi celor slăbiţi putere.

Sfatul s-a oprit o clipeală, ca să se uite toată lumea din foişor la intrarea pe poarta deschisă a unui fecioraş de răzăş care aducea cârdul de gâşte de la păscut.

— Iaca şi Corniţă al nostru cel viteaz! s-a fudulit răzăşiţă. Ce-i, dragul mamei?

Corniţă a ridicat ochii de sub streşina de păr bălan care-i umbrea fruntea.

— Mămucuţă, a răspuns el; am adus gâştele şi bobocii să le dau codină.

— Bine, dragul mamei; scoate cu căuşul, din lădoiul din chiler.

Dar Corniţă rămăsese cu ochii rotunzi aţintiţi la lumea din foişor.

Lepădând varga, a venit fuguţa, a păşit treapta în foişor, a apucat-o pe logofeteasa de după gât, trăgând-o înspre ciontişorul lui.

— Mămucuţă, i-a şoptit el la ureche: văd aicea, în capul mesei, pe Sântilie de as’noapte.

— Vai, dragul mamei, s-a crucit logofeteasa mângâindu-l, nu mai spune asemenea vorbe, să nu ţi se întâmple vreun năcaz. Aista-i uncheşul Petrea. Du-te de-i pupă mâna, şi vezi-ţi de gâşte.

Bătrânul a mângâiat creştetul copilului şi s-a înduplecat a zâmbi când acesta şi-a ridicat spre el ochii albaştri ca floarea de în.

— Iaca ş-o plăcintă, Corniţă, s-a aplecat cu dragoste logofeteasa Măria spre fiul său. Să-i spui şi lui Coman să-şi ţie gura. Înţeles-ai?

— Înţeles, a răspuns copilul coborând spre varga lui. Dar se vedea că nu-i bine dumerit.

Logofătul a clătinat din cap, în pofida logofetesei:

— Ce-i şi cu copiii noştri, a zâmbit el; întocmai ca şi cu oamenii mari! Am spus şi am vorbit să nu se facă zvoană în sat despre oaspeţii noştri. Nu-i îngăduit să se împrăştie ştiri prin lume, nevastă!

— Dar nu mai împrăştie nimeni ştiri, bărbate, a întors cuvânt logofeteasa Măria. Despre cinstiţi oaspeţii noştri nu ştie nimenea nimic în Dăvideni; iar Corniţă nu stă de vorbă decât cu bobocii. Deasemenea Coman al surorii mele, care, după cum ştiţi, e mai domol şi mai adormit decât Corniţă al nostru.

— Dar Bujor, cel mai măruţ dintre feciorii ce avem?

— Apoi acela nici n-a fost cu caii în prund as’ noapte. Nu l-ai trimes oare dumneata, ieri, la stână, cu Cercel? încă nu s-au întors şi mi-i mai mare grija să nu li se fi întâmplat ceva.

— Da’ nu li se mai întâmplă nimica, a liniştit-o logofătul pe soţia sa.

Apoi s-a întors spre oaspeţi, îndemnându-i să nu uite dajdia dinţăritului, pe care au a o plăti în acea zi cu soare.

— Socot, a adăogit el, că lumea din Dăvideni are altă grijă. Doar acolo, peste o săptămână, dacă va răsufla ceva.

Abia îşi arătase logofătul Iorgu încredinţarea asta, şi la foişor s-au arătat, sosiţi prin altă parte a ogrăzii, doi bărbaţi: unul nalt, cu plete cărunte, cu torbă de piele la şold şi baltag în mâna sa dreaptă, iar al doilea, mai scund, dar mai vârstnic, purtând ilic cu bumbi rotunzi de argint şi ciubote roşii.

— Aista-i vornicul nostru, a strigat de sus logofeteasa; moş Evghenie, fratele mamei, Dumnezeu s-o ierte… De ce-o fi aducând pe badea Nastasă pădurarul?

— Dar nu-l aduc eu pe dânsul, nepoată Mărie; m-a adus el pe mine. Mai întâi, a urmat îndată vornicul, mă închin cătră cinstita adunare.

— Pofteşte la masa noastră… l-a îndemnat logofătul, din fundul foişorului.

— Om pofti, nepoate Iorgule; dar nu pentru asta am venit. Eu dis-de-dimineaţă am aflat că avem oaspeţi în sat la noi nişte vrednici oşteni. Dar badea Nastasă, pădurarul din Urlătoarea, a oblicit mai dimineaţă decât mine, de la fecioru-său, vătămanul tabunului de cai; a venit la mine acasă; am stat noi şi ne-am sfătuit; şi acum să vă spuie el năcazul ce avem. Eu îi stau mărturie şi sprijin. Spune, bade Nastasă!

Uncheşul Petrea a rânjit:

— Întru mare taină ne aflăm noi aicea.

Vornicul Evghenie a ridicat fruntea, cu oarecare măreţie:

— Este cumva pricină de supărare? a întrebat domnia sa.

— Ba nu, ba nu, s-a grăbit a răspunde uncheşul.

— Ei, atuncea-i bine. Bade Nastasă, spune ce ai de spus.

— Apoi eu ce să spun alta, a început pădurarul sprijinindu-se în baltag, decât că au pornit asupra noastră vajnic război nişte mistreţi din codru. Jale mare la ogoarele Dăvidenilor dinspre apa Moldovei. Vin la mine, la Urlătoare, neveste şi se tânguie că porcii sălbatici Ie calcă mazărea şi bobul. Tot la două nopţi răzbesc acolo şi clefăiesc în păstări. Mai mult împrăştie şi strică decât mănâncă.

Acu eu i-am pândit la luna plină pe aceşti vrăjmaşi, să-i văd de unde şi cum vin.

Se află o râpă în margine de codru pe unde coboară. Stau buluc în gura râpei şi ascultă; stau, parcă ar fi bolovani. Şi numai unul, cel mai bătrân şi mai cuminte, se mişcă spre apă. Când şi când se opreşte, ascultă, adulmecă vântul. Numai ce trece apa, nu departe de poiana bulboanei. Cum a ajuns dincoace iar stă, ca să-şi ieie încredinţările. Şi odată porunceşte: broh!

Cum a poruncit, turma de dincolo intră în Moldova şi vine buluc dincoace, înotând lin.

Iar se opresc şi stau o vreme. Apoi mistreţul cel mare se mişcă înainte singur, domol, cu opriri şi cu mare fereală.

Trece la mazărea şi la bobul de care v-am spus. Mai face un pas; rupe din păstări, clefăieşte, iar se opreşte şi ascultă. Ceilalţi nu se clintesc din prund. Îi luminează luna. Sunt vreo patruzeci de porci, scroafe şi godini.

Dintrodată iar s-aude porunca bătrânului: broh! Şi turma se duce la el. Rup, mănâncă, mai ridică sfârlele ş-ascultă; iar mănâncă.

Apoi, înainte de a se arăta zările zilei, se întorc pe unde au venit, având căpitan şi călăuz tot pe bătrân. Se năruie deodată în baltă, duruie după aceea în prund, şi cât ai scapără au ajuns în râpa de unde au ieşit.

Asta am văzut, fraţilor oşteni; şi noi n-avem ce le face. Dacă se sparie de om ori de foc, contenesc de a veni câteva zile; apoi pălesc în altă parte. Aşa că noi le lăsăm lor stricăciunea începută, ca să nu mai avem pagube şi aiurea.

Pădurarul s-a oprit, s-a îndreptat de şale, a ferit baltagul, şi-a mângâiat mustăţile cărunte.

— Ce zic eu, domnilor şi fraţilor, a urmat la cuvânt vornicul Evghenie, mişcându-se un pas înainte. Ajutaţi-ne domniile voastre cu sculele ce aveţi şi ne scăpaţi de aceşti hoţi vicleni. Numai câţiva să cadă, ori să doborâm pe călăuzul cel bătrân, şi nu se mai întorc aici; îşi caută loc de pradă în altă parte, peste şapte văi şi şapte pâraie.

— Şi când ai vrea domnia ta să ieşim la asemenea vânătoare? Chiar acuma?

— Nu, cinstite oştene, ci când va fi bunăvoinţa dumilorvoastră.

— Apoi, întâi trebuie sfat; şi după asta alegem ziua.

— Tot asemenea părere am şi eu. Prea mult să nu ne grăbim. Iar domniile voastre vă luaţi îngăduinţa care-ţi socoti-o.

— Însă nici de întârziat nu putem întârzia.

— Ba mai zăboviţi, vă rog, cinstite oştene, s-a rugat vornicul, scoţându-şi cuşma bălţată de miel. Grija c-or afla oameni străini, lepădaţi-o. Răzăşii noştri de la Dăvideni sunt ca albinele care nu sufăr în ştiubei fluturele cu cap de mort

şi-l străpung la urdiniş cu acele lor. Parcă numai cu aceşti mistreţi avem noi luptă? Avem multe altele; iar dăbilarii şi jăcmănitorii de la Domnie nu-i putem suferi între noi, cum nu pot suferi albinele fluturii cap-de-mort. Cum s-arată, cum ridicăm asupra lor boldurile! Să zicem c-om rândui vânătoarea sâmbătă ori duminică înainte de leturghie.

— Până atuncea, noi pădurarii, s-a amestecat Nastasă, împresurăm locurile şi le aflăm mistreţilor mocirla unde hălăduiesc. În ziua hotărâtă, o împresurăm cu oameni şi mai ales cu câni vrednici. Îl rugăm şi pe logofătul Iorgu 6ă ne deie atunci pe Vidra domniei sale cu cei patru.

— Care patru? s-a mirat uncheşul Petrea.

— Asta-i altă poveste, căpitane Petrea, pe care ţi-oi spune-o mai pe urmă. Se ridicase în aceste părţi de lume, căpitane Petrea, un lup sur, cu părul aproape ca măgara. Şi trăind el în preajma stânilor noastre, îşi lua de la turmă dobânda, cum e obiceiul acestei fiare. Nici păstori, nici zăvozi nu l-au putut birui. Şi fiind acu patru ani la o câşlărie haita noastră Vidra, pe care aţi văzut-o, iată că s-a pustiit o vreme cu acel lup sur; ş-apoi după aceea, când i-a venit vremea, a fătat patru căţei care toţi au avut părul fiarei, numai capul le era negru şi sprâncenele roşcate ca ale mamei lor. Când s-au ridicat căţelandri, s-a văzut că „cei patru” – cum le spunem noi – au să fie mai mari şi mai voinici decât mama lor. Trăiau bine la ciobani şi păreau blânzi. Când au ajuns vârstnici, au ieşit cu haita, ascultând-o şi bătându-se cu dânsa împotriva vrăjmaşilor sărmanelor oi. Ciobanii le-au pus ragili şi i-au mângâiat pe ochi pentru isprăvile ce săvârşeau. Iar în iarna care a trecut, cei patru au prins pe lupul cel sur în preajma haitei şi l-au rupt.

— Ciudată poveste… s-a mirat diacul.

— Apoi, s-a înălţat de la locul său uncheşul Petrea, după vestea pe care ne-a adus-o Alexa despre mai-marele nostru, nu se poate să nu dăm răspuns bun acestui cinstit vornic şi pădurarului. În două zile binevoiţi a împlini cele de cuviinţă, iar noi ne-om struni arcele, ne-om ascuţi săgeţile, ş-ora

scoate întru slava măriei sale şi alte meşteşuguri, de care se va pomeni la Dăvideni după plecarea noastră.

Toate câte se petrecuseră la acel prânz, le privise diacul Radu, şi toate câte se vorbiseră, le ascultase. Şi-i era sufletul luminat, căci încetase a fâlfâi în fiinţa lui fluturele negru al neliniştii.

Cucoşii ogrăzii au cântat ceasul al nouălea al zilei şi ornicul lui Caraiman, din straiţa pe care o avea el atârnată pe umăr, a dat deasemenea mărturie de trecerea timpului şi împuţinarea vieţii noastre.

— Eu zic, diece, a grăit uncheşul sculându-se din scaun, să nu-l lăsăm pe măria sa fără strajă.

Cei doi oşteni s-au retras în colţul foişorului ca pentru o vorbă tainică. După aceea s-au dus la chilia lui Nicoară, în casa mazâlului.

Nicoară aţipise. Mezinul Alexandru nu se vedea nicăieri.

Uncheşul Petrea a rămas neguros într-un jâlţ din tindă. În fiinţa lui încă nu se domoliseră neliniştile.

Diacul s-a întors pe treptele intrării. I s-a părut că vede ceva într-un colţ singuratic de grădină? Parcă ar fi trecut prin soare, o clipă, fruntea lui Alexandru. Poate să fi fost o părere; a auzit paşi pe sub teii înfloriţi şi a aşteptat să se arate cel pe care îl căuta. Dar nu era decât părintele Ciotică, îmbrăcat cuviincios cu rantie neagră şi cu potcap cum purtau clericii la Bizanţ. Avea ciubote roşe pe care şi le privea umblând. În stânga ţinea crucea cu mănunchi de busuioc, şi la subsuoara dreaptă strângea un terfelog nefolositor.

— Domnul Dumnezeu să te binecuvânteze, a zis el diacului. Şi-a adunat după urechi pletele şi şi-a vârât la ceafă, sub rantie, coada împletită. Dumneata eşti straja la măria sa?

— Întocmai cum spui, părinte.

— Şi te chiamă Radu? Adică Bucurie?

— Şi asta-i adevărat şi aş vrea să cunosc pe cine caut, sfinţia ta.

— Îl caut chiar pe măria sa bolnavul. Nu m-a chemat, dar am socotit să vin singur, cu puterea mea, ca să-i cetesc măriei sale moliftele cele de cuviinţă.

— Socot că n-ai făcut rău, părinte Vasile.

— Ba spune-mi, diece, cum îmi spun toţi. Eu îs popa Ciotică, cel cu faimă în răzăşia Dăvidenilor. Şi eu de carte n-am nevoie, Maica Domnului înzestrându-mă cu har de a şti toate pe de rost ca apa. Când am făcut slujbele de încercare în faţa preasfinţitului Istatie, îmi mergea gura de nu mă putea opri nimene; iar călugării şi popii ce erau de faţă numai crăpau de ciudă şi de demonul zavistiei care-i muncea.

Uncheşul a poruncit gros din pragul chiliei lui Nicoară:

— Lasă-l să intre, diece, măria sa îl primeşte.

Atunci, părintele Ciotică s-a bucurat şi, vârând mâna dreaptă sub rantie, a tras din sân patrafirul. A lepădat pe-o măsuţă potcapul. Trecându-şi după grumaz patrafirul, s-a poticnit la prag, închinându-sc adânc spre faţa luminată a lui Nicoară. A deschis terfelogul, a pus în el crucea mică de lemn de chiparos, adunând o parte a terfelogului cu alta, şi a prins a murmura cu grăbire rugăciunile cele de obşte. Îşi făcea des semnul crucii, poposea şi pornea iarăşi. A isprăvit degrabă.

— Căci oamenii în ziua de azi n^au vreme, s-a dezvinovăţit el. Şi rugăciunile cuviincioase pe care le-am rostit măriei tale, a urmat sfinţia sa, nimene nu le putea spune mai repede decât popa Ciotică în toată lumea asta. Şi te rog pe măria ta să-mi slobozi pentru treaba ce-am săvârşit un firfiric de argint. Iar împărtăşania, măria ta, nu-s volnic a o săvârşi. La urma urmei, ce nevoie poate fi de împărtăşanie? Dumnezeu vede şi cercetează pe om până în rărunchi, şi gata!

Nicoară ascultase pe gânduri şi a căscat cu lacrimi.

— Mi-i somn, părinte, şi aş vrea să dorm.

— Tare bine, măria ta, somnu-i sănătate. Aşa că mulţămesc pentru banul de argint pe care-l văd pe masă şi-ţi poftesc

măriei tale uşurare grabnică.

— Popa ista vorbeşte ca unei lehuze… a mormăit uncheşul.

— Şi-aş mai sta, a urmat popa Ciotică, dar mai am de făcut două rugăciuni la ţigani, şi trei la vecinii mazâlului nostru, şi încă una la o babă care trage să moară şi se ţine cu cângile de viaţă, până ce-oi veni eu s-o izbăvesc – s-o îndrum în loc de bucurie, în loc de verdeaţă, c-un dărăb de pită în fiecare dimineaţă.

* *

Capitolul 7

Poveşti vechi.

Se află o privelişte încântată cum nu e alta pe lume. Nu departe de locul unde puhoiul Sucevii intră ca un paloş de steclă în apa domoală-a Siretului.

Acolo, la domnia lui Ştefăniţă-Vodă, şi-a fost clădit curte cu turn de strajă un cneaz, cu numele Iurg Litean. Nu era cneaz, dar aşa-i zicea lumea pentru pohfala ce arăta.

Totuşi curtea lui, afară de turn, n-avea nimic deosebit. Casa era clădită din bârne de stejar, lipită cu lut şi apoi stropită cu tencuială de var. Împrejmuire de şipci înalte. Numai la odăi şi la saraiuri erau parcane. Chilii cu îndestulare pentru oaspeţi şi petreceri. De câteva ori pe an aici se afla desfătarea boierilor curteni ai măriei sale.

Avea acest Iurg Litean părul creţ în cap şi în barbă, şi ochii mari. Umbletul îi era greoi, fiindu-i picioarele arcuite înafară; drept care viaţa lud, cât nu stătea în casă, era mai mult în şa. Lumea îl vedea numai îngemănat parcă pe un cal alb, de aceea îi şi scornise porecla cu care era de obşte cunoscut, Iurg Calalb. Aşa ca el erau schiţii cei vechi care-şi făceau viaţa călări, iar când coborau pe pământ, umblau legănat ca raţele.

Pământ şi turme avea numai pentru hrana curţii. Îndeletnicirea lui era să iasă de două ori pe an, cu învoirea Domniei, dincolo de hotare, luând cu el slujitori paşnici şi două chervane de cele mari. Încărcătura era mai slabă la dus; iar la întors chervanele erau bucşite de blăni de

sălbătăciuni rare de la miazănoapte, mai ales soboli, şi de postavuri de Veneţia. Cât stătea la Liov şi cât umbla în împărăţia nemţească cumpăra şi vindea de două şi de trei ori cât aducea în ţară; aşa că-i era umflat chimirul, după o vorbă pe care o spunea el, uneori, prietinilor puţini ce avea: „Nu-i negoţ bun, dacă nu cumperi ieftin şi nu vinzi scump”. Şi totuşi, nu mărturisea acelor prietini tot negoţul său. Căci câştigul lui cel mare îl aduna în pietre scumpe; şi nu era în ţară om mai priceput decât el în asemenea negoţ. Cu dibăcia lui ascunsă, n-aducea aur de la Ieşi şi de la nemţi, ci rubinuri şi smaragde. Aurul e primejdie. Iar pietrele rare le ţii într-o punguţă cât un ou, şi aceea o amistui într-un cotlon sfredelit în chervan, de n-o află şi nici n-o caută nimeni.

Când a ajuns la patruzeci şi cinci de ani ai vârstei sale, acel Iurg Litean, poreclit Calalb, s-a gândit să facă cel mai plăcut popas al vieţii sale. A căutat şi a găsit o fecioară orfană, surghiunită la o mănăstire de maici de către fraţii săi. care au prădat-o de zestrea ei părintească. Fiind acea fecioară frumoasă şi înaltă în boi, după gustul său, a scos-o din mănăstirea Adam, unde se afla, plătind-o stăreţiei c-o icoană ferecată în argint, şi s-a cununat cu ea la Suceava, în vederea curtenilor şi a măriei sale, şi apoi a adus-o cu alai la aşezarea sa cea cu turn de piatră.

Numai ce-a înflorit acea orfană şi i s-au dezvălit frumuseţi ce stătuseră până atunci ascunse în fiinţa ei. O chema Calomfira şi-i pusese soţul său Iurg verigă de aur la degetul cel mijlociu al mânii stingi, cu piatră de opal cât un ou de pitulice. Şi-i închina straie scumpe. Numaicât acea însoţire a rămas câţiva ani stearpă.

Erau locurile acelea din preajma curţii lui Iurg Litean nu numai ca o vedenie fericită. În oglinda sură a Siretului îşi plecau creştetele sălcii vechi, în care huruiau, vara, turturele. Şi în stecla creaţă a Sucevei năluceau eleni. Şi sub poalele codrului umblau cârduri de căprioare. Se afla ş-o poiană veche, ce-i zicea Poiana Ursului, unde făceau obişnuit sobor vânătorii, toamna.

În toamna anului al treilea după nunta acelui cneaz neguţător, măria sa Ştefăniţă-Vodă a venit cu alai, la vânătoare. Au înţesat tăriile codrului de dincolo de Siret cu voloc de oameni, au hăituit domol sălbătăciunile tot mânându-le spre locul unde aştepta măria sa cu curtea şi vânătorii săi. Şi-n ziua întâia, sara, au rămas cerbii împresuraţi, şi toată lumea pe loc, la ospăţ, urmând ca a doua zi pe la amiază să se sloboadă sălbătăciunile bulucite pe o vale, unde s-aţinea curtea.

Iată că, la cea dintâi strajă a nopţii, s-a auzit în Poiana Ursului freamătul grăbit al codrului, ca o viitură de ape mari. Huhurezii cu ochi de om au huhuit cu spaimă, şi potopul ploii n-a întârziat.

Curtea s-a sculat de la focuri, fugind pe cai şi-n căruţe la aşezarea lui Iurg Calalb. Acolo măria sa a ajuns cu şiroaiele curgându-i din plete. Şi i-au ieşit înainte cu făclii jupâneasa Calomfira şi slujitoarele ei, călăuzindu-l până la chilia gătită în pripă pentru măria sa.

S-a făcut haz şi s-a băut vin vechi în cupe de cleştar. Iar măria sa Ştefăniţă, de şi era băutor vrednic din fire, s-a simţit prea devreme cuprins de trudă şi a poftit să se ducă la culcare, îndemnându-şi însă curtea să nu-şi lese îndeletnicirea cea bună decât atunci când va conteni ploaia.

Noaptea aceea şi-au însemnat-o în mintea lor trei fiinţi: Ştefăniţă-Vodă, jupâneasa Calomfira şi sotnicul Petrea, care era de strajă cu paloşul la uşa măriei sale.

Apoi Domnul a mai făcut cinste curţii lui Iurg şi la Anul Nou, când a găzduit în acea albă privelişte a codrilor trei zile, având cu sine pe slujitorul său prea iubit Petrea sotnicul. Era tinerel acest oştean, însă vrednic şi cu credinţă.

La şase luni după vânătoarea din toamnă, când huhurezii cu ochi de om chemaseră furtuna, au pornit dezgheţurile unei ierni cum nu se mai pomenise din bătrâni. Atât omăt s-a topit şi atâta s-au umflat Suceava şi Siretul, împreunându-se în lunci, încât s-a întemeiat o vedere de la casa cneazului

Iurg cum n-a mai fost într-un veac vechi şi cum nu va mai fi decât într-o mie de ani. Într-acea mare spumată a revărsării, se adunaseră, din zborul lor de primăvară cătră miazănoapte, toate sălbătăciunile aripate', de la lebădă, babiţă şi gâscă până la cele douăsprezece soiuri de raţe şi răţuşte; bâtlani, cocori şi stârci şi ţigănuşi de la Eghipet şi mărunţei cu pliscul lung care strigă chi-vi, chi-vi; şi alte paseri ce grăbeau la cuibarele lor de baştină din ostroavele dezgheţate de la marea albă.

Atunci a venit iarăşi măria sa Ştefăniţă şi s-a bucurat de acea vedenie, de care se desfătează poate şi în somnul său veşnic; şi a aflat, la ceasul de dragoste cu Calomfira, că se va naşte copil şi poate fi-va bărbat, moştenitor din osul său.

I-a spus aşa Ştefăniţă Calomfirei:

— Ascultă ce-ţi spun eu, prea iubito, şi ia aminte: La ceasul uşurării tale, soţul tău Iurg nu va fi aici; îi voi da slobozenie să se ducă cu chervanele lui în Lehia. Şi voi trimete o moaşă iscusită de la curtea mea, să primească pruncul. Va veni cu ea credinciosul meu, sotnicul. Şi de va fi fecior, apoi credinciosul meu sotnicul îl va însemna cu foc, punându-i la umărul sting pecete, ca să-l cunoască pe urmă norodul că-i din osul meu.

Aşa s-a făcut. Şi fiind la iulie în 21 naşterea pruncului domnesc, maica lui i-a pus numele Ion.

Iar când s-a întors Iurg din negoţul său, jupâneasa Calomfira i-a înfăţişat pruncul îngenunchind şi mărturisindu-şi păcatul.

Fiind om înţelept, Iurg Litean şi-a închinat fruntea şi a primit darul de preţ ce-i înfăţişa nevasta şi a rostit şi domnia sa aceste cuvinte:

— Ascultă ce-ţi spun eu, prea iubito, şi ia aminte. Nu-s taine care să nu se deslege şi lăcăţi care să nu se deschidă. Asupra acestui copil domnesc stă primejdia din clipa când a deschis ochii pe lume. Şi acea primejdie poartă într-o mână sabie şi în alta jungher înveninat. Vrăjmaşii lui Ştefan-Vodă, ai lui Bogdan-Vodă şi ai lui Ştefăniţă-Vodă sunt şi vrăjmaşii

acestui prunc. De aceea trebuie să-l depărtăm şi să-l ascundem şi, când va împlini zece ani, îl trimetem la Liov, dându-i dascăl bun şi învăţătura ce se cuvine s-o aibă voievozii. Să-i văd semnul. Acest prunc fi-va poate, cândva, Domn ţării.

Desfăcând pruncul din scutece, jupâneasa Calomfira a arătat soţului său semnul, şi Iurg Litean şi-a închinat asupra acelui semn fruntea.

Iar după aceea mult n-a trecut şi Ştefăniţă-Vodă a pierit, adăogindu-se la strămoşii săi.

Şi când a sosit ceasul hotărât, Iurg şi jupâneasa Calomfira au căutat pe oşteanul care cunoştea taina şi i-au încredinţat pe pruncul Ion. L-au legat, cu jurământ şi blăstăm, să-l ducă în casa lui Mati Harian, neguţător de pietre scumpe la Liov, văr de-al treilea al lui Iurg.

Astfel a fost dus în ţară străină copilul pe care Ştefăniţă-Vodă îl făcuse jupânesei Calomfira.

Trecând iar vreme, între valuri care bântuiau ţara după alte valuri, într-o primăvară, după întoarcerea sa cu chervanele de la Liov, Iurg Litean, poreclit Calalb, a slăbit şi, simţindu-şi aproape ceasul sfârşitului, a chemat pe doamna sa Calomfira şi i-a grăit astfel:

— Ascultă, prea iubito, şi ia aminte. Bine am trăit cu tine în această viaţă şi acum vine vremea să te părăsesc. Să ştii că-ţi las ţie o parte din tot ce-am agonisit, aur şi pietre scumpe. Partea ta se găseşte în tainiţa turnului şi cheia tainiţii e în taşca de sub perina pe care îmi zace fruntea în acest din urmă ceas al meu. Vei mai găsi în taşca de piele şi însemnarea pentru rubinuri, olmazuri şi smaragde ce se află în păstrarea vărului meu Mati Harian. Acelea sunt zestrea măriei sale Ion, fiul răposatului Ştefăniţă-Vodă. Şi tu să nu te temi, prea iubito, că Mati Harian e viclean cuvântului său, căci Mati Harian e cel mai detreabă om din ţara Craiului şi a înfiat pruncul în faţa lui Dumnezeu şi a judecătorilor de la Liov.

Contenindu-şi vorba, Iurg Litean şi-a contenit şi răsufletul vieţii.

După ce l-a îngropat cu cinste în paraclisul curţii pe soţul său iubit, jupâneasa Calomfira a stat să cugete cum să se ducă să-şi vadă fiul la Liov.

Prin slujitorii săi credincioşi, s-a ajuns cu sotnicul Petrea, care trăia în Suceava, sub cetate, depărtat de la slujba Domniei. Căci sotnicul Petrea slujise la Ştefăniţă-Vodă, iar Vodă Rareş slobozise din leafă pe toţi slujitorii nepotului său Ştefăniţă.

S-a sfătuit jupâneasa Calomfira cu sotnicul Petrea şi s-au înţeles s-o ducă stolnicul Petrea la Liov să-şi vadă feciorul. S-au pregătit în vremea primăverii, au mai întârziat o parte din vară pentru rânduielile curţii de lângă apa Sucevii şi a Siretului; şi pe la Sântilie s-au dus la Liov, punând subt ochii domniei sale Mati Harian hârtiile din taşca cneazului Iurg.

Tare s-a bucurat domnia sa neguţătorul Harian de vederea jupânesei Calomfira, şi a înfăţişat-o fiastrului său ca pe sora maicii lui drepte. Şi jupâneasa Calomfira a plâns îmbrăţişându-l, iar Ion-Vodă copilandrul n-a ştiut că acea jupâneasa frumoasă e chiar maica lui.

Apoi în anul celălalt jupâneasa Calomfira nu s-a putut duce la Liov, căci a fost lehuză, din dragostile ce-o ameţiseră, cu prietinul său sotnicul Petrea. Însă în anul celălalt care a urmat, s-a dus iar la Liov şi a îmbrăţişat pe copilandrul Ion-Vodă, mai marele său născut. Şi s-a tot dus aşa în toţi anii, până la domnia lui Lăcustă-Vodă, când prietinul său oşteanul Petrea era căpitan la curte şi a însoţit-o pe doamna sa cu doisprezece călăreţi până în Lehia. Iar când a pierit Alexandru Cornea în luna lui faur la o vânătoare, jupâneasa Calomfira a mai fost o dată lehuză în curtea cea veche dintre apa Sucevii şi Poiana Ursului.

Lucruri vechi, lucruri uitate, vorbe duse de faimă…

Presvitera îşi amintea de unele, stând în scaun, la căpătâiul lui Nicoară. Era o dimineaţă leşietică şi vântul

zvonea în grădină cu înmlădieri jalnice, împroşcând stropi în geam.

Rănitul dormea adânc sub puterea băuturii de capete de mac pe care o primise la miezul nopţii. Se răsucise sub pocladă. Gemea încet; avea un vis tulbure.

A deschis deodată ochii:

— Presvitera Olimbiada, am visat o întâmplare de demult.

— Şi eu deasemeni, măria ta, stând trează.

Însă Nicoară o privea ţintă fără s-o vadă. Şi-a lăsat iar ceafa în perină, închizând strâns pleoapele.

— Am visat un vis… a bolborosit el.

A tăcut scurt răstimp; după aceea a rostit limpede:

— Se făcuse că mă aflam la Bar în Lehia, cu Alexandru. El de doisprezece ani, eu de douăzeci. Şi iată, m-am spăimântat de o veste venită ca o pajură asupra noastră.

A şoptit mai încet:

— Că pe maica noastră au tăiat-o lotrii. Să le spuie unde i-s comorile. Ea nu le-a spus ş-au tăiat-o.

Şi noi ne-am dus s-o vedem…

Nu ne-am dus, că era pierită şi îngropată… şi curtea arsă…

Slujitorul de credinţă al mamei, uncheşul Petrea, ne-a înfăţişat fratelui nostru Ion-Vodă la Liov.

Atuncea a aflat Ion-Vodă că suntem fraţi drepţi dintr-o mamă…

Şi măria sa a poruncit uncheşului să ne ducă în ostroavele zaporojenilor, să învăţăm meşteşugul războiului.

Pribeagul rănit se frământa, se frământa, căutând prin somn o aşezare mai prielnică.

Presvitera Olimbiada s-a plecat asupra lui, suflându-i peste pleoape.

Nicoară s-a răsucit pe coasta dreaptă. A deschis deodată ochii limpezi şi s-a liniştit.

— Vorbeam prin somn, presvitera, cum am uneori năravi. Ce-am spus?

— Că te-a trimes Ion-Vodă la zaporojeni.

— Da, se poate; însă dumneata să ştii, presvitera, că-s numai nişte năluciri.

— Nici nu le-am ascultat. Mă uitam la ploaia asta care nu mai stă de asară şi-ţi dă truda neliniştii. Dormi; mai ai până ce-ţi vei împlini somnul, ş-ai să uiţi visul rău.

— Da, a şoptit Nicoară, ş-a adormit iarăşi. Presviterei i s-a părut că somnul i-i lin, ş-a oftat, aşezându-se iarăşi în scaun, cu braţele încrucişate pe sâni.

În tindă s-au auzit un răstimp mormăind străjile: Ştefan a Măriei şi Stângaciu. După aceea se vede că au căzut iar cu capetele în culcuşuri, căci presvitera a început a auzi prin părete bâzâit straniu.

* *

Capitolul 8

Vânătoare sub piscul Bourei.

Tot la a patra săptămână e orânduit de la episcopie să vie la biserica Dăvidenilor un cuvios ieromonah de la schitul din codru, să facă slujbă împreună cu părintele Ciotică şi să cetească şi cazania.

Numai ologii nu se îngrămădesc atunci la leturghie; altfel vine tot satul aducând multe daruri. Şi preotul şi ieromonahul se întrec în cântări, biruindu-l mai des popa Vasile pe călugăr deoarece popa nostru Vasile are viers tare frumos. Iar la cetanii popa Ciotică spune fără să se uite în tipic şi iese la capăt mai repede decât cărturarul. Dar la cazanie, ieromonahul e întru toată puterea şi slava, şi înşiră poveştile sfinţilor domol şi cu rânduială şi unii ascultă, iar alţii se uită la zugrăvelile de pe păreţi.

A cetit anul trecut, la sărbătoarea Sfântului Spiridon, ieromonahul Diomid de la Boureni, minunile acelui vraci şi filosof iscusit, care a biruit pe necredinciosul Arie în fapte şi întrebări.

Las’ că a poruncit să se lipească la trupuri capetele cailor săi. tăiate de către sluga necuviosului. Dar sfântul nostru părinte Spiridon a dovedit lui Arie cum e cu Treimea cea de o fiinţă. A luat în mină o cărămidă şi a zis: una este! şi, când

a cuvântat astfel, focul s-a aprins pâlpâind în sus, apa a curs în jos, iar lutul a rămas în pumnul sfinţiei sale.

La un an după aceea, părintele Vasile Ciotică s-a aflat singur în biserică în faţa poporanilor săi, nefiind rândul călugărului să ajute la leturghie.

Părintele Ciotică băgă de samă că răzăşii şi răzăşiţele, după rugăciunile şi cântările sale, mai aşteaptă ceva. Şi-a adus aminte de cazanie şi de isprăvile sfântului din celălalt an.

— Eu ştiu ce aşteptaţi domniile voastre, a zis sfinţia sa ieşind la altar. Eu am să vă spun, fraţilor mei, că nu s-a aflat să mai fi săvârşit sfântul Spiridon alte isprăvi decât cea cu caii şi cu cărămida, aşa că rămânem tot la cele ştiute. Dac-a mai săvârşi alte minuni până la anul, vi le-oi spune atuncea.

Răzăşii noştri de la Dăvideni, fiind hâtri din fire, s-au bucurat de cele arătate de preotul lor şi le-a plăcut cazania popii Ciotică mai presus decât cazania ieromonahului Diomid.

Istoria asta o spunea o căpitănească a unor neveste îndrăzneţe care suiseră, în număr de paisprezece, în foişor la logofeteasa şi când colo, în foişor găsiseră pe uncheşul Petrea. pe diacul Radu şi pe badea Ghiţă Botgros.

Aceşti doi bărbaţi din urmă se stricau de râs. Uncheşul avea mai multă stăpânire de sine şi se uita pe sub sprinceană la muieri. Cine ştie ce-or fi punând ele la cale!

— Este vreun drac la mijloc, a mormăit el către soţii săi. Să chemăm pe logofeteasa Măria, să ne deie ajutor.

S-a întors spre căpitănească:

— Mă rog dumnitale, care ţi-i numele?

— Marga mă chiamă, a răspuns ea. şi nu mă lua domnia ta. oştene. cu blândeţă şi cu şiretlic. Nu socoti că ai să ne îmblânzeşti. S-ar fi putut întâmpla asta în dalba tinereţă. Dar acum avem năcaz de crapă inima-n noi.

— Ce este, mă rog dumnitale, jupâneasa Margă! Cazania a fost, se vede, un tâlc împotriva noastră…

— Apoi tot om îndrăzni şi ţi-om spune, uncheşule. Am părut noi cutezătoare, dar să ştii că de domnia ta ne sfiim. Aceste paisprezece neveste de răzăşi care ne aflăm aici sântem din partea cealaltă de sat, şi nouă ne farmă porcii mistreţi toată munca din primăvara asta.

— Bobul şi mazărea?

— Întocmai precum spui, cinstite oştean: bobul şi mazărea. Ne-am tânguit vornicului Evghenie şi pădurarilor şi ne tot poartă cu vorba. I-am minat să vie la nişte bărbaţi pricepuţi ca domniile voastre, dar ne-au mărturisit că n-au primit răspuns bun.

— A plouat trei zile… s-a amestecat diacul.

— Lasă dumneata asta; ştim c-a plouat; ani Văzut c-a plouat. Dar ploaia stă, că nu-i potopul lui Noia. Şi dacă a stat ploaia, socotim că se poate pune la cale prigoana împotriva sălbătăciunilor. Nu ne lăsaţi, rogu-vă; au săvârşit acei mistreţi o batjocură de ne-am pus mânile în cap. Popa zice că să ne facă rugăciuni şi sfeştanii. Că de asta grăiam mai nainte de el. Cu sfeştania sfinţiei sale ni se îngroaşă şi mai tare paguba, că porcii sălbatici nu ştiu de Dumnezeu şi sfinţi. Aşa că tot la domniile voastre cădem cu rugăminte. Altfel, dacă ne lăsaţi şi nu întindeţi cătră noi mină de ajutor, apoi nici nu ne mai primim bărbaţii acasă. Iasă ei singuri împotriva dihăniilor, facă ce-or şti.

De la casa cea mare a mazâlului a venit în fugă, cu cosiţele înflorite şi ochii aprinşi, Ilinca; a trecut de-a dreptul prin adunare şi a cerut leliţei Măria ceva, şoptit.

A intrat după logofeteasa la cuhne şi a ieşit îndată cu o ulcică de lut aburind, pe-un fundişor de lemn. Umbla cu băgare de samă, fără a zâmbi nevestelor. Numai o dată a aruncat în treacăt o căutătură de ochi cât paharele. Negri erau? Albaştri erau? Nevestele şi-au dat coate. Doar anume şi pentru asta veniseră, ca să iscodească ce se petrece la curtea mazâlului.

Mai încolo, Ilinca a rupt o crenguţă cu trei flori de răsură şi s-a suit în cerdacul de la casa mare. Mezinul Alexandru i-

a ieşit înainte aţinându-i calea. S-a ferit de el, cu fruntea plecată, ş-a intrat. Adunarea şi-a contenit un răstimp sfatul. După aceea iar s-a stârnit vorbă şi căpităneasa nevestelor s-a întors spre uncheşul Petrea cu obrazul îmbujorat de întări tare.

Tot atunci a intrat pe poartă vornicul Evghenie, cu toiagul vorniciei lui în mâna dreaptă, şi cu pădurarii după dânsul.

După ce au intrat pe poartă, vornicul Evghenie şi pădurarii s-au oprit şi au întors urechile, să desluşească ce este.

— Dar paguba domniilor voastre, nevestelor, a zis uncheşul încreţindu-şi coada pleoapelor, paguba domniilor voastre poate s-o fi făcut altcineva. Nu ştiu să le placă mistreţilor mâncarea de bob şi de păstări de fasole.

— Apoi, cinstite oştene, a răspuns căpităneasa, la asta ne-am gândit şi noi şi am prepus întâi pe Şeptelici, care îşi au răzăşiile mai la vale de noi, departe de-o fugă de cal. Gâştele lor le vedem de la noi zburând pe sus când se întorc de la Moldova. Şi crapă de ciudă muierile Şeptelicilor, că avem grădini frumoase. Adevărat că acum nu le mai avem! Ş-atuncea ne-am sfătuit noi să şedem cu rândul la pândă – câte trei, câte patru, să nu ne fie urât. Şi-am stat vreo câteva nopţi la pândă şi n-a venit nimeni. N-au venit nici mistreţi.

Din ogradă a ridicat întrebarea cu glas înalt moş Nastasă pădurarul. Toată lumea s-a răsucit către el.

— Dar mă rog să-mi spuneţi, nevestelor, dacă la acea pândă aţi tăcut?

— Cum să tăcem? Har Domnului, că doar nu sin-tem mute.

La aceste vorbe, pădurarii s-au întors către vornicul Evghenie şi vornicul Evghenie către pădurari, ş-au prins a râde, cârligându-se din şale şi bătând cu braţele împrejurul lor, parcă ar fi lepădat ceva din mână.

— Dar de ce vă hliziţi, mă rog? a ţipat cu mirare căpităneasa.

Nu s-a mai dat nevestelor răspuns.

— Ascultă, nepoată Margă, a ridicat iar glas din ogradă pădurarul cel bătrân, după ce s-a potolit râsul; noi am venit aici să le spunem dumilorsale oştenilor, după sfatul ce-am avut, că am împresurat locurile şi ştim unde se ţin mistreţii – în bahna de la mestecăniş. Şi mâni-dimineaţă om ieşi toţi bărbaţii şi feciorii să-i ocolim.

— Apoi de aceştia mi-aţi fost? s-a încruntat cu mânie prefăcută căpităneasa Marga, arătând pumnul cătră oşteanul cel bătrân. Noi cerşim cu lacrimi şi domniile voastre râdeţi pe sub mustaţă. Amarnic om trebuie să fi fost domnia ta în tinereţă!

Ochii lui moş Petrea s-au înceţoşat:

— Tinereţe ce-am avut Cu amar le-am petrecut…

a îngânat el şi adunarea de la casa cea mică a tăcut şi s-a întristat un răstimp. Apoi pădurarii au suit în pridvor la sfat, iar cele paisprezece neveste s-au dus la treaba lor, vorbind şi râzând.

— Mai repegior, mai repegior! le-a strigat vornicul Evghenie, amenințându-le cu toiagul. Bărbaţii voştri aşteaptă prânzişorul, pruncii vi s-au răsturnat din covăţele, găinile s-au suit în vârful şurii!

Duminică, a doua zi. dis-de-dimineaţă, când se îngâna ziua cu noaptea, dar mai luceau stele, a sunat un bucium dincolo de Moldova şi răzăşii cu feciorii lor au prins a se aduna şi îndruma spre vaduri. Ici-colo se mai prevedeau prin geamurile de steclă ale unora dintre case luminile opaiţelor.

Asta era una din mândriile pe care răzăşii din acest sat le moşteniseră de la străbunul lor David Călăreţul. Ş-a doua mândrie era că purtau ciubote de piele. Şi când încălecau la slujbele domneşti ce datorau, puneau pinteni.

Suna în tăcerea faptului zilei bocănitul ciubotelor pe hudiţi şi cărări.

Când a crescut geana de foc a răsăritului, steaua ciobanului a mai fâlfâit o dată ca o năframă şi apoi s-a stins. Atuncea au trecut vânătorii de la Dăvideni vadul Sasului, călare. Iar hăitaşii s-au arătat mai la vale, ieşind cu podul

umblător în dreptul unor râpi oable unde se afla bahna mestecănişului.

Doi dintre oşteni, mezinul şi Alexa, rămăseseră strajă casa cea mare lingă chilia lui Nicoară. Ceilalţi şapte se aflau toţi în drum spre valea de la Budăie, şi Caraiman ducea, în căruţa lui cu cei doi cai roibi, sculele de trebuinţă.

Oştenii erau în şa; pădurarii umblau pe jos în urma or; iar după căruţă unii dintre bătrânii satului veneau pe căluţi harnici, călărindu-i de-a dreptul pe păr.

Încălărat şi mai semeţ decât Alexandru Machedon, sălta în tainiţă badea Ghiţă Botgros, purtând pe umăr o suliţă cu bold de fier; iar la ciochine îi atârna în partea stingă o pavăză de lemn pe care o avea rămasă între cioveiele din pod din vremea veche, când era tânăr strămoşul David. Badea Ghiţă îşi bătea iapa cu călcâiele ca să nu rămâie în urma unui oştean ca Suliţă, pe care îl socotea cei mai bun prietin al său din acele zile îmbielşugate în mâncări şi băutură.

— Cum crezi c-o să meargă vânătoarea noastră? l-a întrebat diacul Radu.

— Bine; dacă nu ne-om întoarce cu plin, să-mi razi mustaţa.

Uitându-se la obrazul spânatic al lui Botgros, diacul nici n-a zâmbit.

— Ai mai fost, frate Ghiţă, la asemenea vânători?

— Fost.

— Prins-ai mistreţi?

— N-aş putea spune decât că am ajutat, diece Radule. Dar acum mi-am luat suliţă şi dacă n-oi izbândi să dobor batir umil, nici să nu te mai uiţi la mine.

— De ce să nu mă uit? Eşti bărbat mândru şi în putere.

— Da; am eu o prietinie şi aş vrea ca aceea să-mi spuie la ureche asemenea vorbe.

— Atunci doboară mistreţul.

— Să ştii că am să-l dobor!

— Cunoşti meşteşugul? Să-i repezi suliţa drept în spata de dinainte, ca să-l îngenunchi. Tragi suliţa spre dumneata şi-l proţăpeşti la îi; dacă se culcă, înfigi suliţa până în pământ.

— Nu-i lucru uşor; aşa am să fac. Numai să nu mă înfior, îţi spun drept, de acea groaznică arătare, cu colţii belciugaţi şi cu ochii crânceni de sânge.

— Nu te teme; te sprijin şi eu de-alături.

— Aşa da. Am şi pavăză.

— Eu te-aş sfătui, bade Ghiţă, pavăza s-o lepezi la căruţă. S-o scoţi la focul vânătorilor, când vom pune pe dânsa inima friptă a mistreţului dumnitale.

Se lumina de soare piscul din Boura. Căruţa s-a oprit la Budăie. Caii au forăit pe oglinda apelor bând prelung din izvoare.

La scara uncheşului s-au înfăţişat pădurarii şi au arătat care-i meşteşugul lor.

Mistreţii numaidecât trebuie să pogoare pe unde le-au alcătuit pădurarii cale. Trebuiesc cuprinse bine laturile poienii, mai în sus de Budăie, şi arcaşi dintre cinstiţii oaspeţi i-or aşeza pădurarii cei bătrâni pe unde se ştie că numaidecât dau aceste sălbătăciuni. Se mai află cu suliţi bărbaţi tari, cu câni de la stână, la anume ţiitori. Iar Vidra şi cu cei patru au să dea atâta dezbin dihănii lor, până ce i-a prinde spaima; în acel ceas mistreţii nici nu văd, nici n-aud. Năboiesc pe unde apucă, dând cu colţii; atuncea-s mai cu primejdie.

Badea Botgros asculta pe gânduri

— Ce zici, bade Ghiţă? l-a întrebat diacul.

— Zic bine şi nici nu-mi pasă! Acuma, gândindu-mă, parcă mi-i mai frică de acea bală fioroasă; dar atuncea ştiu eu că-mi vine puterea spaimei. Asta mi s-a întâmplat la multe harţuri, în războaiele Domniei.

De izvoare mai sus au dat de goruni uriaşi care întindeau, în laturi, braţe mari, şi, după un somn de un veac, parcă abia acum în acea dimineaţă se deşteptau în bătaia luminii

răsăritului. Ciocănitori şi alunari îşi luau zborul tăcut şi furiş către sihla deaproape.

Chihaia Nastasă, cel mai vechi dintre pădurari, s-a oprit şi s-a uitat în jurul său cu semeţie, făcând semn.

Acolo, între goruni, le-a fost descălecatul. Caraiman a scos din căruţă, pentru oştenii măriei sale Nicoară, arcele – fiecare arc având cucura sa, şi pădurarii s-au bucurat. Iar apoi a scos şapte ţevi lungi cu condace şi pădurarii s-au mirat, socotindu-le trâmbiţi de buciumat. Însă nu erau trâmbiţi. Ce-or fi – că acei oşteni ie înfundă cu cărbune! Să fie acel cărbune iarbă de puşcă? Or fi aceste buciume săneţele despre care se vorbeşte că le poartă de-o vreme ienicerii sultanului?

Ce-or fi se va vedea îndată, căci, pe lângă arce, oştenii le-au luat cu sine. Iar căruţa, Caraiman a întors-o iar la vale către izvoare, cu caii. Şi acel Caraiman oacheş, fiind, se pare, slujitorul celorlalţi, nu s-a mai întors sus. Dar cum să se întoarcă când el are de priveghiat acea căruţă cu zestrea lor de război?

Pădurarul cel bătrân, chihaia Nastasă, numai ce-a pus la gură cornul şi a buciumat în trei răstimpuri până ce i-a venit răspuns jalnic şi stins din adâncurile înrourate ale codrului. S-au înălţat îndată, din depărtări felurite, şi alte răsunete desfăşurau pipăind ponoarele şi costişele.

N-a trecut decât scurt răstimp ş-au prins a răzbi din depărtări chiotele hăitaşilor. Se auzeau mai desluşit din culmi şi mai înfundat din văile pâraielor. Apoi, la urechea vânătorilor din ţiitorile poienii, au ajuns hămăiturile dulăilor. Dintrodată au chefnit plângând Vidra şi cu cei patru pui. Ce pui? Că erau mai nalţi în picioare decât haita. Şi s-a înţeles desluşit că ciurda mistreţilor coboară pe valea socotită de pădurari, şi că o prigoneşte căţeaua vânătoare şi corcii de lup.

S-au văzut din locul vânătorilor, prin luminişuri depărtate, săgetând o clipă şi mistuindu-se în bungeturi, pilcuri mici de căprioare cu ţapii lor. La vremea aceea corniţele

căpriorilor au încă blăniţă. Au trecut două-trei vulpi cu blana înfoiată şi cu coada târâită.

Apoi s-a auzit sosirea: grohăituri întărâtate, pârâiri de vreascuri, scheaunele cânilor vânători. Şi asupra celor care s-au arătat mai întâi şi mai aproape, cu coamele zbârlite, cu ochi crunţi şi spumă în colţi, au bătut din crăcăni săneţele, stârnind duruiri de tunete şi spăimântând singurătăţile şi pe oamenii din acele singurătăţi.

Când grosul turmei s-a învârtejit în poiană, vânătorii cu arce le-au trimes săgeţi, cei cu suliţile au repezit suliţi. Îndată cânii, sosiţi cu limbile atârnând, au adulmecat urmele sângelui şi oamenii s-au luat după ei, cu furci şi topoare.

Sălbaticii doborâţi de plumbii săneţelor zăceau în poiană. Doi se trudeau încă: pădurarii i-au pălit cu baltagurile. Căzuseră cinci dihănii. Era unul mai mare, cu platoşă de slim.

— Aista-i tata celorlalţi, se bucura badea Ghiţă Botgros. Am zvârlit şi eu în unul suliţa.

— Dacă-i pălit unde trebuie. Îl găsesc cânii, i-a zis ca pentru mângâiere chihaia Nastasă. Dar s-a dovedit după aceea că suliţa lui badea Ghiţă Botgros nimerise bine, şi pădurarii au găsit într-o râpă şi porcul lui badea Ghiţă, luându-se după urma de sânge. Era un godin, dar Botgros a părut a se sui până în naltul cerului şi era în stare să facă şi pentru acest vânat mai mic un chef de o mie de zloţi…

— Dacă i-aş avea… a adăogit el, cârnind din nasu-i ascuţit.

Cu godinul lui, se făceau şase mistreţi. S-au mai adus doi, târâiţi la vale, din alte ţiitori, pe unde căutase cale de scăpare turma. Făceau în totul opt.

Când s-a umplut poiana de mai multă zvoană şi nimeni nu se aştepta, numai iaca iese, dintr-un tufăriş ca peria, un lup sur. A zbucnit de la zece paşi şi oamenii au stupit spre el chiuind. Alţii au zvârlit după dânsul cu ciomegele. Diacul Radu a tras din cucură săgeata şa încordat-o în arc. pălind

dihania după ceafă. Lupul a căzut pe loc, ridicând în sus. tremurat, coada.

— Apoi aşa pălitură îmi place şi mie, diece, a zis uncheşul Petrea. Dacă n-aş fi încredinţat că mistreţul cel mare e al meu, aş avea asupra domniei tale zavistie. Parcă tot mai frumos cade vânatul din săgeata unui arc decât după trăsnetul săneţei. Condacul era cât pe ce să-mi scoală o măsea de minte, din fundul gurii. Alţii şi-or fi muşcat limba. Nu ne lăsăm noi lesne, diece, de arc şi paloş, ca-n vechime…

Cornul lui chihaia a buciumat contenirea vânătorii şi răzăşii strânşi în poiana de la Budăie au îngrijit să deşerte vânatul de măruntaie şi să-l atârne în părângă pe trunchişori de carpăn. Apoi au strâns cânii, hrănindu-i din sângele jertfelor; şi, dând din răstimp în răstimp glas de cornuri, au purces pe la vremea amiezii către Dăvideni.

* *

Capitolul 9

Badea Ghiţă şi căpitanca.

În sat, a fost în acea zi de duminică mare bucurie pentru izbânda împotriva unor sălbătăciuni stricătoare; iar badea Ghiţă Botgros a arătat trufie, nu pentru că ar fi prăvălit şi el cu suliţa un godin, ci pentru ca să-i cunoască vrednicia unii care nu o cunoşteau.

— Am să-ţi spun eu mai pe urmă, o taină, prietine Radule, se tânguia el către diac. Dacă-ţi aduci aminte, ieri dimineaţă s-au Înfăţişat în foişor la logofătul Iorgu paisprezece neveste mărginence, cu mare vâlvă împotriva mistreţilor. Şi s-ar fi părut că Marga căpităneasa n-avea pe lumea asta laudă mai mare decât acea laudă a biruitorilor de mistreţi.

— Mi-aduc aminte, a zâmbit diacul. Acea căpităneasa e muiere cu draci.

— E văduvă, a băgat de samă badea Ghiţă; bărbatul ei s-a întâmplat să fie un om gubav care ’tot tânjea primăvara, şi acu doi ani, la Sfântu-Gheorghe, s-a prăpădit de-o tusă otrăvită.

— Ei?
— Fii cu răbdare; ai să cunoşti numaidecât ce vreau să-ţi spun.
— Ce vrei să-mi spui, înţeleg eu…
— Ce-nţelegi, diece? Poate că înţelegi că eu şi acea căpităneasa ne avem bine?
— Cam aşa, bade Ghiţă.
— Cum ar putea fi aşa, diece, când eu n-o slăbeam din ochi şi ea nu s-a uitat măcar o dată la mine? Iar astăzi i-am dus un but de godin, şi am întrebat-o dacă-i place.
— Cum să nu-i placă?
— Dar ştii dumneata, cumătră Margă, cine l-a doborât pe acest godin!
— Cum să nu ştie? căci vuieşte tot satul de isprava cumătrului Ghiţă.
— Şi nu-l lauzi?
— Ba-l laud.
— Numai atâta, cumătră Margă?
— D-apoi ce mai poate fi alta?
— Ce zici de una ca asta, prietine Radule?
— Ce pot spune alta, decât ca aşa-i feleşagul muierilor.
— Da, da, s-a muiat cumătrul Ghiţă; aşa-i feleşagul acestei tagme. Când socoti că-i bine, atunci e mai rău. Şi eu am socotit că dacă i-am alintat guşa o dată, de două ori, apoi se va bucura şi a treia oară. Şi când colo, în foişor la logofătul Iorgu, ea nici nu se uită la mine. Am oblicit eu din unele zvonuri femeieşti ce poate fi; asta-i taina pe care ai s-o afli când a veni vremea, nu mai departe decât desară. Şi dacă nu ţi-a plăcea, să-i razi lui badea Ghiţă mustaţa. Ai. Înţeles ce spun eu, diece?
— Înţeles, prietene Ghiţă. Se cunoaşte c-ai mâncat inimă de mistreţ pârpâlită în jar de pe scutul strămoşului dumnitale David Călăreţul.
— Ehei, diece, vulpoiul nu umblă de multe ori la patul. Din pricina acelui vulpoi nu-i pasă căpitănesei de-o vrednicie care nu s-a mai pomenit în sat la Dăvideni. Atâta-i, alta nu

mai spun. Numaicât să ne ridicăm din chilia asta a logofătului şi să ieşim în privelişte, unde se aude zvon de strune şi au scos credincioşii mazâlului nostru o bute de vin. În cinstea cui crezi domnia ta, diece, că s-a dat sfredel acelei buţi de vin? S-a dat sfredel acelei buţi de vin în cinstea oştenilor măriei sale Nicoară.

Radu Suliţă s-a oprit în prag şi l-a privit cu mirare pe Botgros.

— De unde ştii dumneata, bade Ghiţă, că-l chiamă aşa pe mai-marele nostru? Asta-i o taină pe care nu trebuie s-o pătrundă nimeni.

— Apoi iaca o pătrund căpitănesele şi alte treisprezece neveste. La asemenea viclenii se pricep, dar să bucure pe-un bărbat ca mine nu se pricep. Aşa că s-a adunat tot neamul Dăvidenilor ca să cinstească pe acei oşteni, aflându-mă cu vrednicie în mijlocul lor şi eu, carele am doborât mistreţ.

— Godin, bade Ghiţă.

— Godin, mistreţ, nu-i tot atâta?

— Ba da, precum sărbătoarea de ieri e tot una cu cea de azi.

Badea Ghiţă a clătinat fruntea desfăşurându-se în sus:

— Oi, viclene, viclene, nu-mi mai aduce aminte că azi nu mai samănă cu ieri. Pogorâm pe colea şi ne aflăm la un loc cu cei care petrec cu inima bucuroasă. Dar inima mea, sărmana, e neagră ca tina…

Grăind, badea Ghiţă şi diacul au intrat în adunarea din laturea casei mici, lângă un gârlici de pivniţă. Cuparii logofătului împărţeau în oale nouă nesmălţuite vin din butea sfredelită. Acolo se adunaseră bărbaţii cărunţi ai satului, precum şi cei care nu erau cărunţi. Iar tinerii fără grijă luaseră cu ei în pajişte, mai la o parte, doi lăutari ţigani, întocmind o horă, ca să li se vadă suratelor catrinţele, hurmuzurile şi cununile.

Lăutarul cel bătrân avea pe el cele mai umilite straie, lepădate în dar de strănepoţii Călăreţului, ilic fără bumbi şi

nădragi cusuţi cu petece roşii, ş-un comanac sur de lină împletită cu igliţa.

Părea amărât de anii ce-l împovărau, ca unul care fusese şi rob la Crâm. Dar ştia să tragă arcuşul, când mângâind. când zădărând strunele. Cânta poate mai mult pentru sine, ademenit de aduceri-aminte de pe când era în floare, ca cobzarul ce-i ţinea ison. Acest nepot se ţinea mândru în felendreşul lui, dăruit de mazâl. Scărpinând cobza, se socotea vataman şi maistru pentru horă. Erau Ilie şi Iliuţă de la şatra de lângă moara Gârbovului, cu faimă în ţinut; dar această faimă nu le ţinea nici de foame, nici de sete. În ţara Moldovei aveau trecere mai mult cântecele decât cântăreţii.

Şi adunarea de la bolta gârliciului, şi hora, erau privelişte depărtată pentru Dăvideanu şi mazilită sa, pentru Ilinca şi Alexandru mezinul, care se aflau în scaune sub streşina cerdacului. Într-un răstimp a ieşit lângă ei presvitera Olimbiada, ca un duh al timpurilor trecute. Şi atunci pe unde ieşise presvitera a intrat Ilinca.

S-a arătat la un geam ce se deschidea lunecând în sus şi se închidea coborând chipul pălit şi posomorit al lui Nicoară. Şi-a răsucit grumazul către cineva care se ţinea îndărătul său, apoi obrazul i s-a întors în deschizătura geamului şi părea luminat ca de un asfinţit de soare.

„Îndărătul măriei sale stă şi grăieşte fata”, s-a gândit diacul Radu.

La bute, şipotul de vin s-a împuţinat.

— Vine o secetă, a fost de părere părintele Ciotică. Să ne aţinem cu ulcelele cât mai curge picuş şi să mai închinăm o dală pentru cinstiţi oaspeţii noştri.

S-a apropiat cu ulcica lui şi badea Ghiţă:

— Da’ pentru mine nu închini, părinte?

— De ce nu? Eu închin pentru tot creştinul.

— Nu aşa, părinte Vasile, s-a îndârjit slujitorul mazilesc. Eu te întreb pe sfinţia ta dacă închini anume pentru mine…

— Dar de ce să închin anume pentru dumneata? Era şi părintele cu chef.

— Apoi să închini anume pentru mine, căci eu am săvârşit azi o ispravă, împreună cu cinstiţii oşteni.

— Bine. bade Ghiţă, eu nu mă pun de pricină; închin şi pentru dumneata.

— Nu aşa. nu aşa, părinte Vasile.

— Dar cum?

— Să închini numai pentru mine şi să-mi faci o urare, să mă adun când oi pofti eu cu cineva care mi-i drag.

— Bade Ghiţă, a grăit blând popa Ciotică, eu văd că dumneata ai o leacă de harţag. Dar dacă îmi spui cine-i anume, ţi-oi face urarea.

— Nu spun.

— Atuncea nici eu nu închin.

Badea Ghiţă Botgros a chemat cu mâna pe prietinul său diacul.

— Pofteşte aicea, diece Radule, şi fă-ne judecată. Eu l-am preţuit pe părintele Vasile ca pe-un frate şi văd că tare m-am înşelat. Eu îl rog să se închine lui Dumnezeu pentru o bucurie a mea. şi sfinţia sa m-ar vinde Diavolului.

— De ce spui o vorbă ca asta, bade Botgros? s-a tânguit preotul.

— O spun pentru c-au stat ploile, ş-am dăruit un but din purcelul pe care l-am vânat,şi pentru că desară are să se întâmple poznă mare.

— Ce vorbe-s acestea?

— Ţi-oi spune altă dată, părinte Vasile. Acuma te poftesc numai să te uiţi la horă şi să-mi spui dacă vezi pe cineva care-o ştiu eu.

— Nu văd nimica.

— Ţi-s tulburi ochii, părinte Vasile. Îţi doresc sănătate. Eu şi cu diacul ne ducem în treaba noastră.

Badea Ghiţă a vărsat vinul şi a trântit ulcica de pământ; apoi a luat de grumaz pe diac, pornind încolo. S-a dus să ciugulească din masa pe care o întinsese în pridvor

logofeteasa Măria. Dar nici acolo n-au stat decât până ce s-a cufundat soarele în pâcla munţilor. În acel pătrar de ceas când se cufunda soarele, a ieşit din răsărit, de pe codrii Bourenilor, luna plină.

— Ia acu-i vremea să ieşim noi la altă vânătoare, i-a şoptit la ureche badea Ghiţă diacului. Ca să afli şi taina de care ţi-am spus. Dacă nu ţi-a plăcea, să-mi razi mustaţa.

Badea Ghiţă se „chiurluise", cum se spunea în sat la Dăvideni, dar nu prea mult. Şi-n aceeaşi stare plăcută se afla şi diacul Radu.

— Unde ne ducem, frate Botgros?

— Nu ne ducem mai departe decât la Mărgineni, diece, la casa căpitănesei de care ţi-am vorbit; şi să mergi cu mine ca să nu creadă dumneaei cine ştie ce. Cât facem drumul până acolo, se ridică luna de o suliţă, Radule, şi satul se linişteşte şi i-i somn. Numai cânii mai zăpăiesc ici-colo; după aceea se alină şi ei.

Nu-i măcar o adiere de vânt. Iată, trecem punica la pârăul Plopilor şi s-aude cum cântă apa.

S-au stâns toate opaiţele în Mărgineni.

Numai la cumătră mea căpităneasa Marga mai arde. o făclioară, pe care i-am adus-o eu de la târg de la Roman. Se vede că m-aşteaptă. Hm!

Cotim pe hudiţă şi intrăm. Portiţa-i bine unsă, cu untură de la godinul meu; nu scârţâie. Şi dulăul mă cunoaşte. Vino-ncoace, Tărcuş, să vadă diacul cum ştii tu să-ţi porţi coada, ca un steag.

Badea Ghiţă a bătut cu bâta în uşă şi a dupăit la prag. A strigat:

— Acasă eşti, cumătră căpităneasa?

N-a venit îndată răspuns. Poate femeia se gătea de culcare şi dezvălea straiele patului.

— Aicea eşti, cumătră? a strigat iar badea Ghiţă. Glasul căpitănesei s-a auzit nu prea târziu de după uşă:

— Care-i acolo?

— Eu, cumătră Margă.

S-a tras zăvorul; cumătră a deschis uşa, luminând tinda şi uşa de la chiler cu făclioară de la Roman.

— Pofteşte, mă rog. Nu eşti singur.

— Nu; l-am adus şi pe diac, să fie martor…

— Cum grăieşti dumneata, cumătre Ghiţă… Îl cunosc pe domnia sa diacul şi-mi plac ochii lui.

— D-apoi mie; aşa ochi zic şi eu! Nu fără sprâncene ca ai unui oarecare popă, cel cu barbă roşă ca un măturoi.

— Lasă-l pe părintele Vasile, cumătre Ghiţă, că nu ţi-a făcut nici un rău, şi intră în casă cu prietinul dumnitale.

— Intru. Dar mai întâi eu aş pofti să văd cât grâu ai în cămară.

— Doamne, cumătre, mi se pare c-ai închinat cam multişor la gârliciul pivniţei.

— Cât îi trebuie unui bărbat viteaz, după o ispravă ca aceea pe care am săvârşit-o. Iaca intrăm şi ne aşezăm.

Văd că ai întins masă, cu două străchini şi două linguri.

Căpităneasa a râs, alintându-se.

— Apoi tot te aşteptam, cumătre Ghiţă. Acum pun ş-al treilea talger şi aduc plăcintele; încă-s calde. Poftiţi.

— Mulţămesc frumos. Dar eu mă duc să văd câţi saci de grâu mai ai în cămară.

— Ba gustă din ce ţi-am gătit, cumătre.

— Numaidecât! Dar eu vreau să văd întâi câţi saci de grâu mai ai în cămară.

Badea Ghiţă Botgros s-a zvârlit în sus ca dintr-un arc, a făcut doi paşi mari; a deschis smuncit uşa de la tindă, cu stingă, apucând în dreapta bâta de lângă horn; a repezit în clampă uşa şi a dat dintrodată glas. Căpităneasa a rămas ca o icoană a uimirii fără să aibă timp a mişca măcar un deget.

— D-apoi, cumătră, noi stăm cuminţi aici, a zis badea Ghiţă intrând în tindă şi pălind cu bâta întâi în duşamea şi pe urmă în bagdadie, noi stăm cuminţi aici şi la dumneata în cămară – hoţul. M-am pălit piept în piept cu dânsul.

— Doamne, fereşte şi apără! s-a crucit căpităneasa.

— L-am impus cu bâta, l-am apucat de barbă; deschisese uşa de afară şi s-a tot dus. La lumina lunii, parcă-parcă l-aş fi cunoscut.

Căpităneasa Marga îşi cuprinsese pleoapele ochilor în palme.

— Mie mi s-a părut c-ar fi părintele Vasile, a urmat badea Ghiţă, fără să arate supărare; şi descopere-ţi ochii, cumătră Margă, of! ochii cei căprii care mi-au fost dragi, şi uită-te la smocul de păr din ghiara mânii mele stingi. Aşa păr roş şi aspru n-are nici o barbă din sat decât barba părintelui Vasile.

Cumătră Margă, mai bine mâncam astăzi friptă inima lupului decât a unui biet purcel sălbatic, ca să urlu şi să te rup cu colţii. Căci noi ne-am avut bine ş-am strâns în inimă ca o comoară, ş-acuma văd că eşti căpităneasa înşelăciunilor.

Ba cumătră Marga era căpităneasa adevărată. A ridicat fruntea şi a privit fără teamă pe badea Ghiţă Botgros.

— Ghiţă, a zis ea cu glas limpede, am martor şi pe diac şi pe Dumnezeu şi mă jur că n-am ştiut de popă, cum nu ştiu când îmi va veni ceasul morţii. Poate s-a furişat el de bună voia lui, ca să-mi facă o spaimă, ca unul ce s-a întors băut de la petrecerea vânătorilor.

Cum s-ar putea să mă leg eu c-o faţă bisericească şi să fac supărare cuvioasei preotese?

Dar cine-mi ajută mie să lucrez răzăşia, să samăn, să culeg? Nu-mi ajută oare un cumătru ce-l am? Dacă nu-i cumătrul, ar putea oare popa să m-ajute într-acelaşi fel, în vederea satului, a fiicei mele măritate Ileana şi a ginerelui meu Tudose?

Fac cruce, am jurat şi acum mânâncă-mă!

Adevărat că atunci când întorceai ochii spre mine ieri dimineaţă, în foişor la Iorgu, eu mă uitam în altă parte. Dar n-ai călcat aici în casa asta de douăsprezece seri şi femeile îşi au meşteşugul lor să-i facă a-şi aduce aminte pe cei care uită.

Botgros a clătinat din cap şi s-a uitat cu jale la prietinul său:

— Ce fac eu cu smocul ista de barbă, diece Radule?

— Îl zvârli pe foc, prietene Ghiţă. Ş-odată hotărăşte-te, ca un viteaz ce eşti, să nu-ţi mai aduci aminte de nimic. După care să mâncăm plăcintele şi să poftim sara bună căpitănesei. Mă petreci până la curtea mazâlului, unde am slujbă după straja a treia, şi, după ce mă petreci, vei face ce-i şti.

Era linişte deasupra grădinilor de la Mărgineni şi cântau privighetorile.

Într-o vreme, badea Ghiţă a rostit, ca şi cum ar fi venit de departe:

— Acum dragostile stau boldite la stele, ascultă şi tac. Pe urmă, după alt răstimp, a bolborosit din guşter:

Nopţi cu lună, Bată-vă pustia, Eu cu voi mi-am prăpădit pruncia!

Aceste vorbe deşănţate se desprindeau chiar atunci din el, ca nişte scântei de suflet. În starea în care se afla, le-a îngânat şi le-a uitat.

Numai diacul şi-a adus mai târziu, cândva, aminte de ele.

* *

Capitolul 10

Nicoară Potcoavă şi visurile nepoatei.

Într-a zecea zi de când schimba scama, presvitera Olimbiada a socotit că nu mai are nevoie de irul său. A acoperit buzele închise ale rănii c-o legătură uşoară de în şi a bătut uşor pe umăr cu mâna-i uscată pe Nicoară.

— Acuma îmi eşti fin, măria ta, a zis ea; şi doresc să-ţi câştigi cât de degrabă toată puterea ce-ai avut.

I-a sărutat mâna cea cu inel domnesc, în apa ochilor lui Potcoavă se aprinsese o rază a soarelui său lăuntric.

— Mi-a fost dat să nu mor, presvitera, a zis el încet. Şi-a tras pe el straiul, fără a încinge brâul.

Nepoata mazâlului a intrat aducând ulcica de lapte şi felia de pâne de grâu. I-a închinat şi floarea, după porunca ce

avea dintru început. Acuma, când îl vedea pe bolnavul său într-o stare în care încă nu-l cunoscuse, fata înţelegea, c-o strângere de inimă, că dimineţile ei se ofileau. Florile pe care i le aducea acelui Făt-Frumos cam cărunt puteau să nu mai înflorească; nu mai avea ce face cu ele. A privit cu sfială noua înfăţişare neaşteptată a celui care trebuia curând să plece, fără să ştie de dragostea ei. Aşa credea ea. I s-au aburit ochii de lacrimi.

Presvitera o privea cu luare-aminte; i-a dat o învăţă-t ură pe care o socotea înţeleaptă.

— Draga mea copilă, i-a spus ea, poţi plânge. Măria sa Nicoară nu se duce la petreceri şi ospeţe, ci la datorii grele.

Ilinca şi-a acoperit ochii şi a ieşit cu grabă.

— Se duce să vestească pe bătrânii ei, a suspinat presvitera. Visuri, ca fluturii… Am fost şi eu aşa. Care fecioară nu crede că cel dintăi bărbat care-i zâmbeşte nu-i ursitul său? Nepoata asta te iubeşte, măria ta, şi-ţi închină plocon inimioara.

— Am băgat de samă, presvitera, dar noi avem altele.

— Se-nţelege. Oamenii sunt de două feluri; cei care rid şi cei care se-ntristează. Cei care rid trec mai lesne prin viaţă, a urmat bătrâna gândindu-se la mezin; iar cei care se-ntristează se chinuiesc în nelinişti. La douăzeci de ani, pe când erai la Bar, ai avut poate şi măria ta o nălucire a bucuriilor trecătoare. Ştiu, ştiu; să nu ţi se înoureze ochii, căci viaţa fiecăruia dintre noi înfloreşte o dată; şi nu te ruşina, măria ta, că înflorirea asta a fost scurtă; aşa-s primăverile.

— Nu mă ruşinez, presvitera; mă întristez. Iar de atunci, din tinereţă, piază-rea m-a prigonit.

— Căci erai sortit să porţi cunună şi schiptru.

— Poate. Unii din dascălii mei aveau şi ei scrisă în obraz amărăciunea. Mă învăţau elina şi latina, ca aceste limbi să nu-mi fie de folos. Şi numărau împăraţii zadarnic, căci din toţi rămăsese numai pulberi ori mumii. Ne îndopau cu

filosofiile lui Plato şi Aristotel iar la urmă s-a dovedit că avem nevoie mai ales de învăţătura săbiei.

— Voievozii, măria ta, trebuie să mânânce fructele amare ale ştiinţii, ca să li se îndulcească anii cei târzii.

— Dintre cei pe care i-am ştiut în vremea noastră ajuns-au oare mulţi la ani târzii?

Presvitera Olimbiada n-a răspuns.

— Când eram ucenic la Bar, a urmat Nicoară, mi-a fost drag un învăţător al nostru leah, care aş putea zice că vântura dinaintea ochilor noştri împărăţiile vechi şi nouă. Au fost faraonii şi împăraţii persieni, care aveau sub toiagul lor pământuri întinse şi furnicar de popoare; şi totuşi cu puţini oşteni a ieşit de la cetatea Filipopol un fecioraş fără barbă. Alexandru Machedoneanul, care s-a dovedit mai destoinic decât toţi. Tot astfel în vremurile ce-am trăit eu, spunea acel dascăl, am apucat un voievod de la Moldova care a ridicat sabia sa împotriva padişahilor ismailiteni, cotropitorii lumii de azi. Fost-a acel voievod stăpân pe o ţară mică, ostile lui erau puţine; dar el s-a dovedit mai semeţ şi mai vrednic decât împăraţii şi craii de atunci. Căci măria sa Ştefan de la Moldova lupta împotriva robiei şi cotropirii, şi la războaiele sale îl sprijinea întreg norodul.

Şi de la Ştefan bătrânul, spunea fratele nostru Ion. ne-a rămas nouă poruncă să ne dezrobim de păgâni şi de cneji.

Când s-a pregătit măria sa Ion-Vodă să se ducă jertfă în tabăra beglerbeiului, m-a sărutat pe frunte în cortul său, şi a lepădat sabia. Eu m-am aplecat şi am ridicat-o. Măria sa mi-a spus: S-o porţi tu! Fii vrednic.

Nepoata mazâlului, fiind o copilă neştiutoare, îndată Ge ieşise din chilie, se ştersese cu grăbire la ochi; şi în loc să înştiinţeze pe bunicii săi, cum socotise presvitera, despre însănătoşirea măriei sale, ea se oprise lângă uşorul uşii, ca s-asculte ce spun cei doi rămaşi singuri.

„Ce spune iubitul meu de dascăli şi împăraţi? se oţărî ea ascuţindu-şi urechiuşa. Plăcut e s-asculţi istorisiri de

războaie care au fost; dar ce-mi pasă mie de domni şi împăraţi?

Cum va fi fost oare cu acea ameţeală de la douăzeci de ani? Măria sa era atunci ieşit din pruncie, dar era tot viteaz fără frică. Mă înfior când m-apropii de el. Iar atunci îi va fi ieşit în cale frumoasa frumoaselor, nu ca mine care am păr de fuior şi pistrui ca ouşorul de codobatură… Mătuşa Anghelina, dădaca ce-am avut, m-a vestit că va să Vie şi pentru mine un Făt-Frumos, iar eu să făgăduiesc cât cele trei fete la un loc: mâncări pipărate, şi pânză să-i îmbrac oştenii, şi doi pruncuşori cu părul creţ, cum e şi părul măriei sale Nicoară.

,. Ce-avem noi cu noroadele?” s-a mirat ea urmând să asculte.

Jupâniţa Ilinca a stat nedumerită auzind ce spunea iubitul său Nicoară despre sabia lui Ion-Vodă. Acum măria sa cugetă la plecare şi nu se gândeşte că eu rămân jalnică şi amărâtă. Dar nânaşa presvitera i-a spus ceva, şi poate măria sa Nicoară s-a întoarce după ce va bate războiul pe care-l pregăteşte…

Un glas de aproape a cutremurat-o.

— Ce face aici jupâniţa noastră?

Era uncheşul Petrea. O privea zâmbind, dar în ochii lui aspri nu era prietinie.

— Ce să facă? Se pregăteşte să ducă bunicului şi buni-căi veste bună.

— Care veste?

— Măria sa Nicoară s-a sculat. Dar încă nu şi-a încins sabia.

— Are să şi-o încingă.

— Dar poate că va lasă de-acuma războaiele.

— Ce ştiu copiii? şi-a clătit cu neîncredere fruntea uncheşul.

— Ba ştiu, uncheşule; n-a trece mult şi fi-vor bătrâni şi ei.

— Aşa este, s-a îmblânzit uncheşul. Du-te şi spune bunicilor vestea, dar mai întăi spală-ţi obrazul cu apă rece,

ca să nu ţi se cunoască lacrimile.

Copila s-a dus. Uncheşul a ciocănit la uşă, a auzit dinlăuntru glas îndemnându-l şi a ridicat clampa.

Măria sa avea alt glas. Pieptul bătrânului s-a umflat de bucurie.

— Mă închin ca la răsăritul luceafărului… a zis el intrând. Am aflat vestea bună de la nepoţica mazâlului. Om mai întârzia poate câteva zile, după cum vei porunci măria ta.

— Om mai întârzia, uncheşule, dar nu mult.

— Bine, măria ta; iar până atunci dă poruncă să fie încălicaţi şi purtaţi caii, deoarece la această curte se îngraşă de lene. Şi să le batem la copitele de dinapoi potcoave nouă. Poate va trebui să intrăm în locuri tari.

— Dau poruncă… a încuviinţat Nicoară.

— Să fie porunca măriei tale cu noroc, s-a plecat din şale oşteanul cel bătrân. Şi mă duc să-l aduc pe domnia sa Alexandru, să afle poruncile din gura măriei tale.

Nicoară se juca cu floarea de căldăruşă pe care i-o adusese jupâniţa Ilinca. li păştea când frunzişoarele, când florile albastre, le mesteca pe gânduri şi le scuipa uşurel într-o parte.

— Ies şi eu în cerdac, presviteră, a zis el, ca să-mi văd soţii. Am fost pierit pentru dânşii.

— Ba nu, măria ta, a mormăit uncheşul Petrea. Toţi le-am priveghiat şi am aşteptat să te ridici în scări… Şi sărutăm dreapta cuvioasei presvitere Olimbiada, că ne-a scurtat năcazul.

I-a sărutat vrăciţei mâna dreaptă.

— Să fii sănătos, căpitane Petrea, i-a mulţămit ea, privindu-l stins ca din depărtarea trecutului.

Peste un pătrar de ceas Nicoară se afla în cerdacul casei mari, împresurat de credincioşii săi şi de gazde. Jupâniţa Ilinca începuse a urî din dimineaţa aceea adunările oştenilor şi se depărtase către singurătatea livezii, unde o tot năcăjea un grangur. După socotinţa ei acel grangur îi arunca două stihuri fluierate, care pluteau în soare.

Întâiul stih îi plăcea:

Zâna zânelor! zâna zânelor!

Al doilea, nu:

Urâta urâtelor! urâta urâtelor!

— Străpungă-te săgeata soarelui! îl amenințe ea c-o vărguță. Rogu-te, frățioare grangur, nu mă amărî.

Cu acea vărguță, făcând botișor, îl alungase din preajma ei și pe Alexandru; altădată îi plăcea să-l vadă păun în jurul ei. Acuma voia să fie singură.

— Lasă-mă, că-s supărată!

— Dar de ce, Ilincuță?

— Pentru că plecați.

— Cum să plecăm? Nu se poate.

— Suie în cerdac ș-ai să afli și domnia ta, chiar din gura măriei sale.

Îndată a intrat în adunare gâfâind și mezinul.

A ascultat vorbele ce se spuneau și nu i-a plăcut mai ales lipsa de stăpânire a uncheșului. Fără îndoială că acest moș se întoarce către anii copilăriei.

— Dacă-i în picioare măria sa, nu mai așteptăm! amenințe el cu pumnu-i mare cât un buzdugan. Călărim trei zile caii ca să-i facem sprinteni și-i potcovim la copitele dinapoi ca să poată prinde în suișurile oable.

Mezinul a ieșit la vedere și s-a uitat la bătrân cu oarecare milă.

— Oștene, a zis el, de când știi că numai în trei zile caii grași se fac iar vitioni?

— Oștenii vechi știu cum să-i și hrănească de drum, a răspuns bătrânul fără a-l privi. Dacă nu în trei zile. apoi în cinci. Zi de amânare, zi de supărare.

— Însă mai află, moșule, că breazul lui Toader Ursu alicnește.

S-a amestecat mazâlul:

— Pentru asta ușor aflăm leac. Poprim aici breazul și dăm în schimb alt cal din tabunul nostru.

— Să zicem că va fi aşa. Însă trebuiesc strânse şinele şi fiarele căruţei noastre. Dac-o mai purtăm aşa cum este, se hârbuieşte de istov.

— Şi oala asta are capac, a râs bătrânul Andrei Dăvideanu. Trimetem pe trei zile căruţa la meşterul faur Bogonos, lângă moara Gârbovului.

Mezinul s-a bucurat, dar bucuria îi era acră.

— Toate se potrivesc bine, ca şi cum cinstita gazda ar pofti să-i plece oaspeţii mai curând.

S-a făcut o clipă de tăcere. Nicoară şi-a încruntat sprinceana şi a zis, închinându-se cuviincios spre mazâl:

— Iartă-i pe cei care aiurează, cinstită gazdă. M-ai iertat întâi pe mine, al doilea iartă-l pe fratele meu prea iubit.

Mezinul şi-a muşcat limba şi a cerut pe loc iertare, mai mult bâlbâită, de la stăpânul casei.

Presvitera Olimbiada îl privea subţire şi batjocoritor din scaunul ei.

Moş Petrea Gânj mai avea cuvânt şi în sfatul de război, nu numai în cel diplomaticesc. Şi-a umplut pipa, a scăpărat aprinzând tutunul, afumându-i atât pe cei bucuroşi cât şi pe cei mânioşi, şi s-a ploconit către adunare.

— Fraţilor şi măria ta, a chibzuit el; dacă nu mai avem nici o pricină de întârziere şi putem porni către ţinta pe care o avem, atunci ieşirea noastră nu se va face cu alai, nici ziua, şi chiar dac-ar şti-o prietinii gospodari de la Dăvideni, apoi află că noi poftim să nu fie dumnealor de faţă când ne-om încălăra.

— Asta o înţelegem tare bine. a răspuns cu limpezime şi voie bună logofătul Iorgu. Noi n-am ştiut când veniţi şi nu ştim când plecaţi.

— Tare bine, a urmat moş Petrea; asta-i una la mână. Şi măria sa Nicoară ştie singur unde facem cele cinci popasuri. Nu le are scrise pe izvod, ci le are însemnate în mintea măriei sale.

Nicoară se bucura în jilţul său de şiretlicul bătrânului.

Nu se ştia încă nimic de nici un popas, căci calea pribegilor e calea întâmplării. Totuşi Nicoară hotărâse în taina inimii lui să nu ocolească locul unde trăise şi-şi dăduse obştescul sfârşit biata sa mamă Calomfira.

Numai presviterei Olimbiada îi mărturisise Nicoară acest gând. cât sfătuiseră singuri în chilie, şi acum măria sa primea, de la privirea ei aţintită, încă o întărire.

„Du-te, parcă-i spunea acea privire neclintită de sibilă. Poate nici nu vei mai găsi acel mormânt; şi-n locul unde acel mormânt a fost, nu te vei mai întoarce.

Nepoata mazâlului se tot ducea la vale, printre mesteceni şi scoruşi. Codri înainte, în zarea răsăritului, munţi sub ceată. Îndărăt în zarea asfinţitului, şi soarele în putere la amiază; iar către miazănoapte o boltă de nouri. Un buratic verde cere ploaie la o tufă de smeură zbătându-şi guşa albă. La pasul copilei s-a oprit. O şopârlă cu ochişori de neghină a ieşit într-o rază.

„De ce eşti supărată, şopârlă?” a întrebat în gând Ilinca.

Şopârla s-a strecurat sub flori albastre de bărbănuc. Acolo, sub foile tari şi lucii, veşnic verzi şi iarna şi vara, se afla o piatră veche cu semne dăltuite. Acolo apune bunicul Andrei că ar fi dormind bătrânul satului, strămoşul David.

— Cine ştie cine a fost şi când a trăit…

— Sărutu-ţi ochii frumoşi, jupâniţa… Îi răspunde gropniţa cea veche; şi de sub marginea ei de către vale se ridică stafia livezii.

Dar nu-i stafia livezii, ci ţiganca lui Bogonos faurul, cu traista de câlţi lungă de la umăr până la glezne, în care încarcă daruri de la gospodinele din Dăvideni.

Desculţă şi cu catrinţă roşă.

Îi rid dinţii între salba de la gât şi cununa de la frunte.

Amândouă din bani de argint, din comoara pe care a găsit-o faurul în hotarul Filipenilor.

Acolo unde a fost ţintirimul răzăşilor.

Acuma acolo-i cocină şi îngraşă boierul mascuri.

Fata cunoaşte locul: trece pe lângă el când se duce să dea mâncare copiilor presviterei.

— Să-ţi gâcească baba… o îndeamnă chiranda lui Bogonos pe copilă.

Nu-i babă. e încă tânără şi cu ochi iscoditori.

— Să-ţi gâcească baba la ghioc… o îndeamnă iar ţiganca; pune în ghioc bănuţ nou… poate fi şi vechi, numai să-l dai cu dragă inimă.

— N-am bani, râde jupâniţa.

— Dă-mi ceva, ce-o fi.

— N-am, Mură dragă, decât floarea de căldăruşă de la ureche.

— Aceea ţine-o, că şade bine ochilor albaştri. Ţi-aş spune că te caută doi, unul blând iar altul mânios; şi inima ta e împărţită şi la îndoială. Norocul tău fi-va cel blând, dacă hărăzeşti babei ceva, că te-oi legăna, şi ţi-oi descânta, şi de rău te-oi apăra.

— N-am ce-ţi da, Mură, că n-am decât sufletul.

— Acela e al celui căruia îi eşti dragă. Dar măcar dăruieşte-mi o învăţătură.

— Cum nu, dacă m-oi pricepe.

— Spune-mi unde să-l găsesc pe bărbatul sprinten, oacheş şi cu barba creaţă.

Ilinca a râs, puţintel ruşinată.

— Nu-l cunosc, Mură.

— Ba-l cunoşti, jupâniţa; nu-i cel la care te-ai gândit; dar şi-al meu trăieşte la Dăvideni de zece zile cu stăpânul lui, la odaia mazâlului; ş-a trimes răspuns faurului Bogonos pentru o căruţă, care are nevoie să fie desferecată ş: iar ferecată, să nu se mai hrentuiască niciodată.

— Caraiman… a tresărit Ilinca.

— Aşa taman, a încuviinţat ţiganca. Unde-l găsesc?

— La logofătul Iorgu. Ţiganca a privit-o ţintă.

— Cum aş putea, jupâniţa frumoasă, să-i trimet răspuns fără a mă arăta, să înţeleagă făr-a întreba; la mine să vie cu bucurie; să mi s-agăţe de gât, să uit de cel urât…

— D-apoi ce-ar zice faurul?

— Bătrân şi urât soţul meu faurul Bogonos, jupâniţa dragă! Când vei cunoaşte ce ştiu eu, abia atunci ai să afli bucuria. Ţi-oi spune şi altele despre ursitul tău. Ia aminte şi fii cuminte.

— Ce spui tu, Mură?

— Spun bine. Uită-te la mine. Te pândeşte zburătorul…

Fata începea să simtă o ameţeală de descântec. Mura i-a desprins uşor căldăruşa de la ureche, mângâindu-i tâmpla.

— El nu s-a sfiit să vie la mine. Şi mi-a poruncit să te vestesc că te-aşteaptă…

Jupâniţa Ilinca a auzit dinspre deal o chemare. O striga dădaca ei cea bătrână, Anghelina.

S-a uitat în juru-i. Era singură, lângă bărbănucul înflorit albastru şi lângă piatra cea veche cu slove dăltuite.

* *

Capitolul 11

Judeţul lui Alexandru mezinul.

Mezinul Alexandru ştia că, vinerea, presvitera Olimbiada se duce obişnuit la biserica filipenilor, ca să-şi facă datoria pomenirii către soţul său preotul, de multă vreme adormit. Cel care fusese ucenic al arhimandritului prea învăţat şi iscusit Amfilohie, logofătul de taină ai bătrânului Ştefan-Voievod.

În acea zi, presvitera ajuna până la asfinţitul soarelui, fără pine şi fără apă. Îşi lua cu sine, ca să-i ţie de urât în pustia singurătăţii, pe ucenica cea grasă şi greoaie, Safta.

Căci cuvioasa Olimbiada în acele ceasuri păstra rânduială tăcerii şi filipenii aveaţi faţă de ea sfială. Erau şi prea umiliţi şi trudiţi, de când nu mai erau socotiţi neamuri şi căzuseră în şerbia vornicului Vartic, care acuma îşi spunea bivel-vornic Filipeanu. Dar el era dintr-o sămânţă de venetic străin în ocina filipenilor. La urechea presviterei, cât privegheau în biserică la lespedea preotului, în dreapta naosului, Safta şoptea din când în când câte văzuse, câte

auzise în acea săptămână şi măcina în gingiile ei toate întâmplările oamenilor pe care îi ştiuse şi-i ştia.

În acele vineri ale pomenirilor, îi da cuvioasei ajutor, la curtea ei rămasă fără stăpână şi fără slujitoare, finuţa Ilinca. De vreo doi ani era această copilă la ascultare, Îngrijind puii cuvioasei, adică dihăniile şi lighioile adunate de mila ei. Aceste dihănii şi lighioi. chiar dacă erau din soi de fiare crunte, trăiau cu pace. Vrăciţa le împrietinise şi o învăţa pe finuţă că din firea lor dobitoacele sălbatice nu-s rele şi pot fi îmblânzite. Dar amestecându-se omul care le prigoneşte şi foamea cea fără istov, au ajuns că în singurătăţile lor nu mai sunt înfrăţite ca în raiul de la începutul vieţii.

După întâmplările din a zecea zi a popasului măriei sale Nicoară, mezinul a avut cu sine însuşi un sfat viclean, ca să-şi agonisească, în acea puţină vreme cât mai avea a petrece la Dăvideni, o bucurie pe care o visa în toate nopţile, şi treaz, şi în somn.

A unsprezecea zi era o vineri. Şi i s-ar fi otrăvit ziua dacă n-ar fi văzut-o pe Ilinca; dacă n-ar fi ocolit cat ari ie livezii, ca să-i iasă undeva pe neaşteptate în cale, dacă n-ar fi oprit-o ca să-i spuie vorbe şăgalnice de dragoste.

Copilei îi plăcea să-l vadă în preajma ei, să-l zădărască alintându-se, să-l împungă cu ochii; însă pe urmă rămânea cu gândul dus în altă parte, parcă ostenită.

Mezinul avea înţelegerea vârstei şi ştia unde zboară gândul fetei. Era gând fără noimă. Oştenii îşi schimbă locul necontenit; îi bate vintul cătră zarea furtunilor. Cei isteţi îşi cată în grabă ceasul bucuriei. Şi tinereţă cu tinereţă găsindu-se, fiecare îşi agoniseşte un dram de plăcere în puţina şi trecătoarea noastră viaţă.

Smintit ar fi el să nu-şi agonisească dramul. Cei care se însoţesc cu mărirea şi puterea, cum sunt voievozii, şi cum e bădiţa Nicoară, îşi găsesc mulţămirea de multe ori în visuri deşarte. Dar mai bine-i să te ţii lingă cele omeneşti şi să te bucuri întăi pentru tine însuţi. Spunea un dascăl filosof de

la Bar că măsura eroilor e una, iar a înţelepţilor epicurei alta.

Ştiind-o deci în altă parte pe Ilinca, mezinul s-a hotărât s-o caute acolo.

Caraiman ducea faurului Bogonos căruţa, să-i tragă şinele şi să-i strângă ferecătura. În şatra faurului Bogonos trăia şi Mura, cu care mezinul se ajunsese, cătând amân-doi aceleaşi ciuperci bune de mâncat, prin aceleaşi locuri ferite. De la lelea Mura ar fi putut avea răspuns, după solia ce-i încredinţase, şi dacă nu răspuns, cel puţin sfat. A îndemnat pe diacul Radu să vie cu el, ca să-şi potcovească şi ei caii după porunca ce slobozise măria sa Nicoară. La al treilea ceas al dimineţii a ajuns cu Caraiman la şatra lui Bogonos, acolo unde gâfâiau foile şi băteau ciocanul şi barosul în preajma jarului.

Meşterul nu-şi vedea capul de atâta năvală de trebi. Dar rânjea muşteriilor, nădăjduind câştig bun.

— Buna dimineaţa, moşule! a strigat din uşa covăliei diacul Radu.

— Bună să-ţi fie inima cum ţi-i căutătura, oştene.

— Ne potcoveşti caii au ba?

— Potcovesc cu potcoave de-o ocă, a rânjit faurul Bogonos.

Era un bătrân şpanchi de un ochi, cu vânturătură de paie amestecate în păru-i zbârlit; straiele de pe el ferfeniţă, cum se cuvine să fie straiele unui meşter; desculţ şi cu braţele goale până la umăr. Cămaşa îi era scurtă numai până la buric şi nădragii tare puţini. Straiele cele de fudulie le avea în ladă. Chiranda Mura n-avea vreme să-i cârpească; cum a zărit obraz străin, numaidecât şi-a tras ghiocul, căci era şi ea meşterită, cum era Bogonos meşter.

— El nu poate gâci cu ciocanul şi eu nu pot coase cu ghiocul… a râs ea, privind goliciunea soţului său. Apoi cunoscând pe Alexandru, s-a închinat şi a tăcut, strecurându-se afară, pe după umărul diacului.

Faurul făurea potcoave. Îl ajuta cu barosul un lungan care s-a bucurat peste samă când a văzut pe domnia sa

Alexandru. S-a bucurat mai puţin privind pe diac, deoarece până atunci nu-l mai văzuse. Iar pe domnia sa Alexandru îl mai văzuse; măria sa îi dăduse. ş-un pitac; deci îl socotea prietin al său.

Caraiman, afară, legase de belciuge căpestrele cailor de pe care descălecaseră tovarăşii săi, apoi se întorsese la căruţa goală. O descălţase de roate, aşezând-o pe butuci.

Chiranda Mura a dat ocol. ş-apoi a venit de cealaltă parte a uşii. Foile conteniseră, un răstimp; băteau ciocanul şi barosul; săreau scântei până în prag; domnia sa Alexandru s-a ferit poticnindu-se în şoldul ţigăncii.

— Milostiveşte-te, stăpâne… a îngânat Mura, chemându-l cu o clipire de geană.

El s-a scobit în chimir, căutând un bănuţ. Ea s-a gudurat către măria sa.

— Slăvite, i-a şoptit ea, când s-au aflat la o parte; ieri i-am spus mândruţei cele cuvenite, şi să ştii că-i eşti drag. Dacă sui în dâmb, găseşti la curtea preotesei portiţa deschisă. Intri fără teamă şi găseşti pe nepoata mazâlului singură.

— Cu ştirea şi voia ei?

— Intră ş-o să vezi… a rânjit Mura. Iţi iei calul. Dar după aceea nu te depărta singurel prin lunca Nacului.

— De ce?

— Mai este ceva; ţi-oi spune pe urmă; poate greşesc şi nu vreau să-ţi stric ceasul cel bun al măriei tale. De la curtea preotesei coborî tot într-acoace.

Cu ochii lucind de nădejde, mezinul s-a dus la cal, deslegându-l din belciug.

— Nu-l potcoveşti, stăpâne? s-a mirat Caraiman.

— Ba până ce faurul potcoveşte roibii căruţei şi pintenogul diacului, eu sui în dâmb.

Diacul ieşise din covălie şi auzise aceste vorbe.

— Te duci să vezi copiii de suflet ai sfintei Vineri… 6-a jâmbat el cu haz.

— Mă duc, dar nu întârzii şi mă întorc îndată.

— Te-aştept, domnia la Alexandre…

Domnia sa mezinul Alexandru a încălecat şi s-a dus.

— Se duce pe-o urmă de căprioară… a mormăit diacul, dându-şi dintr-o clătinare a frunţii cuşma pe urechea stingă. Noroc că sunt şi cărunteţi pe lume! Dar la ce-i bună toamna, a urmat el oftând, dacă s-a petrecut fără întoarcere primăvara. Arată-mă oglinda, lele Mură, să văd dacă mai pot face umbră pământului.

— Oglinda ta îs ochii mei, oştene, şi ţi-aş arăta ce pofteşti, numai îngăduie până la amiază.

— Ce este?

— Nu ştiu; e încuiată încă uşa. dar socot că m-oi pricepe s-o descui. ş-atunci om vedea ce drac s-a arătat iar la moară. Să nu te duci departe – după tocmeala ce avem cu oglinda.

„Ţiganca asta are diavoli, zâmbea oşteanul, şi mă face s-aştept. Diece, diece, unde-s căile înţelepciunii tale?”

S-a aşezat subt un arţar, cu ceafa rezemată pe şa. Luminile şi umbrele frunzişului îi jucau pe pleoapele închise.

Mezinul în vremea asta, descălecase sus, în dâmb. A aninat frâul de botul şelei dându-i lungimea trebuitoare, ca să poată paşte calul. „Ca să aibă şi el, săracul, petrecere în umbra zaplazului…” Locul era singuratic; nu se vedea ţipenie de om; pe ogoare se coceau pânile în cuptorul verii.

Când a păşit la portiţă, a dat glas ascuţit căţeluşa. Nu cu multă mânie.

Mezinul a apăsat clanţa ş-a deschis, bucurându-se că poate i se lăsase anume slobodă calea dorită. Căţeluşa a tăcut, trăgându-şi botul ascuţit în covru, după ce adulmecase la străin flori de sânziene.

Zburătorul a păşit cu fereală şi a văzut aţintiţi asupra sa ochii lighioilor şi jigăniilor sfintei Vineri. S-a dus de la el către ele adierea dulce a florilor. Se afla acolo, subt umbrar, tolănită la picioarele Ilincăi, o mistreaţă tânără. Lângă mistreaţă. ursuleţul cu capu-i de catifea pe coapsa ei aspră. Şi vătuiul de căprioară a întors capul de sub braţul drept al Ilincuţei, petrecut pe după grumazul lui. Şoimul a fâlfâit în

sus şi a venit lin asupra oaspetelui, aşezându-i-se pe umăr. Pe urmă a fâlfâit iar şi s-a pus pe streşina fântânii. Oi ţigăi dormitau cu picioarele subţiri subt ele. Cucoşul ogrăzii a vestit om străin; dar nepoata mazâlului n-a mai avut când întoarce fruntea; bărbat îndrăzneţ a cuprins-o strâns; i-a presărat din mănunchiul de flori pulbere de aur, râzând numai din guşă ca un hulub.

Din spaima dintăi, jupâniţa Ilinca a tresărit numaidecât cu mânie, încordându-se ca împotriva unui duşman. I-a pus mânile în piept, apoi în frunte; a ţipat:

— Am să te spun nânaşei Olimbiada.

El a râs. N-o credea şi îşi vedea aproape biruinţa. O clipă, nelinişţite, jigăniile şi lighioile îmblânzite ale presviterei parcă priveau cu plăcere această joacă a prietinei lor.

Fata şi-a stăpânit plânsul ce sta gata s-o înece. S-a descordat şi a avut o tristeţă înfricoşată; dintrodată a apărut umbra ei însăşi, cu smocuri de păr fâlfâindu-i în ochi.

Mezinul a şovăit.

Şi dintrodată, în tăcerea acelei curţi, a acelor câmpuri şi livezi şi a soarelui copleşitor, s-a auzit o chemare.

Părea depărtată; însă oşteanul, desmeticit din mânia lui de dragoste, a ridicat fruntea, a mai auzit-o o dată şi a înţeles că vine de aproape, de sub dâmb, de la moara Gârbovului ori de la coliba faurului.

S-a repezit spre portiţă, fără să bage în samă zbuciumul împotriva lui a căţeluşei celei cu dinţi de fier şi măsele de criţă; a deschis, a apucat frâul, a sărit în şa şi în câteva clipite a fost deasupra priporului.

A văzut că de la moara Gârbovului veneau împotriva lui Caraiman, cu tesace scurte, doi bărbaţi spătoşi şi rânjiţi, tot cătând să-l taie. În bătătură la moară nu se afla decât Gârbovu bătrânul care împungea în toate părţile cu nasul căutând ceva: un bolovan, un lemn. ca să vie într-ajutorul celui încolţit. La covălie în faţă nu se vedeau nici lelea Mura nici diacul Radu. De vuiet de nicovală şi ciocane, faurul şi ajutorul lui nu putuseră auzi nimic. Abia atunci când se

arătase mezinul Alexandru în pisc, ieşeau şi ei în privelişte la covălie. Au lepădat ciocanele, au ridicat braţele goale în sus şi parcă şi-au luat vint să săvârşească ceva. Au stupit în palme şi au rămas pe loc.

— Ciocanele! Ciocanele! a strigat de la jumătatea coborâşului Alexandru, repezind din tălpi scările şi sărind din şa. Calul s-a proptit în picioarele de dinainte şi a rămas ca o stană pe când călăreţul se năpustea la vale. Caraiman, cu ochii aprigi, îl zărea că-i vine în sprijin.; deodată s-a oprit, desfăcând în sus cu braţul un băţ de corn pe care-l avea totdeauna cu sine la căruţă.

Iată că deasupra acelei privelişti de sub dâmb, dintre moara Gârbovului şi covălia faurului Bogonos, a plutit şoimul presviterei. Tocmai sus, nu departe de poarta curţii, se arătase, ca să vadă ce se întâmplă, Ilinca împreună cu jivinele şi lighioile, aşa cum ies mărginaşii satului de răzăşi când se întâmplă să fie un harţ de război în preajmă.

Alexandru mezinul a chiuit prelung deasupra văii:

— Unde eşti… Raduleee! S-a auzit răspuns din luncă:

— Hai-hai! Hai-hai!

Două răspunsuri. Unul îl cânta lelea Mura.

Caraiman nu-şi făcuse zadarnic oprirea şi nu sta numai în apărare. A prins a da cu bâta când în tesace, când în oamenii cei spătoşi şi bine hrăniţi.

— Dacă are Caraiman în mână băţul de corn, zicea diacul cătră chirandă, care fugea înaintea lui, nu mai am grijă; şi am când apuca sabia pe care am spânzurat-o în arţar.

— Ţi-am spus eu să mai aşteptăm o ţâră, până ce s-or da pe faţă tăunii, bodogănea cu mustrare lelea Mura.

— Hai-hai! îndemna diacul pe tovarăşul său.

Caraiman pălea bine. Unul din grăsuni a scăpat te-sacul. S-a aplecat şi, când se ridica, slujitorul lui Nicoară l-a şters cu băţul la tâmplă şi l-a umplut de sânge. Îndată l-a pălit şi pe al doilea.

— Aman! a strigat cel umplut de sânge, îngenunchind.

Mezinul trăsese paloşul, dar se oprise lângă omul fratelui său. Diacul îşi desprinsese din arţar sabia şi venea şi el la judeţ.

Gârbovu morarul îşi găsise bucata de lemn de care avea nevoie ca să se amestece şi el în bătălie şi se înfăţişase şchiopătând. Faurul Bogonos şi cu ajutorul lui întindeau oşteanului acela tânăr şi falnic ciocanele, neînţelegând ce pofteşte domnia lui să facă cu ele.

Mura a venit asupra lor cu ghiare şi ţipet:

— Să le spargeţi capetele, păcătoşilor şi nevolnicilor ce sunteţi!

— Aoleo! că nu m-am priceput… s-a dezumflat într-o tânguire lunganul, săltând barosul.

Diacul a făcut doi paşi înainte:

— Închideţi gurile şi clonţurile Domnia sa ţine scaun de judecată.

— Da’ „cine-i domnia sa? a întrebat fără sfială grăsunul ce se afla în picioare. Că noi am venit aicea cu răvaş de la domnia sa vornic Filipeanu şi cu împuternicire de la stărostia Neamţului.

Caraiman l-a pălit numaidecât cu băţul de corn la grumaz:

— În genunchi, lingăule; şi răspunde numai când te-o întreba.

Mezinul a întors paloşul cu vârful în pământ. A privit în sus; vedenia de pe dâmb dispăruse.

— Să-mi spui, moş Gârbovu, a poruncit el, de ce-l prigoneau pe slujitorul nostru aceşti nemernici, de către moară? Căci pe slujitorul nostru l-am lăsat la căruţa descălţată, nu-i de-atuncea decât cel mult un ceas.

— Aceşti străini, a mărturisit moş Gârbovu, se aflau la mine la moară sosiţi de dimineaţă. M-au rugat să-i las să mestece la vatra mea o fiertură de mălai. I-am îngăduit, le-am dat ş-o măsură de mălai, şi i-am întrebat cu ce treabă-s în trecere.

— Dă-ne moşule, ş-un talger de brânză, s-au rugat ei, şi după ce ne-om pune pântecele la cale, ţi-om spune.

Până ce a fiert ceaunul, că lor le-a plăcut să fiarbă mult; până ce-am gătit brânza ş-am prins cu crâsnicul şi şase scobai la lăptoc, şi până ce am fript scobaii a trecut bună bucată de vreme. Zice unul:

— Să se ducă cei doi feciori s-aducă o leacă de băutură. Unul de la orânda Filipeanului, rachiu; şi celălalt de la crâşma Dăvidenilor. vin. Iar cel care se duce la crâşmă să întrebe ce oşteni străini s-au poprit acolo în sat.

Eu am răspuns că n-a poposit nici un oştean.

— Tu să taci, moşnege, a răspuns acesta mai pântecos, şi să faci cum poruncesc eu. Iată o grivnă pentru rachiu, iată o grivnă pentru vin.

— Dar unde-or pune atâta băutură pentru două grivne? m-am mirat.

— Or lua cât le trebuie şi mi-or aduce cusur, a poruncit acesta mai pântecos.

Cum au purces băieţii, ei au dat mâncarea deoparte.

— Ia acuma ai să afli tu de ce am venit noi aicea, zice pântecosul. Întăi am venit ca să tăiem şi să poprim lăptocul morii tale. Aşa-i porunca boierului, ca în hotarul Filipenilor să nu se afle altă moară.

— Nu vă îndurаţi de un moşneag bătrân? mă rog eu. Sunt răzăş adevărat, cu uric de la bătrânul nostru Filip.

— Dar boierul nu-i filipean?

— Nu-i filipean, zic.

— Când ţi-o fărma fălcile cu buzduganul, atuncea ai să-l cunoşti.

— Ba n-am să-l cunosc nici atuncea.

— Vedem noi acuşi când ţi-om scurta limba. Şi feciorii tăi când or veni, pe rând îi cetluim, le punem căluşi şi-i dăm pe baltă. Dar ne-om milostivi să te iertăm, cum ai mai fost iertat şi altă dată, dacă ne-i spune ce te-om întreba noi. Stăpânirea care ne-a trimes te întreabă dacă-i cunoşti şi i-ai văzut pe oştenii de care am vorbit mai înainte.

— Nu-i cunosc, nu i-am văzut pe acei oşteni.

— Nici pe cei care stau de vorbă cu faurul?

— Care? să mă uit şi eu, zic. Ies în prag şi-l văd pe domnia sa, pe acesta cu băţul de corn. Om bun, strig eu. ia vină încoace şi răspunde acestor dregători ce te-or întreba.

Atuncea burduhosul m-a tras de pulpană în moară şi m-a plesnit peste gură. M-au trântit jos şi m-au pălit în coaste cu ciubotele. M-au sângerat şi m-au ferchezuit cum făcuseră şi alţi slujbaşi de aceştia în alte rânduri, după ce, tot aşa, întăi i-am hrănit cu mălaiul meu şi cu peltele meu. Dar cum mă chinuiau ei ca pe Hristos, iaca şi oşteanul de la căruţă s-a arătat la uşă, jucându-se în degete cu băţul lui.

Aceşti doi i-au poruncit să intre în moară. El a râs; apoi s-a uitat peste umărul lor la mine. şi n-a mai râs, văzându-mă în starea în care mă aflam. A chiuit şi a strigat pe unul Alexandru. Atuncea ei s-au dat la el cu tesacele.

— Moşule, a rânjit mezinul, eu sunt acel unu Alexandru.

— Să fii sănătos, s-a tânguit moş Gârbovu…

— Şi acest unul Alexandru porunceşte lingăilor acestora ai Filipeanului şi ai stărostiei de Neamţ să-şi plece frunţile şi să-şi primească plata.

A răspuns cu j urnă late de glas pântecosul:

— Suntem oameni domneşti. N-om răbda să ne bată nimene cu toiegele.

Mezinul şi-a sclipit iar rânjetul:

— Ba nu te-om bate. Acest slujitor cu băţul va să vă fărâme întăi dinţii. După aceea vă vor cădea capetele, unde aţi vrut să faceţi voi judecata acestui bătrân şi feciorilor lui!

— Să le dau eu câte una cu barosul? a întrebat lunganul.

— Să le dai. aşa poruncesc, ca să fie pecetluite gurile. Şi-i veţi lega în saci cu bolovani, prăvălindu-i într-o bulboană. N-a şti nimene afară de noi şi de şoimul presviterei, care se uită ţintă de pe-o creangă de arţar.

Acest judeţ s-a săvârşit în pripă şi dumnealui Alexandru şi-a întors de către el faţa spre soarele cel strălucit al zilei. Iar lelea Mura privea la el cu fricâ, judecindu-l în mintea ei ageră că bună dreptate face acest tinerel, dar pesemne că nu i-au mers bine în acea dimineaţă treburile dragostei

* *

Capitolul 12

Ospăţ de plecare.

În chilia măriei sale Nicoară se adunaseră, chemaţi la sfat, uncheşul Petrea Gânj, mezinul şi diacul. Era după ceasul al patrulea al nopţii; cu coşii cântaseră de mult întâia oară; afară, sub cerul posomorit, juca un vânt dinspre munte, sunând uşurel în cercevelele ferestrei.

Trei făclii de ceară ardeau pe masa cu faţa albă de în. Lucea un sâmburaş de aur şi la candela de subt icoane. Paşii lui Potcoavă, care se plimba gânditor, de la uşă la perdeaua geamului, n-aveau răsunet, între păreţii căptuşiţi cu scoarţe de lină.

În sfârşit. măria sa Nicoară s-a aşezat în scaun; ceilalţi au rămas în picioare, cu spatele spre uşă.

— Întâmplarea pe care o aflu grăbeşte plecarea noastră, Lixandre, a rostit încreţindu-şi fruntea Nicoară. După cât am înţeles din ce mi-a mărturisit şi diacul, nu se putea face altfel.

— Aşa gândesc şi eu. măria ta, a încuviinţat mezinul. În acel pătrar de ceas, am avut vreme numai pentru faptă. Iar de gândit. nu m-am gândit decât la apărarea măriei tale de toate câte ar fi pricinuit amestecul acelor iscoade.

— Aşa este, Lixandre. Atunci cugetul nu era de faţă; iar acuma iată-l între noi, şi el spune ce urmări poate avea întâmplarea.

— Morţii n-au grai. măria ta. Nicoară a ridicat ochii spre fratele său.

— Lixandre. nu-i faptă, ca asta pe care ai săvârşit-o, care să nu se vădească.

— Până ce se vădeşte, noi ne-am dus; suntem departe. Toate sunt gata de plecare.

Nicoară şi-a clătit fruntea.

— Fapta n-o ştiu alţii, dar e destul că o cunoaştem noi… Capetele noastre n-au asupra lor nici o primejdie, dar

rămân oamenii de acolo, de la moara Gârbovului, şi faurii care au ajutat la împlinirea judeţului.

Potcoavă a privit spre diac.

— Să-mi îngăduie măria ta, a răspuns acesta, să arăt că, din cât am înţeles, feciorii au de gând să se apere împreună cu bătrânul lor, într-o singurătate. Iar ţiganii nici ei nu vor mai fi acolo, atunci când s-o face vreo cercetare.

— Oamenii îşi mută locul năcazurilor, a încuviinţat Nicoară, zâmbind cu mâhnire, cu pleoapele pe jumătate închise. Acel Vartic vornic va intra în stăpânirea morii şi a peteculuide răzăşie a moşului, destulă gloabă după socotinţa lui, pentru pieirea slujitorilor stărostiei. Dar stărostia poate va să scurme ceva mai departe, aflând că sunt amestecaţi în treaba asta şi alţii. Nelinişti-se-va curtea cuvioasei noastre presvitere, şi curtea mazâlului nostru Andrei.

— Aşa este. a încuviinţat mezinul, toate acestea n-am avut când ie socoti.

— Se-nţelege, judeţul tău e bun şi nu te mustru pentru judeţ. Ci cată să luăm aminte la cele ce rămân după noi.

S-a făcut tăcere scurt răstimp.

— Cine ar putea stârni stărostia? a întrebat apoi mezinul. Ce-i pasă dregătorului de la Piatra de doi slujitori puturoşi pe care i-a trimes, la rugămintea acelui vornic Vartic?

A dat şi diacul alte lămuriri:

— Acei slujitori, a adaos el, ca şi alţii care au mai fost şi pe care ţiganii şi ţiganca Mura i-au văzut în alte rânduri. au venit, la stăruinţa lui Vartic, pentru răzăşia Gârbovului, pe care de mult vrea să-l alunge, să-i răpească vadul Se moară. Îndemnaţi numai de Vartic, acei slujitori au întrebat de noi, ca să-l înfricoşeze şi mai mult pe bătrân.

— Atuncea dacă-l pălim şi pe Vartic, a mormăit cu mânie uncheşul Petrea, apoi starostele va sta în pace într-ale sale, gândindu-se numai la câştiguri, la plocoane şi la toate câte sunt de folos fiinţii sale. Slujbaşi ca cei care s-au prăpădit se găsesc cât lumea asta. Iar judeţul domniei sale Alexandru

drept a fost cu atât mai vârtos cu cât asemenea păcătoşi se aleg dintre răzăşi care-şi vând slujba pe-un blid de linte, împotriva fraţilor lor.

— Cum să-l pălim şi pe Vartic? a zâmbit iar cu înfăţişarea-i de mâhnire Nicoară. Nu socoti domnia ta că atuncea aprindem în urma noastră un pojar, care într-adevăr ar ameninţa pe iubiţii noştri?

— Măria ta, eu am săvârşit asemenea trebi, şi socot c-oi izbândi ş-acuma.

Sâmbătă, logofătul Iorgu Samson a împănat căruţa lui Caraiman cu de toate, merinde pe-o săptămână, grăuncioare pentru cucoşul cel isteţ carele intra iarăşi în straiţă; dohot amestecat cu seu, ca să nu sufere de uscăciune osiile, şi alte multe de trebuinţă la o gospodărie pe roate ca cea a pribegilor. În sara de sâmbătă logofeteasa Măria a copt pită.

Diacul Radu a căutat pe badea Ghiţă Botgros şi a stat cu el la sfat până într-un târziu.

Jale îi ora lui badea Ghiţă că rămâne singur.

Diacul l-a cuprins de după umăr, strângându-l către sine.

— Dar ai pe căpităneasa Marga, frate dragă, este cine să te mângâie.

— O am; şi deocamdată este; dar dragostile îs cu ace şi cu cârlige, precum se ştie, diece; şi într-o bună zi mi-oi lua de-o samă ş-oi porni în lume să-mi caut prietinii, şi nu mă las până ce nu l-oi găsi mai ales pe Radu diacul. Văd eu că trec anii, se surpă domniile şi împărăţiile, se învăluiesc în războaie vitejii; numai eu rămân aici pe loc. Am de gând să mă smulg din rădăcină şi să mă duc pe furtună unde se bat munţii în capete.

— Nu te-aş sfătui.

— Ba să mă sfătuieşti, diece, căci aha viaţă decât asta n-am; şi dacă nu săvârşim nimic, nevrednici vom fi, nevrednici vom pieri!

Badea Ghiţă şi-a şters genele umede cu coatele, întăi din dreapta şi apoi din stingă.

— Să-mi razi mustaţa, diece Radule, a smârcâit el, dacă n-oi veni şi eu unde vă duceţi domniile voastre. Şi când oi veni, să vă fie milă de mine şi să nu m-alungaţi.

Radu Suliţă îl privea pe prietinul său în tăcere şi dus pe gânduri.

A doua zi, mult înainte de al patrulea ceas al dimineţii, dăvideanul cel nalt şi cu nas ascuţit s-a aflat călare la căruţa lui Caraiman, care potrivea cu grijă pânile în chilna de dinapoi.

— Buna dimineaţă, frate Caraiman, şi să nu-ţi fie niciodată inima aşa cum mi-i mie acuma.

— Înţeleg, bade Ghiţă, a răspuns cu blândeţă slujitorul, dar n-avem ce face; aşa-s trebile oştenilor. Ne bate vântul cătră miazănoapte. Degrabă, degrabă fi-vom la Praguri.

— Unde să fie asta?

— Apoi în ţinuturile căzăceşti. bade Botgros.

— Ehei! după câte am auzit povestindu-se, acolo ar fi de mine, în locurile unde vitejii îşi dobândesc slobozenia. Iaca, eu nu mai am ocină în acest pământ al Călăreţului, strămoşul meu; dar mă socot tot răzăş. Iar filipenii au prăpădit tot, n-au rămas buni decât de sapă lată!

Caraiman, la aceste vorbe ale lui badea Ghiţă, s-a pălit cu palma peste frunte.

— Să te uite relele, bade Botgros, cum am uitat eu porunca de la uncheş în privinţa dumnitale.

— Da’ ce poruncă? Că eu pe domnia sa am venit să-l caut, la ceasul al patrulea.

Fără a-i răspunde deocamdată, slujitorul cel oacheş a început a cotrobăi într-o lături a căraţii; şi, după ce a găsit ce căuta, a întins lui badea Ghiţă un paloş lat, în teacă de piele.

— Porunca mea e să-ţi dau acest paloş, să-l porţi cu domnia ta, calare.

— Şi după ce l-oi purta, ce să fac cu el?

— Nu târzie vreme, vei vedea. Mai întăi cată să te aduni cu Alexa Vulpea. După aceea vine diacul. Şi la urmă vă caută

uncheşul pentru o socotinţă a dumnisale tainică.

Botgros a primit paloşul mândrindu-se; l-a tras din teacă şi l-a cercetat şi pe o parte şi pe alta, cercându-i tăiuşul cu degetul.

— Paloş din vremea veche, s-a mirat el, scânteindu-l. Te-aş întreba dacă i-ai dat unul la fel şi lui Alexa.

— Nu. Vulpea îşi are sabia lui. Acesta-i paloş.

— Ce să fie pricina că mi-l dă în mână? Poate pentru isprava unde ne ducem? Am a tăia cumva o căpăţână de duşman?

— Nu râde, bade Ghiţă, şi nu şăgui. Că, de vreme ce uncheşul Petrea îl pune în mâna dumnitale, apoi însamnă că eşti un om al său de încredere, în care se bizuie.

— He-he! Eu socot că tot m-a pune să zbor căpăţâna cuiva.

— Vei vedea numaidecât, n-ai grijă, după ce te-a duce uncheşul Petrea la harţ.

— Toate bune, a răspuns cu mulţămire badea Botgros; să-mi razi mustaţa dacă nu i-a plăcea uncheşului cum învârt acest paloş. Da-i greu, măi omule!

— Ca pentru un braţ ca al dumnitale.

— Greu; dar când m-oi pune, nici n-am ce face cu el.

— Ba, după cât înţeleg, ai să ai ce face cu el.

Cum şăguiau ei astfel, slujitorul lui Potcoavă şi omul mazâlului, fiind amândoi înveseliţi de băutură pentru supărarea plecării, iată s-au arătat, încălăraţi gata, uncheşul Petrea Gânj, diacul Radu şi Alexa Totârnac. Ş-aceştia aveau privirile aprinse. Diacul Radu, pe lângă sabia de la oblânc, purta o sâneaţă la curmezişul tarniţii, şi la ciochine, arcul lui cel scurt şi cucura de săgeţi.

— Buna dimineaţă! a răspuns uncheşul la urarea slujitorului mazilesc, şi să-mi dai dumneata, bade Ghiţă, paloşul.

Slujitorul mazilesc s-a supus cu părere de rău; dar n-avea ce face. Se uita cu sfială la încruntarea fioroasă a moşneagului.

— Apucaţi înainte, Ghiţă şi tu Alexa; daţi pinteni cailor, tăceţi, nu întrebaţi, şi apucaţi de-a dreptul, pe unde ştiţi, la biserica Filipenilor. Trebuie să tragă îndată clopotele de încheierea slujbei. Cum ajungeţi, cum vă opriţi. Om fi în clipă lângă voi, eu şi diacul.

„Ce-o fi? se minuna în sine Botgros. S-o fi ducând să-i sfinţească paloşul popa de la Filipeni? Să vedem ce face uncheşul când e cu chef…”

A pus pinteni bălţatului său, ţinându-se scară la scară lângă Totârnac. Ar fi întrebat ceva pe Alexa, şi tot întindea spre el gâtu-i lung. Alexa l-a fulgerat cu ochiul şi a încruntat la el sprinceana – să tacă. Nici Alexa nu dusese la ureche în dimineaţa aceea…

Au apucat pe un şanţ de hotar între Dăvideni şi Filipeni. Omul mazâlului simţea că din urmă vin cu repejune ceilalţi doi – uncheşul şi diacul. Şi de ce-i simţea mai aproape, de ce mai des bătea în bălţat cu pintenii.

Biserica! Destul de sărăcuţă; oamenii de azi în Filipeni nu mai au cu ce-o griji, ca să fie cum era de demult, ca o mireasă. Prind a suna clopotele, parcă ar boci vremuri trecute.

— Stăi, Ghiţă! a icnit înăbuşit Alexa Vulpea; vrei cumva să intri în pridvor?

Botgros a strâns zăbala. Amândoi, el şi Totârnac, s-au oprit, încremenind ca nişte stane.

I-a privit pâcliş din grăsimea sa Vartic vornic, carele ieşea întru toată fudulia boieriei sale din biserica cea săracă a Filipenilor. Ghiţă şi Alexa n-au ferit caii, după porunca ce aveau să aştepte pe uncheş şi pe diac, care au şi sosit închizând calea. Vartic a dat să ocolească prin cealaltă parte. Dar dintrodată l-a oprit pe loc porunca înfricoşată a uncheşului:

— Să steie pe loc boierul. Îi aduc domniei sale solie.

Vartic s-a oprit în blana-i până în pământ, s-a uitat pieziş în laturea de unde venea porunca; a stat o clipă în cumpănă şi şi-a pus peste pletele-i cărunte cuşma de miel negru.

— Poate-i poruncă de la Domnie? a întrebat domnia sa, nedumerit.

Uncheşul a întors faţa-i aspră către norod, care se bulucise în preajmă.

— Feriţi, oameni buni, a grăit domnia sa. Daţi-vă către gropniţa bătrânului vostru Filip şi nu încurcaţi aicea treaba noastră.

Poporul s-a dat cu grabă îndărăt, până într-un loc unde nu putea auzi, dar putea vedea.

— Boier Vartic, a urmat uncheşul cu glas mai domolit dar tot întărâtat. Nu suntem soli de la păpuşa ismailitenilor. Am venit c-o solie de la alt Domn şi stăpân. Teme-te de el şi scoate-ţi cuşma.

Vartic vornic s-a supus. Şi-a tras de deasupra pletelor cărunte cuşma. Ochii uncheşului îl aţinteau crunt.

— Ce pofteşti domnia ta? a îngânat el.

— Poftesc să nu se ştie nimic de întâmplarea unor slujitori care au avut poruncă de la domnia ta să bată pe Gârbovu, răzăşul ce-a mai rămas în Filipeni, şi să-l alunge de la moară împreună cu cei doi feciori ai săi.

Vornic Vartic îşi frământa palmele.

— Acei slujitori care s-au dus la Gârbovu nu s-au mai întors şi eu le-am dat poruncă să nu asuprească pe Gârbovu.

— Să se uite tot, şi de ce s-au dus şi de ce nu s-au mai întors; şi nimeni, nici din partea domniei tale, nici din partea stăpânirii, să nu se atingă de oamenii trăitori astăzi la Filipeni şi Dăvideni. Să nu-i supere nimeni c-o vorbă, să nu-i păgubească de un fir de păr.

Uncheşul a tras paloşul şi l-a ridicat către nouri.

— Dacă nu te supui poruncii, atunci vei pătimi. Căci spune stăpânul meu că din pricina unora ca domnia ta nu mai are norodul nici bob de grâu să-şi hrănească pruncii, nici loc de mormânt să-şi îngroape bătrânii, nici lacrămi să-şi plângă robia. Dacă boier Vartic pofteşte să-şi păstreze capul pe umeri, atunci s-asculte porunca ce-i dau. Iar dacă va cuteza boier Vartic să nu asculte porunca ce i se dă, îi va cădea

capul! Iar starostii să cunoască încă o dată că la Moldova domniile se schimbă lesne. Să ia aminte şi ei de primejdia căpăţânei. Cunoaşte, rogu-te, acest paloş şi teme-te de el.

Vartic a îngenunchiat; şi în acea clipă s-a surpat văzduhul de tunetul săneţei care a bufnit asupra nourilor. Vornicul şi-a lipit fruntea de pământ, cutremurat până în rărunchi. Uncheşul a întins lui badea Botgros paloşul:

— Bagă de samă! a grăit uncheşul cu sprinceana coborâtă. Uită-te la el; ţine-l în pumn şi cumpăneşte-l. E îngust la strajă; se lăţeşte la vârf. Când trebuie, te duce după dânsul; se cere el singur la judeţ.

Ghiţă a primit cu smerenie paloşul şi a sărutat uncheşului mâna.

Cei patru călăreţi au pus pinteni şi s-au dus învăluiţi în pulberi. Abia atunci a îndrăznit popa Florea să scoată capul din pridvor. Sfinţia sa auzise toate – şi se înfricoşase ca de un sfârşit al lumii.

Când au ajuns la casa cea mică a lui Iorgu Samson, cei patru au găsit prânzarea gata; şi sta în capul acestei mese de despărţire însuşi măria sa Nicoară, cu mazilul Andrei la dreapta sa. Era o adunare de bărbaţi. Slujea Caraiman mâncările, iar logofătul dregea băutura.

Intrând ca să-şi ia locul la stânga lui Nicoară, uncheşul şi-a pălit cuşma pe-o sprinceană şi a avut zâmbet şăgalnic pe care arar i-l vedeau tovarăşii săi.

— Jucăria asta, a grăit el, am mai făcut-o cândva, la domnia lui Despot Eraclid; dar nu se găseşte pe lume tagmă ca cea boierească, mai fără dreptate şi cuvânt. Pentru că nu mi-au ascultat sfatul, multora le-au zburat capetele la domnia Lăpuşneanului-Vodă. Să nu socoată acest Vartic că noi nu ne-om aduce aminte, când ne-om întoarce cu măria sa Nicoară. De aceea lăsăm paloşul nostru într-o mână vrednică.

— Ai auzit? a întrebat diacul, făcând lângă el un loc înghesuit lui badea Botgros. Această unealtă, a spus şi măria sa Ion-Vodă. fi-va izbăvirea asupriţilor.

Slujitorul mazilesc s-a făcut mai mic în umilinţa bucuriei sale. Ochii lui arzători căutau cu evlavie spre ace! bărbat viteaz care sta în capul mesei cu nume mare şi vii vă între noroade. Umblau şi cântece în lume despre el. Sta cuviincios şi fără semeţie, cu pletele-i creţe pieptănate cu cărare în moalele capului, ca sfinţii.

Abia când s-a descoperit şi şi-a aşezat sub scaun cuşma, uncheşul Petrea a băgat de samă că alăturea de el locul mezinului era gol. Chiar în acea clipă Alexandru venea înfierbântat şi pălit de soare, cu mare grabă. S-a aşezat lângă Nicoară, rugind pe bădiţa lui de iertare. Ochii lui Gânj bătrânul s-a umbrit de asprimea lor obişnuită.

Logofătul Iorgu a umplut cupa: cea mare de ospeţe şi după ce-a luat după datină credinţa, a întins-o capului mesei.

— Vă închin vouă, credincioşilor mei, acest vin. a grăit Nicoară înălţându-se din scaun. Nădăjduiesc, când ne-om întoarce, să plinim diata fratelui nostru, spărgând pe mulţi răi din ţara Moldovei.

S-a plecat uşor către fraţii săi şi a trecut uncheşului Petrea cupa. Au băut pe rând ceilalţi nouă şi le erau privirile însorite.

— Dacă a mai rămas un pic, a cutezat a grăi şi badea Ghiţă. milostiviţi-vă şi mi-l daţi mie ca să-l închin şi eu măriei sale.

Şi dacă nu ne-om mai vedea, a şoptit el diacului, dacă nu ne-om mai vedea în această lume şi în această viaţă, apoi să-mi radeţi mustaţa.

Măria sa Nicoară a privit cu mirare la slujitorul mazilesc şi i-au plăcut vorbele lui.

Bucurată a fost plecarea aceea pentru unii şi întristată pentru alţii. Mai stăruia încă la asfinţit pe munţi o lumină de aur, când, deschizând pleoapele din lacrimi, jupâniţa Ilinca n-a mai văzut în pajişte nici căruţa cu cei doi robi şi cu Caraiman sub covergă. În chilna de dinainte, nici pe ceilalţi călăreţi străini care acuma se îndrumau pe căile negre ale

întâmplării. Pulberea purcesului lor se potolea. Îşi ridicaseră cuşmele, închinându-se; apoi nu mai întorseseră frunţile, şi acum în locul lor era ca o pustie, mormânt al visurilor unei copile.

Bătrânul Andrei Dăvideanu se întorcea cu paşi înceţi spre casa mare. cu mazâliţa lui împovărată de tristeţă. De mult tăceau, aceşti doi bătrâni când se aflau împreună, ne mai având ce-şi spune.

În cerdac, lângă naşa Olimbiada, fata îşi stăpânea suspinele şi-şi culegea cu degetul cel mic de la mâna stingă lacrimile.

Presvitera Olimbiada o cerceta cu vorbe iscusite. Să-i spuie nepoata mazâlului:

N-a ademenit-o cumva tânărul cel îndrăzneţ? Nu-i presăra în cale glume, ca licurici?

Nu, n-a ademenit-o, se împotrivea ea cu corniţele, suspinând.

Nu i-a suflat cumva vorbe fierbinţi la ureche? N-a ridicat-o de subsuori trăgând-o spre el, sufletul să-i soarbă?

N-a îndemnat-o la jocuri primejdioase între căpiţi de fân şi ierburi necosite? Nu şi nu!

Fătărnicia vârstei o îndemna pe Ilinca să tăgăduiască pe când o ardeau încă simţurile răscolite, adică demonii – cum spuneau oamenii de altădată.

Presvitera o sfredelea cu ochii ei negri.

— N-ai nimic a mărturisi?

Copila avea de mărturisit – minunea vieţii ei, dar nu atunci. A plecat fruntea şi presvitera a mângâiat-o cu milă.

* *

Capitolul 13

Sfat de drum.

Drumul cel mare din stânga râului era de pe vremea când moşnenii s-au întors din bejenie cu trei veacuri în urmă, după ce se astâmpărase viscolul urgiei tătarilor.

Pomenirea lui Behadir mai-marele lor nu se stinsese; o mai aduceau aminte copiilor bătrânii, în poveşti de groază. Dar călăreţii cei negri ai pustiei trecuseră, întorcându-se împuţinaţi la hanul lor de la Karacorum; şi soarele a lucit iar asupra câmpiilor şi apelor acestui rai din valea Moldovei. Monahii şi-au căutat altarele risipite, gospodarii

cei bătrâni, vetrele; Dragoş-Vodă a coborât din Maramureş cu soţii săi, întocmind iar domnie şi dreptate cu sabia. Căci dreptatea, în acest pământ îmbielşugat, a putut fi ţinută numai cu sabia, aşa erau de ademeniţi cei tari să asuprească pe cei slabi. Şi atunci, când s-a întemeiat scaun domnesc la Baia şi pe urmă la Suceava, au ieşit noroadele să sape drumul cel mare ce se află şi astăzi în fiinţă, şi s-au înşirat satele ca mărgăritarele în lungul acestui drum, de la cetatea nouă a Romanului până la Humor, şi de acolo către altă cetate nouă a Sucevii.

— Toate aşezările omenirii sunt aicea mândre şi la vedere, zise uncheşul Petrea către domnia sa Nicoară şi către mezinul Alexandru.

Uncheşul Petrea călărea în stingă lui Nicoară, iar mezinul în dreapta.

— Mândre şi frumoase… Le cunosc de când am slujit la curţile voievozilor. Pe măriile lor îi petreceam la mănăstirea Neamţu cu pohfală, la parastasele adormiţilor domni care se află astrucaţi acolo. Se mai văd aceste sate de răzăşi cât mai ţine lumina, până într-un amurg. Pe urmă le părăsim şi apucăm la dreapta, ca să ne depărtăm de priveliştea lor. Mâni ne-ar întâmpina şi ne-ar întreba răzăşii la fiecare han şi crâşmă, căci oamenii de aicea sunt prea doritori să afle cine-s drumeţii şi-i roagă să le spuie toate veştile câte se aud din om în om. Pentru această pricină m-am rugat măriei tale să ne dai poruncă a trece pe calea codrului de la dreapta, care ne scoate către valea Şomuzului şi a Siretului.

— Porunca e în inima mea, a răspuns Nicoară, căci vreau să facem popas la locul unde a fost curtea Liteanului.

— Răsfăţată curte; măria ta erai plăpând când ai părăsit-o ca să te duci la şcoală în Ţara Leşască. Te-am călăuzit eu la Liov, şi după aceea nu te-ai mai întors.

Nicoară a suspinat. A plecat prunc şi acuma-i cărunt…

— Să nu-mi uit vorba, măria ta. Pe calea codrului nu mai întâlnim decât rar sate. Omenirea s-a tupilat în văgăuni după o socotinţă veche că bine este a te feri de lotri, atât

domneşti cât şi de ceilalţi. În valea Moldovei satele se ţin de mină şi se pot apăra la nevoie Aici. În codru, năcăjiţii ocolesc silnicia, ferindu-se în ascunzişuri, şi pălesc şi ei când le vine la îndămână Aicea trăiesc ca vai de ei pământeni mai vechi, care au stat lipiţi de pământ în vizuniile lor la vremuri grele: pe când în valea Moldovei s-au aşezat bejenari sosiţi cu Domnia, ca rândunelele în primăvară.

Mezinul s-a amestecat fără pricină în poveste:

— Frumos le spui domnia ta. uncheşule, pe toate. Numaicât mă gândesc că, dacă-s satele rare şi ferite de oameni, n-om găsi popas când ne va trebui. Bag de samă că la asfinţit s-au aşezat nouri şi poate să vremuiască la noapte ori mâne.

— Ba eu şi cu uncheşul avem alte semne, l-a dojenit Nicoară pe mezinul său Soarele a privit înapoi din zarea munţilor, pe sub sprinceana acelui nour ca să nu ne uite. Lostunii fulgeră hăt sus. În înălţime, după gâze. Iar acuma, la înserare, raţele au prins a umbla în stol cu grabă, depănându-se şi încrucişându-se. Vin şi peste codru la Moldova, din bălţi depărtate Nu-s semne de vreme rea.

— Dacă asta-i astronomia măriei tale, mă închin.

— Iartă-mă, Alexandre, a zâmbit Nicoară întorcând o privire piezişă spre fratele său; eu n-am avut ca tine dascăl pe vestitul Inovroţiavski, ucenic al lui Copernic. Ca şi uncheşul nostru, şi ca şi prostimea, am învăţat din năcazurile noastre schimbările vremii. Adevărat că la Moldova şi vremea umblă fără noimă ca multe altele; încă nu simţesc înţepătură în coastă, şi asta îmi pare alt semn prielnic.

— Acesta e cel mai bun semn. s-a bucurat uncheşul.

— Însă, a întâmpinat fără voie bună mezinul, în codru şi-n întuneric cum ne-om călăuzi?

— Eu ţi-oi răspunde domniei tale. Alexandre, că, de şi nici n-am auzit până acuma de acel dascăl vestit, cunosc din învăţătura prostimii ceasul când răsare în noaptea asta luna. şi ea ne va fi călăuză la vreme. Pe urmă. avem cu noi şi

pe Alexa Vulpea, care cunoaşte locul unde trebuie s-ajungem. Şi mai pe urmă, a adăogat uncheşul uitându-se pe deasupra codrului, bună, rea. vremea fi-va cum va binevoi, noi n-avem putere s-o schimbăm dacă va fi să fie rea. Nu mai puteam întârzia la Dăvideni, cu toate că unii şi alţii ar fi poftit altfel.

— Care-s aceia, uncheşule? Ai putea oare să mi-i spui pe nume?

— Cum nu? Eu şi cu măria sa Nicoară. Măria sa pentru că i s-ar mai fi cuvenit hodină, după ce s-a războit; iar eu ca să-mi mai hodinesc ciolanele bătrâne.

— Aha!

— Apoi da!

Mezinul a tresărit, gata să repeadă un cuvânt necugetat. Nicoară l-a potolit strângându-i braţul.

Înainte, călăreau diacul şi Alexa. Au şi ocolit la dreapta pe un drumeag de ţarină pe când se schimba împunsătura de vorbe dintre bătrân şi mezin.

— De-acu am apucat calea dreptăţii, a mormăit moş Gânj.

— De ce-o fi fiind asta şi nu alta? s-a mirat mezinul.

— Se va vădi când va sosi ceasul.

Părea o vorbă cu două înţelesuri. Mezinul a lăsat-o totuşi să treacă, scrâşnind.

În urmă venea sunând din obezi căruţa, cu Ile Caraiman mânând roibii, şi cu ceilalţi slujitori, doi dinainte şi doi dinapoi.

Nemulţămirea şi mânia mezinului erau pricinuite de fierbinţeala gândurilor ascunse. Nu cuteza să se rupă de lângă Nicoară şi să se întoarcă unde i se părea că şi-a găsit raiul visat. În el se scutura, călind să rupă lanţurile, fiara patimii lui. Şi totuşi înţelegea nesăbuirea unei asemenea întoarceri şi batjocura unei datorii pentru care jurase. În fiinţa lui era de mult intrată şi frica de fratele său mai mare. Acuma, la cărunţie, firea lui Nicoară se mai potolise; dar Alexandru cunoscuse înfricoşatele salturi ale hatmanului Potcoavă de altădată, şi se cutremura de amintirea lor.

Acest bărbat blând ridicase ca în furtună căzăcimea de la Praguri, pregătise de război patruzeci de duba-suri negre cu câte patruzeci de lopeţi, şi numai cu aceste vase uşoare intrase în mare şi, cu vânt norocos în pânze, ajunsese la Sinope, în ţara necredincioşilor. Se întorsese de acolo cu pradă, dar cum se întorsese? biruind vârtejurile şi talazurile…

S-ar putea să-i calce voia? Şi apoi cu ce scop şi cu ce urmări? Când lumea-i plină de dobândă, de flori şi de muieri… Să-şi plece fruntea la mila unor răzăşi săraci? Să vie să-l culeagă slujitorii domneşti pentru o faptă care poate s-a şi vădit?

Cu ce ochi de miţă îl privea acea presvitera la plecare şi cum mâna pe care i-a sărutat-o a pus-o în creştetul lui mângâindu-l… Iscusită şi înţeleaptă bătrână. Poate l-ar îmblânzi şi pe dânsul între jigăniile şi lighioile ei…

Departe de el ispitele nebune! Departe de el pornirile nesăbuite! Sorţii vieţii lui sunt legaţi de hotărârea lui bădiţa Nicoară de a dobândi scaunul Moldovei. De asta fac acest drum către taberele zaporojenilor, unde vor afla prietini şi ajutor. Nicoară va năimi oastea de care are nevoie. Şi când va păli a doua oară, ţara va fi a lui. Până atunci nu-i departe, şi Dăvidenii nu fug din locul unde se află.

Covrul ascuns sub lespedea cu pisanie a Călăreţului, vorbele care s-au rostit acolo, dintrodată s-au umbrit şi s-au stâns în întuneric şi-n murmurul înfiorat al codrului.

— La ce te gândeşti, Alexandre?

— Mă gândesc că am făcut bine plecând grabnic, bădiţă Nicoară; aşa, repede vom ajunge la prietinii noştri şi curând ne vom întoarce.

Uncheşul a pus cu glasul amar întâmpinarea sa:

— Trebile pripite de război aduc mai multă pagubă decât dobândă! Se vede asta şi din ce ni s-a întâmplat la Iaşi. Eu cunosc şi pe vinovaţi, stăpâne Nicoară şi Alexandre. Vinovat e un moşneag neînţelept care a crezut zvonuri şi veşti cum că s-ar găsi la curtea domnească din Iaşi Irimia pârcalabul,

fiind ziua şi noaptea cu Domnul său ca sfetnic de taină. Şi acel moşneag se jurase şi se blăstămase pe sine însuşi ca să n-aibă tihnă şi pace până n-a lua cu sabia ţeasta acelui câne vânzător.

— Lucruri trecute, uncheşule… a rânjit mezinul.

— Lucruri viitoare, uncheşule Petrea, a mângâiat Nicoară pe slujitorul său. Pe lângă acel bătrân, am fost nebăgător de samă şi eu, punându-mi în primejdie fiinţa.

Dacă aş fi pierit, rămânea în veci neîmplinită diata fratelui nostru Ion-Vodă.

— Poveşti trecute, bădiţă Nicoară.

— Poveştile viitoare le-om face să fie mai iscusite, a mormăit uncheşul.

— Ştii ce, Alexandre? a zis Nicoară, întorcându-se către fratele său; hai să ne împăcăm şi să ascultăm ce spune pădurea.

Mezinul dintrodată a fost mişcat până la lacrimi. Cuvintele din urmă ce rostise bădiţa său Nicoară erau cuvinte vechi de pe când petreceau amândoi în unele seri la Bieloveţ în Ucraina, aflându-se ucenic la Bar. Se certau pentru învăţăturile şi filosofiile dascălilor lor, şi la urmă bădiţa Nicoară rostea cu voie bună acele vorbe:

— Hai să ne împăcăm şi să ascultăm ce spune pădurea. Ca şi atunci demult, a închis ochii, ascultând tăcerea.

Când şi când sunau şuiete; după aceea pornea un zvon ca valuri de departe la scocul morii. Nu se mai auzea nimic o clipă, până ce dintrodată chema buba din adâncimi cu glas de spaimă. Şi apoi se împietrea iarăşi muţenia, cu ochi rotunzi neclintiţi.

Totuşi, în acest răstimp, în sufletul amânduror fraţilor care ascultau, se împletea un cântec stins, abia auzit ca în somnie, cântec al poveştilor şi al aducerilor aminte a rândurilor de oameni care s-au petrecut ca florile fără roadă, sub robii mute, în viaţă fără bucurie, în moarte fără răscumpărare…

Poveştile şi doinele iubiţilor care nu mai sunt au strecurat în sufletul lor asemenea înţelegere tainică.

Într-un răstimp, s-a prefirat prin cununile copacilor lucirea pătrarului de lună, şi calea s-a luminat uşor. Dar din când în când treceau prin văzduh perdele de nouri, întunecând-o.

— Acuma ce-or fi spunând astronomiile? a întrebat uncheşul pe mezinul Alexandru.

A zâmbit Nicoară, deşteptat din aduceri aminte:

— Acuma, uncheşule Petrea, astronomiile trebuie să-şi facă socotelile şi după aceea s-aştepte.

— Ba socotelile mele-s de faţă, a răspuns uncheşul. Noi, prostimea, ne uităm la cupa lunii zugrăvită pe cer.

Şi dacă o vedem cum e acuma, aplecată, însamnă că nu poate ţinea apă şi o varsă; aşa că e semn de ploaie.

— Atuncea vremea ne este împotrivă, uncheşule. Ce-om face?

— Om face ce-am făcut totdeauna la asemenea nevoie. Ne dăm sub poala celui mai vechi fag şi-l rugăm: fagule, bătrânule, primeşte-ne în popas. Şi el ne primeşte. Ploaia trece şi noi ne vedem iar de drum. Dar până ce s-or strânge nourii vremii rele ş-or ţine sfat mormăind din tunete şi clipind din fulgere, noi ajungem.

— Unde? a râs mezinul. Unde putem ajunge prin aceste singurătăţi?

— Ajungem la jumătăţile de om.

— Astăzi îţi place să şăguieşti, căpitane.

— Căci îl văd zâmbind şi în putere pe stăpânul nostru. Jumătăţile de om, Alexandre, trăiesc între ziduri şi sub clopote. Sunt monahii de la Pobrata, măria ta, s-a întors el către Nicoară. Vulpea ştie calea; n-avem grijă. Când a cântat de-al doilea cucoşul lui Ile, am ajuns.

— Dar până va cânta de-al doilea cucoşul lui Ile Caraiman, trebuie să cânte dintăi.

— Apoi domnia ta, Alexandre, nu cunoşti sama pădurii? Afară, se îngână noaptea cu ziua; iar aici suntem parcă în tăriile nopţii. Dacă ajungem la un izvor însamnă că începem

a coborî către valea Siretului. Atuncea adăpăm caii şi ne potolim şi noi arşiţa. Şi atuncea socoteşte vremea ornicul lui Ile, întăia oara. Nu mai stăm mult lungiţi pe iarba verde; caii au păscut o toană şi stau din ronţăit. Atunci e vremea să încălicăm iar.

Vorbind astfel au mers ş-au mers, şi nourii tot goneau unii după alţii, către soborul lor din miazănoapte la un munte.

— Îi zice Deleleu, dădea lămurire Vulpea. Şi sub nourii care s-adună acolo, vieţuieşte un sihastru şi se roagă. Numai la viforele iernii intră în peştera lui şi se hodineşte pe pat de muşchi; însă vara stă numai afară în izbelişteа vântului şi a ploii şi se roagă pentru toţi oamenii păcătoşi de pe lumea asta.

— Bine face că se roagă pentru noi, a dat încredinţare uncheşul Petrea. Dar ruga-s-ar mai bine pentru cei pe care îi plouă nevoile şi grijile şi nu mai pot răsufla de clăci şi dabile. Ruga-s-ar să cadă trăsnetele nu pe Deleleu, ci la curtea de la Iaşi unde doarme acuma Şchiopu-Vodă. Şi când a tuna, înainte de a trăsni, săgeţile fulgerului să-i arate semn către locul unde a pierit măria sa Ion.

— După ce ajung nourii la acel munte, a urmat a da lămurire Alexa Vulpea, apoi se învârtejesc şi vântul se întoarce. Acuma vântul curge într-acolo, cătinel; dar cum va sta, prinde-va a suna mai tare căutându-şi urma.

— Atuncea sus! a poruncit măria sa Nicoară. Frate Alexa, treci iar înainte cu diacul şi arată-ne calea.

— Mult nu mai este, măria ta. Cum dăm în vale, iaca şi mănăstirea, chiar în margine de codru.

Vântul curgea acum din crivăţ, cu zvonuri încă depărtate care se tot apropiau. Intr-un răstimp s-a făcut linişte; atuncea au văzut, pe zarea depărtată a văii Siretului, turlele bisericii mănăstireşti. Chinovia era împresurată cu zid ca o cetate.

Drumeţii s-au oprit la porţile ferecate. De-a călare, Alexa a bătut cu straja săbiei. Diacul a dat chiot.

— Frate portar! Hei, frate portar, ieşi la meterezul cuvioşiei tale.

N-a dat nimeni răspuns. Vulpea a bătut iar şi diacul Radu s-a întărâtat iar a striga. Ar fi putut părea locul pustiu, dacă nu s-ar fi văzut prin ferestruicile turlei lucirea făcliilor.

— Care-i acolo, oamenilor? a strigat un glas supărat la meterez.

— Creştini care cer găzduire, a răspuns cu aceeaşi supărare uncheşul Petrea. Dă-ne drumul, şi ţi-om fi mulţămitori.

— Câţi sunteţi? Aud glasuri amestecate şi tropot.

— Zece suntem, nu mai mulţi, părinte portar, a glăsuit mai blând uncheşul.

— Domnul cu voi! Duceţi-vă şi căutaţi gazdă în altă parte! Noi nu primim oşteni!

Alexa ascultase cu luare-aminte aceste cuvinte de ameninţare. A poprit c-un semn pe uncheş de la răspunsul pe care acesta îl pregătea. A strigat:

— Ascultă ce-am să-ţi spun eu, frate portar… L – Acesta-i altul?

— Altul, frate portar; şi te întreb eu pe tine, puturos călugăr, cum cutezi a necinsti casa Domnului tău Hristos ’? Căci Domnul tău a miluit străinii, iar tu îţi batjocoreşti jurământul ce-ţi porunceşte să fii ca stăpânul la care te închini! Atunci ne-om duce la creştinii mireni! Aice-i vizunia lui Belzebut.

Călugărul de la metereze a tăcut o clipă, cutremurat, se vede, de mare uimire. Diacul scăpărase şi aprinsese lumină dintr-o funioară de fin. Când şi-a grămădit călugărul barba în gura meterezului ca să vadă şi să răspundă, funioara de fân s-a stins.

— Cine-i cel care grăieşte? a strigat el cu alt glas. Parcă aş cunoaşte asemenea viers.

— Cunoaşte-l şi te ruşinează, Agatanghele! Eu sunt, fratele tău de cruce de la Dăvideni; amândoi ne-am pustiit acum

zece ani din pricini ştiute, iar tu te-ai aşezat aice unde te-am şi cercetat într-o vară la Sânpetru.

— Tu eşti, Alexa? Mă miram de ce-mi sună dulce blăstămul tău. Cum să fac?

— Să faci bine. Să deschizi porţile şi să dai drumul la hodină stăpânului nostru măria sa Nicoară. Noi om dormi pe-afară.

— Unde se află una ca asta? Pentru prietini avem loc, frate al meu Alexa, creştini suntem şi urmăm pildele învăţătorului nostru.

— S-a şi văzut.

— Vă cer iertare tuturor! a strigat cu putere fratele portar; şi-mi iau canon patruzeci de Tatăl-nostru şi patruzeci de mătănii sara şi dimineaţa, patruzeci de zile!

— Lasă ispăşirea şi deschide porţile!

— Numaidecât!

Cum a deschis porţile cuviosul Agatanghel şi a îmbrăţişat pe fratele său Alexa, astupându-i obrazul cu barba lui cât un măturoi, s-a şi auzit huruitul tunetului pe deasupra codrului. Ridicând deasupra capului făclia închisă în fânar. fratele portar a băgat de samă numaidecât care-i mai-marele. Tocmai atunci descăleca, şi cuviosul Agatanghel i s-a închinat cu smerenie.

— Poftiţi în cerdac la stăreţie, fraţilor creştini, şi chem numaidecât pe prea cuviosul nostru Paisie stareţul, ca să vă cunoască. Acuma-i în biserică, la racla domniţei. Tot la o săptămână, duminica, îi facem rugăciuni şi pomenire. Vă rog grăbiţi-vă; aduc fraţi să puie caii la adăpost şi creştinul de la căruţă a priveghia rânduiala lor ş-a dormi la odaie. Vă rog iertaţi-l pe păcătosul şi nevrednicul Agatanghel şi să nu-l pârască măria sa cuviosului stareţ.

Fără multă întârziere, arhimandritul Paisie s-a înfăţişat şi a poftit la lumină, în odaia cea mare a stăreţiei, pe oaspeţi.

Era un bărbat tânăr încă, sprâncenat şi cu ochi pătrunzători, parc-ar fi privit din haiducie.

I-a plăcut lui Nicoară că nu şi-a început vorbirea cu tânguiri şi numai se silea să înţeleagă dacă acel oştean nalt şi cărunt e dintre cei cu duhul vredniciei, ori un moştenitor de averi şi fală.

— Mă închin şi vă poftim bun venit, a zis el către Nicoară. Doriţi să vă hodiniţi, ori doriţi să gustaţi ceva, vă rog porunciţi.

— Ba noi ne-om duce să ne facem întâi datoria ce nu ne iartă, a hotărât Nicoară.

Arhimandritul Paisie s-a închinat şi a dus pe acel om ales cu duhul – după a sa înţelegere de oameni – În biserica mănăstirii, în lumina naosului, la cântările soborului.

Nicoară s-a oprit sub policandelon şi şi-a făcut plecăciunea înspre cele patru părţi ale navei sfinte cu semnul care arăta că nu-i păgân. Slujba pomenirilor s-a oprit numai o clipă, cât clericii au răspuns închinării străinului.

„Cine să fie? Cine să fie?” îşi măcina gândurile prea cuviosul Paisie; când Agatanghel, sosit pe furiş în stânga stranei stareţului său, i-a şoptit numele acelui călător.

Îndată prea cuviosul, păşind către înfăţişarea de voievod, şi-a dus dreapta până la lespezile de piatră, umilindu-se mai îndelung şi mai adânc şi l-a poftit în strana cea mare. Dar în acel loc cuvenit domnilor, măria sa Nicoară n-a stat decât câteva clipe.

Înţelegând că oaspetele domnesc e nerăbdător ori trudit, prea cuvioşia sa Paisie l-a îndemnat cu supunere să treacă înainte de-a ieşi din biserică, pe la mormântul cu lespede al domniţei căreia i se făcea pomenirea. Nicoară s-a plecat cetind slovele săpate.

— Cine-i această cuvioasă monahie Măria? a întrebat mai apoi Nicoară pe arhimandrit.

Se aflau intraţi din nou la stăreţie în sala oaspeţilor.

— Noi am moştenit-o pe această cuvioasă Măria la pomelnicul domnilor, a răspuns Paisie, şi de la anul de la Hristos 1540, monahii cei bătrâni ştiu că e maica bătrânului Ştefan-Voievod.

Nicoară a plecat fruntea. Afară venea vântul şi ploaia, învăluindu-i-se cu glodurile.

— Măria sa Oltea a răposat aici?

— Nu, a răspuns stareţul; ci a adus-o în acest sfânt lăcaş Ştefan-Vodă Lăcustă, nepotul său, copilul lui Ştefan bătrânul. În cel din urmă an al vieţii şi domniei a adus-o aici, întovărăşit de curte şi de boieri. Şi era în acea vreme tulburare între boieri pentru străşnicia lui Lăcustă-Vodă împotriva lor. Era acest Lăcustă-Vodă, precât se spune, un bătrân cu barbă albă şi sămăna părintelui său. A stat în picioare toată vremea la privegherea bunicii sale şi stătea şi curtea împrejurul lui, după rânduială neînduplecată ce o statornicise măria sa. Spun bătrânii monahi care mai trăiesc că au luat aminte la unele uneltiri ce se săvârşeau între boieri. Purtau cu ei arme în biserică şi la praznicul de pomenire se hotărâseră să-l jertfească chiar atunci pe Vodă, pe osemintele bunicii lui. Nu l-au omorât atunci; l-au omorât puţin mai târziu, la sfârşitul anului, când a fost sărbătoarea Naşterii, la Crăciun.

La pomenirea cuvioasei monahii Măria, a rămas aicea la Pobrata obicei de cetim anatemă asupra acelor făptaşi.

* *

Capitolul 14

Mănăstirea cea din pustie.

Când cuviosul Agatanghel a intrat la odaie, ca să stea de vorbă cu fratele său de cruce, oştenii lui Potcoavă se aflau treji, într-o încăpere mare, cu obloane de scânduri la ferestre. Stăteau pe nişte scăunaşe cu trei picioare împrejurul vetrei, iar sub hoarnă ardea foc mare în care se învăluia când şi când vintul de afară. Din acel foc, Ile adunase jar la marginea vetrei şi pârpâlea bucăţi de slănină, în ţăpuşu. Când socotea el că bucata cea mai aproape de jar s-a rumenit, o lepăda într-o strachină. Şi cel care se credea mai flămând apuca cu două degete slănina şi o aşeza pe o lespede ce-şi tăiase dintr-o pâne coaptă de logofeteasa Măria. Degetele fripte de untura fierbinte şi le

zbătea scuturându-le, ca să se răcorească, şi apoi începea să muşte fără grabă când dintr-un colţ al slăninei, când dintr-un colţ al pitei.

— Bună îndeletnicire aveţi domniile voastre aicea, a zis călugărul, aşezându-se pe vine, lingă Alexa Vulpea. Dacă îmi veţi face şi mie parte, apoi n-am să vă uit în rugăciunile mele.

— Ţi-e foame tare, părinte? a întrebat râzând Ile Caraiman.

— N-aş putea minţi, a răspuns monahul; nu mi-i foame. Dar când văd ce fel de ospăţ aţi iscodit, nu pot sta deoparte. Bună tovărăşie cu vorbe şi poveşti; afară e potopul părintelui Noe cel cu corabia; nouă nici nu ne pasă de duşmani subt apărarea cetăţii. Întăi m-am înfricoşat când v-am auzit chiuind şi bătând cu buzduganele; iar pe urmă foarte m-am bucurat ascultând viersul fratelui meu Alexa. Cine chiuia?

— Eu, a răspuns diacul.

— Straşnic glas! l-or fi auzit şi zimbrii din tăriile codrului. Dar eu nu m-am înduplecat de înfricoşarea dumnitale, ci de vorbele plăcute ale fratelui meu Alexa. Am să vă povestesc o întâmplare. Dar, mai întăi, s-aduc de la cămara cuviosului nostru părinte Paisie un ulcior de vin, ca să ne pară mai bună friptura. Şi să întreb pe Alexa dacă a mai îndrăznit a călca în satul unde am petrecut noi odată, ori dacă a mai aflat de acolo veşti.

— Părinte Agatanghele, a răspuns Alexa Vulpea, la noi nu s-au schimbat decât năcazurile. Mulţi oameni s-au prăpădit nu de binele lumii aceştia; încep a se înfiripa pruncii, tot pentru pedeapsa vieţii.

— Ah! Ah! frate Alexa, bine era cândva la noi la Filipeni, după cât spuneau bunicul şi bunica; atuncea oamenii mureau zâmbind. Iar la vremea noastră mor mânioşi, suduind pe Dumnezeu. De aceea ne-am şi depărtat noi de locul prunciei noastre. Ai trecut poate pe acolo?

— Trecut.

— Şi ai mai auzit cumva că s-ar mai fi aflând pe lume o fată fecioară, Irinuţa Grecului?

— Nu mai este nici fecioară, nici bătrână, părinte Agatanghele.

— A murit poate şo soră a ei mai mare, una Safta?

— Ba aceea mai trăieşte, ucenică la presvitera Olimbiada, şi nu ţi-aş dori să înserezi cu dânsa într-o chilie, părinte Agatanghele.

— Şi alţii, frate Alexa, cu care ne-am aflat subt acelaşi soare?

— N-am găsit pe nimeni, a mărturisit cu întristare Alexa. Cât am stat cu măria sa Nicoară prin acele locuri, aş putea spune că n-am avut cu cine mă aduna la sfat şi tot supărat umblam de colo-colo. Numai pe Ghiţă Botgros l-am găsit, acel pe care-l ucisesem.

— Mai trăieşte badea Ghiţă?

— Cum îţi spun, trăieşte, şi-i tot cu capul în nouri. Nu te teme, n-avem să-i mâneăm noi lui din colivă.

— Oi, Alexa, a strigat părintele Agatanghel, înălţându-se în straiul negru ca un corb şi fâlfâind din aripi. Amar ţi-i viersul şi tare mi-i jele. Mă duc s-aduc ulciorul, ca să cinstesc pe dragii oaspeţi şi pe urmă nu uit să vă spun povestea făgăduită.

După ce s-a întors în grabă părintele Agatanghel şi a înfăţişat un ulcior burduhos, rugind pe toţi cei de faţă să-l îmbrăţişeze, cuvioşia sa n-a întârziat să spuie ce avea de spus.

— Aflaţi, creştini buni, că avem şi noi câteodată năcazuri în cetatea noastră. Ne-am adunat aicea nu atât ca să postim întru slava sfinţeniei – iertaţi-mă pentru vorbe adevărate! – ci ca să ne agonisim o viaţă mai uşoară. În ţara asta unde curge miere şi lapte, după slova Scripturii, noi sărmanii n-avem rând la ospăţ. Ci numai boierii cloncani şi-au găsit acolea Canaanul şi pe noi, ia, numai aşa, ne dau la o parte cu sabia. Răzăşi am fost şam rămas la sapă de lemn şi pentru o pită ne-am dat robi. Aşa că, ajungând ţărani şerbi,

nu putem ieşi din starea asta decât hălăduind la o mănăstire, ori intrând în cinul preoţiei de mir. De aceea aici noi trăim întru bună înţelegere şi frăţie, ca unii ce-am scăpat de iad şi ne aflăm lângă poarta raiului. Nu ne lipseşte nici mâncarea, nici somnul. Şi nici iscusinţa, fraţilor, ca să ne strecurăm pe lângă schimbătoarele vremi. Facem rugăciuni şi pomeniri feţelor domneşti, dar noi ştim că mulţi dintre aceştia cărora ne închinăm au stropşit pe părinţii şi pe fraţii noştri. De aceea nu ni-s dragi nici slujitorii stăpânirii, care bat şi asupresc. Iar ştiindu-vă că sunteţi cu fratele lui Ion-Vodă, mă pot mărturisi fără grijă, ca unor fraţi.

Iată ce mi s-a întâmplat mie de când mă aflu portar aicea la Pobrata. Tot aşa, într-o noapte cu trăsnete şi fulgere, au bătut în poartă nişte străini, cerând găzduire. Iar eu nu i-am numărat şi nici nu mi s-a părut că poartă săbii. Am deschis şi i-am lăsat să intre, ca pe nişte călători trudiţi.

Le-a întins părintele econom masă; a poruncit părintele stareţ vin; li s-au gătit douăsprezece crivaturi. Iar la miezul nopţii, când au trecut cuvioşii părinţi la rugăciune, acei călători s-au sculat şi au închis biserica cu acei care se rugau, proţăpind uşile. Iar pe părintele stareţ l-au apucat de grumaz şi i-au poruncit să aducă cheile vistieriei şi să deschidă lada de fier din tainiţa ei. Numaidecât să le mărturisească unde-s cheile, şi unde-i tainiţa… Au dat şi cu minerul săbiei şi cu latul săbiei în prea cuvioşia sa şi l-au împuns mânându-l înaintea lor.

Se tânguia prea cuviosul nostru stareţ:

— Oameni ai stăpânirii sunteţi domniile voastre? Dumnezeu vede şi vă prăpădiţi sufletele. Să nu cutezaţi a prăda sfânta mănăstire!

— Ba cutezăm! a râs căpitanul acelor slugi ale stărostiei.

— Ucideţi-mă, nu vă duc şi nu vă dau. Mai bine faceţi-mă mucenic decât proclet. Iată, niciunul din sfinţii părinţi care au mai rămas la slujbele celelalte nu va mărturisi cine ţine cheia şi unde-i lada obştei. Iar după ce-i căutaţi pe toţi

aceştia, părintele Agatanghel vi-i poate aduce pe rând şi pe ceilalţi. Bateţi-ne cu vergi de fier, străpungeţi-ne cu strămurare înroşită în foc, noi nu ne supunem unor asemenea păgâni ca domniile voastre!

Pe când cei doisprezece slujitori se dădeau din colţ în colţ suduind, bătând şi împungând cu tesacele, eu, umilitul Agatanghel, am luat aminte la vorba „strămurare”, pe care o rostise prea cuviosul stareţ uitându-se la mine. „Strămurare” era numele unui om, prietin al nostru, care-şi avea sălaş într-o râpă stearpă ce-i zice Pietrăria. Şi el venea acolo cu tovarăşii ca să-şi împartă vămile de la vadurile lor. fiind de meserie hoţi. Şi noi monahii trăiam în priefinie cu dânşii. Iar ei scuturau numai bărbi de oameni bogaţi şi spintecau chimiruri grele.

Cum aud eu vorba aceea „strămurare”, mă gândesc că părintele stareţ e om cu glagore la cap şi că ne aflăm într-o noapte spre duminică; iar prietinii noştri vor îi venit de bună-samă la peştera Pietrăriei. Căci a doua zi fiind sfântă sărbătoare, nu se cade să lucreze şi se hodinesc.

Mă strecor mai la o parte, dau fuga aici la odaie şi încalic un căluţ flocos în care aveam încredere că m-a duce fără sminteală unde voiam eu. Îl îndemn numai din frâu şi nu-i pun în coaste pinteni; şi ajung într-un ceas de vreme la Pietrărie şi mă rog de Strămurare şi de hoţi să vie să ne scape. Ca oameni cuviincioşi, unde au încălicat toţi cu suliţi şi ghioage ş-au coborât la sfânta Pobrata, şi i-am vârât prin portiţa pe unde ieşisem. Şi s-a nimerit să trăsnească din nouri, când am pătruns la stăreţie. Şi când a trăsnit, noi de colo am şi fost asupra acelor oaspeţi, pălindu-i unul după altul. Părintele stareţ era întins pe podele şi-l ardeau cu făclii aprinse la tălpi şi pregăteau şi ţăpuşe să i se bată subt unghii. Trei dintre cuvioşii monahi pieriseră în chinuri. Strămurare şi cu ai lui i-au prăvălit pe toţi fără nici o cruţare şi ne-a rămas nouă numai să cerşim iertare pentru sufletele lor de la Domnul Dumnezeu.

Acum gândiţi-vă şi domniile voastre, fraţilor, a urmat cu mirare monahul, cum să cerşim noi iertare pentru unii ca aceia care au ridicat vieţile călugărilor şi au ucis pe stareţul nostru, încât nouă săptămâni a stătut în umbra morţii?

S-au sfătuit bătrânii soborului nostru şi deocamdată s-a hotărât aşa.

Am dezbrăcat de straie pe acei păcătoşi şi le-am cules şi săbiile cu celelalte unelte ale răutăţii lor şi le-am dat în mână lui Strămurare, drept dobândă de război ce i se cuvenea.

După aceea, pe acei păcătoşi, goi cum au ieşit din pântecele maicii lor, i-am aşezat la rând într-o groapă, cu faţa în jos, ca să se uite către părintele lor Tartorul.

Iar mie mi s-a poruncit să încalic şi să mă duc fără întârziere la vlădica Istatie, care-i mai mare peste noi, şi să-i cerem deslegare şi poruncă în privinţa iertării.

Deci am încălicat pe căluţul meu cel flocos în care aveam încredere, şi m-am dus; şi am ajuns în. ziua de luni către sară la episcopia Romanului. Am îngenunchiat la vlădica în cămara lui de taină unde primeşte mărturisirile şi i-am spus preasfinţitului: iaca aşa, iaca aşa.

S-a înfiorat preasfinţia sa şi s-a sculat asupra mea cu uimire, că poate îi înşir basme.

Am bătut metanie şi m-am plecat către icoane.

— Acesta-i adevărul adevărat, preasfinţite – Istatie; fac cruce. Osteneşte-te până la Pobrata, să vezi cu ochii însuţi preasfinţia ta!

— Au belit pe cuvioşii monahi şi le-au pus ţăpuşe?

— Mai rău, preasfinţite. Le-au răpit ce nu le puteau da: viaţa.

— Şi pe stareţul vostru Paisie l-au ucis?

— Trupul prea cuviosului Paisie e desfăcut ca la căsăpie, preasfinţite părinte Istatie. şi numai mila lui Dumnezeu îl poate întoarce în starea în care s-a aflat mai nainte.

— Atuncea cum să cerşiţi voi iertare de la Dumnezeul nostru pentru asemenea fapte? Căci slujitorii aceia haini au

săvârşit o lucrare mai crâncenă decât a paginilor ismailiteni. Ei sunt lepădaţi de către oameni şi asemuiţi fiarelor. Ar fi fost mai bine să-i fi cunoscut în ceasul naşterii lor moaşele că sunt sământă a Diavolului, să le sucească beregăţile şi să-i lepede la umblătoare. Să ştii. cuvioase Agatanghele, că lotrii care v-au ajutat în asemenea năcaz vor avea bună primire la scaunul Împărăţiei. Mai îngăduie, cuvioase Agatanghele, zice vlădica, până ce ţi-oi da poruncă scrisă, cu pecetea episcopiei; să nu faceţi altfel decât cum poruncesc. Până atunci pune-ţi inima la cale în trapeză, prinde putere şi roagă-te sfântului Dimitrie ostaşul, şi după aceea încalică şi du-te cu bine. Şi altfel să nu faceţi!

Eu am sărutat mâna preasfinţiei sale şi am aşteptat poruncă scrisă; şi m-am gândit că noi anahoreţii de la Pobrata am făcut bine ce-am făcut, fără a fi vlădici şi fără a avea suflare de la Sfântul Duh.

Acuma, pe gropniţa păcătoşilor, stau gunoaiele sfântului nostru lăcaş.

Diacul îşi însemna toate în mintea lui, cuprins de spaima răutăţii oamenilor.

— Şi cu Strămurare ce s-a mai întâmplat? a întrebat el.

I-a răspuns râzând Alexa:

— Strămurare stă la ospăţ cu sfântul Dimitrie.

— Ba tu, frate Alexe, l-a dojenit pe oştean monahul, să nu şăguieşti cu cele sfinte. Strămurare se află încă în această lume ticăloasă şi plină de strâmbătăţi. Şi-a schimbat locul din acest codru, şi s-a aflat, prin oameni de departe, că a ieşit prin părţile scaunului nou al Domniei, la Bârnova şi la Căpoteşti, care-s codri mai adânci decât acesta al nostru.

În odaia Galatei lângă Iaşi, stau şi se împuţesc beşlegii ismailiteni, până ce s-or încheia păreţii bisericii. Acolo se află şi aga dăbilarilor Porţii. Se duc dăbilarii şi adună de la oameni, cu îngăduinţa lui Vodă, peşcheşuri sultanului, le pun la poalele agăi şi, după aceea, cărăuşii creştini le duc până la vadul Obluciţei, şi de acolo ceamuri turceşti le

plutesc pe Dunăre şi pe lângă ţărmul mării la împărăţia neagră.

Strămurare şi-a găsit acolo o treabă ce nu s-a mai pomenit.

A întocmit pânde, ba la văi rele, ba la vaduri de ape, ş-a prins din acei dăbilari, scrijelindu-i la beregată. Dar pe bani şi peşcheşuri n-a pus mâna, socotind să dea numai înfricoşare păgânilor. Însă de fapta lui nu s-au folosit decât slugile domneşti care şi-au însuşit zloţi şi plocoane, dând cu piciorul în râpă leşurile turcilor. Văzându-şi greşala, Strămurare a luat asupra sufletului său şi pe slugile acelea. Iar noroadele abia atunci au băgat de samă că se află în preajma lor o voinicie. Li se întorc cele luate cu hapca şi li se mai îndulceşte amărăciunea.

Nu ştiu ce-o fi adevărat din toate câte se spun. Dar într-o sară din toamna trecută, la vecernia Sfântului Andrei, iaca bate la poartă însuşi prietinul nostru Strămurare cu doi din oamenii lui şi cere găzduire. Numaidecât i-am deschis şi l-am primit ca pe un frate al nostru. Şi înainte de a-l ospăta, a intrat în biserică şi s-a închinat cu smerenie; iar după ce l-am ospătat, s-a dus la stareţul nostru, prea cuviosul Paisie. Şi fiind şi noi unii dintre monahi de faţă, Strămurare a zis aşa:

— Fraţilor monahi, aflaţi că, după atâtea strădanii ale mele, cărările de scăpare mi s-au împuţinat; dacă mai întârzii mult făptuind câte făptuiesc în folosul fraţilor mei sărmanii obijduiţi, apoi mi se va atârna ţeasta în prăjină, la poarta curţii domneşti, şi pe trupul meu se vor încaieră cânii. Deci am ţinut sfat cu soţiile mele şi ne-am gândit să ne pustiim la o sfântă mănăstire, nici de monahi zidită, nici de vlădici ştiută, unde cântă apele laudă Ziditorului, şi stau pădurile în odăjdii şi se închină când bate vântul. Această sfântă mănăstire se află peste nouă hotare. Şi după ce ne-om închina acolo ş-om dobândi pentru sufletele noastre alinare, om păşi la ostroavele unde trăiesc oştenii crucii, zaporojenii, ş-om intra la ei la ascultare, slujind mai cu folos

pe fraţii noştri creştini. Acuma-i vremea asupra iernii şi nu mă pot bizui împotriva viscolelor din miezul nopţii şi gerului celui nemilostiv şi foamei. Dar cum se va încheia în primăvară cel codru verde, m-oi duce să caut pe Nicoară Potcoavă de care povestesc noroadele cum că s-ar găti s-apuce domnia Moldovei. Ce zice de asta prea cuvioşia sa Paisie?

Cuvioşia sa Paisie a zis: Bine! şi l-a sfătuit să se ducă.

— Avea-voi putere?

— Vei avea, frate Strămurare, după aleanul sufletului tău.

Acuma unde-i binevoitorul nostru Strămurare, ca să afle că, sub policandelon la Pobrata. a stat măria sa Nicoară! Socot că l-om vesti printr-un om bun şi l-om îndruma unde râvneşte. Acel om oi fi eu, fraţilor, şi nu ştiu dacă m-oi mai întoarce la Pobrata. M-oi duce mai bine cu Strămurare la mănăstirea din pustie.

* *

Capitolul 15

Curtea lui Iurg.

A doua zi dimineaţă, soarele a răsărit în senin şi, după ploaia nopţii, codrul a lucit de mii şi mii de nestemate ca flori fără nume şi degrab trecătoare.

Văzduhul era curat. Călătorii cât şi localnicii îl simţeau intrând în ei ca pe un vinaţ bun. Soborul monahilor ieşise cu stareţul înafara porţii ferecate, ca să fie de faţă la plecarea măriei sale Nicoară. I-au urat cale fericită şi lui şi oştenilor, şi au rămas o vreme privind cum se duc.

De lucirea biruitoare din ochii călătorului domnesc, pe care o băgaseră de samă acei monahi, se bucura mai ales uncheşul Petrea, care amesteca aducerile lui aminte cu anii de pruncie ai lui Nicoară, la curtea lui Iurg Litean. Într-acolo el şi cel ce fusese prunc umblau acum fără grabă, ca într-o lene a unei plăceri. Căpitanul Petrea era acum bătrân, iar prunciţi cărunt.

În asemenea bună stare a spiritului, au umblat prin valea îngustă a Şomuzului, pe lângă nişte lunci bătrâne rămase în

stăpânirea Domniei după moartea lui Şendrea hatmanul; căci acele pământuri şi lunci de la Dolheşti, unde se afla gropniţa lui Şendrea, cumnatul lui Ştefan bătrânul, fuseseră, împreună cu toată valea, zestrea surorii Voievodului. Şi din acel timp rămăseseră uitate; Domnia nu le socotise vrednice a fi dăruite boierilor celor mari.

Călătorii băgau de samă o rânduială a satelor deosebită decât în alte părţi pe unde umblaseră. Gospodarii îşi vedeau fără grijă de prisăci şi livezi şi se închinau cu voie bună la trecerea acelor străini. Vite albe păşteau pe lunci; numaicât dealurile care străjuiau din dreapta şi din stânga păreau a copleşi valea. Astfel au ajuns la prânzişor, cu rânduială ştiută, la un pod de peste Şomuz şi la o moară, pe unde drumul începea să suie un holm înalt, către valea largă a Siretului, departe, spre curtea veche a amintirii…

Moara umbla numai pe-o piatră, zvonind uşor. Şi sub streşina morii, la drum. sta pe o laviţă morarul. Împotriva tuturor datinilor şi poveştilor, morarul nu era un chiag împovărat de ani şi slăbie, ci bărbat tânăr, cu înfăţişare veselă.

— Iţi poftesc buna ziua, morarule, şi noroc a strigat moş Petrea, mai mult ca să-l stârnească ia vorbă de petrecere în popas.

— Vă mulţămesc frumos domniilor voastre, a răspuns morarul ridicându-se de pe laviţă şi descoperindu-şi pletele.

— La moara asta nu-i adunare? Te văd singur, a urmat uncheşul. Îngăduie să poposim sub streşina dumnitale.

— Cu dragă inimă, a răspuns morarul, privindu-i cu ochi verzi ca luciul iazului.

Ceilalţi călăreţi au înaintat; s-a apropiat şi căruţa lui Ile. Morarul a dat lămurire:

— Muşteriii mei cu tăbâltoacele. cinstiţilor drumeţi, se adună mai pe sară, după ce se întoarce lumea de la câmp şi de la alte treburi. Macină râşniţa grăunţe; marinăm şi noi vorbe, punând ţara la cale. Asta-i moara lui Barbacot.

— Cine a fost creştinul cu asemenea poreclă?

— Strămoşul nostru; după ce-a trăit ani nouăzeci şi nouă, a lăsat strănepoţilor moştenire moara şi mai ales învăţăturile sale.

— Atunci va fi fost filosof? a râs mezinul Lixandru.

— Cu voia domniei tale, da.

— Şi pe dumneata cum te chiamă?

— Domnilor, numele meu din botez e Tudorică, iar porecla Prepelea.

Adunarea a făcut mare haz.

— Hai să descălicăm la moara lui Statu-Palmă Barbacot, a zis Nicoară cu voie bună, şi Prepelea să ne vândă poveşti.

— Asta nu se poate, a zis Tudorică arătându-şi dinţii şi privindu-i pe toţi cum sar din tarniţi. După învăţătura bătrânului nostru, poveşti nu vând, ci schimb. Aicea în valea Şomuzului, cinstiţilor drumeţi, noi vieţuim întru singurătate şi neştiinţă. Vrem să aflăm ce se petrece la curtea lui Vodă şi-n Ţara-de-Jos. Fost-au războaie şi cutremur; poftim să ştim ce mai este şi ce se mai pregăteşte. Am auzit unele, dar nu toate. Pe la noi nu se află, ca-n alte ţinuturi, sălaşuri boiereşti, unde să se cuibărească minciunile. Să iertaţi domniile voastre acei care veţi fi fiind boieri. Dar eu, afară de săbiile ce purtaţi, după straie vă socot neguţători.

— Neguţători care nici nu vindem, nici nu cumpărăm, a răspuns Nicoară punându-şi mâna sa cu inel şi pecete pe umărul morarului.

Acesta a tras cu coada ochiului şi a luat aminte, fără să se tulbure.

— Mare cinste să poposească în sărăcia de la noi măriri de la scaunul Domniei.

— Nu suntem boieri, meştere Tudorică, şi nu venim de la Iaşi.

— Eu socoteam altfel, măria ta, având ochi şi văzând. Potcoavă s-a întors cu bunăvoinţă:

— Nu sunt decât un oştean, prietine morar.

— Mă bucur, măria ta, s-a tulburat morarul, fulgerat de înţelegere deplină, că te văd bine cumpănit pe amân-două

picioarele.

Tovarăşii lui Nicoară au râs cu hohot.

— Îmi place că eşti meşter hâtru, Tudorică.

— Ca uncheşul meu Barbacot, măria ta. El ne-a învăţat să ne ferim de tagma boierilor. Nici noi să ieşim către ei, nici ei la noi să nu vie, ca să nu ne întarte şi să le sărim în cap.

Am oblicit de la nişte neamuri de-a noastre, care au căutat pământ mai bun la lărgime, în şesul Siretului, cum că în partea aceea de ţară ar fi ieşit cu putere mare boieri vistiernici să împlinească dări nouă, scornite acuma. Noi aceştia de la Şomuz, mai puţini şi mai săraci, am rămas uitaţi. Dar acolo, lângă Ruginoasa, au intrat într-un sat ş-au împlinit pe gospodari, luând şaptesprezece boi de la toată obştea. Dar satul datora optsprezece. Atuncea, acei dregători, neputând găsi încă un bou, au apucat pe-un prunc al unui om şi l-au dus cu ei zălog, pentru boul lipsă. Să fie adevărat? Domniile voastre n-aţi auzit de una ca asta?

— De asta n-am auzit, dar cunoaştem altele… a mormăit moş Petrea.

— Eu aş zice aşa, a urmat Tudorică aţintind pe Nicoară, că pentru aşa dregători i-ar folosi lui Vodă leacul babelor de la Şomuz: alior plămădit cu vin pe care-l dau pe apa ca să ameţească peştii şi să-i prindă. Să-şi hrănească şi măria sa lighioile de la curte cu alior, să se ducă pe apa sâmbetei, să ajungă la Dunăre, pe urmă în marea şi în fundul tartorului.

Diacul a privit cu mare plăcere pe strănepotul lui Barbacot.

— N-oi uita să spun asta măriei sale când l-oi întâlni, i-a zâmbit el, pe când Nicoară şi oştenii încălecau.

Când au purces, lucea soarele în iazul cel întins, scurmând cuibare de foc. Ceata călăreţilor umbla în buiestru, pătrunsă de duhul de voie bună a unui meşter leneş la treabă şi harnic la vorbă. Clipele acelui popas se risipeau ca fulgii de păpădie în adierea vântului.

Aşa au umblat cu spor pe sub biruinţa soarelui de amiază şi au ajuns într-un pisc unde se legănau fânaţuri înflorite. De-acolo au văzut valea cea largă a Siretului, unde curge o apă domoală, scriind cotituri între lunci vechi.

Au mai făcut un popas, hrănindu-se oameni, cai şi cucoşi.

Când uncheşul Petrea Gânj i-a călăuzit în acest colţ încântat unde puhoiul limpede al Sucevii rupea tulbureala Siretului, Nicoară şi-a simţit inima bătând mai grăbit. Acolo era curtea copilăriei lui cu turnul de piatră, şi livezile între parcane înalte, şi prisaca de care avea grijă moşu Voicu, şi odăile cu cai şi carâte, şi ocolul vitelor albe, şi cuhnea zvonind de robota ţiganilor, şi slujitoarele cele tinere lucrând la stative în pridvor, şi cneaghina Calomfira trecând din cămări la cerdac în straiul ei cernit. Căci în acel timp al copilăriei, cneazul cel bătrân Iurg Litean hodinea sub lespede. În grădină, lângă altarul paraclisului. Toate le-a părăsit când abia se ridicase mărişor, şi căpitanul Petrea l-a dus peste hotar, într-o ţară străină. De atunci nu s-a mai întors.

Iar acuma, într-o clipă ca de spaimă, a privit şi şi-a plecat fruntea. Din toate nu mai era nimic. Turnul se prăbuşise şi-l învăluiau iederi sălbatice. Din curte nu mai era nimic; trecuse peste ea pojarul. Acoperişul paraclisului se dărâmase.

Zece oşteni cu capetele descoperite aşteptau parcă totuşi, ca şi la sfârşitul poveştilor mâhnite din copilărie, să le nălucească palatul scufundat de o vrajă. Însă pădurea dimprejur fremăta lin; se alungau în zbor măcălendri între lumini şi umbre şi minunea nu se săvârşea, căci mormintele rămân morminte.

Nicoară şi-a strâns pleoapele, ca să lepede două lacrimi, pe urmă a suspinat şi a înălţat fruntea.

— Oare osemintele maicii mele au fost adunate şi aşezate la veşnică odihnă?

Căpitanul Petrea a tăcut.

Şi-au îndemnat caii spre paraclis. Lespedea ce adăpostise pe Iurg era prăvălită, gropniţa deschisă, ca să i se prade cneazului mort podoabele.

Nici mormintele nu rămân morminte. Crudă întristare, căci nu-i muritor care să fie apărat de asemenea umilinţă.

Totuşi sunt bărbaţi care pot sta deasupra vieţii şi a morţii, păstrându-şi cumpăna inimii în urgii, pentru că au de împlinit aici pe pământ, în timpul lor scurt, o datorie. Aşa patruzeci şi opt de ani măritul Ştefan-Voievod a stat cu sabia apărător al moşiei şi norodului său. Cunoscând zădărnicia silinţelor sale, măria sa a stat totuşi în picioare până la sfârşit, ca să fie pildă altora care vor veni după el. Acea pildă a urmat-o Ion-Vodă şi s-a pus şi măria sa Ion jertfă. Cât sunt încă duşmani, trebuie să le stăm împotrivă, până la acel ceas când va veni dreapta izbăvire. Vor cădea vitejii cei juruiţi? – se vor scula mişeii până la cel din urmă, cât frunzele şi cât năsipul, pentru slobozenia lor şi pentru dreptate.

— Aşa că să ne avem sus inimile, dragă frate, şi să ne urmăm calea.

— Da, bădiţă Nicoară, a suspinat cu amar Alexandru. Mă gândesc unde-om poposi la noapte.

— Trecem în poiana cea veche, a răspuns uncheşul. Alcătuim acolo colibă de frunzar, şi nu ne-om prăpădi cu firea.

Mezinul i-a aruncat moşneagului o privire înveninată.

— Om face foc, a urmat căpitanul Petrea, ş-avem toate câte ne trebuie pentru trupul nostru.

— Da, moş Petrea, a răspuns îmblânzit mezinul.

Dar Poiana Ursului nu era singură. Avea oaspeţi, vetre de foc şi colibe de frunzar. Îşi făcuse acolo, vremelnic, oprire o tabără de rudari.

Când judele lor a văzut larma ce se stârnise la cele patru căruţe ale sălaşului şi şi-a dat sama că vin împotrivă călăreţi cu arme, a slobozit mare strigăt şi a poruncit să se aşeze toţi cei douăzeci şi opt de supuşi ai săi pe brânci şi cu

fruntea plecată. Glasul său repezise porunca într-o limbă necunoscută, pe care un singur om dintre slujitorii lui Nicoară o putea pricepe.

— Pas, Ile Caraiman, a zis bond măria sa, şi întreabă cele de cuviinţă pe aceşti sărmani.

Potcoavă cunoştea că acei sărmani pe jumătate goi nu pregetau să mintă şi să prade, ba chiar, la nevoie, să întrebuinţeze buzdugan şi cuţit împotriva cui se nimerea, numai să aibă câştig. Poate ei să fi desfăcut gropniţa cneazului Iurg. Dar aceşti robi aduşi de tătari tocmai de la India şi vânduţi boierilor pământeni n-au cunoscut decât urgii în rătăcirile lor, decât hrană de câni şi biciul; nimene nu i-a învăţat altfel de viaţă, nimene nu i-a miluit şi sunt cei mai mişei dintre toţi mişeii pământului. Dar trupul lor e bine alcătuit şi au muieri frumoase. Au darul cântecului şi al meşteşugurilor. Şi când găsesc milă, sunt cu credinţă tare, cum se vede că s-a ales acest Ile Caraiman, tovarăş de nădejde. Sălaşul lui Ile a primit de la măria sa Ion-Vodă slobozenie, şi iată îl are alături pe Ile ca pe un frate om.

Au prost obicei cnejii moldoveni de poruncesc la ospeţe acestor robi să se suie în copaci şi apoi se pun asupra lor la întrecere cu săgeţile. Şi pe fetele lor le aduc la iatacuri. Le preţuiesc ca pe nişte flori de o clipă, ş-apoi le aruncă în glod. Vor fi fost fericiţi în ţara lor. Se spune că la India viaţa e bundă şi îmbielşugată. Chiar de-ar fi fost cei din urmă paria acolo, n-ar fi fost mai nefericiţi. Tătarii, care au domnie în Asia şi bat războaie la India şi au întemeiat şi acolo împărăţie, îi aduc marfă vie, în ţările noastre, şi de două veacuri s-a iscat şi la noi asemenea rânduială neomenească a robiei. Ş-apoi, de la asta, domnii lumii se întartă şi asupra băştinaşilor, să-i calce în picioare şi să-i socoată şerbi. „Binecuvântat fie dascălul meu Ian Saviţki de la Bar – şi-a amintit Nicoară – care mi-a deschis ochii asupra acestui adevăr. Dar boierii Ieşi l-au osândit în Seim pentru cele ce ne învăţa pe noi, ucenicii, şi gâdea l-a tăiat pe podină înaltă, în mijlocul Liovului, în zi de târg.”

Potcoavă nu apucase a descăleca şi Ile Caraiman s-a întors cu ochii spăriaţi, să-şi deie sama de solie.

— Măria ta, a strigat el, şi şi-a pus fruntea pe teltia de sub şaua murgului. Măria ta, a suspinat după aceea, ridicând o privire înfricoşată. Acest Zailic, judele rudarilor opriţi aici în Poiana Ursului, Îi de loc tot de la Runc, unde se afla taica meu Fedeleş mai mare peste toţi rudarii care au dobândit slobozenie de la slăvitul Ion-Vodă. Dar i-a spart domnia nouă a Şchiopului-Vodă; şi pe taica al meu l-a oborât cu buzduganul armaşul Ciornei. Şi toţi ai mei s-au prăpădit şi s-au împrăştiat; şi pe câţi i-au apucat de grumaz armăşeii, i-au supus iarăşi robiei. Iar Zailic a apucat a fugi cu aceste patru corturi. Ş-au nimerit aicea şi au început a lucra alvii şi căuşe de plop şi salcie, pentru satele din partea locului. Dar bieţii aceştia mişei stau eu frică şi de aceea s-au înspăimântat de vederea noastră. Ce să fac cu ei, măria ta?

— Să-i îmblânzeşti, Ile, şi să-i lăsăm în pace. Şi inimile noastre sunt negre ca tina de supărare, ca şi ale lor.

Măria sa a mângâiat fruntea ţiganului; Caraiman a cuprins acea mână prietină şi a sărutat-o. Apoi, hârâindu-şi în gâtiţă lacrimile, s-a dus la Zailic judele, să-i împărtăşească porunca stăpânului său.

— Numai atâta mai stă măria sa în Poiana Ursului, cât om îmbuca cina, a dat de veste judelui slujitorul lui Potcoavă.

— Da’ de ce, frate Ile?

— Căci măria sa a găsit casa părinţilor săi dărâmată şi arsă, şi din toate câte au fost ale unui cneaz n-a rămas un par de care măria sa Nicoară să se apuce cu mâna. Aşa că le lasă toate pustiei şi vouă. Domnia sa îşi scutură încălţările, încalică iar şi ne-om tot duce.

— Vă veţi tot duce fără întoarcere?

— Ba măria sa Nicoară s-a întoarce, ca să facă dreptate în ţară!

Judele Zailic s-a închinat către măria sa, şi a poruncit sălaşului său să intre în colibele de frunzar, să steie acolo cu ochii sfecliţi şi să tacă. Căci măria sa descăleca Ia ospăţ.

Totuşi în acel asfinţit de soare, când pribegii s-au aşezat la cină lângă căruţa lor, a pornit un murmur moale şi blând în colibe, şi poporul lui Zailic s-a îndemnat a cânta.

La glasuri s-au adaos strune de cobză şi viers de alăută. Rudarii cântau pentru inima lor, dar şi pentru inima acelor călători pribegi.

Nicoară şi cu ai săi erau cu luare-aminte să înţeleagă vorbele, dar acele vorbe erau într-o limbă veche de la împărăţia lui Por-împărat, pe care numai Ile Caraiman o putea desluşi.

— Cântă şi moldovenii acest cântec în limba lor… a dat el lămuriri lui Potcoavă. Cum contenesc rudarii, vi-l spun aşa cum l-am auzit de la nişte ciobani megieşi cu Runcul nostru.

Ile a rostit încet măriei sale vorbele acelui cântec:

Maică, măiculiţă, Maică, dorul de la tine Peste munţi şi ape vine, Şi nu-l poate opri nime:

Nici cioban cu fluierul, Nici popă cu cântecul, Numai eu cu sufletul…

* *

Capitolul 16

La Siret şi la Prut.

Chiar în aceeaşi zi de luni, înainte de amurgul serii, drumeţii pribegi s-au înfăţişat la malul Siretului pentru trecere, la un pod ce se afla în hotarul Vercicanilor nu prea departe de curtea răposatului cneaz Iurg.

Era un pod cunoscut şi vechi, de la un mal la celălalt mal, pe şăici, şi cu odgon legat de amândouă ţărmurile în şarampoi de stejar cât buţile.

La acel pod erau brudnici doi bătrâni, tatăl şi feciorul, amândoi cu ochii streşiniţi de sprâncene albe, iar bărbile lor erau împuţinate şi păscute, ca sunatul oilor. Nepoţii lor trăiau în două case aproape şi le erau într-ajutor, la o nevoie de trecători certăreţi, ori la o viitură de ape.

— Cât e brudina, uncheşilor? a întrebat căpitanul Petrea. Tot ca acum treizeci de ani?

— Se vede că domnia ta ai mai trecut pe-aici, oştene, a răspuns cel mai bătrân. Dar eu nu te mai ţin minte, măcar că nu-i aşa de mult de-atunci. Va fi fost la domnia lui Rareş-Voievod. Ori poate greşesc. Tu nu ţii minte, măi băiete?

— Apoi va fi fost cum spui dumneata, tătucă.

— Aşa. Nu ştiu ce să fac cu tine, măi Andriuşa, că uiţi toate. Cât îi brudina? Spune acestor oşteni! De când se uită la noi ş-aşteaptă!

— Apoi brudina îi tot aceea, oameni buni, a răspuns cel cu ani mai puţini. Un om cât trei dobitoace, adică o para; iar dobitoacele câte un ban. Şi oile zece la un ban şi ciobanul un ban, că el e stăpânul oilor. Nu se socotesc cânii, deoarece ei îs păzitorii oilor.

— Cam scump şi încurcat, a zâmbit Potcoavă.

— Apoi dă, a zis fiul moşneagului; scump, da' şi cheltuiala obştei Vercicanilor nu-i puţină. Că noi avem poruncită brudina de la Domnie de când ne-am aşezat aice.

S-a amestecat tatăl; fiul a contenit.

— Nu uita să spui, Andriuşa, că pe noi ne-a adus aici slăvi tul Ştefan bătrânul şi ne-a aşezat la apa Siretului, dându-ne ocină şi uric.

Am venit din porunca măriei sale când a bătut război în olarul lui Crai şi a ajuns la Peremâsla-cetate. Şi fiind măria sa voievod pravoslavnic de lege răsăriteană ca şi noi, apoi am venit aici la porunca măriei sale şi ne-am aşezat la loc deschis unde ne aflăm şi astăzi.

Bine-am petrecut noi aice la Moldova, fraţilor oşteni, un rând de oameni mai vechi, după aceea noi, şi iaca, azi se arată greutăţi asupra nepoţilor noştri. Se află un boier Coşovei, la un ceas de cale de aici, şi a aşezat şi el un pod peste Siret, şi ne tot trimete răspuns că să desfacem podul nostru. Ne-a despăgubi. Iar el, dac-a rămânea singur, să crească brudina. Dar noi nu putem face asta având poruncă şi de pod şi de brudina de la sfântul Ştefan-Voievod.

Potcoavă a întrebat, în limba ucraineană:

— Şi mai ţineţi minte domniile voastre, bătrânilor, limba neamului de care v-aţi deslipit? Că de la războaiele lui Ştefan bătrânul trecut-a multă vreme.

Foarte s-au bucurat bătrânii auzind pe acel bărbat mândru că grăieşte limba lor.

— Cum nu, prea cinstite, grăim ş-acum limba de la baştină noastră ş-am învăţat şi moldoveneşte, şi ne-am încuscrit cu pământenii de la apa Siretului, trăind cu ei în pobratanie, adică în frăţie, având biserică şi ţintirim laolaltă.

— Dar iată Coşovei pofteşte să desfacem podul… s-a mirat fiul, scărpinându-se cu mâna stingă la subsuoara dreaptă.

— Tu, Andriuşa, stai cuviincios şi nu grăi fără întrebare, l-a mustrat bătrânul.

Andriuşa s-a dat cu sfială mai la o parte. Potcoavă a întrebat iar:

— Cum te chiamă pe dumneata, moşule?

— Mă chiamă Stepan, cinstite neguţător, căci m-a ţinut în braţe Ştefan-Vodă bătrânul, când a venit cu alai să vadă pe vercicanii săi, ş-atuncea m-a botezat măria sa.

— Dacă-i aşa, primeşte de la mine altfel de vamă pentru pod, a grăit Nicoară în limba vercicanilor, ş-a tras de la brâu punga de pelcică neagră, desfăcându-i băierile.

Moş Stepan şi-a scos căciula, şi, de sus din şa, Potcoavă i-a aruncat în ea un taler de argint. Brudnicul cel vechi s-a mirat de asemenea plată cum nu primise niciodată într-un veac de om, de când trăia la acel vad.

Şi-a scuturat fruntea şi s-a uitat zâmbind la călător prin tufele sprâncenelor lui.

— Domnia ta vei fi fiind neguţător cum sunt eu sultan Soliman. Află, slăvite, că mai am un zgripţor tot asemenea, dăruşag de la botezul meu. Pe amândoi am să-i lăs bisericii de la noi, ca să facă preoţii pomenirile cele de cuviinţă. Mă rog, binevoieşte a rosti numele măriei tale, să-l scrie popa nostru şi să nu se uite niciodată la proscomidie.

— Ion-Nicoară, bătrânule, a suspinat călătorul. Bătrânul şi-a ridicat sprâncenele cu toiagul şi a stat privind pe străin,

cu gura căscată.

— Acu ştiu, măria ta, al cui frate eşti, şi slăvite să vă fie numele în veac, şi al Voievodului Ion şi al măriei tale.

Acuma ştiu că te duci unde ai mai fost şi de acolo au sunat până la noi cântări, de le cântă cobzarii. Şi-a ridicat cuşma:

— Măi Andriuşa! şi-a schimbat ci glasul; dă o fugă până în capul podului şi chiuie de ceea parte să ferească tot omul, şi muierea, şi pruncul, şi dobitocul, că trece măria sa şi să nu i se încurce calea.

Moşul cel mai puţin bătrân a dat fuguţa. cu paşi scurţi; dar chiotul pe care l-a repezit s-a dus departe, până peste luncile de dincolo.

Călătorii au trecut cu caii tropăind şi căruţa s-a dus după ei huruind peste undele tulburi ale Siretului. Moş Stepan a rămas lungă vreme cu căciula cu taler în braţe, uitându-se după ei.

— Ai văzut, Andriuşa? a întrebat el. după aceea.

— Văzut, a răspuns c-o îngânare de uimire feciorul.

Altă întâmplare, de care şi-a adus aminte măria sa după aceea, s-a petrecut la Prut, la un vad din sus de Ştefăneşti, în ziua de miercuri, la amiază. Apa acelui râu mare şi larg se umflase de ploile din sus şi măturase ca pe nimic podul umblător. Podarii fugeau cu căruţele la vale, în lungul malului, ca să prindă şăicile oprite prin scruntare şi grinzile risipite de pe unde le aruncaseră talazurile.

— S-a trezit leneşul din lenevie… au zis nişte oameni din partea locului, care stăteau cu braţele încrucişate ori cu palmele vârâte în chimiruri şi se uitau în sus şi-n jos, la vârtejurile undelor ducând căpiţi de fin ori cioveie de pe la gospodăriile creştinilor.

— Când vin nahlapi, s-a întors un pădurar către călăreţii opriţi în prund, apoi parcă au ghiare, aşa apucă şi duc cu ei. Domniile voastre vreţi să treceţi, oştene?

— Vrem. dar nu ştim cum om face, a răspuns uncheşul Petrea. Om căuta mai în susul apei. Ştiam eu un vad de-l treceam cu caii până la glezne.

— Va fi fiind vadul Ionaşcului; dar acel vad de şapte ani s-a stricat; apa şi-a schimbat cursul, de intră acuma în fundul bulboanelor. Altă întinsură mai bună decât aici nu se află prin partea locului. Dacă vă uitaţi bine, printre sălciile de pe cela mal, apoi vedeţi o colibă. Acolo s-au aşezat păscari la pruteţul lui Axinte. De trei săptămâni au închis balta cu gard, ca să nu iasă crapul ce a intrat la boişte în primăvara asta. Au început a-l prinde cu năvoadele. Dar trei-patru zile trebuie să steie pe loc, cu carăle cu boi goale. Până ce s-a întemeia din nou podul umblător, nu pot ieşi cu peştele de la pruteţ, să-l neguţeze la târguri şi sate. Iar în partea cealaltă a apei, două poşte de cale, tot înainte, îs locuri goale. Pasc numai cirezi de vite, prin singurătăţi, cu câni şi haidăi.

Oamenii călări se înălţaseră în scări şi priveau cătră pruteţul lui Axinte.

— Se văd oameni, a zis mezinul, cu palma streşină la frunte.

— S-ar putea să-i chemăm, a zis pădurarul privind spre Potcoavă ca înspre călăuzitorul acelor neguţători, mai mult oşteni decât neguţători. Am eu un corn de bour, la o colibă de aproape, însă cine-a fi vrednic să scoată sunet? Trebuie putere de răsuflet, ş-apoi parcă se scoală şi mugeşte bourul cel vechi. Tătuca, în vremea lui, putea să sufle în el; dar eu nu pot, fiind mai slab de piept.

— Adă-l domnia ta, frate creştine, aicea, şi ţi-om fi mulţămitori.

— Nu-i vorba de asta, a dat din mână pădurarul, dar cine să buciume?

— S-a găsi, a răspuns cu umilinţă prefăcută Caraiman.

— Apoi asta n-aş crede, negustoraşule. Şi dacă buciume zi dimineaţa cu acel corn de bour, apoi ţi-l dăruiesc.

— Adă-l dumneata, pădurarule.

— Îl aduc doar să facem haz.

Pădurarul a încălecat vesel şi s-a dus iepureşte până-ntr-o vălcică. Şi s-a întors purtând un corn bărbat în care vor fi

sunat oameni vechi la ospăţul lui Verde-împărat
— Iaca, a zis el, oprindu-se şi descălecând în faţa lui Nicoară.
Ile Caraiman a întins mâna.
— Chiar nu şăguieşti, a zâmbit pădurarul,. şi vrei să-l cerci domnia ta?
— Apoi altul nu poate, a zâmbit Potcoavă, căci numai Ile e meşter cântăreţ.
— Ile îl chiamă? Să fie sănătos; şi eu cuvântul dat nu-l uit.
Caraiman a mângâiat cornul, i-a cercetat doaga subţire şi îmbucătura cu meşteşug rotunjită la vârf. Şi cum l-a pus la gură a început a scoate din el cântare cu în-mlădieri domoale şi creşteri de muget, ş-apoi alinări cu bătăi de limbă, parcă atunci s-ar fi trezit la lumea nouă din moarte bourul cel vechi.
— Halal să-ţi fie şi te rog să mai suni o dată, frate He, s-a uimit pădurarul. Dacă-i mai suna şi a treia oară, apoi numaidecât vin aicea cu luntrile pescarii de la pruteţ. Şi mă dau bătut; acest corn, moştenit de la părintele meu, al domniei tale să fie.
— Mulţămeşte-i, De, pădurarului…
— Mă chiamă Pavel Vavel, negustorule.
— Mulţămeşte-i pădurarului Pavel Vavel, a urmat Nicoară; şi scoate, Ile, pentru acest om detreabă un cuţit dintre acele cu care facem noi negoţ.
Caraiman a scos numaidecât de la căruţă un cuţit lung de război, cu mâner îmbrăcat în corn de cerb.
Pădurarul Pavel Vavel l-a primit cu smerenie, înroşind u-se până în albul ochilor.
— Acesta-i dar domnesc, măria ta, a îngânat el, sărutând prăselele şi închinându-se adânc spre Nicoară. Acu mai zi o dată, frate Ile, din cornul dumnitale, a adăogat el venind la Caraiman.
Slujitorul lui Nicoară a sunat iar către luncile de dincolo de întinsura Prutului.

— Mândru zici! şi-a scuturat fruntea Pavel Vavel, şi a stat dus, cu urechea aplecată, ascultând. Acu să vezi dumneata, frate Ile, s-a înălţat el, când cornul n-a mai sunat; când vei zice mai scurt şi a treia oară, ca o poruncă, să vezi dumneata ce-au să facă păscarii.

Când a tutuit a treia oară Caraiman din cornul de bour, ca o chemare şi ca o poruncă, s-au văzut trei oameni ieşind la arătare în capătul luncii, dincolo de apă. Alţi doi s-au suit în nişte sălcii vechi ca să vadă mai bine.

— Haidem drept lângă apă, a dat sfat pădurarul. Oamenii de dincolo au să ne întrebe ce vrem.

Cum s-au tupilat la mal, a pornit de dincolo zvon care venea lin în tăcerea zilei ca o vietate, peste creţurile apei.

— Aveţi nevoie cumva de dubasuri, ca să treceţi?

— Avem nevoie; şi veţi primi bună plată de la măria sa, a dat răspuns pădurarul Pavel Vavel.

— Am auzit şi venim… a fâlfâit din capătul luncii paserea tainică a glasului.

Drumeţii străini s-au bucurat de bunăvoinţa unor fraţi necunoscuţi pe care nu-i văzuseră şi poate nu-i vor vedea decât în această clipă de întâlnire. Meşteşugul vorbirii pe întins de ape e altfel decât al păstorilor, care detună cu glasuri înalte de pe culmi. Potcoavă îşi aducea aminte de zavodurile pescarilor de la Dnipru. Aceştia de aici erau din aceeaşi breaslă cu cei de acolo. Şi erau tot aşa de săritori la nevoia trecătorilor, între ape şi pustietăţi.

Trecerea de pe un mal la celălalt a întârziat până către asfinţitul soarelui. Oamenii de la pruteţul lui Axinte şi-au pornit mai din susul apei două dubasuri îngemănate, legate strâns unul de altul, pe care au aşezat pod. Şi au venit opt, şase cu lopeţi şi doi cu ghiondere, aducând pieziş acea plută prin sforul apei. Au ieşit mult mai la vale decât locul unde aşteptau străinii. Apoi au tras la edec pluta în susul apei şi au oprit-o într-un loc potrivit, unde s-au dus şi călătorii. Au grămădit pe podină căruţa, caii şi oamenii, au chibzuit plecarea şi au pornit întăi lin; apoi lopătarii din crivacele

dubasurilor s-au încordat odată toţi la porunca vatamanului lor, bătând cu lopeţile de o parte şi de alta, ca din aripi.

— Rămâi cu bine, Pavel Vavel!

Pădurarul îşi scânteia în soare cuţitul cu mănunchi de corn de cerb, minunându-se încă o dată de oţelul lui. Pe urmă a încălecat pe căluţ şi s-a dus. Când dubasurile au ajuns la celălalt mal, trâmbiţa de corn de bour a sunat căutându-l pe Pavel Vavel, dar el nu mai era în privelişte, şi asculta dintr-o singurătate a luncilor.

— Bine-aţi venit la noi, fraţilor, s-a închinat vatamanul de la pruteţul lui Axinte.

Era un bărbat abia intrat în cărunţie, înegrit de soare şi vânturi. Îi luceau dinţii în mustăţile cât vrabia.

— Dacă aţi avut mânie din lipsa podului, socot că acuma v-a trecut.

— Vă mulţămesc, vrednicilor păscari, a dat răspuns Nicoară. Bunătatea dumneavoastră ne-a îndulcit inima.

— Apoi aflaţi, fraţilor drumeţi, că numele meu e Agapie Lăcustă, de la răzăşia Lăcustenilor, dincolo de Prut, hăt la vale.

— Să fii bucuros în toate zilele vieţii dumnitale, cum ^intern bucuroşi noi acuma.

— Bucuroşi, dar flămânzi, a râs plăcut cu dinţii lui albi vatamanul Agapie. Iaca, îndată om găsi leac şi la asta. Mândru suna din corn un slujitor de-al domniei tale. Parcă am mai auzit undeva asemenea viers.

— N-aveai cum, vatamane, a râs Ile. căci cornul acesta de bour abia acuma l-am câştigat de la Pavel Vavel pădurarul.

— Cunoscutul şi prietinul nostru… a încuviinţat Agapie Lăcustă. Cornul va fi el de bour, că tot se lăuda Vavel:u el; şi acuma înţeleg că s-a găsit pentru acel corn vechi stăpân nou. Dar eu vorbesc de viers, care mi-a mai sunat odată la ureche: unde. nu mai ştiu.

Potcoavă a zâmbit:

— Vei fi umblat poate prin Ţara-de-Jos?

— Am umblat, a răspuns cu glas scăzut vatamanul Agapie, aruncând o privire ageră asupra lui Potcoavă. Focu-i alcătuit, fraţilor năvodari? s-a întors el către soţii săi pescari. Văd că-i alcătuit. Şi cazanele-s pregătite cu cele de cuviinţă? Văd că-s pregătite! Atuncea daţi zăgneată focului, ca să ospătăm pe măria sa şi pe sluji Lorii săi.

Nu te mira, măria ta. că te-am cunoscut. Întăi m-am mirat eu de vorba lui Pavel, când a grăit cu noi peste baltă. Va fi primit un ban de argint, îmi făceam socoteală, şi cel care plăteşte cu argint pare domn şi mărire. Văd că Pavel nu s-a înşelat şi a nimerit cu vântul drept. Măria ta nu mă cunoşti pe mine?

— Până acuma nu mi se pare.

— Nu-ţi aduci aminte?

— Nu; dar de astăzi am să-mi aduc…

— Bucură-mi-se inima de asemenea cuvânt! Apoi de ce am ciulit eu urechea, măria ta. la cin tarea cornului? Căci am auzit-o la Jilişteа şi la Catlabuga şi în alte părţi, unde ne-am oştit, noi răzăşii lăcusteni, sub mâna lui Vodă Ion, slăvit să-i fie numele în veac!

Au rămas în picioare, neclintiţi şi uimiţi, cei zece pescari de la vatra focului. Au rămas uimiţi, cu capetele plecate, slujitorii străini.

Nicoară n-a răspuns, ci a privit lacrimile vatamanului Agapie. Apoi a păşit până la el şi l-a îmbrăţişat.

— Măria ta te duci tot către soare-răsare? a întrebat încet Lăcustă, apucând mâna cu inel a lui Nicoară şi lipind-o de inima sa. O auzi cum se zbate, măria ta?

— O aud.

— Asta-i inima norodului măriei sale Ion! Rămas-am nemângâiaţi şi fără părintele nostru. Nu ne părăsi, măria ta căci te-am văzut cine eşti în furtuni şi primejdii. Şi dacă te duci să pregăteşti altă oaste, primeşte-ne şi pe noi. Lasă obştei satului şi bătrânilor peştele închis în pruteţ. Şi noi cei care am mai fost la oaste, cum şi alţii care încă nu s-au oştit, ne gătim de cale şi mergem după măria ta.

— Nu vă grăbiţi, prietine Agapie, a răspuns Nicoară

— Cum porunceşti măria ta, aşa vom face. Dar primeşte-ne şi pe noi.

— Asta se poate. Faceţi-vă în voie pescuitul şi negoţul. Petreceţi în pace până la primăvară: iar la primăvară veniţi la Ostrovul Moldovenilor. Diacul meu Radu are să vă scrie pe toţi în tablele lui şi are să vă ţie socoteala de leafă din ziua când veţi descălica acolo. Atunci e şi mai lesne pentru hrana cailor, căci înfloreşte stepa. Iar după zăpor, puteţi pescui peşte în Dnipru, pentru îndestularea dumneavoastră. Şi clapă ce s-a isprăvit pescuitul, vom pune la cale vânători cu bună dobândă.

— Măria ta, a răspuns Agapie, sfatul ce ne dai e înţelept. Greu ne vine să mai stăm aici, când te ştim pe măria ta acolo. Greu ne vine să întârziem, ca să mai vedem răutăţile vremii şi scăderea ţării. Dar oftăm şi n-avem ce face: suntem datori ascultare Domnului nostim. Ne rugăm numai să mai stai cu noi două zile să ne aducem caii din ceair şi tarhatul din sat, să le petrecem pe drum măcar o parte dintre noi, acei care au fost la Vodă Ion. Te-om duce prin pustietăţile acestea până la Nistru; acolo ne-om închina măriei tale şi ţi-om ura cale bună. Măria ta te vei duce la Praguri, iar noi ne-om întoarce la pruteţul lui Axinte şi pe urmă la Lăcusteni, aşteptând până ce-or începe a trece paserile călătoare. Atunci purcedem şi noi către răsărit.

— Nici întârzierea asta n-o pot primi, prietine Agapie, a răspuns Potcoavă. Mulţămesc pentru mâncare şi hodină; dar plec. S-a strânge Ţara în jurul meu nu acuma, ci când mă voi întoarce. Dar tovărăşia ce binevoiţi a-mi pregăti îmi place.

— Cum facem atunci, măria ta?

— Să ne sfătuim cu uncheşul Petrea, prietine Agapie. Domnia sa cunoaşte locurile. Mă călcaţi pe urmă din popas în popas şi ne sprijiniţi trecerea la un vad, cerând ajutor de la altă frăţie pescărească, dacă şi apa Nistrului vine mânioasă.

— Se poate, a intrat în sfatul de război căpitanul Petrea. Calea noastră e pârtie veche, din corhan în corhan, până la Lipsa. Avem de poposit la trei hanuri, iar la Lipsa căutăm a trece…

— Vorbim la masă, a încuviinţat vatamanul Agapie, şi ne-om însemna în minte toate câte ne porunciţi; vă găsim, fiţi fără grijă; şi suntem mulţămitori măriei tale.

Iubiţilor fraţi şi stăpâne, a urmat vatamanul pescarilor: poftiţi cu noi la masă şi ne iertaţi că nu vă putem sta înainte cu toate cele de cuviinţă. Vinars avem; e mai bun decât apa din baltă. Talgere n-avem; veţi mânca, după datina noastră a pescarilor, pe masa de lemn de-a dreptul. Sarea în scoici, fiind mai scumpă; felia de mămăligă pe o frunză de lipan. Cu dragostea noastră a tuturor împrejur.

* *

Capitolul 17

Căprioara.

La răsăritul soarelui, când pribegii erau gata de plecare, s-a înfăţişat Agapie vatamanul la măria sa Nicoară.

— Stăpâne, a grăit el descoperindu-şi fruntea, să-mi fie cu iertăciune dacă vin şi eu cu măria ta o bucată de loc. De porunca măriei tale ţin socoteală, ş-om veni după măria ta la primăvară acei care ne vom putea alcătui aice. Ţin de asemenea socoteală că măria ta nu vrei să întârzii, şi bine faci. Dar nici noi nu se cuvine să întârziem, acei câţi va care ne-am juruit să vă călcăm pe urme şi să vă ajungem la vadul Lipsei.

— Asta nu mă supără, prietine Agapie, a răspuns Nicoară; îţi mulţămesc chiar; ţi-a fost cumva sfătuitoare noaptea?

— Ba femeia, stăpâne. Două ceasuri dusul acasă, două pe loc, şi două întorsul. Am mânat calul de aici hoţeşte; şi la întors am luat altul – acesta pe care mă aflu. Pot să mă laud cu nevasta pe care o am, fraţilor, s-a întors el către ceilalţi pribegi steclindu-şi de râs albul dinţilor. Ageră ca o coasă; duh al înţelepciunii.

Cum să vă despărţiţi voi de măria sa, zice. Măria sa înainte, şi voi pe urmă. Potrivit e să fiţi voi înainte, ca să-i limpeziţi drumul. Potrivit e să fiţi şi-n laturi şi-n urmă, dar înaintea măriei sale numaidecât.

În ţinutul în care intraţi sunt puţini oameni, adevărat. Oameni ca noi, care nu vor răul măriei sale – zice tot nevastă-mea. Dar sunt în acel ţinut şi străini, mai ales de când l-au adus pe Şchiopul-Vodă la domnie – aşa zice tot nevastă-mea. Şi de bine ce i-au făcut slujba asta de l-au adus la domnie, Vodă le-a dat slobozenie să-şi agonisească unele câştiguri. Dar mai este una – zice tot nevasta mea. Acei năvrapi şi beşlii care neguţează folosul lor sunt totodată ochii şi urechile lui başbuluc-baş de la Galata. Şi acel başbuluc-baş nu stă cu mâna în sân, după păţania de acu trei ori patru săptămâni. Şi ca să-şi spele vina de atunci, a dat poruncă beşliilor şi năvrapilor din ţinut să privegheze ieşirea din ţară a oricăror neguţători străini. Să-i caute şi să-i cerceteze cu grijă – zice tot nevasta mea.

— Înţeleaptă nevastă, a zis fără mirare Potcoavă, gândul meu nu e departe de al ei. Dar noi, prietine Agapie, nu suntem muieri, ci bărbaţi cu îndrăzneală. Hotărâţi suntem să trecem cu pază, dar şi cu puterea, de va fi nevoie.

— Asta i-am spun şi eu nevestei mele, măria ta. O chiamă Căprioara.

— Şi ce ţi-a răspuns nevasta domniei tale Căprioara?

— Apoi, bărbate – zice – noi nu ne îndoim de îndrăzneala măriei sale şi de puterea braţului său. Acestea s-au dovedit la Iaşi acu trei ori patru săptămâni. Dar potrivit este să treacă măria sa Nistrul fără pagubă şi, mai ales, fără întârziere, cum zici dumneata că a arătat însuşi măria sa.

— Înţelepciunea muierilor a sprijinit şi a dărâmat împărăţiile… a zâmbit Potcoavă.

— Aşa-i, stupine. Şi. zice tot nevasta mea, ia-ţi, bărbate ^ragă, pe moş Mitrea, fratele mamei, care s-a oştit în bătăliile lui Vodă Ion, şi a învăţat şi turceşte pe unde-a umblat vreo doi ani, în preajma Dunării şi a Bugeacului; mai

ia şi vreo doi feciori cu virtute, dar şi cu minte; şi privegheaţi în tot lungul drumului, vestind în satele rămaşilor noştri că trece măria sa Nicoară la Praguri Şi să nu care cumva să aibă măria sa sminteală din partea beşliilor şi năvrapilor stăpânirii. Căci după căderea lui Vodă Ion, a rămas Domn al nostru măria sa Nicoară.

— Rostit-a într-adevăr nevasta dumnitale Căprioara asemenea vorbe?

— Rostit, măria ta, tot zădărând-o şi eu de colo…

— Când te vei întoarce, cât de degrabă, s-o săruţi din partea noastră, prietine Agapie…

— Am sărutat-o din partea mea acuma, a răspuns cu grăbire vatamanul Lăcustă, dar voi mai săruta-o şi pe urmă.

Oştenii lui Potcoavă s-au uitat unii la alţii, zâmbind. Potcoavă a tăcut un răstimp. Apoi s-a întors către ai săi şi către vatamanul pescarilor.

— Asemenea sfetnic îndrăzneţ a fost şi gândul meu. a zis el. Dacă nu ne ajută norodul nostru pentru care ne punem capul, atuncea de ce mai purtăm sabie şi de ce ne mai trudim? Şi l-ai găsi t pe Mitrea?

— L-am adus, măria ta, ş-am luat şi doi feciori de la tamazlâcurile noastre ale lăcustenilor. Cum azvârl aceştia măciuca de-a calare şi o culeg cu măciucăriţa – e minune. Acu-i vremea s-o pornim, măria ta; iar eu cu moş Mitrea intrăm prin satele răzăşilor noştri dând o veste în taină din sat în sat, până la vadul Lipsei. Or râvni unii vornici bătrâni să te vadă: nu-i lipsi de bucuria asta, măria ta. Iar ceilalţi să steie ca mrejele, încurcând pe ismailiteni şi pe slugile stăpânirii. Dacă fi-va nevoie – zice tot nevasta mea.

— Atunci să lăsăm pruteţul lui Axinte şi pescarii Lăcustenilor cu pace, a cuvântat, înălţându-se în scări. Potcoavă. Să ne-nchinăm răsăritului şi să purcedem în calea noastră.

— Cale bună. măria ta. au răspuns pescarii, şi după aceea au intrat iar în coliba lor. Nu prea păreau mulţămiţi de vatamanul lor.

— Şi să iasă la vedere căpitanul Mitrea, a adaos Potcoavă, să văd şi pe acest prietin.

— Aicea sunt. măria ta. a răspuns răzăşul, înaintând călare între cei doi feciori de la tamazlâcuri. care n-aveau alte arme decât măciucile de carpăn şi măciucăriţele.

Căpitanul Mitrea ora un om stătut şi blând la înfăţişare, îmbrăcat cu straiele sure ale tagmei lui şi peste plete cu pălărie neagră scufundată în creştet. Feciorii, cu mânicile cămeşoaielor suflecate până la cot şi cu plete revărsate pe umeri. Căciulile, pentru vreme de ploaie, şi le ţineau aninate la ciochinele tarniţii, lângă măciucăriţe: iar dulamele de pănură dinapoi a tarniţii.

Călătorii au pornit dintrodată ş-au mers cu repejune până ce nu s-a mai zărit în urma lor priveliştea luncilor Prutului.

Lumina soarelui de vară le bătea din faţă. În acea zare înflăcărată a răsăritului, fulguiau uşoare pâcle. din care se înşurubau când şi când în sus vârtejuri posomorite.

Căpitanul Mitrea sfătuia cu uncheşul Petrea. ca s-audă şi măria sa Nicoară. despre acele fulguiri uşoare şi vârtejuri întunecoase.

— Acolo, în fundul zării, mai mult către ochiul drept decât către ochiul sting, au fost odinioară codri merei de stejar. Erau cine ştie de când. de la zidirea lumii. Şi când s-au aşezat o vreme hoardele aicea, atunci când au bântuit Ţara Moldovei şi Lehia şi Ţara Ungurească, au dat foc stejărimii. Ş-a ars acolo codrul toată vara şi toată toamna, până-n luna lui răpciune. când au pornit ploile cele lungi şi, după ploi, ninsorile. Au rămas stejarii cei bătrâni în picioare ca nişte tăciuni stinşi şi pământul era acoperit de zgură de un stat de om. Ş-apoi cu anii s-a măcinat zgura, ş-acuma o poate purta vântul ca pe un năsip negru în tăriile văzduhului. Acolo unde se văd vârtejurile, suflă vântul.

Iar în stânga se vor arăta sate în poienile de la marginea pădurilor rămase. Răzăşii au curăţit locul, întemeind ogoare şi grădini, iar sate numai colo şi colo.

Şi au oamenii aşezări şi în sihlă, la vremile de nevoie, când se iscă război şi pojar. După ce trec războiul şi pojarul, sărmanii oameni se întorc la satele lor.

Departe în stânga, dincolo de sihlă, nu mai vieţuieşte om. Acolo au domnia lor fiarele. Las' că sunt urşi ca-n alţi codri, dar pe lângă aceştia se arată câteodată pământeni-lor şi zimbri, care acuma ies cu greu din singurătăţile cele mai pustii.

În locuri fără poteci, se mai află păduri de mesteacăn şi mlaştini, unde îşi alcătuiesc iaz şi-şi durează colibe nişte jivine care se chiamă brebi. Li se mai spune şi câni de apă. Au iscusinţă ca meşterii de iazuri şi ca lemnarii de la noi.

Ş-apoi se mai rătăcesc de cătră miazănoapte prin acele păduri ialanii, despre care se vorbeşte ca de năluci înfricoşate, cu copaci în loc de coarne.

Iar cătră luncile Nistrului trăiesc mistreţi mii de mii, cum nu se mai află aşa de mulţi nicăieri pe lumea asta.

Când călătorii s-au oprit în cel dintăi popas de prânzişor, vatamanul Agapie a venit iar în preajma măriei sale, Ia sfat de drum.

— Stăpâne, a zis el, îngăduie să mă amestec iar cu vorbele mele. După sfatul nevestei mele Căprioara, moş Mitrea are rânduit să umble prin sate şi să steie de vorbă cu gospodarii. Umblă, adicătelea, cercetând rubedenii şi cuscri. Spune el, spun alţii; din vorbă în vorbă se pot afla multe… Iar feciorii de la tamazlâcuri, Cosoroabă şi Viţelaru, caută, să zicem aşa, nişte boi fugiţi de la păşunile lăcustenilor. Stau la vetre de foc, în sfat cu bouarii satelor de aici. Azi bate vântul cătră Vadu Raşcului: zboară şi veştile ca nişte paseri măiestre într-acolo. Mâni bate vântul de cătră Vadu Raşcului încoace; aduce veştile cătră noi. Cosoroabă şi Viţelaru stau, ascultă şi ţin minte. lai' noi tot mergem spre vadul nostru al Lipsei, lângă Codreni.

Potcoavă asculta vorbirea încurcată a vatamanului de pescari şi ar fi poftit o limpezire.

— Ascultă, prietine Agapie, a zis măria sa; deocamdată aud vorbe şi eu sunt deprins cu faptele. Am înţeles de la căpitanul Petrea, uncheşul nostru, că vadul Lipsei nu-i departe de târgul Movilăului, care se află de ceea parte de Nistru.

— Întocmai aşa este, stăpâne. Tuşeşti la Lipsa, s-aude la Moghilău.

— Apoi eu aş vrea, prietine Agapie, să trimet o veste la Movilău, unde am nişte prietini.

— Se poate. Vor fi aşteptând prietini ai măriei tale şi la alte vaduri. Dacă vrei măria ta să dai veste la Moghilău, numai până mâni s-aştepţi şi eu ţi-aduc om potrivit pe cumnatu-meu Cozmuţă din Negreni.

— Unde dormim în sara asta, prietine Agapie?

— Nu se poate şti, măria ta; după cum va zbura paserea măiastră.

Moş Mitrea, răzăşul cel domo] de la Lăcusteni, a clătinat din cap şi s-a încruntat cătră nepotul său.

— Se vede, Agapie, că n-ai sfătuit toate sfaturile.

— Ba, moş Mitrea, a râs vatamanul, la noapte vine la mine Căprioara şi mai spune şi altele. Nu-mi încape inima în piept de bucurie, moş Mitrea. Aş vrea să-i aştern măriei sale pat într-o chilie albă, la o curte domnească, să doarmă somn lin şi la porţi să steie străji rezemate în suliţi, să nu-l tulbure nimeni…

— Bine-ar face să se depărteze acest vataman limbut, a mormăit uncheşul.

Dar vatamanul s-a părut că nici nu-l bagă în samă pe uncheş.

S-a oţărât şi moş Mitrea la Agapie:

— Ei, spune unde-a dormi măria sa! Socot că nu te-ai gândit să-l vârâm la hanu Pintilioaei, unde hoţii îşi scutură leţcăile şi purecii.

— Cum grăieşti dumneata, moşule, în faţa măriei sale! s-a mâhnit vatamanul.

— Apoi să-mi răspunzi, Agapie, dacă ai acea chilie în curte domnească.

— N-o am şi de aceea mă ruşinez să-i spun măriei sale că masul ne va fi la o târlă a negrenilor. Am şi trimes înainte pe Cosoroabă şi Viţelaru să mute în sara asta oile, ciobanii şi baciul.

— Măi băiete, baciu-i mai mare decât Vodă în stâna lui.

— Să se mute de voie, moşule, nu cu sila. Potcoavă a zâmbit:

— Să nu călcăm dreptul oilor, frate Agapie, cum calcă cei mari dreptatea norodului.

Vatamanul şi-a clătit fruntea şi ş-a scărpinat la ureche.

— Nici în sat nu-i chip?

— În care sat? înserăm pe drum, cum ştii…

— Apoi atuncea dar, cu toată ruşinea, om poposi în vale la Budăile Negre.

— Bun. Aşa spune. Socot că măria sa. ca oştean, e deprins să doarmă şi sub stele.

— Se-nţelege! a răspuns cu voie bună Potcoavă. Îmi pun gândurile pernă şi mă-nvălesc cu grijile.

Au purces iar, în pojarul amiezii. De o parte şi de alta a drumului de ţarină, până în fundul zării, cătră amiază, se întindeau păşuni înflorite. Şi iei-coto vedeau de departe vitele albe mişcându-se domol şi auzeau tălăngi care cântau lenea zilei.

În stingă – margine de pădure, până în râpa unui pârău.

„De ia acel pârău până la drumul pe care mergeau, cât poate să fie?” îşi făcea socoteala diacul, care călărea înaintea stăpânului lângă Alexa. Cum îl copleşea zăduful amiezii, i-a venit aşa, fără noimă, să afle şi părerea lui Totârnac în privinţa depărtării.

Chiar în clipa aceea, când voia să întrebe, s-au arătat în cotitura drumului cei doi feciori Cosoroabă şi Viţelaru de la tamazlâcul lăcustenilor, călărind în goană şi alungând cu chiote un lup. Fiara le ieşise înainte într-un dudău des. Acuma fugea cu coada târâş, amestecându-se în lumina

orbitoare cu pâlcurile de nâgară ale câmpiei. Unul din feciori cu mare putere a zvârlit măciuca după lup din fugă, şi l-a lovit. C-un scheaun, animalul sur s-a scuturat şi a încetinit. Diacul a tras arcul ş-o săgeată, oprind calul. Atunci i-a trimes sălbatecului măciuca şi celălalt fecior, doborându-i. După ce şi-au cules lemnele ghintuite, feciorii au descălecat şi au pălit pe duşmanul lor până ce l-au văzut întins şi neclintit, rânjându-le. După aceea şi-au repezit în 6us pletele, greblându-se cu degetele pe lângă urechi, şi s-au apropiat de măria sa.

— Ei, ce-aţi făcut la stâna negrenilor? a întrebat moş Mitrea. Şi tot el a răspuns îndată: N-aţi făcut nimica.

— Aşa-i, a încuviinţat feciorul cel mai sfătos, Cosoroabă; n-am făcut nimica.

— Am spus eu.

— Ce puteai şti domnia ta? că nu erai acolo… a grăit cu buze late şi groase Cosoroabă. Moş Nichita a strigat către noi că de ce-i mai aducem un rând de oşteni? că iaca, chiar as' dimineaţă au venit asupra stânii slujitori, de-ai stărostiei şi turci şi i-au făcut mare pagubă, răcnind la el să le spuie numaidecât dacă n-au trecut nişte oşteni ori neguţători pe care-i caută ei… Ce să răspundă baciul? Nimica! S-au supărat atuncea slujitorii aceia şi l-au sfătuit să se mai gândească. Deocamdată îl lasă; dar au să vie în puţine zile cu spor de săbii de la Vadu Raşcului şi atuncea vai şi amar de stână şi de vile, şi vai de sat, dacă n-or găsi ce caută. I-au luat baciului tot caşul din comarnic şi dumilorvoastră nu v-am putut aduce nimic.

— Se-ncurcă treburile… a fost de părere moş Mitrea.

— N-avea grijă, că le descurcăm noi, a dat încredinţare vatamanul Agapie, cu ochii fierbinţi.

— Nu şti Îi de zice măria sa.

— Măria sa zice bine, a răspuns tot Agapie. Deocamdată să-l ducem la Budăile Negre.

La locul de care se ruşina vatamanul Agapie, sub: o sprinceană de deal împădurit mărunt, curgeau şapte

izvoare. Şapte budăie negre, scorburi de la pădurea arsă de stejar, deschise într-o parte, erau cufundate numai de doi coţi deasupra izvoarelor; şi apa din fund forfotea jucând năsipiş mărunt şi se revărsa în pârâu. printre flori de sovârv şi mintă. Stăteau tusşapte fântânelele la rând, cu painjenişul soarelui scânteind în unda lor rece.

Mai la o parte, se dezvălea o pajişte aproape de un şir de brazi vechi, aduşi de la munte şi răsădiţi cândva deasupra izvoarelor, spre pomenirea celor şapte feciori ai lui Negrea, bătrânul satului.

Acolo a descălecat îndată Nicoară, şi după el iovi ceilalţi au pus piciorul pe iarbă verde. Caii au fost deschingaţi şi lăsaţi un răstimp să se desmeticească de arşiţă, înainte de a fi adăpaţi. Oamenii au alcătuit stăpânului odihnă pe cetină şi pe cergi, apoi au căutat fântânelele şi umbra.

Numai Agapie Lăcustă n-a scos tarniţa. Şi-a tras de urechi calul, mângâindu-i ochii, şi l-a ţinut de Mu, stând şi el în picioare, gânditor.

S-a apropiat de moş Mitrea şi s-a închinat către măria sa.

— Eu, moşule, mă duc după căpitan Cozmuţă, la Negreni. Îl aduc în sara asta, căci îi face măriei sale trebuinţă.

— Du-te. nepoate Agapie, i-a răspuns blând moşul. Agapie n-a mai aşteptat. A încălecat şi s-a dus.

Moş Mitrea s-a întors către Nicoară, clătinându-şi fruntea.

— Are două ceasuri de umblet până-n sat.

Măria ta, a adaos el după o gândire scurtă; îl vei ierta pe acest băiet al nostru pentru unele vorbe încurcate şi nesăbuite. Când îi vine lui ziua pustie, apoi o duce aşa numai într-o aţâţare, parcă ar fi băut.

— Ce vrei să spui, moş Mitrea? s-a mirat Potcoavă.

— Apoi uite cum s-a întâmplat, măria ta, şi să-l ierţi pe Agapie. Om vrednic şi de credinţă ca el nu socot să se găsească. Numaicât îi vine aşa câte o toană, parcă au suflat asupra lui ielele. Vorbeşte de Căprioara lui, cu care a fost însoţit cinci ani, şi acuma, din milosârdia lui Dumnezeu ori răutăţile oamenilor, nu se mai află între noi. Poate nu-i nici

în această viaţă… Când îi vine lui Agapie ziua pustie, apoi socoate că dragostea lui, Căprioara, e cu el şi stă la sfat cu dânsul. Asta-i vine lui la o tulburare mare. Acuma-i a treia oară. După aceea-i trece. Rămâne liniştit, dar umbrit de mâhnire.

A fost în războiul lui Vodă Ion la Jilişte. Şi după biruinţa oştilor noastre, Agapie dobândeşte învoire să se repeadă acasă pe două săptămâni. Şi el şi Căprioara se doreau ca şi în vremea când aşteptau cununia.

Se-ntâmplă, măria ta, că chiar în zilele războiului de la Jilişte, Căprioara lui Agapie, într-o zi, nu s-a mai întors acasă. Va fi prăvălit-o furtuna într-o râpă; ori a apucat-o un pogheaz de mazuri din Ţara Leşască, ori un ceambul de tătari de la Bugeac. Căci în zilele când se afla măria sa cu oastea la Jilişte, lângă Focşani, au bântuit asupra noastră şi furtuni, şi pogheazuri, şi ceambuluri.

S-a prăpădit Căprioara. N-am mai aflat nimica despre dânsa.

Vine de la Jilişte Agapie. Ne găseşte în spaimă. Când îi spunem ce şi cum – numai o dală a răcnit şi s-a dărâmat la pământ. Ş-apoi a zăcut opt săptămâni, cufundat în arşiţă şi tulburare a minţii. Pe urmă şi-a venit în ori, numai-cât îl durea lăuntrul său, ca şi cum ar fi băut un venin.

Ş-apoi, la piei rea lui Ion-Vodă, când s-a vestit în ţară că l-au rupt în patru cămilele turcilor, numai ce-i vine băietului nostru nebunia asta. Spune de sfaturile lui cu Căprioara, ş-o laudă… şi-i bucuros. E o nebunie, măria ta. Nu înţeleg din ce i-a venit astăzi; dar de trecut îi trece. Mai mult de o zi nu-l ţine.

Cei care ascultau povestea aceasta a lui moş Mitrea au rămas cu sufletele secate de milă. Măria sa a stat tăcut, cu ochii aţintiţi în freamătul argintiu al fântânelelor negre, şi parcă simţea în palmă bătaia nebună a inimii vatamanului.

În clipa aceea dorea numaidecât să-l vadă, să-i ceară iertare pentru mustrări şi să-i spuie o vorbă de mângâiere…

* *

Capitolul 18

Răzăşi moldoveni.

La al treilea ceas al serii, a sosit pe neaşteptate la Budăile Negre căpitanul Cozmuţă cu doi răzăşi negreni. Amurgul încă lumina pădurile şi câmpiile din urmă şi răsfrângea în nourii din înălţime, deasupra răsăritului, o lucoare stinsă trandafirie. Dedesubtul acelor nouri se întuneca zarea de prevestire de furtună. Dar pajiştea de la fântânelele popasului era paşnică.

Căpitanul de răzăşi a vestit de departe că vin la măria sa prietini. Slujitorii lui Potcoavă totuşi s-au ridicat după rânduială, strângând pe ei săbiile. Caii erau închingaţi.

Înainte de a intra în vălcea, acei care-şi vesteau sosirea S-au oprit, aşteptând răspuns.

— Să descalice şi să coboare, a poruncit Nicoară.

Străjerii de sus, diacul şi Vulpea, au adus la Budăie şi apoi către pajişte pe căpitanul negrenilor, călăreţ cu faimă.

Era un bărbat mărunt. Încă mlădios şi sprinten, de şi împlinise cincizeci de ani. Avea barbă neagră scurtă, sprâncene îmbinate, ochi îndrăzneţi. Şi-a lăsat calul la Budăie, cu soţii lui; a păşit către pajiştea unde se afla Potcoavă. S-a oprit.

— Îl cunosc, a dat mărturie moş Mitrea; e omul nostru. Potcoavă a încuviinţat cu fruntea.

— Apropie-te, vere Cozmuţă! a adăogit răzăşul de la Lăcusteni.

Călăreţul cel sprinten şi negru a făcut cei din urmă paşi cu repeziciune Şi s-a închinat. A primit dreapta pe care măria sa. în picioare, i-o întindea, şi şi-a pus pe ea fruntea descoperită.

— Am înţeles, slăvite, a grăit, el eu voce lină şi blinda, că trebuie să mă grăbesc. Prietinul nostru Agapie, însă. nu s-a mai putut întoarce aici. I-au asfinţit ochii pe când îmi spunea porunca măriei tale şi a adormit în şa, de trudă.

— Ziua lui cea rea s-a isprăvit, a îngânat moş Mitrea, privind ţintă pe Cozmuţă. Mini dimineaţă se scoală

înseninat.
— Da. a răspuns domol negreanul. Am dorit tihnă bietului suflet şi am încălicat. Slăvite, s-a întors el cu mişcări repezi spre Nicoară. binevoieşte a porunci plecarea. Te-aşteaptă cină, acoperământ şi pat, la noi la i. Deasemeni cerneală şi pană, ca să alcătuieşti cartea pe care am a o duce la Moghilău.
— Îl ştiu şi cu pe acest călăreţ, de la domnia lui Petru-Vodă, a mormăit uncheşul Petrea. El nu mă mai poate cunoaşte, căci am îmbătrânit.
— Glasul ţi-i tot acela, căpitane Petrea, i-a întors cuvânt negreanul.
— Şi domnia ta eşti tot îndrăzneţ, Cozmuţă.
— Sunt îndrăzneţ, căpitane Petrea, numai lângă ce mi-i drag.
Potcoavă a zâmbit:
— Moş Petrea, pe cel pe cate nu-l cunoşti din clipa dintâi, nu-l vei cunoaşte nici după nouăzeci şi nouă de zile. Plecăm fără zăbavă, moş Petrea.
— Suntem în sama lui Dumnezeu şi la porunca măriei tale, a răspuns uncheşul.
— Ba eu, moş Petrea, sunt în sama iubiţilor mei. După ce-au purces, cu ceilalţi doi răzăşi negreni călăuză, moş Petrea i-a lacul loc lângă sine lui Cozmuţă, în umbra măriei sale Nicoară. Au călărit un răstimp la umblet repede; după aceea, pe sub dumbravă, au suit o culme la pas.
Uncheşului i se trezise în acea înserare plăcere de vorbă şi aduceri aminte. Îl întreba pe Negrean şi Cozmuţă Îi răspundea.
Îşi mai aduce aminte căpitan Cozmuţă Negrea de domnia Lăpuşneanului-Vodă?
Cum nu? La acea domnie, o dată, căpitanul Petrea a dus o poruncă a lui Vodă suind călare în pălimar la vel-medelnicerul Vancea şi apucându-l de barbă.
S-au mai făcut de acestea şi la alţi domni, a mărturisit uncheşul. Dar Cozmuţă Negrea mai poate oare umbla şi

astăzi în picioare, în şa, din fuga calului?

Cum nu? Mai poate, măcar că nu-i mai ardea de asemenea zburdăciuni. În vremea când era mai tânăr, apoi din şa se înălţa la gratiile unei ferestre. Cneaghinelor le plăceau mai mult căpitanii decât boierii cei bărboşi. Boierii coborau greoi pe scări, legănându-se ca nişte jilţuri; iar căpitanii săltau în acelaşi timp pe prichiciurile ferestrelor din grădină. Cânii îşi băteau de garduri fălcile încleştate de cii cu smoală; roabele prielnice băteau în pumni ia chiliile lor şi pândeau pe cneaghină cum întinde braţele printre curpeni de rouruscă.

Fost-a la Iaşi o vreme când înfloreau altfel primăverile.

— Însă, iubiţii mei. le-a răspuns Potcoavă întorcând fruntea prin întunecime, se aflau şi atunci în ţară, cum se află şi astăzi, oameni fără primăvară şi fără bucurie-

— Asta o vedem noi abia acum, măria ta, când ni s-au trecut tinereţele şi libovul, a şoptit ca într-un fel de alintare căpitan Cozmuţă.

Uncheşul l-a mustrat c-un mormăit neînţeles. Iar măria sa, întorcându-şi fruntea-n vânt, a văzut urcând îmbulzirea nourilor de la răsărit, şi a purces iarăşi ia umblet grăbit.

La alt pas domol, întorcându-se oarecum din visurile tinereţii la strădaniile unei vârste mai târzii, amândoi căpitanii s-au întristat de pomenirea muceniciei Domnului Ion. Ş-apoi s-au bucurat că se ridică alte săbii tari pentru izbăvirea lumii. Una din aceste săbii o poartă bărbatul care călăreşte dinaintea lor şi-şi înalţă când şi când ochii spre steaua sa.

N-au făcut până la răzăşii negreni mai mult decât două ceasuri.

Într-o curte ardea foc, ş-un moşneag îl tot zădăra şi-l creştea.

La lumina acelui foc, s-a văzut casa cea mică întunecată şi fără nici o mişcare. Iar casa mare avea uşile deschise, scoarţe pe trepte şi făclii de ceară în ferestre. Privegheau femei bătrâne sosirea călătorilor. Când s-au arătat călăreţii

la poartă, femeile bătrâne au intrat în umbră şi nu s-au mai arătat. Dar toate erau gătite: şi pat cu aşternut şi masa întinsă.

Au intrat la lumină Nicoară Potcoavă şi mezinul său. Pe oştenii măriei sale căpitan Cozmuţă Negrea i-a dus la casa cea mică într-o încăpere din fund, unde se lumina întunericul de ochii candelelor de la icoane. Se aflau şi acolo merinde, în vatra largă; şi pe laviţe perne şi poclăzi, aşteptând trupuri trudite. Într-un colţ îşi găsise de câteva ceasuri alinare Agapie vatamanul. Dormea adânc, întins drept ca o scândură, pe pântece, fără pernă, cu fruntea pe braţe. Nu s-a mişcat la intrarea celorlalţi călători, nu i se auzea răsuflarea.

Uncheşul Petrea s-a oprit o clipă în dreptul acelui frate năcăjit, privindu-l lung.

În preajma celor două case au ieşit din întuneric străjeri muţi. Focul din ogradă s-a stins.

Căpitanul Cozmuţă Negrea a intrat la măria sa Nicoară, păşind cu fereală. Mezinul sta la măsuţa cu trei picioare pe un scăunaş scund, cu coatele pe genunchi şi cu obrajii în palme. Poate îi era foame, însă trebuia să aştepte pe bădiţa său. Poate ar fi fost mai bine, se gândea, să lese butul de miel fript în ţăpuşă, urda proaspătă şi cana de vin, şi să se întindă pe-o coastă, cu tâmpla în palmă, pe patul de lângă sobă. Căci Nicoară mai avea a zăbovi înainte de^a băga de samă la cele hărăzite ticăloasei noastre fiinţi de carne şi sânge.

Diacul se afla lingă măria sa pregătind firul de matasă şi ceară verde. Nicoară şi-a tras din deget inelul cu semn domnesc şi a apucat pana de gâscă, muind-o în cerneală. Diacul a potrivit dinaintea măriei sale, pe măsuţă, foaia, şi măria sa a scris astfel carte pe slovenie către un prietin al său de dincolo de Nistru.

„Ion Nicoară din mila lui Dumnezeu străin în ţara Moldovei. Scrie Domnia mea la al meu iubit şi de multă nădejde prietin, pan Tadeus Kopiţki, căpitan de caste ai

scump răposatului nostru frate Ion-Voievod. Şi-ţi dăm ştire domniei tale…”

Măria sa a ridicat ochii către căpitan Cozmuţă care aştepta în picioare lângă uşă, încins, dar cu fruntea descoperită.

— Când socoţi domnia ta, căpitane Cozmuţă, c-om fi noi la vadul Nistrului?

— Duminică dimineaţă. Oamenii noştri au înştiinţare; vatamanul Agapie va fi călăuza măriei tale. Dinspre partea unor duşmani care s-ar putea arăta în preajmă, fie turci, fie slugi ale lui Vodă Şchiopul, să ştii, măria ta, că acum aici locurile-s ghimpoase, anevoie de răzbit.

— Atuncea pot înştiinţa pe prietinii mei că voi fi la Nistru duminică?

— Duminică dimineaţă, măria ta, întocmai.

„. Şi-ţi dăm ştire domniei tale că voi fi la vadul Lipsei pe Nistru, împotriva Movilăului, duminică dimineaţă. Şi te rugăm să dai de ştire prietinilor noştri; şi să repezi carte credinciosului nostru pârcalabul Ţopa, romaşcanul, care acuma se va fi aflând la Braţlau după înţelegerea ce am avut.

Pun pentru încredinţare semnul meu cu ceară şi cu fum. Să fii sănătos.

Domnul Dumnezeu să adaoge verile şi anii domniei tale.

Ion Nicoară”

Diacul a păturit şi a închis răvaşul, pecetluindu-l.

Nicoară a mai scris pe dos:

Căpitanul Cozmuţă aduce această carte la al meu bun şi prea iubit prietin Tadeus. La casa domniei sale în târgul Movilăului.”

Răzăşul negrean a primit hârtia închinându-se.

— Dai cartea asta., căpitane Cozmuţă. Dacă este vreo pricină de împotrivire…

— Nu poate fi nici o împotrivire, măria ta. Cartea o pun în mâna lui pan Tadeus. Dar dacă, din pricina smreduitoarelor vremi, pan Tadeus nu va mai fi fiind în această viaţă…

— S-ar putea, căpitane Cozmuţă: viaţa noastră e ca un zbor de rândunică; dar eu îţi spun c-ai să găseşti pe Tadeus. Noi suntem dintre cei îndărătnici, şi mai stăruim în această lume, deoarece avem de împlinit jurăminte. Dar dacă prietinul meu nu-i, cartea trebuie să ajungă La Braţlau, în mina domniei sale pârcalabul Ţopa. Caută om care s-o ducă şi te întorci la mine.

— Am înţeles, măria ta. Mi-am luat măsuri şi pentru întoarcere. Iar după ce pun scrisoarea în palma lui pan Tadeus, eu te aştept pe măria ta sâmbătă sara la vadul Lipsei. Aicea la noi negrenii, nu poate fi nici o sminteală. Şi încrede-te în răzăşii lăcusteni, care or să te însoţească. Rămâi cu bine, măria ta.

— Fii sănătos, căpitane Cozmuţă.

Negreanu a ieşit cu paşii lui uşurei în ogradă. Acolo îl aşteptau doi slujitori călări, soţii săi, cu calul pe care trebuia să-l încalece el însuşi. Alţi doi cai de schimb, numai cu căpestrele, îi ţineau alăturea de dânşii acei slujitori.

O umbră mare i-a acoperit lui căpitan Cozmuţă vederea. Uncheşul Petrea Gânj i-a pus pe umeri palmele grele.

— Să ştii, căpitane Petrea, i-a zis el domol, cu glasu-i repede, că toate-s puse la cale.

— Ne cunoaştem, a răspuns oşteanul cel bătrân, strângându-l lângă sine. Nu am a-ţi da învăţăminte. Cu toate acestea, fiind mai vârstnic decât domnia ta cu vreo doisprezece ori cincisprezece ani pe cât ştiu, îngăduie-mi, frate Cozmuţă, să te socotesc frate mezin şi să te sfătuiesc unele şi altele.

— Ascult, bădiţă.

— Întăi cruţă calul ca fă nu poticneşti când ţi-a fi lumea mai dragă. Am văzut schimbaşii. Când ţi-a părea că trupul dumnitale începe a fi greu calului pe care umbli, pui şaua pe cel ce-a mers slobod, numai cu frâul. Bună rânduială dar mai rămâne soarele verii şi lipsa de apă a pustietăţilor goale.

— M-oi pricepe eu cum să fac, bădiţă. Dacă-i pustie, ocolesc şi beau zer de la stâni.

— Nu te supăra. Şi mai sunt două hanuri pe care trebuie să le ocoleşti şi câte va sale în care să nu intri. La han ţi-a ieşi înainte împingându-te cu zâmbet şi eu bourii sinilor o muiere, şi eşti încă tânăr. Cozmuţă.

— De han şi ele băutură mă feresc, bădiţă. Dar de satele răzăşilor noştri, nu. Eu nu caut la răzăşii nici prânzare, nici cupă cu vin. Ci caut prietini pe care să-i vestesc şi să-i pun la cale pentru trecerea măriei sale.

— Da, căpitane Cozmuţă, aicea ai dreptate, căci noi păzim un odor rămas de la Domnul nostru Vodă Ion, şi acel odor se cuvine s-ajungă eu pace şi în bună stare în pământul unde stăpânul nostru îşi are prietinii şi unde a slujit cu cinste legea seminţiei creştineşti, fiind hatman la Praguri. Acolo-i pământ: slobod al vitejilor.

— Bădiţă, a răspuns cu supunere negreanul. nu beau, nu mănânc, nu cunosc muiere. Îmi ţin ceasurile numai cu pădureţe uscate şi mălai din traistă şi cu apă de ia izvoare. Şi sâmbătă, prietinul măriei sale va ceti cartea aceasta pe care i-o duc.

— Am priceput; să-ţi ajute sfântu Gheorghe călăreţul, cel care străpunge balaurul.

— Rămâi cu bine, bădiţă, şi să ştii că Mitrea şi Agapie sunt oameni cu nume frumos în părţile noastre, iar pentru domniile voastre sunt scumpi, având cuvânt şi suflet ca pe haruri ale credinţii. Deci nu fi eu bănuială asupra lor.

Uncheşul a tăcut.

— Nu fi cu bănuială, bădiţă, crede în ei. Cinci nu-i vezi, să ştii că-s între oameni prin sale. Caută acolo numai pe cei vrednici şi nici o vorbă n-o cheltuiesc în zadar. Aşa! Dusu-ne-am! Hai, flăcăi!

* *

Capitolul 19

Solia căpitanului Negrea.

Când a început a-i bâzâi pe la ureche adiere din lărgimea câmpiilor, căpitan Cozmuţă a văzut geană de ziuă în fundul răsăritului.

Spunea câte o vorbă feciorilor, mângâia fugarul bătându-l uşor cu frâul pe gât şi chemându-i pe nume; se ducea în buiestru lin şi grăbit. Nu călărea pentru că aşa-i era poruncit, nu se trudea cu supărare, ci în el era o plăcere ca a apelor care fug râzând zilelor şi nopţilor.

De mult căpitanul negrean doarme în ţintirimul satului său; dar pomenirea încă nu i s-a şters, iar vânturile şi valurile îl mai aşteaptă, să-i cânte şi să-l oglindească.,.

Bărbatul de credinţă s-a tot dus când în lumină, când în umbră, cu puţine opriri, cu puţin somn, schimbând tarniţa când şi când de pe un cal trudit pe unul mai puţin trudit; a străbătut locuri goale şi păduri, pe la opusturi de heleşteie, pe povârnişuri de livezi, aţintind ochiu-i vulturesc tot înainte, până ce s-au văzut talgerele verzi ale Nistrului într-un asfinţit de soare.

Era ziua hotărâtă, de vineri.

Căpitanul Cozma şi cei doi feciori au ocolit drumul deschis către vadul Lipsei ş-au coborât râpa Nistrului într-o luncă pustie. Au cotit pe o potecă, la o pădurărie unde au aflat pe un moş pădurar, prietin al negrenilor, care avea acolo sihăstrie. Tocmai îşi închidea vitele în ocolul de răzlogi, avându-şi pe lângă sine dulăii de pază.

— Moş Mândilă! a strigat căpitanul Cozmuţă.

— Ha? Cine-i acolo?

— Moş Mândrilă, eu sunt, prietinul domniei tale, căpitanul! închide câniі şi dă-ne drumul.

— Iaca, ia! dumneata eşti, nepoate Cozmuţă?

— Eu sunt.

— Ce vânt te aduce?

— Ţi-oi spune, dacă dai din picioare mai repede.

— Apoi, măi băiete, picioarele cele din tinereţă le-am schimbat ş-acu mă slujesc numai de nişte hleaburi.

Iaca, ia! să-nchid zăvozii! Iaca, ia! să deschid poarta! Greu mă împovărează cele pustii bătrâneţe! Iaca, ia! să zădărăsc focul. Că n-am muiere să-mi ajute şi nu pot împrumuta de nicăieri, că n-am cu ce-o ţine, nu din mân-care, că de asta – slavă Domnului! dar din altele. Iaca, ia! să umplu ceaunul cu apă şi să-l anin la cracană.

Uşurat-aţi dobitoacele de tarniţi? Dat-aţi jos tarhaturile? îndemnaţi caii la iarbă grasă.

Iaca, ia! nişte capete de butuci. Lepădaţi hamurile ce mai aveţi: daţi din picioare şi din braţe cum dă moara din speteze când o umflă vântul, ca să vă desmorţiţi. Ici lângă foc e şipot. Stropiţi-vă ochii, să vă răcoriţi.

Da’ ce treabă ai domnia ta, nepoate Cozmuţă, prin aceste părţi de lume?

— Ţi-oi spune cât îmbucăm ceva, moş Mândrilă.

— Apoi iaca-i bine. Ori mi-i spune, ori nu, tot atâta-i; bucuria mea-i că te văd şi ochii tăi mi-aduc aminte de ochii bietei mele surori Anastasia, biată să fie de păcate. De mult s^a prăpădit prin cele străinătăţi la Negreni. După ce s-a dus de la părinţii noştri, n-am mai văzut-o decât de două ori: la nuntă şi la îngropăciune.

Cânii cei mari au prins a hăuli prelung.

— Iaca, ia! ce v-a apucat, măre dulăilor.

S-a dus până la închisoarea cânilor şi-a pălit de două ori c-o bâtă în scânduri. Zăvozii au tăcut.

— Li-i foame şi lor, a râs cu gura ştirbă moşul, că şi ei îs făpturi de suferinţă, ca şi omul.

Vorbele bătrânului şi tânguirile lui despre biata soră^sa Anastasia erau aceleaşi şi aceleaşi ori de câte ori căpitanul Cozmuţă nimerea aici, la pădurăria ascunsă, cu felurite trebi. Răzăşul sta gânditor, luminat de foc, şi aştepta răstimpul când „clopotul moşneagului”, cum îi spunea el, conteneşte. Era ceasul cinei. Atunci moş Mândrilă molfăia în tăcere mâncarea-i puţină.

— Moşule, i-a grăit în acel răstimp negreanul, după ce ţi-ai mânat toate treburile cu grăbire, aşa cum ştii domnia ta,

acuma să m-asculţi şi pe mine. Am nevoie să trec Nistrul chiar în sara asta.

— Îhî, cogâlţ! a înghiţit moşul cu greutate.

— Nu te bucura prea tare, moş Mândrilă, căci nevoia mea nu priveşte, ca-n alte daţi, boii; de data asta nevoia mea pliveşte oamenii.

Moşneagul s-a holbat, mai înghiţind o dată greu, după ce mestecase îndelung cu moara-i hârbuită.

— Altădată veneam să caut cumetri de ceea parte, ca să trecem boi în Ţara Leşască. Adevărat că boii noştri, de care au nevoie neguţătorii de la Moghilău să-i vândă Ia împărăţia Neamţului, au acuma preţ bun: un taler părechea, bani curaţi puşi în palmă fără alte angării şi facă vama boierilor Ieşi. Îi trecem prin vadul ştiut al boilor şi-i scoatem într-un loc singuratic. Îi numărăm, îi dăm pe samă, primim talerii şi atât. Acuma-i alta, mai greu. Am de trecut o carte, cătră un căpitan de oaste de-ai noştri.

— Îhî!

— Acuma cată să trec singur-singurel şi nu voi să mă întâlnesc cu straja. Nici cartea şi nici viaţa să nu le pun în primejdie. Nici un străin nu pot trimete. Trebuie să mă înfăţişez eu singur în târg, să caut uliţa, să găsesc casa şi pe stăpânul casei. Iaca, e mai anevoie să duci o hârtie de nimica decât un tamazlâc de boi. Da; însă hârtia aceea cât palma priveşte viaţa unui bărbat iubit al nostru. Noi răzăşii de la Negreni şi din alte părţi nu vrem ca acel bărbat iubit al nostru să treacă de la un mal la celalalt mal ca un năcăjit, într-o luntre, prin întunericul nopţii. Îl poate oricine apuca de grumaz, căci capul lui are preţ la turci şi la Domnia Moldovei. Deasemenea nici nu se poate înfăţişa cu uşurinţă în vederea lumii, ca să nu-l poprească străjile Moghilăului şi să-l întoarcă spre Bu-geac, ori spre Hotin, ori spre Iaşi – pentru un câştig mai mare decât preţul a o sută de tamazlâcuri. Cartea mea agoniseşte celui care o trimete puterea prietinilor săi de dincolo de Nistru Care putere îl

sprijină să se ducă unde are treabă Asta-i. Se poate trece chiar în sara asta?

— Se poate! a putut în sfârşit răspunde moşneagul, scuturându-şi barba de fărmături.

— Cum?

— Bine; cu pescarii, căci breasla asta umblă la amândouă malurile. Iaca, ia! Doar ai mai avut de-a face cu dânşii, nepoate. Nu-i cunoşti?

— Ba-i cunosc. Unde să-i găsesc la vremea asta?

— Îi găseşti unde trebuie. Cu schimbările vremii s-a mutat şi munca lor. Altădată pescuiau ziua; acuma pescuiesc noaptea. Atuncea, făceau negoţ cu somn, îi prindeau cu oriile în vederea tuturor; acuma îl prind noaptea, cu cârlige, în cotloane afunde. Dar cârligele stau singure şi ei fac un negoţ mult mai bănos – ducând negustoraşi de marfă măruntă în târg la Moghilău. Acei negustoraşi de la noi caută lucruri uşoare şi scumpe: le poartă cu uşurinţă şi le trec fără năcaz. Iaca. ia! mărgele: iaca rumenele; iaca afion! Ba pentru cneaghine, ba pentru ţiitoarele măriei sale, ba pentru ţigăncuşele de la palat. Gătelile părţii femeieşti îs la fel şi la stăpâni şi la robi

— Ş-apoi cum oi face, moş Mândrilă, să-i găsesc pe aceşti pescari cumsecade?

— Iar bine. Te duci pe unde te duceai şi altădată în lungul pârăuaşului istuia. Iaca, ia! zăvoaiele, iaca şi bulboanele. Ca şi altădată, nu iei cu tine unelte primejdioase; nu-ţi face trebuinţă decât un ispol, pe care-l găseşti la luntrea mea din gura pârăului. Şi-apoi celelalte socoteli le cunoşti.

— Mulţămesc, moş Mândrilă; las caii şi feciorii şi m-am dus. De-acu, dacă va fi să ne mai vedeau, asta s-a întâmpla mâni dimineaţă.

— Dar mai stăi, măi nepoate Cozmuţă. Spune întăi cine, ce şi cum.

— Iţi spun mâni, moş Mândrilă; acuma n-am vreme

— Ptiu! acu a fost aici acest nepot şi iaca nu-i! Căpitanul negrean s-a dus râzând singur pe cărarea din lungul

pârăului. A ajuns la un povârniş unde curgea apa duruind intre sălcii. În balta de sub povârniş, a găsit dosit între rogozuri, ca şi-n alte rânduri ale negustoriilor lui, ciobaca lui moş Mândrilă. fără lopată şi fără ghionder. Ispol de scos apă din ciobacă însă avea.

A luat acel căuşel de lemn şi s-a dus până la bulboana de aproape a Nistrului. Sub zarea cea din urmă a înserării, apele veneau posomorite, clătinându-se ca lespezi fumurii şi clipotind uşor la ţărm. Căpitanul Cozmuţă s-a lăsat pe vine, şi, întorcând spre undă cupa ispolului, a bătut o dată: clone! ca şi cum ar fi sărit o broască din cele mari în bulboană. Ş-apoi iar, de trei ori, clonc-clonc-clonc! Şi a aşteptat.

Or fi fiind cei de la celalalt mal la locul lor? Şi-a plecat urechea, ascultând cu luare-aminte prin pacea ador-mită şi somnia luncilor.

A mai bătut de trei ori.

Atunci a auzit răspuns. Şi nu mult după aceea a zărit, încă departe, luntrea ca o gânganie de acelea care fug cu labele pe deasupra luciului. Atunci a răsuflat pe nas aerul pe care îl ţinea în plămâni, s-a ridicat în picioare şi s^a liniştit. S-a dus şi a pus ispolul în ascunziş, după aceea s-a întors la ţărm.

Când a venit luntrea aproape, i-a ieşit înainte.

— Buna sara, om bun, i-a şoptit unul din cei doi luntraşi.

— Buna sara.

— Care ţi-i voia?

— Aş avea trebuinţă de un somn de vreo zece ocale pentru un praznic. Plata pe loc.

— Cum nu, om bun? Se poate; sui şi mergi cu noi să-l scoatem din cârlig ori vârşă. Dar parcă ne-am cunoaşte noi… Ehe! bucuria noastră nu-i proastă. Cum îţi mai merg treburile, căpitane Cozmuţă?

Cine nu-l cunoaşte pe căpitanul de la Negreni? Toţi pescarii, toţi neguţătorii de boi în susul apei şi în josul apei.

— La noi, la Moghilău, şoptesc pescarii prin întunecimea serii sprijinindu-se cu putere şi lin în lopeţi, au mai scăzut

afacerile cele bune; s-aude că boierii noştri şi şleahticii s-au înţeles cu beii; şi turcii s-aşează în ţinutul Hotinului; ş-această înţelegere este ca şleahticii s-asculte, dar paginii să poruncească. Şi s-au mai înţeles şleahticii noştri cu paginii să ridice prigoană împotriva zaporojenilor. Să-i strunească şleahticii pe zaporojeni, să-i taie şi să-i împuţineze. Aşa că noroadele-s supărate.

— Au dreptate noroadele, băgă de samă căpitanul.

— Ei, da! Om vedea ce-a mai fi!

Ce treabă are căpitanul în târg la Moghilău? Căpitanul Cozmuţă are treabă în uliţa săidăcarilor, la meşterul Miloslav Cişca. Se duce la el pentru o şa nouă.

— Nu cumva se gătesc răzăşii de dincolo să se oştească iar în Ţara-de-Jos?

— Va fi şi asta, răspunde căpitanul negrean, atunci când se va ridica voievod nou Nicoară Potcoavă… Ne-om duce cu el cum ne-am dus cu Ion-Vodă…

Luntraşul cel de lângă negrean a murmurat:

— Cu alt noroc, căpitane, căci de pieirea lui Ion-Vodă s-a cutremurat lumea.

Au mai plutit un timp în tăcere. Acuma, prin balta domoală de la celălalt mal, pescarii întorceau luntrea cu botul în susul apei şi lopătau ca s-ajungă în cotlonul de unde plecaseră, la o colibă torpilată. După ce-au ieşit pe năsip, pescarii au pipăit banii de brudina şi s-au arătat mulţămiţi de muşteriul lor.

— De-acu mâni, pe la prânzişor, mă veţi întoarce de unde m-aţi luat, le-a spus Cozmuţă.

— Se poate, au râs ei. Te ducem cu două ciobăci şi cu oria; poate tot încurcăm un somn.

— Somnul pe care-l încurcăm, a răspuns răzăşul de la Negreni, stă în scaun şi se chiamă judele Moghilăului.

Căpitanul Cozmuţă a trecut ca un târgovăţ grăbit pe străzi înguste şi întortochiate; câni n-a stârnit, colb însă destul; ş-a ajuns destul de degrabă la casa meşterului săidăcar.

A bătut într-o poartă; au mormăit întrebări şi răspunsuri; i s-a dat drumul chiar de către meşterul cel de la Praha, Miloslav, decât care mai bun săidăcar nu se află în toată lumea. El meşteşugeşte frâiele cu ţinte şi teltiile înflorite care au bun preţ în Zaporojă. De şi e aşa de bun meşter şi câştigă destul, n-are linişte în acest târg al Moghilăului, căci domnia sa e pribeag husit şi-l tot împung popii catolici, şi şleahticii se potrivesc popilor, şi pârgarii ascultă de şleahtici; aşa că meşterul Miloslav nu putea dovedi decât împingând unde trebuia zgripţori de argint.

În cămara sculelor şi pielăriei, meşterul Cişca se tânguie prietinului său răzăşul un ceas de vreme, greblându-şi cu degetele barba bălaie stropită cu fire argintii şi-l mai întreabă ş-acuma, cum l-a mai întrebat şi-n alte daţi, dacă n-ar fi cumva cu putinţă să se aşeze într-o ţară mai blândă din partea popilor papistaşi. Poate-i Moldova ţara aceea.

— Este, îi răspunde căpitanul, dar mai îngăduie; meştere Miloslav, până ce-a veni la noi un voievod după inima noastră. Atuncea are să fie şi mai mult de lucru pentru meşteşugul dumnitale. Iar de papistaşi ai a te teme la noi ca de Sisoie cel mare.

Meşterul Cişca râde. Domnia sa nu ştie cine-i sfântul Sisoie. Socoate că va fi fiind un bărbos cumsecade şi blând de la Ierusalim ori de la Bizanţ.

— Noroc că n-am copii nici de la Ana, nevasta mea de-al doilea, adaose el, urmând a-şi scărmăna barba; şi noroc că Ana e vrednică nevastă, cu care mă înţeleg; şi când lucrez eu, ea cântă parcă n-am avea griji. Mulţămesc, căpitan Cozmuţă, pentru plata zlotului datorit. Şi nu te vei supăra pe mine, dacă nu-ţi pot da pat de hodină decât între scule şi piei.

Când l-a lăsat meşterul, Cozmuţă şi-a aşezat bine ciolanele pe patul vârtos, a pus tâmpla pe pumnul drept ş-a adormit numaidecât.

Dimineaţa, când a vârât capul în cuhnea strimtă a gospodinei, căutând apă, pana Ana Cişcova cânta,

potrivindu-şi în spelci de sârmă cozile şi privindu-şi faţa albă în oglindă, când din dreapta, când din stânga.

— Jesus Maria! a strigat ea lepădând oglinda şi pocnindu-şi palmele; de unde ai ieşit, căpitane Cozmuţă?

— Dintre sculele şi pieile meşterului. Bine te găsesc sănătoasă şi veselă, doamnă Ana, şi te-aş ruga să mă îndrepţi la careva care cunoaşte în Moghilău casa unui fost căpitan de oaste cu numele Kopiţki.

— D-apoi îl pot îndrepta eu pe prietinul nostru căpitanul Cozmuţă. Casa lui pan Kopiţki se află în a treia uliţă la stingă, peste drum de biserica Uspeniei. Şi trebuie să fie astăzi la pan Tadeus mare năvală de popor. Căci mâni, duminică, se face judecata lui Barbă-Roşă, cel gras, epitropul Uspeniei. Închipuieşte-ţi, căpitane, că un boier mare cu opt moşii, cum e Roman Barbă-Roşă, s-a apucat ş-a pus amanet biserica Uspenia la un cămătar venetic. Costa Luli. şi neplătind Barbă-Roşă la soroc nici capete, nici dobândă. Costa Luli a pus lacată şi a poprit intrarea preotului şi a poporanilor la sfântă leturghie.

Vai, Doamne, s-a mai auzit pe lume asemenea blăstămată faptă? A împrumutat procletul bani, pentru nunta unei fiice, şi nici nuntă n-a făcut, nici douăzeci şi cinci de taleri nu i-a întors lui Luli.

— Ce dracu o fi făcut cu atâtea parale? s-a mirat negreanul.

— Le-a bătut la cărţi, căpitane Cozmuţă! Înflorire-ar pe el lepra! Şi n-ar mai ajunge la duminica cealaltă acest varvar mai rău decât ismailitenii…

— Ce fel de judecată?

— Nu ştiu, că-l judecă tot corbi de cei mari, neamuri cu el. De aceea s-adună poporul ca să facă răzmeriţă şi să-i ceară capul. Unde te duci, prietine al nostru? La prânz nu te întorci?

— Nu pot şi-mi pare rău, doamnă Ana… Îmi place să te aud râzând şi cântând.

— Acuma nu mai rid şi nu mai cânt.

— Îmi place să te aud râzând şi cântând şi împărţind mâncare în farfurii înflorite. Dar eu am o slujbă poruncită, doamnă Ana; şi slujba mea în dimineaţa asta numaidecât trebuie s-o isprăvesc.

— Şi pe urmă te duci?

— Da, tot cu slujba.

— Şi de la soţul meu Miloslav luatu-ţi-ai rămas bun?

— Luat.

— Bine, atunci ia-ţi şi de la mine şi nu ne uita.

Cozmuţă a pornit repede, pipăind la brâu cartea stăpânului său. La poartă a stat, ascultând dacă nu se aude în urma lui cântec. Nu s-auzea nimic; nevasta meşterului se uita după dânsul din prag. Căpitanul a oftat, a deschis, a trântit portiţa în clampă şi s-a dus.

Cum a văzut în uliţa a treia biserica Uspeniei şi adunare de norod la casa de peste drum, s-a destins, simţindu-se la capătul urcuşului său. S-a uitat la învăluirea mulţimii şi a văzut că-i ca şi la Negreni când răzăşii se supără. A ocolit o grămadă de oameni ici, a cotit pe după alţii, şi a băgat de samă că de la poartă şi până la uşa casei oamenii îmbulziţi nici nu mai pot răsufla.

Cine-i acest străin?

Pan Kopiţki n-are vreme astăzi şi mâni decât pentru urgia ce s-a abătut asupra sfintei noastre Uspenii. Să-l lese în tihnă cei de peste Nistru. Pentru străini va scrie pan Kopiţki jalbe poimâni.

Căpitanul Cozmuţă s-a făcut mititel şi a întrebat cu umilinţă pe cei ce se aflau mai aproape de dânsul, dacă pan Kopiţki e singur.

— Ba e cu vatamanii noştri. De ce întrebi? Asta se ştie şi se vede!

— Ba eu socoteam că s-ar fi aflat în sfat cu Ion Nicoară Potcoavă, hatmanul.

— Da, de unde! Hatmanul Potcoavă e la Moldova.

— Eu ştiam că a pornit într-acoace. L-am şi petrecut o bucată pe cale.

— Da’ de unde vii dumneata şi cine eşti?

— Sunt un căpitan de răzăşi de la Negreni.

— D-apoi nu-l cunoaşteţi, lume dragă? Acesta —i căpitanul Cozmuţă, carele a fost cu unii din noi şi cu zaporojenii în războaiele lui Vodă Ion de la Moldova.

— Auzi, creştinilor! Şi ce pofteşte, mă rog?

— Zice că s-ar fi aflând la pan’ Kopiţki în canţelarie Potcoavă hatmanul.

Din gură în gură, din zvon în zvon, lumea strânsă dinaintea sfintei Uspenii s-a încredinţat că nu este altă veste mai adevărată decât asta. Apoi acuma este cine judeca pe Barbă-Roşă pentru hoţia lui!

Strigăte şi chemări; mulţimea îl copleşea pe negrean. Cei din bulzul de la intrarea casei s-au revărsat spre poartă. Căpitanul Cozmuţă a sărit din doi paşi cele patru trepte; mulţimea a început a urla la el şi a-l sudui râzând pentru asemenea viclenie. Dar domnia sa a tras de la brâu cartea lui Nicoară ş-a tremurat-o deasupra capului său descoperit.

— Domnilor şi fraţilor, aflaţi că nu v-am viclenit; măria sa hatmanul Potcoavă nu se află în casă şi nu vorbeşte cu pan Kopiţki, dar cuvintele lui sunt scrise aicea, pentru prietinii săi din această ţară!

S-a făcut tăcere.

— Fraţilor oameni buni, a grăit cu linişte căpitanul de la Negreni, eu sunt sol şi aduc lui pan Tadeus această carte scrisă de mâna măriei sale Nicoară.

La tumultul de glasuri care a cutremurat uliţa după asemenea mărturisire, în fereastra de alăturea intrării s-a deschis o portiţă şi a ieşit capul lui pan Kopiţki întrebând numai cu ochii holbaţi şi schimonositura obrazului ce-i asemenea tăcere, ce-i asemenea freamăt, ce-i asemenea glas străin? Căci căpitanul negrean grăia limba localnicilor cu destulă uşurinţă, însă şi cu destule greşeli şi amestecuri de moldovenie.

Acel cap al fostului căpitan de oaste avea rase cu briciul bărbia, obrajii şi tâmplele, după felul de a se purta al

zaporojenilor; mustăţile cărunte îi erau lungi învăluite mărunt cu drotul. Obrajii raşi îi atârnau. Ochii, după ce s-au holbat, au rămas mici şi cu pleoapele încreţite, aţintiţi asupra cărţii pe care solul o ţinea în crăcăna a două degete, întinzând braţul cât mai sus cu putinţă.

Repede se arătase acel cap în portiţa ferestrei, repede s-a tras îndărăt. Şi prin uşa intrării numaidecât a venit şi prelungirea în jos a fiinţii celui mai cu faimă bărbat din Movilău. Fostul căpitan Tadeus Kopiţki era de două ori mai înalt şi mai spătos decât răzăşul. A repezit mâna-i groasă către acea carte sau acea minciună; deoarece se putea ca omuleţul care o tremura între două degete să nu întrebuinţeze decât un tertip.

Căpitanul Cozmuţă s-a ploconit spre stăpânul casei întrebând dacă are cinstea să vadă înainte-i pe vestitul căpitan Tadeus Kopiţki.

— Da! El este! În fiinţă! a răspuns cu glas gros şi răsunător stăpânul casei, şi-n palma lui groasă răzăşul a lăsat să cadă cartea.

Fostul căpitan de oaste a cetit ce era scris deasupra, a desfăcu t-o şi i-a cercetat pecetea.

— Dumneata eşti căpitanul Cozmuţă? a întrebat răstit.

— Da, el este, a răspuns cuviincios negreanul.

Pan Tadeus s-a cufundat dintrodată în cetirea cărţii. A ridicat numai o clipită ochii spre biserica Uspeniei, luând martor parcă pe Dumnezeul închipuirii sale, un Dumnezeu al răzbunării în vifor de nouri, a bătut cu dosul palmei stingi foaia pe care o ţinea în dreapta şi-apoi cu foaia a amenințat lumea îmbulzită în juru-i.

— Vină după mine, a zis el către sol.

Cu o sprinteneală de mirare la un om atât de gros şi destul de vârstnic, pan Kopiţki l-a dus pe căpitanul Cozmuţă la o cămară deosebită de canţelarie.

L-a aşezat pe oaspete pe un divan, s-a aşezat şi el într-un jilţ pe care l-a rostogolit întăi dinaintea divanului; s-a mai uitat o dată la cartea deschisă şi iar a bătut-o cu dosul

palmei stingi. Dintrodată solul a auzit un glas blând în care tremurau lacrimile.

— Din mila lui Dumnezeu străin în ţara părinţilor săi…

Căpitane Cozmuţă, spune-mi toate câte ştii despre sosirea prietinului meu Potcoavă.

Negreanul i-a povestit în câteva cuvinte tot ce ştia.

Pan Tadeus şi-a sprijinit fruntea cu palmele; apoi a înălţat încet-încet ochii şi i-a aţintit asupra căpitanului negrean, ascultând în acelaşi timp zvonul norodului de-afară.

— Iubitule, a spus el după aceea răzăşului, zâmbind; avem mâni în târgul Movilăului frumoasă adunare de popor. Toată această adunare va întâmpina pe prietinul nostru care trece la prietinii săi din Zaporojă. Oricâte cârcote şi supărări vor fi, nimic nu-l va putea opri pe Potcoavă. Luăm noi cei de-aici toate măsurile.

— Înţeleg; măria sa hotărăşte ziua trecerii sale mâni.

— Am văzut din cartea ce mi-ai adus. Dar Tadeus Kopiţki hotărăşte şi ceasul. Să fie al patrulea ceas al dimineţii.

— Se va face întocmai, a dat încredinţare răzăşul. Mă întorc fără întârziere la măria sa.

— O, bărbat prea harnic! nu pleci înainte de-a bea ca mine paharul prietiniei noastre; şi de-a te sfătui cu Tadeus şi despre alte lucruri ce privesc intrarea la noi a slăvitului nostru Nicoară hatman.

* *

Capitolul 20

Mezin cel viteaz.

Înainte de a intra în hotarul Costeştilor şi Olărenilor, Potcoavă a mai poruncit un popas de amiază, după sfatul lui moş Mitrea şi al vatamanului Agapie, cei doi lăcusteni.

Depărtarea până la apa Nistruiui se împuţina cu repeziciune, totuşi popasurile erau mai dese. Ieşeau în calea măriei sale călăreţi din sate, cu care se schimbau închinări şi vorbe bune; îl petreceau până dincolo de hotarul moşiei lor şi apoi rămâneau într-un dâmb, lungă

vreme, până ce depărtările se înceţoşau atât pentru cei duşi cât şi pentru cei rămaşi.

Această rânduială lăcustenii o pregăteau umblând cale de un popas înaintea lui Nicoară. Iar alţii, dintre cei vestiţi de lăcusteni, umblau şi mai departe către zarea Nistrului, înştiinţând neamuri şi prietini. În lungul drumului se simţea această mişcare şi umblau necontenit călăreţi şi vestitori.

Deasemenea se dăduse înştiinţare şi ciobanilor care aveau târle ici-colo, în acele largi întinderi. Şi după învăţămintele vechi, dobândite din suferinţa rândurilor de oameni, ciobanii vesteau satele de către pădure, cu focuri, despre umbletele înainte la calea Lipsei şi îndărăt la Vadu Raşcului ale slujitorilor lui Vodă Şchiopul şi ale lui ceauş-baş de la Iaşi.

La Vadu Raşcului, unde cumpănea mai mult puterea slujitorilor domneşti şi ismailiteni, se iscase pesemne o tulburare grabnică la vestea iscoadelor, cum că fugarii apucaseră alt drum.

Fugarii erau aşteptaţi într-un loc; şi dintrodată răsăriseră la o mare depărtare. De ce puterea domnească fusese încredinţată că la Vadu Raşcului trebuie aşezată capcana, nu se ştie. Era o încredinţare din vânt, din pământ, din nălucirea minţilor. La Vadu Raşcului le era mai la îndămână oamenilor domneşti, din numărul săbiilor şi mai ales din odihnă şi mâncare. Acuma se mişcau spre valea Lipsei pipăind, cotind, înaintând şi trăgându-se îndărăt, ca unii ce nu se bizuiau încă pe o izbândă uşoară. Lor mai mult le trebuiau căpăţânile lor sănătoase pe umeri, decât să le ducă la Iaşi pe ale fugarilor. Se mişcau mai ales din îmboldirea oştenilor turci, care arătau vrednicie şi semeţie, ca trimeşi ai celui mai mare şi mai temut padişah stăpân al lumii. Semeţia le era sporită de scârnava lăcomie a dobânzii pe care o râvneau de la pământeni. Răzăşii din acea lăture a ţării fuseseră până atunci scutiţi de bântuirile boiereşti şi putuseră agonisi tamazlâcuri şi turme. Făceau şi negoţ cu

boii şi oile în Lehia, şi la Vadu Raşcului se spunea că acea răzăşime cuprinsă are îngropate comori de zloţi şi taleri.

Ciobanii de la târle privegheau de departe mişcarea iscoadelor. Cum le vedeau, aprindeau pe corhane mai multe focuri decât aveau stâni; şi răzăşii, din depărtarea la care se aflau, numărau şfară de fum după şfară de fum şi înţelegeau că de la oamenii lor se dă vestire de apropierea inorogilor. Iar noaptea, focurile ciobanilor ardeau ca nişte luceferi mari în vârful movilelor, şi răzăşii, de pe hotarul lor, băgau de samă cum se astupă şi cum se deschid luminile. Ciobanii ridicau asupra focului saricile, apoi le lăsau să cadă. Era semn că nu-i linişte în păşuni, că zăvozii se arată neliniştiţi şi mânioşi ca la apropierea fiarelor. Atunci străjile satelor sporeau, şi cete înarmate ieşeau în larg pe după lunci şi rovine de pâraie fără apă.

În acea zi de vineri, vatamanul Agapie a călăuzit la măria sa pe vatamanii Costeştilor şi Olărenilor într-o vâlcea împresurată de făgeţel tânăr şi mesteceni. Potcoavă şi ai săi erau descălecaţi. Când au auzit tropot, au pus piciorul în scară. Îndată ce s-a arătat Agapie, Nicoară s-a încălărat şi a strâns zăbala murgului. Au săltat în tarniţi şi soţii săi.

Agapie aducea şase răzăşi, fruntaşii celor două sate. Lăcusteanul şi-a descoperit fruntea închinând-o spre măria sa: ceilalţi şase călăreţi au făcut la fel.

— Slăvite, a zis Agapie, arătându-şi prin mustaţă albul dinţilor, aceşti gospodari de la două sate megieşe au poftit să se înfăţişeze la trecerea Domnului lor.

— Mi se bucură inima, a răspuns Potcoavă, ducându-se mai aproape de răzăşi.

Şi-a tras de deasupra pletelor cuşma. Acest obicei de la taberele zaporojenilor, când sunt întâmpinaţi hatmanii şi asaulii de credincioşii lor, nu era cunoscut moldovenilor. În aceste zile când vedea cum se deşteaptă şi se ridică în juru-i poporul, împresurându-l c-o dragoste care-i mângâia pribegia, Potcoavă simţise nevoia să se închine puterii pământului, tovarăşilor de restrişte ai lui Vodă Ion. Îi era

inima plină de milă şi avânt. Vatamanii de la Costeşti şi Olăreni au fost fulgeraţi de privirea înaltă şi în acelaşi timp frăţească a celui pe care îl socoteau Voievodul lor.

— Să trăieşti întru mulţi ani, măria ta, şi să te întorci degrabă, a zis cel mai vâretnic dintre cei şase.

— Alătură-te lângă scara măriei sale, moş Comane, l-a îndemnat lăcusteanul.

Răzăşul cel cărunt, pieptănat ca în zi de sărbătoare, s-a apropiat cuprinzând mâna pe care i-o întindea Potcoavă.

— Slăvite stăpâne, a cuvântat el punându-şi palma stingă pe piept; ce-avem aici în inimă, avem şi pe buze. Ca pe un Domn al nostru dorim să te primim cu pâne şi sare, după datină, să te aşezi în scaunul ţării cu sabia, fără beşlii şi năvrapi ismailiteni, cum au ajuns de fac alţii care n-au ruşine.

S-au apropiat şi ceilalţi răzăşi ca s-atingă mâna lui Nicoară. Apoi au descălecat toţi, stând la sfat şi răzăşii de la Costeşti şi Olăreni au tras merinde din desagi şi ploşte de vin.

A intrat în vâlcea şi moş Mitrea şi a descălecat din învăluirea umbletului.

— Vine din urmă şi domnia sa diacul cu veşti de mirare, a cuvântat el.

— Ce este, omule? s-a supărat uncheşul Petrea. Dacă ai veste rea, care să ne amărască pânea, mai întârzie-o. Ori mai degrabă spune, a adăogit el îndată cu dezgust, lepădând pita. Nu cumva s-arată iscoadele şi ismailitenii? Tot asta aud de trei zile.

— Asta nu poate fi supărare pentru răzăşii noştri, căpitane Petrea, a răspuns cu blândeţa-i obişnuită moş Mitrea. Pilcurile noastre i-au tot hărăţât, până ce i-au apropiat. Oamenii noştri s-au bulucit în trei locuri şi aşteaptă numai poruncă de la măria sa; i-or împresura şi i-or stropşi cu furcile.

Uncheşul Petrea a tăcut, fără a se însenina. Mezinul a ieşit înainte:

— Bădiţă, dă-ne voie să tragem şi noi săbiile. Uncheşul a încuviinţat, dând în sus cu coamele ca un zimbru.

— Să vedem ce are să ne spuie diacul, care-i om cuminte, a grăit cu linişte Nicoară. Din ce se petrece, eu înţeleg că n-am a mă Îngrijora de nimic, deoarece prietinii noştri care ne priveghează de trei zile stau pavăză. Ţara-i cu noi!

A intrat şi diacul în vâlcea, descălecând fără grabă.

— Stăpâne, a dat el lămurire, bulucul lui Sefer-ceauş stă poposit în Valea Oilor. Năvrapii şi-au trudit caii adunând pe armăşeii lui Şchiopu-Vodă. Prietinii noştri răzăşii e-au dat ocol… Am limbă: am prins pe unul din armă-şei. De la el cunosc numele ceauşului, iar pe vatavul armăşeilor îl chiamă Iov Buzatu. L-au bătut Sefer-ceauş cu toiagul. Mult nu zăbovim; cât vă pregătiţi, eu Îi voi spune măriei sale întâmplarea de la Costeşti.

— Ce întâmplare? a rostit uncheşul. N-avem nevoie de poveşti.

— Ba e o întâmplare ce se leagă de buluc şi de harţul în care intrăm şi noi, cu voia măriei sale.

— Lehamite! a mormăit bătrânul, făcând semn cu palmele că leapădă de la sine toate şi nu mai are nevoie de nimic pe lumea asta.

— Nu te supăra, diece, şi spune-mi întâmplarea domniei tale… a îndemnat cu linişte Nicoară.

Uncheşul Petrea s-a potolit dintrodată şi diacul a povestit întâmplarea gospodinelor de la Costeşti.

Se vede că cei doi dintre armăşei, care băteau laturile, au ademenit cu ei pe doi oşteni anadoleni mai bătrâni.

Se satură şi unii dintre năvrapi de atât omor şi prădăciune prin toate ţările (creştineşti. Nu le mai trebuie amica, numai să-şi întindă ciolanele într-un loc tihnit. Câteva ouă ş-o lumânare de seu, ca să-şi pripească la foc o papară; ş-un braţ de fân ca să-şi plece fruntea şi să doarmă. Alah i-a avea după aceea în sfânta sa pază.

Iar armăşeii îşi spun că dacă duc cu dânşii doi oşteni turci, apoi răzăşii s-or teme şi i-or primi bine, pe lângă asta vor

arăta că dânşii nu vor să bată război cu nimeni; se duc în lumea lor; s-au săturat de-atâta trudă! Dar gândul lor ascuns era că – văzând şi făcând, în vremea hârbului celorlalţi şi a pojarului, să apuce niscai zloţi, dac-or găsi, ori nişte icoane ferecate, şi să se întoarcă iar la Domnie, împăunându-se cu isprava celorlalţi.

Se strecoară tuspatru călăreţii prin marginea Costeştilor. E un ceas când toată munca de dimineaţă a satului s-a alinat. Răzăşii au ieşit în hotar; moşnegii s-au întins la umbră; cânii clămpănesc după muşte; numai răzăşiţele se dau în vânt cu treaba lor neistovită. După rânduială de dimineaţă au intrat un răstimp la stative; acuma au ieşit de la ţesut ş-au aprins foc în cuptor; apoi au opărit nişte alivenci, ca să le coacă şi să aibă cu ce ieşi înaintea bărbaţilor când s-or întoarce flămânzi.

Când scoate răzăşiţa lui Frunză cel tânăr capul pe uşa tinzii, să vadă de ce s-au întărâtat aşa cânii, iaca vede pe cei patru oşteni că se uitau la ea de peste gard. Se întâmplase că armăseii şi năvrapii, descălecaţi, cercau să intre în gospodăria ce li se părea mai arătoasă în colţul de sat unde nimeriseră.

— Vai! a ţipat Fira şi i s-au aprins obrajii. Da’ cine sunteţi voi şi cum cutezaţi a intra nechemaţi la o gospodărie de creştin, aducând cu voi şi spurcăciune păgânească?

— Jupâneasa dragă, a răspuns unul dintre armăşei; primeşte-ne, ca să ne hodinim ca nişte oşteni ce suntem.

— Ferească Dumnezeu! a ţipat femeia; să nu puneţi mâna pe poartă că ia foc. Slobod cânii, chem oamenii.

— Oamenii sunt în hotar, i-am văzut eu. Şi noi doi suntem oamenii Domniei, iar aceştialalţi doi sunt oşteni împărăteşti. Teme-te şi dă-ne drumul!

— D-apoi aşa şi pe dincolo în flendurile voastre şi ale oştenilor împărăteşti! Venit-aţi să tulburaţi lumea şi să spărieţi copiii?

— Taci din gură că intru la tine! a suduit-o armăşelul. Atuncea Fira lui Frunză a răcnit ca s-audă vecinătatea.

— Săriţi, doamnelor şi suratelor; dau peste noi spurcăciunile pământului! Puneţi mâna pe furci! Să-i prigonim până ce le-om smulge păr, s-avem cu ce afuma pe prunci, să le treacă spaima. Nu-i lăsaţi; sloboziţi câniii! Moş Irimie, dă drumul şi buhaiului, că unul dintre dânşii are strai roş – să-i ieie în coarne şi să-l zvârlă în râpă!

A fost o zarvă cum nu s-a mai pomenit la Costeşti de la vremea când au dat nohaii. Ca şi atuncea au ieşit femeile cu cociorvele aprinse; unele au apucat furcile; dulăii s-au înşurubat pe sub porţi; buhaiul lui Frunză a prins a boncălui, împungând c-un corn în pământ şi s-a luat după năvrapul cu strai roş; oştenii domneşti şi cei împărăteşti nu s-au mai putut căţăra pe cai.

— N-aveau cu ei pe Alexandru împăratul de la Machedonia şi i-au biruit amazoancele, măria ta… şi-a sfârşit povestea slujitorul lui Nicoară.

Când i-au scos femeile din sat cu asemenea alai, cei patru au dat peste răzăşi, între care se afla şi Radu, diacul. Atunci i-au prins dar n-au putut apăra decât pe unul din armăşei; pe ceilalţi trei muierile i-au ucis, lepădându-i subt un gard, unde abia mai suflă.

— Asemenea poveşti îmi plac, a zis uncheşul cu aţâţare, de-acu hai în Valea Oilor după bulucul lui Sefer-ceauş. Ş-ar trebui să aduceţi pe jupâneasa Fira a lui Frunză s-audă laudă de la măria sa.

— Am vrut s-o aduc, a răspuns diacul, dar se ruşinează şi nu vrea să vie, căci asemenea faptă – zice ea – nu se cuvine s-o săvârşească femeile. Şi nici acasă la ca să nu intre nimeni; nu-şi vede capul de trebi şi pruncul de ţâţă i-i bolnav.

— Aşa-s muierile, cu nazuri, a dat încredinţare uncheşul. Şi nici n-avem vreme să le căutăm în coarne; hai unde-i treaba noastră.

Cei şase vatamani de la Costeşti şi Olăreni s-au amestecat între ceilalţi răzăşi care-şi alcătuiau cu grabă cetele.

Agapie de la Lăcusteni a adus la scara lui Nicoară Potcoavă pe armăşelul prins, cu capul gol şi descins. Era boţit şi pălit în cap de cociorve, dar se ţinea bine, bucuros fiind că i s-a cruţat viaţa.

— Închină-te măriei sale, i-a poruncit vatamanul lăcustean, şi spune-i tot ceea ce ne-ai spus nouă.

Adică mie şi diacului, stăpâne.

Prinsul s-a umilit, mărturisind cu vorbe pe care şi le rânduise cu înţelepciune, ca să nu uite nimic.

— Mărite Doamne, baş-ceauş Sefer mai aşteaptă un buluc pe care-l are tot sub mâna lui. Poate desară ori mâne dimineaţă să fie adus aici acel buluc.

Măria ta, noi am intrat cam departe şi acum nu ni-i tocmai bine. Dacă-s răzăşiţele aşa cum le-am cunoscut, apoi ce trebuie să fie răzăşii… Iar Sefer l-a bătut cu toiagul pe Iov Buzatu vatavul. Acuma are să cunoască şi el ce-i aici şi de ce armăşeii umblă de-a scăpare. Căci noi sân tem deprinşi cu creştini flămânzi şi slabi. Iar aicea oamenii îs fără frică. Baş-ceauş Sefer îşi prăpădeşte capul. Ori aici, ori la Iaşi. Aici pentru că n-a putut răzbi, iar la Iaşi pentru că mai-marele său, pentru neizbândă şi ruşine, îl va pune sub paloşul gealatului.

— Spune măriei sale, a îndemnat Agapie, ce fel de oştean e baş-ceauş?

— Drept mărturisesc măriei tale că-i oştean bun, dar aprig. A intrat, în noi armăşeii, nu numa cu toiagul ci şi cu sabia.

Drept am mărturisit, măria ta, şi-mi fac cruce.

Nicoară Potcoavă a poruncit ieşirea deasupra văiugii.

Îndată ce s-au arătat în câmpul prăvălatic, au prins a săgeta ca dintr-un viespar năvrapii. S-au împrăştiat o samă pe culmea din laturi; iar bulucul s-a mişcat domol, ţinându-se strâns călăreţ lângă călăreţ, spre un corhan ce se-nălţa dincolo de vale.

Diacul da lămurire uncheşului:

— Sefer nu vrea să primească harţul.

— Atuncea să-l hăituim fără întârziere, s-a mâniat uncheşul. Îi aţin calea trei cete ale noastre.

Potcoavă şi-a oprit murgul:

— Ne-aşteaptă totuşi, după cât mi se pare, a zis el, luând aminte la mişcarea năvrapilor. N-au tras săbiile. Au pornit într-acoace doi călăreţi. Trimet solie.

Au înţeles îndată ce vrea Sefer-ceauş. Cei doi călăreţi au oprit la o sută de paşi; s-au închinat cuviincios. Unul era năvrap, celălalt armăşel domnesc.

A grăit întâi turcul şi după aceea a tălmăcit armăşelul. Şi-au rămas neclintiţi.

— M-aşteptam la asta, a murmurat Potcoavă Crainicul domnesc tălmăcea:

— Baş-ceauş Sefer înştiinţează că azi e zi sfântă; vinerea, moslemii drepţi nu taie şi nu varsă sânge.

Lăcusteanul a şoptit:

— Trebuie să fie o viclenie a turcului, măria ta.

A urmat a striga întâi năvrapul, după aceea armăşelul, tălmăcind;

— Baş-ceauş Sefer cunoaşte că se află în faţa unui viteaz, cu duhul dreptăţii… Dacă noi nu primim harţui acum, domnia sa va îngădui până la asfinţitul soarelui, când avem deslegare de a trage săbiile.” „Iarăşi spune baş-ceauş că mai bine ar fi să nu stricăm oamenii nici dintr-o parte nici din alta, şi să iasă la luptă dreaptă unul dintre ai domniei voastre care se bizuie pe vrednicia lui. Să se lupte cu baş-ceauş fără săbii, numai din virtutea trupului, şi Dumnezeu va alege.” „Dacă, precum nădăjduieşte, va birui Sefer baş-ceauş, apoi să fie volnic a lua capul celui căzut şi să se ducă fără nici o stricăciune din partea domniilor voastre.”

La porunca lui Nicoară Potcoavă, a ieşit în privelişte moş Mitrea Lăcusteanul şi a pus întrebările de-a dreptul în limba năvrapilor, ascultând întâi vorbele măriei sale.

— Nu cumva Sefer-ceauş n-are altă cale de întoarcere?

— Ba are, s-a răspuns. Sefer aşteaptă spor de săbii.

— Dar noi nu vrem s-aşteptăm întărirea neprietinului nostru.

S-a răspuns:

— De aceea Sefer-ceauş îndeamnă la luptă numai în doi. Iar dacă nu cutează nimeni, atunci s-aşteptaţi domniile voastre până după asfinţitul soarelui. Mai-marele domniilor voastre Potcoavă ştie că lupta dreaptă, unul şi unul, e vechi obicei al vitejilor, şi creştini şi moslemi.

Uncheşul Petrea nu-şi putea birui mânia şi mormăia împotriva măriei sale că nu este altă lege de război decât îă tragă toţi acuma săbiile şi să-i prăvale pe necredincioşi din lumina soarelui în întunericul morţii.

Nicoară a făcut semn de tăcere. Gândul lui era să dea altfel de răspuns. Nu se cuvenea, îşi făcea el socotinţă, să jertfească atâţia oameni ai căror ochi se uitau la el cu prietinie şi încredere. De acei răzăşi ai săi avea nevoie şi la întoarcerea sa în ţară. Între acei vrednici răzăşi nu se mai socotea pribeag şi alungat. Mai bine să dea răspuns lui baş-ceauş Sefer că-i dă învoire să se tragă îndărăt.

„Domnia mea îi îngăduie să-şi cruţe căpăţâna…” a îngânat el în sine.

Dar tocmai când vroia să încredinţeze crainicului lăcustean răspunsul cu vorbe potrivite, dintre călăreţii de lingă sine a izbucnit Alexandru mezinul făcând trei sărituri largi cu calul. S-a oprit, s-a întors către Nicoară închinându-se, apoi şi-a desfăcut de pe el sabia şi a venit s-o înfăţişeze mai-marelui său.

— Îngăduie, bădiţă, să <mă lupt eu cu Sefer, a zis el cu hotărâre.

Era aprins la obraz şi-i scânteiau privirile de nălucirea unei fapte măreţe.

Inima lui Nicoară s-a strâns de îngrijorare. Mezinul lui era în una din acele stări primejdioase de aţâţare, pe care i le mai cunoscuse când se avânta nestăvilit în furtuni năprasnice.

— Însă tu n-ai suliţa lui sfântu Gheorghe… a încercat să glumească Nicoară.

— Îngăduie, bădiţă, a stăruit cu răguşală de mânie în glas mezinul.

Nicoară a oftat, dându-i învoire c-o mişcare a mânii drepte.

— Fii băgător de samă, Lixandre, c-un viclean ca Sefer. Mezinul a pus pinteni calului, pipăindu-şi sub strai jungherul.

— Opreşte-l, măria ta, a gemut uncheşul Petrea. Oricare dintre noi se poate pune jertfă, dar pe băiet cruţă-l!

— Băietul e de mult bărbat, a aruncat în urma sa răspuns trufaş mezinul.

— E prea târziu, uncheşule, a grăit Nicoară. Nu uita că ţi-a fost ucenic, ca şi mine. Să avem încredere în vrednicia lui.

Răzăşii din preajmă urmau în pasul cailor pe măria sa Nicoară, ţinându-şi gata săbiile şi suliţile.

Lângă corhanul care se zugrăvea pe zarea răsăritului, moşiroi uriaş, bulucul lui Sefer baş-ceauş se înşirase strâns într-o parte. Călărind cu repeziciune, răzăşii s-au îmbulzit, apoi s-au deşirat de partea cealaltă a movilei.

Sefer a descălecat şi a ieşit întru întâmpinarea mezinului, în bulucul năvrapilor s-au şoptit vorbe de mirare şi bucurie.

— Acesta e fratele lui Potcoavă! Frumos cap va primi baş-buluc-baş de la Galata!

Alexandru a pus piciorul în pământ. Apoi a atins cu palma sa dreaptă mâna dreaptă a ismailiteanului. După aceea, Sefer-ceauş s-a dus până în laturea corhanului de lângă năvrapii săi, s-a lăsat pe vine şi şi-a spălat cu colb de la temelia movilei dovada bărbăţiei sale. Apoi s-a i~ă-sucit şi s-a ploconit către Meca, până ce fruntea înfăşurată cu turban a atins pământul.

Mezinul sta în acest răstimp drept, cu faţa către răsărit şi către curgan. El ştia de la dascălii săi cei învăţaţi de la Bar, că, în acea movilă nestricată încă, veghează calare, în zale

şi arme, un războinic schit de odinioară, cu credincioşi ai săi împrejur.

Închinarea lui a fost către acea umbră a trecutului. S-a întors şi a mai căutat o dată cu ochii pe Nicoară şi pe ceilalţi tovarăşi. Apoi a pus piciorul în scară şi a săltat în şa, jucându-şi calul împotriva lui Sefer care se încălărase şi el în acelaşi timp.

Întâi a fost o goană în jurul corhanului, Sefer urmărind pe potrivnicul său numai până într-un loc. Deodată şi-a răsucit calul, strunindu-l îndărăt. Şi a ieşit asupra mezinului, cercând a-l lovi cu pumnul, în trecere. Alexandru s-a ferit în laturea dreaptă, ridicând piciorul sting cu pinteni asupra obrazului întunecat al ceauşului.

S-au hărăţit aşa pălindu-se cu umerii, apoi îngrămădin-du-se învârtejit şi corcind a se smulge unul pe altul din şa.

S-au desfăcut într-un umblet liniştit şi s-a văzut că amândoi suflă trudnic. Sefer se stăpânea. Mezinul, cu braţele înălţate, primea până-n fundul plămânilor adierea de pe florile mormântului străvechi.

Când s-au repezit pe după corhan din nou şi au venit unul asupra altuia năprasnic, Sefer şi-a smuls de pe ţeastă turbanul subţire vârându-l în sân şi scoţând de acolo, cu mişcare fulgerată, un buzdugan cu măciucă de plumb şi miner scurt. Mezinul l-a văzut şi-a strunit scurt calul repezindu-l în sus şi ţinându-l pe picioarele dindărăt. Aceeaşi mişcare a fost nevoit s-o facă şi Sefer, căutându-şi clipa când să arunce buzduganul ori când să pălească de aproape cu el. Înălţat în scările scurte, el îşi căuta potrivnicul sub mâna dreaptă. Dar potrivnicul s-a răsucit în partea lui stingă, a lepădat scările lunecând la pământ, şi-a primit toată greutatea ismaihteanului în jungher. Străpuns prin coaste, Sefer s-a răstignit în sus, apoi s-a prăvălit pe spate.

Feciorii Costeştllor şi Olărenilor au sărit stăpânind calul.

— Nu-i pe dreptate! au răcnit glasuri în tumultul năvrapilor.

— Ba-i pe dreptate! strigau feciorii Costeştilor şi Olărenilor, înălţând deasupra capetelor buzduganul mortului.

Năvrapii şi armăşeii au încălecat în pripă şi au pus pinteni fugarilor. Răzăşii de la Costeşti şi Olăreni s-au încălărat şi ei ş-au prins a-i fugări chiuind.

* *

Capitolul 21

Amintiri de la apa Moldovei.

Pe când se apropia de cel din urmă popas, Potcoavă a fost întâmpinat, în preajma Lipsei, de căpitanul Cozmuţă. Venea singur de către răsărit în pasul calului; ieşise de sub streşina unei lunci de sălcii şi arini şi-l bătea pieziş soarele ceasului al patrulea al după-amiezii.

Negreanul a strâns frâul şi a oprit numai o clipă, ca să privească alaiul de răzăşi ce-l urma pe hatman. I s-a umflat de trufie pieptul. A pus pinteni şi a venit în câteva salturi către cel care-i era şi lui Domn; a oprit iar şi şi-a tras de pe plete cuşma închinându-se.

— Să trăieşti întru mulţi ani, măria ta!

Dar acel Domn al lor nu venea, ci se ducea. Trufia negreanului s-a potolit când a văzut aţintite asupra sa privirile umbrite ale răzăşilor.

— Treci lângă mine, căpitane Cozmuţă, şi spune, j-a poruncit Nicoară.

Negreanul şi-a alăturat fugarul de murguţ; şi-a acoperit fruntea, şi-a strâns cătărămile cingătorii.

— Cum ai umblat?

— Am umblat bine, măria ta. Am găsit pe dumnealui pan Tadeus. Se bucură că va vedea iarăşi pe prietinul său iubit. Iar intrarea la Moghilău se va face în priveliştea norodului, mâni duminică, după cum ai poruncit măria ta, cu două ceasuri înainte de amiază.

— Căpitane Cozmuţă, a zâmbit Potcoavă, porunca e a prietinului meu Tadeus, nu-i a mea.

— Aşa a socotit domnia sa că e bine. Are o socoteală diplomaticească.

— Ştiu, Tadeus e menit de la naştere să ajungă la sfârşitul vieţii sale mare postelnic.

Negreanului i-a părut bine că Domnul său e luminat de voie bună în acel ceas. Şi-a întors privirile, râzând, şi spre mezin. I s-a tulburat bucuria. Tinereţă lui Alexandru părea ofilită ca la o îngropăciune a părinţilor săi. Uncheşul sta cufundat în vechea lui posomorala. Nici ceilalţi tovarăşi de pribegie ai lui Nicoară n-au răspuns negreanului după inima sa. Poate erau trudiţi de drum.

Căpitan Cozmuţă s-a întors cu vioiciune spre Potcoavă:

— Am a cere iertare, a zis el, că la popasul cel din urmă din ţară nu te putem găzdui pe măria ta după cuviinţă.

Potcoavă a ridicat din umeri.

— La Lipsa nu se găsesc decât câteva colibe sărace de pescari.

— Prietine, a răspuns Nicoară. ştii că oşteanului nu-i trebuiesc palate. Viaţa lui e sub vânt şi sub furtună. Iar aici, oricât de umilit mi-a fi masul şi oricât de sărac, îl plătesc scump. Îmi rămâne zălog sufletul.

Cozmuţă a tresărit. Deci Domnul său nu se veseleşte de plecare. Aşa suntem noi toţi moldovenii; ne place când ne ducem, dar mai bucuroşi suntem când ne întoarcem. Nicoară va veni iar la ai săi.

— Toţi aceşti răzăşi care sunt lângă măria ta, a răspuns căpitanul Cozmuţă acelui suflet, te aşteptăm. Şi să vii sănătos.

Atuncea s-a adăogat la închinarea căpitanului Negrea şi glasul blând al lui moş Mitrea de la Lăcusteni.

— Măria ta, întoarce-te, ca să ne izbăveşti de haraciul ismailitenilor, de prădăciunile dăbilarilor Domniei, de pojarurile nohailor; ca să putem trăi în tihnă zilele ce le petrecem în astă lume.

În toate satele şi în toate popasurile numai de asta grăiesc răzăşii noştri, a urmat moşul lăcustean. Măria sa Petru-Vodă

nu e al nostru. E al turcilor şi al boierilor. Turcii, boierii şi Vodă belesc ţara ca ciobanii oaia când o jertfesc pentru cină. Nu ne trebuie voievod vrăjmaş; ne trebuie voievod al nostru, cum a fost măria sa Ion.

Ascultând acel glas al norodului, Nicoară zâmbea cu ochii duşi în nălucirea vieţii lui.

Dar bucurie adevărată, cugeta în sine negreanul, are acest frate mezin Alexandru, când aude că s-or întoarce, el şi bădiţa său, în ţara Moldovei. Bucuria lui e de sânge şi foc. Acest Alexandru e faptă năvalnică. Va fi fost cândva ca el şi hatmanul Nicoară; dar acum la Nicoară gândirea înlătură necumpătarea şi se adânceşte într-o jertfă voită, în el hotărârea statornică roade ca viermele rumeneala mărului. Sufere că-i pribegit de ţară, că se va duce tot pribeag în ţara prietinilor lui, sufere că nu ştie care-i taina zilei de mâni, care-i va fi ceasul întoarcerii şi în ce chip va dobândi izbânda. La oameni ca el viaţa-i luminată de hotărârea cea neşovăitoare, dar zilele-s umbrite de truda gândurilor.

Agerimea negreanului pătrundea şi mai adânc în acel suflet tulburat. Acest bărbat domnesc a lepădat de la sine bucuriile trecătoare şi-n el stă mai presus de toate lumina cea fără de amurg a unei iubiri către cei pe care răposatul Vodă Ion i-a numit „sarea pământului”. În acea clipă căpitanul Cozmuţă a întâlnit ochii diacului şi şi-a adus aminte de vorbele schimbate cu el la un popas. Şi-a strunit calul şi a rămas puţintel mai în urmă, lângă acel om cu privirea înţeleaptă, care-şi avea locul de naştere sub întorsura Buzăului şi acum era călător în locuri depărtate, la neamuri străine. De la diac înţelesese cheia vieţii lui Nicoară şi i se muia inima de milă aducându-şi aminte de felul cum rostise diacul Radu vorba „jertfă”, privind şi el cum priveşte acum măria sa spre viitorul ce ne rămâne pururi ascuns.

După ce căpitanul Cozmuţă şi Radu diacul şi-au spus unul altuia câteva vorbe de prietinie, au băgat de samă că

uncheşul Petrea se întoarce în şa şi priveşte posomorit spre alai, cuprinzându-i şi pe dânşii în privirea-i grea.

— Mă mir de acest bătrân oştean, a zis negreanul; încă nu l-am văzut luminându-se. Rămâne hojma nouros. Aţi avut dreptate, diece Radule, când l-aţi poreclit… zimbrul cel vechi.

— Căci, a răspuns diacul, ca şi acea fiară înfricoşată, bătrânul înfăţişează puterea acestui pământ; ca şi acea fiară are multă virtute şi mai puţină înţelegere. Însă viaţa lui atârnă de viaţa fiului său, aş putea zice. El i-a pus în mână sabie şi l-a aşezat în şa. Şi are pentru el atâta dragoste încât, dacă s-ar prăpădi Nicoară, ar cădea fulgerat şi el în aceeaşi clipă.

Au coborât în albia Nistrului la colibele de nuiele şi lut, acoperite cu şovar ale pescarilor. Năvoadele şi oriile erau întinse în vânt, de pari strâmbi de salcie, ca să se usuce. Ciobăcile şi luntrile erau pironite la ţărmul cu apă lină. Dincolo se vedeau scruntare între sălcii bătrâne şi-un drumeag ce suia din râpa râului la malul înalt. Luciul lin trecea ca o oglindă întinsă răsfrângând nouri de scamă din înălţime. Era o zi tihnită şi leneşă de sărbătoare; sălbătăciuni aripate zburau puţine şi cu grabă prin văzduh.

Cei paisprezece pescari aprinseseră un foc mare în cinstea hatmanului, după vestirea ce le făcuse căpitanul negrean. Două căldări de aramă fierbeau sub crăcani. Trei dintre stăpânii locului se năcăjeau, după ce-l trăseseră la mal dintr-un zăton, c-un somn pe care-l avuseseră priponit acolo. Doi îl prinseseră cu cangea bahorului stăpânindu-l, şi al treilea îl ucidea cu timleacul – buzdugan al pescarilor împotriva acelui peşte uriaş. Căci era un bătrân din bulboanele afunde, trăgând la cântar cât un bivol.

După ce pescarii au întâmpinat pe măria sa cu căciulile la genunchi şi cu pletele în ochi, alaiul s-a împrăştiat în lunci, rânduind hrana cailor şi căutând, cu tarniţile în braţe, loc de odihnă.

Oştenii lui Nicoară au alcătuit pentru mai-marele lor o măsuţă pe picioare strâmbe, bătute chiar atunci în pământul năsipos, ş-o laviţă. Alăturea, vatamanul pescarilor a aşezat un polog de sită închis de toate părţile, pentru odihnă şi pază împotriva ţânţarilor.

— Alţii or aprinde focuri şi s-or apăra stând în fum, a dat lămurire acel vataman, râzând. Noi îl apărăm pe hatman cât putem în sara asta; alţii l-or apăra în alte seri, nu numai de ţânţari ci şi de tăuni.

— Bine faci şi bine spui, moş Barnea, a încuviinţat căpitanul negrean.

— Apoi iaca-i bun, a zis căpitenia pescarilor şi s-a dus.

Dar după ce-a ajuns mai încolo, s-a întors scărpinându-se la ureche.

— Nu ştiu cum om face cu cina, s-a mirat el ca şi cum abia atunci se gândea la asemenea treabă; căci noi n-avem atâtea talgere şi atâtea linguri.

— S-a vedea, moş Barnea. Ştii dumneata că răzăşul, când purcede la drum, nu uită să-şi ieie lingură şi scafă. Cuţit are. Sare are…

— Apoi mai cu samă dacă au sare, eu oi fi fără nici o grijă şi iaca-i bine cum spui, căpitane Cozmuţă. Dar aş mai spune ceva şi mă sfiesc.

— De cine?

— Apoi nu de măria sa, că l-am cântărit eu, şi-l văd cine-i după ochi; dar este acolo un oştean vechi care m-a povăţuit să nu-l tulbur pe măria sa şi să-mi văd de alte treburi. Dar dacă n-oi grăi cu măria sa hatmanul Nicoară acuma, când îl am la îndămână, atuncea când să grăiesc? Că hatman Nicoară se duce, şi noi rămânem, fără măcar o mângâiere a răspunsului său.

Nicoară a zâmbit ridicând fruntea de la masă;

— Vină aici, moş Barnea, şi spune ce te doare.

— Apoi de mine ca de mine, mărite hatmane, că mie mi s-a bătucit pielea de câte m-au ars şi m-au împuns; dar ce-or face feciorii şi ginerii aceştia ai noştri… Că se împuţinează,

tot se împuţinează negoţurile şi câştigurile. În vremea mea, în tinereţă, drumurile erau purtate şi somnii de Nistru, ca acesta pe care-l închinăm măriei tale, aveau preţ. Dar acuma – de ce s-au închis căile, şi la deal, şi la vale, şi de la Ieşi, nu m-ajunge mintea.

— Ba ştii dumneata de ce, a zâmbit negreanul.

— De unde să ştiu eu, căpitane? că-s un chiag bătrân de ani optzeci şi opt. În vremea tinereţii mele nu erau turci la Hotin, nici tătari la Căuşeni.

— Vezi că ştii, moş Barnea? Mai sunt şi altele pe care hatmanul le cunoaşte. Va veni vremea când se va limpezi zarea de către ismailiteni.

— Stau ca o negreaţă, căpitane. Ne înăbuşă de ne stupim sufletul!

Potcoavă a zâmbit cu bunătate:

— Iaca, moşule, oi da poruncă vistierului meu Radu să-ţi sloboadă doi taleri pentru somnul ce-mi închini.

— Ba nu, slăvite hatmane, s-a îndreptat din şale moş Barnea, acel somn e din dragostea noastră pentru măria ta. Dacă-i cu bani, dragostea noastră nu mai este dragoste.

— Moşule, fii cuminte, s-a posomorit uncheşul Petrea asupra vatamanului. Doi zgripţori e preţ bun pe patru boi.

— D-apoi ştim noi preţurile, n-ai grijă, oştene, dar dragostea noastră pentru hatman să ştii dumneata că preţuieşte mai mult decât patru sute şi patru mii de boi. Şi nici nu-i de vânzare. dacă vrei să ştii dumneata, oştene.

— Moşule, mă dau bătut, a zis uncheşul Petrea strângând la sine trupul slăbănog al pescarului celui vechi.

Încă era soarele în putere fulgerând pe luciul Nistrului, când la Potcoavă s-au înfăţişat vatamanul lăcustean Agapie şi moş Mitrea.

— Slăvite, s-a închinat Agapie, am venit să-mi înoiesc cuvântul şi să dobândesc încuviinţarea deplină a măriei tale. Iată, ceasul trecerii dincolo se apropie. Într-acolo râvnesc şi eu. După ce-or cădea aceste frunze, m-oi pregăti; şi când primăvara a sufla bruma din fereastră şi s-or

descleşta din îngheţ apele, numai ce-ai să ne vezi pe toţi acei care ne-am înţeles şi ne-am însoţit ca să venim la măria ta.

— Cuvântul nostru rămâne cuvânt, Agapie, i-a răspuns Nicoară. Diacul are poruncă de la mine să te scrie în catastiful oştenilor mei.

Potcoavă s-a întors apoi către bătrân:

— Am a te ruga ceva, moş Mitrea, înainte de trecerea mea peste Nistru. Întoarce-ţi către mine urechea cea bună şi ascultă. Şezi colea.

— Stau bine în picioare înaintea Domnului meu, ca să-i ascult porunca, a răspuns bătrânul.

— Şezi colea; nu-ţi vorbeşte Domnul tău, ci un frate; şi nu-ţi dă poruncă, ci îţi face o rugăminte.

A voit aşa întâmplarea, să fac fără voie un popas la apa Moldovei. Am cunoscut acolo oameni care mi-au fost cu priinţă şi mi s-a uşurat durerea sufletului. Vreau să trimet carte mazâlului unde am găzduit, la Dăvideni, şi presviterei Olimbiada Filipeanca. În toamna asta, or în iarna ce vine, treceţi pe-acolo, dumneata ori Agapie,. şi poate îmi aduceţi veşti de la dânşii.

Cei doi răzăşi lăcusteni s-au închinat.

— Cu dragă inimă vom împlini porunca măriei tale, a răspuns moş Mitrea.

Potcoavă a cerut diacului Radu pană şi cerneală şi pe-o hârtie de coloarea fildeşului a început a scrie vorbe bune pentru prietinii săi.

Lixandru mezinul fusese de faţă la vorbele ce se rostiseră intre bădiţa său şi răzăşii de la Lăcusteni. Totuşi, când Nicoară s-a oprit un răstimp, fugind cu gândul la locuri depărtate şi întâmplări rămase în urmă. el a îndrăznit să se aşeze alături şi să întrebe, c-o tulburare pe care nu şi-o putea stăpâni:

— Ce fel de carte scrii, bădiţă?

— Scriu, Alexandre, presviterei Olimbiada, care mi-a fost ca a doua mamă. De ce mă întrebi?

— Aşa. Voiam să ştiu.

— Scriu şi mazâlului Andrei ca să aflu ce mai face acel bărbat minunat de care mi-a vorbit diacul şi mi-a plăcut mie cu deosebire. Dacă nu mă înşel, îl chiamă Ghiţă Botgros.

Nicoară a ridicat fruntea de pe cartea începută, socotind că poate zâmbi mezinului său de gluma ce făcea; dar ochii lui Alexandru erau fulgeraţi de o rătăcire care îl îndepărta de tot ce era în juru-i.

— Mi-i milă de tine, Alexandre… a şoptit Nicoară. Mezinul a râs cu stânjenire către bădiţa său. Apoi privirea i-a ieşit din ceaţa.

— Nu ştiu ce am, bădiţă. Sunt bolnav.

— Primăverile se veştezesc, a răspuns blând Nicoară, vremea tămăduieşte.

Mezinul a clătinat din cap, împotrivindu-se. A rămas în locul său întorcând privirile şi cetind cu luare-aminte vicleană, peste umărul lui Nicoară, vorbele pe care acesta le înşira pe hârtie.

„. Şi am dori să aflăm veşti bune despre nepoata Ilinca…”

După freamătul de la vremea înserării şi a cinei, otacul pescarilor de la Lipsa s-a alinat şi noaptea s-a boltit înaltă până la stele.

Oamenii s-au odihnit un răstimp; apoi, când a cântat la miezul nopţii un cucoş la o căruţă, s-au trezit. Zările se rumeneau. Totuşi mai aveau vreme de-o toană de somn.

Luna a răsărit pe-o zare pustie în fundul depărtărilor de peste Nistru, strecurându-şi lucirea prin sita pologului sub care sta Nicoară pe spate, cu ochii deschişi.

Un călăreţ harnic venea ca în zbor de la Moldova c-o veste. Şi el, Nicoară, se afla în locul de unde răsărise acuma luna, deasupra volburilor Dniprului, lingă o pădurice de stejari şi frasini, într-o curte împrejmuită cu parcane, şi-n casa cea mai mare din acea curte. Acolo-i aşezarea lui, nu departe de cuibarele unor vulturi pleşuvi din râpa fluviului. Casa a clădit-o uncheşul Petrea, pe când el Nicoară era încă tinerel. Acolo au trăit el şi uncheşul Petrea; după aceea a

venit la ei Alexandru. Şi le poartă gospodăria două schivnice văduve, Mitrodora Ivanovna şi Nimfodora lui Ţâbuleac, care, după ce şi-au bocit bărbaţii de-al doilea şi de-al treilea, s-au astâmpărat pe lângă oşteanul cel vechi, subt aripa şi subt ascultarea lui.

Acolo s-a odihnit şi Nicoară ani şi ani, după războaiele ce-a purtat şi după isprăvile ce-a săvârşit. Oricât umbla în cele patru zări, cu bucuria biruinţii sau întristarea înfrângerii, se întorcea la urma urmei tot la Zid Negru, în Zaporojă.

Avea într-un sipet ferecat cărţile lui din vremea cât stătuse ucenic la Bar. Şi-n lenea iernii, când suna vântul ţiuind în cercevele şi focul duduia în soba înaltă, scotea acele încântări ale prunciei şi se desfăta ori de versurile vechilor poeţi latini şi greci, ori de istorisiri ale timpurilor trecute.

La casa de la Zid Negru din Zaporojă, a rămas deschisă pe masă, lângă fereastra ce da spre râpă, minunata povestire Teaghene şi Haricleea a lui Heliodor de la Emesia, pe care a început a o ceti a doua oară.

Era o dobândă de război, când, fiind ales hatman întăia oară, a dus pe războinicii de la Praguri într-o petrecere.

Şi pe ţărmul dobrogean, la grădinile povârnite deasupra Dunării, în ruinile cetăţii Prislav, s-a aflat o comoară cu bani de aur şi, împreună cu aurul, cele zece părţi scrise de mână ale povestirii lui Heliodor.

Într-acolo se duce călăreţul cel harnic de la Moldova. Şi hatmanul Nicoară veghează cu tâmpla sprijinită în palmă deasupra foilor. Iar răvaşul pe care-l aduce acel călăreţ e scris în limba poveştii celei vechi.

* *

Capitolul 22

Domnia sa Roman Barbă-Roşă.

În dimineaţa acelei duminici era adunare în Movilău, la casa obştească a târgului, şi juzii fuseseră chemaţi să judece pâra pe care o ridicaseră cu mare zvoană drept-credincioşii Uspeniei împotriva lui Roman Barbă-Roşă. Străjile apucaseră intrările uliţelor care dădeau în piaţa

bisericii, ca să oprească prea mare îmbulzeală şi să înfrâneze neorânduiala prostimii. De şi bărzile cu coadă lungă ale acelor străjeri erau ruginite, totuşi stăpânirea avea încredere în ele. De altminteri pan Tadeus, jăluitorul norodului, dăduse încredinţare că oamenii săi nu caută tumult ci dreptate de la prea măritul şoltuz şi prea cinstiţii pârgari. În adunarea judecăţii îşi purtau cu fală semnele trufiei lor cei câţiva şleahtici, domni peste pământuri şi sate. Dar deasemeni nu se lăsau mai prejos starostii braslelor în care poporul avea mai multă încredere, mai ales după ce-i vedea purtând cuşmă şi şubă de pielcele de jderi şi lanţug de argint.

Se afla tot soborul împrejurul mesei cele mari, acoperită cu postav roş. La cele trei uşi vegheau oşteni bătrâni cu săbii. Pan Roman Barbă-Roşă, mai la o parte într-un jâlţ, aştepta fără sfială judeţul, având încredinţare că altele sunt hotărârile ce se dau împotriva mişeilor, şi altele cele care privesc obrazurile subţiri ale acestui târg de margine, în care fusese osândit de soartă a-şi petrece şi el viaţa.

La vârsta de cincizeci de ani, bine hrănit şi cu foalele rotunzite, plăcut tovarăş la petrecere, sabie încă tare, se socotea vrednic a înfrunta obrăznicia unui zaraf venetic.

După ce trăiesc de pe spinarea noastră, împrumutându-ne pe cei care avem nevoie şi luându-ne nişte carnete ruşinoase, apoi aceşti străini nici n-au măcar cuviinţa s-aştepte să strângem pânile, să batem ştiubeiele, să se întoarcă de la Danţig oamenii de credinţă care au dus acolo tamazlâcurile noastre de boi graşi.

Cutezarea lor merge atâta de departe încât, după cum se vede, înfruntă până şi pe Dumnezeu. În vremurile bune, căruia dintre aceşti oameni de nimic i-ar fi trecut prin minte să alcătuiască asemenea zapis, întărit cu pecetea magistratului, punând asemenea chezăşie, ca poprirea unei sfinte biserici. Iată, le trece prin minte asta şi nu se sfiesc, ştiind prea bine că enoriaşii sar la nevoie ca să desrobească lăcaşul dumnezeiesc.

Dar ce ziceţi domniile voastre de un păzitor al legii care pune pecetea pe un asemenea zapis? Acela şi nu noi să fie adus la judecată; şi osândit să plătească el, nu noi.

N-ar fi de mirare să se ceară domniei sale şoltuzului asemenea chezăşie pentru o sută de zloţi şi să se poprească palatul târgului Movilău. Nu-i vorbă, casa târgului nu-i rulat, ci o vechitură de pe vremea lui Cazimir-Crai, cu acoperişul stricat şi pălimarele dărâmate; dar se chiamă că-i casa târgului.

N-ar fi de mirare deasemenea, când om avea o nevoie şi le-om cere împrumut, aceşti papistaşi mai răi decât păgânii să ne ceară o mână. ori un picior, să ni le taie dacă nu plătim capetele şi dobânzile ia sorocul hotărât.

„Ce vremuri de decădere!” cugeta în sine dumnealui, pârâtul Roman Barbă-Roşă, răsfrângându-şi cu greaţă buzele şt stupind într-o parte.

A intrat la scaunul judecăţii puţină lume, destulă ca să fie înghesuială. Nişte babe, care s-au întors de la biserica Uspeniei spăriate şi au intrat aici ca să fie faţă la o judecată ce nu s-a mai pomenit de când lumea şi pământul; nişte neguţători de băcălii, care s-au îngrăşat stând degeaba lingă rafturi mai mult goale; câteva moaşe care îşi adunau sămânţă de vorbă şi poveşti pentru lehuzele lor; mulţi meşteri nevolnici, care nici măcar nu se mirau de o faptă ca aceea pe care o săvârşise acel semeţ nepot de cneaz Barbă-Roşă; şi vreo douăzeci de haholi, ţărani trimeşi de pan Tadeus, cu părul pieptănat, cojoacele curate şi ciubotele unse cu dohot, care se uitau liniştiţi şi nepăsători la toţi acei târgoveţi, unii prea slăbănogi, alţii prea umflaţi în pieile lor.

Când scaunul de judecată s-a adunat în păr şi barbă, a intrat şi pan Tadeus Kopiţki, bărbierit şi ras proaspăt la tâmple, cu cizme şi nădragi căzăceşti, cum îi plăcea domniei sale să iasă în lume. S-a închinat cinstitului scaun de judecată şi a zâmbit de departe prietinului său, pârâtul Barbă-Roşă.

— Slăvite şi cinstite scaun, a început el a cuvânta, măriile voastre drepţilor judecători!

Toată lumea de faţă a ridicat nasurile şi şi-a ascuţit urechile.

Pan Tadeus avea mare faimă de cuvântăreţ şi-i ieşise la Movilău poreclă: Zlataust – adică gură de aur.

— N-am să lungesc vorba, a urmat domnia sa Zlataust; toţi suntem grăbiţi, de şi n-avem ce face acasă într-o zi de sfântă duminică. Unii dintre fiii Uspeniei ne-am duce la sfântă leturghie, dar se cunoaşte că, între noi şi lăcaşul Domnului Dumnezeului nostru, un oarecare Costa Luli, pripăşit în târgul nostru, a pus rohatcă şi a plecat cumpăna, închizând drumul.

— Ruşine într-o ţară creştinească! a zis cu voce groasă unul dintre haholii de faţă.

— Într-adevăr, vrednice gospodar, ruşine! Dar am să-ţi dovedesc numaidecât, şi măriile lor judeţii vor binevoi să asculte, că ruşinea asta nu-i atât a zarafului venetic Costa Luli, care crede şi el în Hristos.

— Ba mai degrabă în Satana! a mormăit haholul cel îndrăzneţ.

— Ba nu, vrednice gospodar – În Hristos. De şi s-ar putea spune că în zilele noastre unii dintre oameni îşi schimbă cu uşurinţă Dumnezeul, şi nu fac deosebire între izbăvitorul Hristos şi sfântul zlot.

Privirile j uzilor s-au luminat de zâmbete.

— Ruşinea asta nu-i a zarafului Costa Luli; ruşinea asta, măriţilor domni şi fraţilor, e a noastră a tuturor, şi mari şi mici. Ruşinea-i şi a părinţilor noştri şi a bunicilor noştri. Căci întâi bunicii şi părinţii noştri au lăsat să li se lenevească săbiile şi n-au dat îndărăt de la hotarele creştinătăţii pe ismailiteni; iar ruşinea noastră e că şi noi facem ca şi părinţii şi bunicii noştri, lăsându-ne călcaţi în picioare de necredincioşi. Iată Valahia, iată Moldova, iată Ardealul şi Ţara Ungurească stropşite nu cu mulţi ani în urmă de călărimile lui Soliman-Sultan; iată Crâmul şi

Bugeacul în coasta noastră; iată raia la Tighina şi la Hotin; iată cetăţile mării în mânile ismailitenilor; iată marea închisă pentru negoţul nostru şi al împărăţiei nemţeşti şi al genovezilor, iată căile oprite de la miazănoapte la miazăzi şi de la apus la răsărit. Întrebaţi pe bacali dacă mai vând lămâi şi pomeranţuri, naramze şi ananasuri, dacă mai au piper şi scorţişoară şi sare; întrebaţi pe cârciumari dacă mai pot aduce vin de la Moldova; nu ne mai vin de acolo sloiuri de ceară, nici brânză în burduf ori păpuşi afumate; să întrebe doamnele tinere de unde să ieie mătăsuri şi mărgăritare, şi chiar de-ar găsi, cu ce să le cumpere? Căci negoţurile au stătut, câştigurile s-au stâns; târgul nostru şi-a împuţinat cetăţenii. Unii s-au întors la sapă; alţii au fugit la Liov, dar şi acolo au găsit aceeaşi stare de lucruri.

Cine se ridică împotriva celor care ne strâng de gât? Măriţilor domni, n-am să vă spun un lucru pe care nu-l ştiţi. S-au ridicat voievozi viteji care s-au ostenit cu săbiile; au îngenunchiat unii, s-au sculat alţii; şi până în zilele noastre stau cu sabia în mână.

— Ion-Vodă de la Moldova… a mormăit haholul cel îndrăzneţ.

— Întocmai precum spui domnia ta, vrednice gospodar, Ion-Vodă care a pierit luptând pentru seminţia creştinească. Şi, ca Ion-Vodă, căzăcimea noastră de la Praguri păzeşte slobozenia acestui pământ şi ţine strajă cătră unghiul mării şi Dunăre. În pământul slobod al zaporojeni-lor noştri se strâng săbiile tari ale fraţilor creştini. De aceea acolo stă luptător fără trudă Ion Nicoară Potcoavă hatman, şi alţii.

Cine n-a auzit de acest războinic? Şi unde n-a pătruns faima lui? Încă din tinereţă şi-a pus capul pentru fraţii săi, pentru noi toţi; şi, socot că aţi aflat, în această sfântă duminică, înaintea amiezii, dumnealui hatmanul Potcoavă aşteaptă dincolo de Lipsa să treacă Nistrul la noi la Movilău. Domnia sa hatmanul a avut socotelile sale când a intrat în Moldova, fiind moşnean în acea ţară, dar iese din ţara părinţilor săi din pricina neprietinilor. Fiind şi frate al lui

Ion-Vodă, Domnia de astăzi a Moldovei se teme de el şi aţâţă pe turci împotriva lui. Căci Moldova, altădată slobodă, acuma stă sub spaima ismailitenilor şi a ceambulurilor din Bugeac. Şi nu m-aş mira să aflu că şi castelanii din acest olat al nostru s-ar îndupleca să asculte ameninţările slujitorilor Porţii şi să se poarte fără prietinie cu hatmanul.

— Asta ar fi cu neputinţă, pan Tadeus, a dat răspuns cel mai bătrân dintre judecători.

— Cred şi mă bucur, a urmat fostul căpitan de oaste Zlataust. Prietinul nostru hatmanul Potcoavă ştie cum şi pentru ce stăm noi la acest scaun de judecată şi aşteaptă să isprăvim ca să vie să se închine măritului sfat orăşenesc. Hatmanul trece prin zaporojă, unde îşi are aşezarea. Şi aflând pâra împotriva prietinului nostru Roman Barbă-Roşă s-a mâhnit foarte, socotind greutăţile timpului şi scăderea vieţii de care cu durere v-am vorbit. Şi mi-a trimes douăzeci şi cinci de taleri, ca să deschidem intrarea sfântului lăcaş; ş-un taler dobândă lui Luli, ca să trăiască şi el după ocrotirea ce o are de la sfântul zlot. Şi vă roagă şi el, ca şi mine, să sloboziţi pe cel fără vină. Dacă am iertat pe părinţii noştri, apoi pe prietinul meu Barbă-Roşă să-l iertăm cu atât mai vârtos!

Atunci la această încheiere plină de patos, când se înturnau către retor ochii în lacrimi ai multora dintre cei de faţă, şi-au înălţat în sus braţele doi ascultători, cerând cuvântul nu odată, ci unul întâi, şi îndată după el, al doilea.

Cel dintâi era un bărbat cărunt şi subţirel, uscat şi ofilit, îmbrăcat în catifea neagră după rânduială veneţiană, cu pantofi cu cătărămi de argint şi colţuni până la genunchi. Al doilea, înfruntându-l oarecum, era însuşi pârâtul, dumnealui Roman Barbă-Roşă, înălţat întru toată măreţia făpturii sale, cu straiul albastru cu ceaprazuri negre atârnat numai pe-un umăr. Părea că aruncă fulgere din ochi către bărbatul cel cărunt şi subţirel; dar veneţianul nu-l privea, ci sta cuviincios, făcând faţă slăvitului scaun de judecată.

— Care-i dorinţa domniei tale, signor Luli? a întrebat cel mai bătrân dintre judecători.

— Mă închin onoratului scaun şi cer cuvântul

— Curtea de judecată vă dă cuvântul.

— Am ascultat cu plăcere, onorat scaun, vorbirea cunoscutului şi iubitului nostru Tadeus Kopiţki, şi mă bucur că hatmanul se milostiveşte către enoriaşii Uspeniei, dar n-aş vrea să se creadă nici o clipă că nu cinstesc credinţa şi pe Hristos Domnul nostru. Legile ţării ne îngăduie măsura pe care am luat-o fără ca cineva să aibă dreptul a ne socoti mai răi decât păgânii.

— Ba are dreptul! a strigat cu voce naltă domnia sa pârâtul.

— Deocamdată rândul la vorbire îl am eu, a rostit uscat veneţianul, fără a privi la pârât.

A urmat o clipă de tăcere, şi judele cel bătrân, rotunzindu-şi mişcarea braţului, a îndemnat pe signor Costa Luli să-şi urmeze vorbirea.

— Sinetul meu, a întrebat zaraful înălţându-şi sprâncenele, trebuie ori nu respectat?

— Credem că da, a murmurat meşterul Tadeus; iar după primirea de către domnia ta a datoriei, acel sinet nu mai este, şi să nu mai vorbim de el ca să nu înveninăm dezbaterile.

— Am ceva de spus împotrivă, a răspuns Costa Luli, stând c-o jumătate a fiinţii sale întors spre scaunul de judecată şi cu cealaltă jumătate către retor. Timpurile sunt aspre şi grele, cum bine s-a spus. Afacerile se află în scădere; e adevărat şi asta. Tocmai în asemenea nevoie nu se cade ca banul să nu-şi primească dobânda cuvenită. Cunoscutul şi prea iubitul nostru Tadeus pare nedumerit. Am a-i spune că suma ce mi se cuvine, adăogind la dobândă întârzierea, se ridică la douăzeci şi şase de taleri şi un sfert.

— Acel taler şi un sfert te-ar face oare să nu primeşti ceea ce hatmanul binevoieşte a da? a întrebat retorul cu o dulceaţă ciudată în glas.

— Ba nu; dar vreau să se ştie.

— Adaosul, a suspinat pârâtul din cealaltă parte a sălii, ţi l-aş împlini eu pe spate. Onorate scaun, cer şi eu cuvântul, a urmat cu glas solemn Roman Barbă-Roşă. Eu nu pot primi suma ce hatmanul binevoieşte a depune pentru sfânta Uspenie, decât cu condiţia să mă desrobesc cât de degrabă faţă de domnia sa. Îndată ce ne intră banii din vânzările pânii şi mascurilor şi din dăjdiile mişeilor, eu depun la picioarele hatmanului împrumutul ce binevoieşte a-mi face. Mă va îngădui până atunci; iar astăzi socot că mi-ar putea fi recunoscător pentru că-i dau prilej să săvârşească o faptă nobilă. Rămâne între mine şi Costa Luli un rest pe care i-l voi servi în una din aceste zile.

— Mă mulţămesc cu ce binevoieşte a da hatmanul, s-a închinat cu demnitate zaraful veneţian şi, scoţând sinetul, a făcut doi paşi punându-l pe masa judeţului.

Meşterul Tadeus a tras punga şi a numărat, frunte lângă frunte, zarafului, douăzeci şi şase de taleri. A primit sinetul şi l-a rupt în două, în patru şi în opt; iar sala s-a bucurat cu mare glas, tălăzuindu-se în jurul său.

— Onoraţi cetăţeni ai Movilăului, a zis judele cel bătrân ridicându-se în picioare – şi îndată s-a făcut linişte deplină şi judele a sunat clopotul de pe postavul roş al mesei; onoraţilor domni şi doamne, să mergem întru întâmpinarea hatmanului nostru prea iubit. Să-l primim, să-i mulţămim, să-i urăm izbândă împotriva necredincioşilor.

Ascultătorii au răspuns cu mare dragoste la această chemare; s-au grăbit chiar să iasă ei mai întăi, înaintea înaltului şoltuz şi a cinstiţilor pârgari. Haholii au bocănit cu ciubotele lor prin pălimarul ruinat de afară şi nu s-au sfiit să mormăiască la urechea lui pan Roman Barbă-Roşă nişte vorbe deşănţate despre dăjdiile mişeilor cu care vrea să-şi plătească datoria cătră sfântă Uspenie.

Astfel trecerea hatmanului Nicoară peste Nistru, în Ucraina, s-a făcut în vederea răzăşilor moldoveni înşiraţi la mal cu capetele descoperite şi-n hăulirile de bucurie ale

norodului care se strânsese în duminica aceea la târgul Movilăului. Luntraşii de la malul sting au venit să ia odgonul podului umblător, ducându-l şi legându-l la cea mai bătrână salcie din scruntarul de sub râpa Movilăului, iar moş Barnea şi doi feciori ai săi au încărcat pe podină căruţa de război a lui Ile şi caii. şi pe ceilalţi negustori care nu făcuseră bune treburi în ţara Moldovei, dar îşi păstraseră vieţile şi săbiile. Iar Nicoară îşi pusese surguci la cuşmă şi, înainte de a purcede podul cu scripţ în lungul odgonului, măria sa a făcut semn căpitanului negrean.

— Nu uita, Cozmuţă! i-a strigat el.

— Nu uit, măria ta, fii fără grijă, a răspuns de pe mal căpitanul negrean, scuturându-şi în sus căciula.

Tumultul de sus, de pe malul nalt, a contenit când, după ce-au trecut apa. Nicoară şi tovarăşii săi au suit călări pe drumul prăvălatic.

Pan Tadeus, în fruntea norodului, a strigat bun venit hatmanului, c-un glas înfricoşat, care a răsunat departe, până la celălalt mal, de unde răzăşii au răspuns chiuind prelung. După aceea pan Tadeus a venit cu braţele deschise către prietinul său. Nicoară a descălecat numaidecât şi s-a îmbrăţişat cu acel bărbat de credinţă. Cu moţul zbârlit şi tâmplele asudate, prietinul cel credincios a mai zvârlit asupra hatmanului, ca o ameninţare, binecuvântări şi saluturi, după care l-a călăuzit la măria sa şoltuzul şi la cinstiţii pârgari, ca s-audă şi de la domniile lor vorbe bune.

Această ţeremonie fiind isprăvită, a prins a se îmbulzi şi a hăuli norodul. Atunci Nicoară s-a înălţat iar în şa, descoperindu-se în priveliştea mulţimii şi ploconindu-se.

— Hatmane, a grăit moldoveneşte uncheşul Petrea, apropiindu-şi calul, acum trecerea mai departe rămâne pe sama mea. Prietinul nostru Tadeus ne-a pregătit oameni.

— Uncheşule, a râs Nicoară, îmi dau fiinţa mea în privegherea domniei tale.

Atunci uncheşul a ridicat în sus braţul drept şi, la acest semn de poruncă, s-au apropiat, strecurându-se prin

mulţime cu caii de căpăstru, haholii de la casa târgului, unde se ţinuse în acea dimineaţă scaun de judecată. Cum au împresurat pe hatman, s-au şi încălărat, lărgind cercul, şi au pornit în pas. Ostenii lui Potcoavă s-au adaos şi ei.

Înainte se aflau şoltuzul şi pârgarii, călări şi ei, cu slujitorii târgului. Mulţimea norodului a rămas îndărăt. Pan Kopiţki a ajuns din urmă pe dregători.

— Prea onoraţilor domni, le-a zis el, binevoiţi a vă opri aici la rohatca târgului; hatmanul îşi ia rămas bun de la domniile voastre.

— S-ar putea să ne părăsească aşa de curând? s-a mirat şoltuzul cel bătrân. Socoteam să-l avem pe domnia sa hatmanul oaspete al târgului; să i se înfăţişeze starostii breslelor ca unui luptător pentru dreptatea lor, şi să-i închine ospăţ de cinste.

— Hatmanul vrea să ajungă fără întârziere la Braţlau, cinstite şoltuze. E aşteptat acolo.

— Atuncea să-i mulţămim pentru desrobirea sfintei Uspenii. Slăvite hatmane, a cuvântat bătrânul ieşind înaintea lui Nicoară; târgul Movilăului s-a bucurat în dimineaţa asta cum nu se mai află de vestea ce ne-ai trimes şi de darul ce ai binevoit a ne face prin pan Tadeus.

Nicoară s-a închinat şi a tăcut, de şi domniile lor şoltuzul şi pârgarii aşteptau răspuns.

S-a amestecat Tadeus:

— Măriţii dregători vorbesc, slăvite hatmane. de stingerea datoriei lui pan Roman Barbă-Roşă cătră Costa Luli veneţianul, amanet fiind biserica Uspenia.

— A, da… a părut a-şi aduce aminte hatmanul.

— S-ar fi cuvenit să fie de faţă aicea şi pan Roman, a urmat dregătorul cel bătrân, ea să mulţămească şi el.

— Pentru cei douăzeci şi şase de zloţi şi stingerea sinetului, s-a grăbit să-l lămurească Kopiţki.

— Prietine Tadeus, a zâmbit hatmanul Nicoară, dacă nu mă înşel, te rugasem ca ceea ce face mâna dreaptă să nu ştie mâna mea stingă. Să lăsăm asta şi să-mi dea voie

onoraţii dregători ai târgului Movilău să-i salut şi să urez domniilor lor sănătate, neguţătorilor şi breslaşilor răbdare şi norodului nădejde.

— Vorbele acestea rămân între noi ca prorocirea unui înţelept… s-a ploconit şoltuzul.

Pan Tadeus s-a plecat şi el cu pieptul pe coama calului:

— Îl urmez pe slăvitul hatman Nicoară până la cel dintăi popas; după asta voi avea cinstea să mă întorc la domniile voastre, domnilor dregători.

Hatmanul şi pan Kopiţki s-au întors cu faţa spre calea Braţlaului şi straja i-a despărţit de domniile lor dregătorii târgului. Haholii îşi scoseseră din desage buzdugane scurte pe care le aninaseră la oblânc, şi cuţite lungi cu teacă le împodobeau chimirele; iar cojoacele le ţineau pe ei numai de fudulie, aninate pe umărul stâng. Uncheşul Petrea, cu ochii luminaţi, se simţea domn al acelei zile, aleasă întru toate şi despărţită de năcazuri trecute şi viitoare.

Începea să joace un vânt uşurel dinspre miazăzi de la mările calde, şi acest vânt cântă urechilor noastre ca de pe strune îngemănate, cu sonuri felurite.

Când au ieşit la câmpie, Nicoară a ascultat zvonul zărilor, a privit cu ochii pierduţi în depărtare năgara care-şi înflorea spicul de matasă albă, şi se simţea înfiorat de amintiri şi înviorat de nădejdi.

— Hatmane. i-a zis credinciosul pan Tadeus. abia aicea suntem singuri şi slobozi, ca aceşti vulturi ce lunecă pe unda văzduhului. Am băgat de samă că cinstiţii dregători de la Movilău au stat în loc o bucată de vreme, uitându-se după domnia ta; mai ales Zaveţki şoltuz bătrânul îmi închipui că nu-şi venea în fire din pricina vorbelor ce auzise. Niciodată nu s-a întâmplat la noi ca un hatman să închine o urare prostimii, aşa cum ai făcut domnia ta. A văzut şi pe ucrainienii noştri alcătuindu-ţi strajă, şi n-a uitat atâtea răzmeriţe şi tăieri pe care ţărănimea noastră le-a săvârşit împotriva şleahticilor. De aceea i-am spus că mă întorc: pentru ca să-i tălmăcesc blând acele vorbe proroace. Oricât

de împuţinată i-ar fi astăzi averea, pan Leon Zaveţki e omul şleahtei şi va să deie sama mai-marilor Republicii despre trecerea spre zaporojă a hatmanului Potcoavă şi despre vorbele ce a rostit acel hatman. Iar eu, ca urmaş al aceleiaşi tagme domneşti, l-oi încredinţa că nădejdea norodului stă în războiul vitejilor şi alungarea paginilor, şi nicidecum în răscoale şi neorânduieli.

— Zkitaust, n-ai să faci rău încredinţându-l de asta. Şi ai să-i spui adevăr, căci hatmanul Potcoavă nu vrea tumulturi şi răzvrătire.

— Nu vrea acuma.

— Nu vrea acuma, prietine Gură-de-aur; şi poate nu le va mai apuca pe cele care vor fi cândva. Nu se pot săvârşi dreptăţile odată, ci pe rând; întâi desrobirea de păgâni şi după aceea ieşirea de sub pumnul de fier al altora, tot aşa de răi ca şi păgânii.

— Poate chiar mai răi. hatmane!

— Poate ai dreptate. M-am gândit la asta în trecutele zile. cât am umblat prin ţara Moldovei.

— Aşa că, a urmat pan Tadeus Zlataust, trecând la alte gânduri ale sale, până la popas la Valea Verde eu ţi-oi da samă măriei tale de banii ce mi-ai încredinţat şi de felul cum i-am cheltuit. Nu te vei supăra de cei douăzeci şi şase de taleri. Împrumutaţi. Însă fără nădejde de a-i mai vedea vreodată, lui Roman Barbă-Roşă. prietinul meu.

— Nil m-oi supăra.

— Ştiu că te-ai fi supărat mai degrabă dacă s-ar fi arătat dinaintea măriei tale acest adevărat coborâtor al nobililor.

— Într-adevăr.

— Însă, în schimb, s-a înfăţişat la trecerea măriei tale Costa veneţianul.

— Nu l-am băgat de samă.

— S-a înfăţişat, dar s-a ferit să iasă la vedere, cunoscând din faimă că hatmanul Potcoavă are uneori mânii mai năprasnice decât ale tigrului.

— Câteodată. prietine Tadeus… Iar acel izvod lung pe care văd că-l desfaci ca să mi-l supui, mai lasă-l să aştepte; ori dă-l diacului meu Radu Suliţă, pe care, după ce ai să-l cunoşti, îl vei preţui după cuviinţă.

— Cunoaşte însă, hatmane, că ce mi-ai dat s-a împuţinat.

— La Braţlau voi ruga pe Iacob filosof să-ţi dea ce-ţi mai trebuie.

— Bine, măria ta.

Vântul sufla cântând, şi năgara înflorită strălucea ca argintul la soarele verii în singurătatea cuprinsului. Nicoară se gândea la cu totul altceva decât la afaceri şi zarafii.

* *

Capitolul 23

Cubi Lubiş filosof.

Demult, când el era Nicoriţă, Iacob era Cubi. Trăiau nu departe unul de altul. Nicoriţă în mahalaua armenilor, la margine, cătră piaţa cea mică, iar Cubi în mahalaua ovreilor, de partea cealaltă a pieţii celei mici.

Asta era la Liov, acum treizeci şi patru de ani.

În zilele domniei lui Petru Rareş, anul de la Hristos 1541, crai al Lehiei fiind Sigismund, căpitanul Petrea Gânj îl adusese pe Nicoriţă în casa lui Mati Harian şi-l lăsase acolo la învăţătură.

Fiind prea crud pentru ucenicia cărţii, copilul intrase deocamdată la ucenicia pieţii celei mici. Moş Mati îi zicea „meidan’. Acolo la meidan a cunoscut mulţi tovarăşi de joacă cu care a deprins lesne limba ţării, Intre acei mulţi şi-a ales un prietin care era cel mai ager la un joc ce se chiamă „ziminis”. C-un beţişor de un cot, alunga alt beţişor mai scurt, teşit la capete; îl pălea într-un corn, săltându-l de la pământ; nu-l lăsa să cadă şi-l repezea mai departe, cu beţişorul de un cot; alerga după el, îl purta, îl întorcea – şi totdeauna ieşea el biruitor. Caprele care păşteau printre ciulini se uitau totdeauna prietinos la Cubi, cu ochii lor galbeni, căci Cubi în fuga lui frântă nu le împungea cu băţul, nici le izbea cu piciorul.

— Dacă n-ar fi caprele, pruncii n-ar avea lapte; aşa spune tata… Îl învăţa Cubi pe Nicoriţă.

— Ba la noi la Moldova sunt capre mai mari care se chiamă vaci, a răspuns nepoţelul lui Mati neguţătorul.

Cubi a dat din cap:

— Se aude c-ar fi şi la noi capre de-acelea, la boieri bogaţi. Eu n-am văzut încă.

Acolo în piaţa mică a avut Cubi o întâmplare neplăcută. Pentru că iar câştigase la ziminis toţi bumbii, câţiva dintre băieţii de la armeni au sărit cu vorbe de ceartă şi ameninţări asupra lui, şi printre acele vorbe era una cu totul de mirare, privind o faptă cumplită a lui Cubi, cum că ar fi omorât şi răstignit pe Domnul Hristos.

— Eu? a zis Cubi venind repede la ei cu mâna pe inimă, să n-ajung acasă cu bine dacă ştiu de aşa ceva. Poate să-l fi omorât băieţii lui Moise Lupu care-s nişte golani vestiţi, dar eu – nici măcar nu-l cunosc pe acel domn de care vorbiţi voi.

Anii trec, anii zboară ca fulguirile stepei.

Nicoriţă a ajuns Nicoară şi Cubi a ajuns Iacob. Nicoară Litean a învăţat la o şcoală, Iacob Lubiş la altă şcoală. S-au mai văzut din când în când, pe urmă s-au despărţit.

Şi iată că, aflându-se la Praguri sub mina uncheşului Petrea, şi fiind primit în sici la învăţătura săbiei şi a călăriei, Nicoară l-a văzut iar pe prietinul lui din copilărie. L-a văzut într-o stare ca şi aceea de la meidan. Călăuzise la tabăra de la Peşte Mort şase căruţe cu şase buţi de hidromel şi aştepta să se descarce băutura, ca să se întoarcă cu cărăuşii haholi la Braţlau, la tatăl său, neguţătorul. Nicoară l-a cunoscut. A cunoscut şi Iacob pe Nicoară. Şi s-au bucurat numai o clipă; căci Simion Bugski, cazac cu faimă pentru isprăvile lui, nu numai la Peşte Mort ci şi în alte sici, s-a oprit şi s-a mirat de acea vedenie neplăcută a unui străin în tabăra oamenilor volnici. Simion Bugski gustase din hidromelul adus de Iacob. Simion Bugski încuviinţa ca să vie la oamenii săbiei hidromelul, dar fără obraz străin. A tras pe jumătate sabia din teacă.

— Ce-aştepţi aicea, molodeţ?
— Aştept să mă duc, a răspuns zâmbind cuviincios Iacob.
— Vrei să iei de la noi bani?
— Nu.
— Nici nu ţi se cuvine, ca unuia care ai omorât pe Domnul nostru.
Iacob ştia acuma de ce domn e vorba.
— Asta nu-i adevărat, a răspuns el zâmbind, totuşi înfricoşat de privirea cazacului.
— Dovedeşte că nu-i adevărat!
— Am martor de faţă pe pan Nicoară.
— Ce-mi aud urechile? s-a burzuluit Simion Bugski, lăsând să cadă sabia şi zbârlindu-şi mustaţa mare.
— E adevărat, sunt martor, a răspuns Nicoară; s-ar putea să fie vinovaţi golanii lui Moise Lupu de la Liov, dar prietinul meu Iacob nu.
S-a vestit pe urmă în toată tabăra că Simion Bugski a băut mied cu cei doi tineri şi a bătut cu dânşii palma.
Astăzi. Iacob Lubiş se află cu aşezarea la Braţlau, moştenind casa şi porecla tatălui său.
Iacob Lubiş filosof nu ia niciodată, ci dă numai, şi anume dă sfaturi, dă sare pentru reumatisme, ţintaură pentru frigurile de baltă, vinars de melisă pentru durere de măruntaie, vin de la Moldova, piper şi scorţişoară, şi multe altele. După ce dă cu voie bună, primeşte contravaloarea unor mărfuri aşa de rare şi roagă pe oameni să-şi aducă aminte de prietinia sa.
Iacob Lubiş filosof împrumută şi bani, dar aşa de rar şi atât de anevoie, încât s-ar putea spune că oamenii detreabă cu care are de-a face primesc de la el în dar ceea ce împrumută; şi dacă trece sorocul împrumutului, Iacob filosof tace, până ce omul cel detreabă vine cu grabă la el nechemat, îndată ce are putinţa să răspundă ceea ce datoreşte. Sunt şi oameni care uită facerea de bine; şi acei oameni, când vin a doua oară la Lubiş pentru aceeaşi i roabă, apoi bagă de samă că filosoful e tare de ureche şi nu

se pot înţelege cu el. menindu-l în gândul lor tartorului şi morţii prin ştreang.

Una din bucuriile pe care le primeşte Iacob Lubiş cu recunoştinţă de la Dumnezeu, e vederea hatmanului. Atunci iubita lui soţie Sara trebuie numaidecât să puie pe masă, la prânz ori cină, ştiucă umplută cu pasat, smochine şi miere. Hatmanului Nicoară nu-i place mâncarea asta dulce, iar Cubi mânâncă şi pentru prietinul său Nicoriţă. Hatmanului îi place vin aspru, lui Lubiş filosof – vin dulce. Fiecare bea şi partea celuilalt: Lubiş. de două ori mied, şi hatmanul, de două ori vin aspru de Pâhneşti. Pentru asemenea sărbătoare aduce prietinul Iacob vin tocmai de la ţinutul Faldului, din cealaltă parte de Prut. Iar smochinele le aduce de la Crâm. Pasat mai mascat şi mai gustos decât în ţinutul Braţlaului nu se face nicăieri în Lehia.

La sfârşitul acestor ospeţe, hatmanul îi spune filosofului no numele vechi Cubi, iar filosoful chiamă pe prietinul său. ca din depărtarea anilor, Nicoriţă.

Când au ajuns la asemenea stare, le mai place să sporovăiască despre împăraţi şi neamuri vechi şi chiar de încurcate treburi politiceşti ale timpului de faţă.

Când hatmanul a descălecat la Braţlau. dinaintea casei prietinului Iacob Lubiş filosof, amenințau nouri de ploaie care veneau învălmăşiţi din susul Bugului; şi din când în când sfântul Ilie, din căruţa lui de pe podul cerului,; lunga pe diavolul răutăţii cu varga de foc, ca să-l prăvale în pustie şi ploaia să tămâie curată pentru holdele oamenilor.

Nicoară aştepta ca oamenii săi şi haholii să-şi găsească gazdă la casele megieşe. Dar, de la o ferestruică din laturea de către uliţă a locuinţii lui Lubiş, a privit, prin perdeaua puţintel ferită, un ochi femeiesc. Îndată s-a simţit în ograda cu împrejmuire naltă, ca de cetate, mişcare şi zvon. S-au ridicat zăvoare grele şi canaturile porţii s-au tras înlăuntru. Lubiş, în fruntea câtorva dintre slujitorii lui, a păşit spre uliţă cu semne de mare bucurie şi s-a dus până la hatman, închinându-se adânc înaintea lui; cuprinzându-l după aceea

de umărul drept, şi-a rezemat de acel umăr fruntea; şi-a petrecut apoi mâna pe după mijlocul oaspetelui său iubit şi l-a dus cu sine în ogradă, între clauri mai mici, magazii şi şoproane. Doi dintre slujitorii lui Iacob au luat şi talul. Au venit după măria sa şi uncheşul, mezinul şi diacul Radu.

— Poftiţi, iubiţilor mei. zicea tuturor Lubiş. Mulţămesc Domnului că a pus amiaza când gătesc oamenii prânzarea. şi că domniile voastre aţi ales tocmai acum popas la mine.

S-a întors spre credincioşii lui şi i-a îndemna.! să-i aducă răspuns fără întârziere dacă oamenii hatmanului se află bine la megieşii uncie au fost primiţi, şi să nu le lipsească nimic; să li se ducă de la cuhnea sa mâncare şi de la cămările sale băutură.

A venit iar spre Nicoară şi i-a călăuzit, păzindu-l ca pe un vas scump, întăi în cerdac, după aceea în odaia unde, în dulapuri cu geam. Îşi avea sulurile scrise de buni caligrafi. A făcut loc oaspeţilor săi în jilţuri şi pe sofale şi domnia sa a ieşit puţine clipe ca să dea porunci pentru gătirea prânzului.

S-a întors frecându-şi mânile, apoi şi-a ridicat palmele la înălţimea umerilor:

— Îmi pare rău, a zis el, că la amiază n-avem mâncarea ce-i place hatmanului, ştiucă umplută, dar pe de altă parte îmi pare bine că se pregăteşte pe desară. Iar până ce s-or aşeza blidele şi tacâmurile, intraţi, vă rog, în aceste două cămări de alături, ca să lepădaţi de pe dumneavoastră colbul drumului şi să vă luminaţi ochii cu apă rece. Şi până ce vă întoarceţi, s-a aşeza pe masa asta vutcă de vişine şi vinars de melisă. Vutca e făcută în casă la mine: iar melisa am dobândit-o de la schitul Vovidenie, de la prietinul meu egumenul Victor, ş-am ţinut-o anume pentru oaspeţii ce binevoiesc a mă cerceta astăzi.

Iacob Lubiş filosof era un om destul de bine legat şi de înălţime mijlocie, cu obrazul alb puţin stropit de pistrui şi cu părul din cap şi de pe obraz roş ca blăniţa de vulpe tânără.

Iar ochii îi erau negri ca porumbrelele şi-i jucau sub streşina frunţii.

Iacob Lubiş n-avea înfăţişarea unui hasidim, cu toate acestea cunoscuţii săi puteau găsi cu el plăcere spirituală, întorsăturile lui de vorbire plăceau hatmanului; mai puţin lui Alexandru mezinul. Uncheşul le asculta ca pe nişte sunete deşarte. Diacul ca pe un cântec care îi odihnea fiinţa.

Aşa că după îndeletnicirea destul de harnică de la prânz, unde s-au aflat numai Iacob cu oaspeţii săi, adunarea din cămara unde intraseră la început s-a întemeiat iar şi hatmanul a vrut să cunoască veştile cele mai nouă pe care i le putea da Iacob.

Trecuse ploaia, conteniseră fulgerele, se înseninase afară: numai uncheşul a început a dormita de cum s-a aşezat în jilţ; ceilalţi se simţeau vioi, ca după trei cupe de vin bun.

— Ce ştiri de Ia Cracovia?

— De la Cracovia? s-a mirat Lubiş filosoful. Pot veni acum ştiri bune de Ia Cracovia? E o vreme când acolo şleahticii mari, după ce-au jucat danturi franţuzeşti, s-au lepădat de ele ş-au început a învăţa ceardaşuri ungurene.

— Să fie adevărat oare, prietine Lubiş, că s-au gândit unii dintre vultanii cei bătrâni să aducă rigă pe Ştefan Batori de la Ardeal?

— N-au pe altul, a râs filosoful. Tronul leşesc a fost părăsit de prinţul Enric al Franţei caro s-a dus să ieie slujbă mai bună în ţara lui. În locul răposatului său frate Carol. Cneazul Ştefan ar mai sui o treaptă venind în Lehia; dar la Ardeal e domn; pe când aici boierii vor fi întăi. şi riga al doilea.

— Adevărat. De câţiva ani s-au răsturnat rânduielile în Lehia şi s-a aşezat ca o stâncă peste norod legea şleahticilor. De aceea se înteţesc răzmeriţile, mai ales în Ucraina, şi taberile de la Dnipru sporesc.

— E primejdie, hatmane, să se înece Lehia în sânge. Să nădăjduim totuşi că asemenea primejdie va trece. Este

altceva şi mai rău. Că şleahticii vor danţa la Cracovia ca urşii, şi le vor bate din dairă turcii.

— N-as crede, Lubiş. Am aflat pe cale, de la Tadeus, că s-ar fi rostit vorba asta la Movilău şi şoltuzul a strigat că-i cu neputinţă.

— Nu-i de mirare că şoltuzul cel bătrân. pan Leon Zaveţki. a lepădat vorba asta cu greaţă de la sine, ca pe un guzgan mort; însă la Dumnezeu şi la boierii Ieşi toate sunt cu putinţă.

— Dar mândria lor neînduplecată şi vitejia lor pe care au dovedit-o în veac? Şi călăreţii lor îmbrăcaţi în fier? Au cucerit şi au stăpânit pământurile de la marea din miazănoapte până către Marea Neagră. Se vede că acestea sunt puteri slabe şi trecătoare, dacă poporul e asuprit şi nefericit.

Filosof a tăcut o clipă; şi-a plecat apoi fruntea.

— Hatmane, poate să fie oare un adevăr mai mare decât acel pe care l-ai rostit? Vai, am umblat şi eu destul cu treburile, mele în ţările supuse Lehiei şi cunosc ce e prigoana nemilostivilor. Da! unii din neamul meu au plătit cu sânge greşala domnilor; căci norodul e ca o stihie groaznică ce sfarmă tot. Ah! am văzut dărâmarea castelelor şi pe nobili puşi între două scânduri şi curmaţi de mişei cu fierăstraiele. Şleahta a lucrat cu îndârjire ca să-şi facă duşmani. Şi acuma n-are ce pune în faţa barbarilor ismailiteni. Trebuie să-şi scadă trufia şi să-şi plece fruntea.

În răstimpul ce-a urmat, diacul Radu a rostit încet vorbe vechi din ţara sa: „Cine seamănă vânt: culege furtună…” „Lăcomia, boală nebună…” „Boieru-i tulpină făr’ de rădăcină…”

Lubiş a ridicat fruntea şi a privit cu plăcere pe acel oştean străin, întorcându-şi apoi ochii negri spre hatman, cu clipiri de pleoape.

— Diece, diece, a zis Nicoară, cum ai deschis gura,’ cum ţi-ai mai găsit un prietin. Socoteai vorbele acestea că le spui

numai pentru mine; dar Iacob Lubiş cunoaşte toate limbile acestei margini de lume, Lubiş a râs:

— Pentru că eu beau vin de Ia ţinutul Fălciului, unde a trăit şi a răposat bunicul meu Moişa. Acela vestit filosof în ţara Moldovei! Tatăl meu a fost filosof mai puţintel, iar eu nu sunt deloc, şi port numai porecla,.

— Prietine Cubi, vinul de la Pâhneşti numai eu îl beau când poposesc în casa ta.

— Oare nu-i tot atâta, prea iubite hatmane Nicoară? E ca şi cum. l-ar bea Cubi Lubiş. Şi aş dori, diece, să-mi mai spui una: îmi place ca şi un pahar dulce.

— Mai ştiu una de Ia un prietin al meu Ghiţă Botgros, a zâmbii diacul Radu: „De-atâta lup, prinde a muşca şi oaia.”

Mezinul Alexandru a avut o izbucnire de râs. Uncheşul Petrea a deschis ochii. A mormăit şi el: „Unde s-a adăpat boierul, rămâne otrăvit izvorul.”

Asta am auzit-o tot de Ia omul diacului. Când te uiţi la acel Botgros, nu-l preţuieşti nici două leţcăi. Dar scoate din el asemenea cuvinte.

Potcoavă a rămas visător şi a şoptit ca pentru sine:

— Da – da…

— Măria ta, i-a răspuns diacul, badea Ghiţă a făcut legământ să-i radem mustaţa pe care n-o are dacă nu va veni şi el după noi.

— Hm! a şoptit iar Nicoară, apucând păhărelul de vinars; dacă trece pe aici acel Botgros, apoi Lubiş filosof nu-i mai dă drumul.

S-au veselit toţi. Numai mezinul a rămas dintrodată întunecat de mâhnire.

— Dacă binevoieşti, să ne întoarcem, hatmane, la domnii Lehiei, s-a rugat Cubi Lubiş. S-au suit pe muntele semeţiei atât de sus, încât dumnealor socot că niciodată n-au stat devale, la foc, cu picioarele încrucişate sub şezut. Nu s-au tras oare regii lui Israel din nişte ciobani ca Avram şi Isac? Şi strămoşii domnilor noştri nu se îmbrăcau oare cu cojoace

mânjite de sânge? Nu răbdau de foame? Şi nu tremurau la foc, lingă mlaştină?

Au uitat, şi se socot coborâţi din cer cu hârzobul. Când şi-or aduce aminte de frăţia de odinioară, fi-va prea târziu.

Hatmanul a gustat din melisa de la Vovidenie.

— Acuma ar fi fost ceasul, a zis el, să stea frăţiile umăr lângă umăr, căci ceasul căderii tiranilor ismailiteni se apropie. Băgat-aţi de samă destrăbălarea dregătorilor Porţii Otomane? Bacşişul şi pâra sunt ca un puroi al trupului împărăţiei lor. Un sultan măreţ cum a fost Soliman, care a călcat cu urdiile lui ţările şi noroadele până la Buda. a stat cu tâmpla în poala roabei de la Veneţia, Roxelana, şi a ascultat şoaptele ei înveninate, jertfind pentru dânsa pe moştenitorul său prea iubit Mustafa viteazul, pentru ca să se poată aşeza urmaş la împărăţie Selim, fiul Roxelanei. Acestea s-au întâmplat în vremea noastră şi vicleniile acelei muieri au clătinat temeliile călifarului.

L-am apucat şi pe padişah Selim al Roxelanei, poreclit Mest, adică beţivul, care a fost stăpânul trupurilor, sufletelor şi legii ismailitenilor opt ani. În opt ani n-a fost treaz o săptămână şi treburile au rămas în sama icioglanilor şi viclenilor. Împărăţia neagră cumpăneşte spre răsturnare.

Iar acuma stă pe tronul de aur stăpân Amurat, care a poruncit muţilor seraiului să descăpăţâneze şi să zugrume pe toţi fraţii săi ieşiţi din toate roabele seraiului şi pe toate neamurile celelalte, unchi şi veri. Asta s-a întâmplat nu mai târziu decât anul trecut. De atunci, cum a spus un scriitor vechi, în dosul călăreţului stă spaima. Amurat se va cufunda în mlaştina lui de sânge. Împărăţia rămâne la cheremul urdiilor.

Acuma-i vremea când se apropie răscumpărarea, când neamurile robite s-ar putea scula înlăturând de la Bizanţ spurcăciunea. Dar neamurile sunt bolnave de nedreptatea şi sila domnilor!

Hatmanul Nicoară se ridicase din scaun şi se plimba pe dinaintea ascultătorilor săi, cu păhărelul de melisă, pe

jumătate deşertat, în mina stingă. Cu dreapta făcea semn către vedeniile sale.

— Ce are să iasă de-aici, hatmane? a întrebat Lubiş, ridicându-se şi el şi venind împotriva lui Potcoavă; şi tot el a răspuns. De-aici va să iasă amărăciunea lumii şi sila de viaţă. Mai bine nu ne-am fi născut aşa de târziu, ori mai bine ne-am afla în umbra morţii şi uitării.

— Linişteşte-te, Cubi, a grăit Potcoavă.

Cubi s-a liniştit.

— Aşează-te.

Cubi s-a aşezat.

— După ce se va priboli lumea de lingoarea în care se află, a grăit hatmanul sorbind cea din urmă picătură ş. privind păhărelul în zarea ferestrei, apoi să ştiţi că se voi naşte oameni noi care vor clădi o lume mai bună. Înflori-vor flori şi se vor pârgui holde pe gunoaiele trecutului. Noi nu vom mai fi. Dar până atunci să lucrăm pentru dreptate, să împlinim poruncile pe care le-avem.

— Să fim şi noi jertfă? a zâmbit amar mezinul.

— Să fim, Făt-Frumos.

— Care-i vina noastră, bădiţă, să nu înflorim?

— Nu suntem vinovaţi, Făt-Frumos; dar să ştii că înnoirea sufletului omenesc nu se face decât cu durere, Unii îşi trăiesc viaţa, alţii o închină unui vis; unii rămân singuri şi se veştezesc, alţii înflori-vor iarăşi din moarte cu fraţii lor de mâne.

— Dar care-i dreptatea şi care-s poruncile, bădiţă?

— Făt-Frumos, vei afla când va veni ceasul, Cum supărările feţilor-frumoşi sunt uşoare şi drumurile călare trudnice şi masa la filosof îmbielşugată, Alexandru, mezinul a nimerit nu târzie vreme la cămara de odihnă; şi cum a pus capul pe perină, paserea măiastră a visului l-a dus în clipă şi lin la Dăvideni, în livada prăvălatică, lângă lespedea de pe mormântul lui David Călăreţul, îl aştepta nepoata mazâlului.

Mezinul a fost fulgerat de bucurie şi plăcere.

Deasupra lor amurgul se boltea ca o floare fumurie. A bătut de două ori privighetoarea în frasinul bătrân de aproape; când a contenit privighetoarea, a răspuns buraticul.

— De mult te-aştept, Făt-Frumos, i-a şoptit linca, împungându-l cu ochii.

A întins braţele spre el. Buraticul a tăcut.

În mezin se îmbulzeau vorbele, se zbăteau fără a găsi ieşire în glas. A voit să păşească spre domniţă, ca s-o cuprindă. Aştepta să se arate semnele cele dintăi ale dragostei lui, căprioara sub braţul fetei şi puiul de urs cu capul de catifea pe coapsa mistreţei, şi lupanul, şi şoimul; dar nu s-a arătat decât şopârlă verde a acelei gropniţi unde sta domniţa; şi acea şopârlă îl privea ţintă cu ochi de topaz şi guşa albă îi creştea şi-i descreştea într-o mişcare domoală. Făt-Frumos nu putea rosti cuvânt, nici nu putea păşi, nici nu-şi putea mişca braţele; piatra dăltuită s-a ridicat ca un scut, apărând pe domniţă, şi David bătrânul, schelet în cămaşă de zale, a venit asupra lui Făt-Frumos cu paloşul ridicat.

Mezinul a slobozit un geamăt de spaimă; când s-a trezit, visul s-a stâns; s-a răsucit pe-o coastă şi a aşteptat ceva, cu inima bătând; apoi a închis ochii şi ceata somnului fără vise l-a învăluit.

— Uncheşule Petrea, scoală, îndemna Nicoară pe bătrânul adormit în cămara sfatului. Du-te la hodina domniei tale.

Oşteanul cel bătrân sforăia uşor. Şi-a încetat sforăitul, dar nu s-a trezit. Nicoară, diacul Radu şi Iacob Lubiş îl priveau cu puţină milă.

— Scoală, uncheşule, a îndemnat cu glas tare hatmanul...

Uncheşul a oftat dus de somn într-o adâncime mai afundă.

— E trudit! a zis Lubiş. Trudit de atâţia ani de zbucium. Eu nu l-am văzut niciodată dormind.

Lubiş filosof parcă se sfia rostind aceste cuvinte.

— Totuşi bătrânul e încă tare şi n-a slăbit, s-a mirat Nicoară.

— Atâtea zile a umblat. În tulburare şi grijă... a zis diacul Radu Am înţeles de la el că abia aici, la Iacob Lubiş nu mai are griji. De aici, de la Bug, începe domnia zaporojenilor, prietinii măriei sale.

Nicoară Potcoavă s-a aşezat în scaun.

— Prietine Cubi, a grăit el, dacă n-ai înţeles până acuma, apoi află că pe diacul Radu. slujitor la logofeţia cea mare în vremea răposatului între fericiţi Vodă Ion, l-am luat cu mine să-mi fie şi vistiernic, şi spătar, şi postelnic. Pentru vistierie, nu va face nimic fără să te întrebe pe domnia ta. Ca spătar, se va îngriji de arme şi cai pentru oamenii de la Moldova care mi s-au făgăduit a veni. Ca postelnic, va umbla unde îmi va fi de trebuinţă. Pentru asta, cai buni şi trăsuri să aibă.

— Cai aveţi în Zaporojă, a răspuns Lubiş filosof; trăsuri uşoare pot aduce de la Cracovia; fauri de arme sunt pe lingă hătmăniile de Ia Dnipru. Jitnicer pentru Ostrovul Moldovenilor şi pivnicer pentru curtea de la Ciornaia Stena rămâne tot Iacob Lubiş, dacă i se îngăduie de către măria ta.

— Îngăduim, a primit hatmanul, arcuindu-şi într-un salut braţul către filosof. Îţi închipui, Cubi, a adaos el, că după năcazul ce am avut în trecuta lună iunie, când era să-mi lăs căpăţâna sub Cetăţuia Galatei de lingă Iaşi, m-am întărit şi mai adânc în hotărârile mele. Întâmplarea aceea mi-a dat înştiinţare să nu mă grăbesc. Întâmplarea aceea a fost, să nădăjduim, cea din urmă zburdăciune a înşelătoarei tinereţi. Cât m-am cumpănit deasupra adâncului, am dobândit o cuminţenie: că am datoria să mă păstrez până ia împlinirea lucrării mele, ca să nu mă ruşinez la ceasul din urmă, când va veni asupra mea umbra fratelui nostru.

Iacob Lubiş a tăcut cu fruntea plecată.

Radu Suliţă diacul a păşit până la Domnul său punându-şi un genunchi pe covor. Hatmanul l-a luat de mină şi l-a săltat în sus, aşezându-l în scaunul de alături; a împins şi pe Lubiş în celălalt scaun.

— Eu mă duc acuma la Zid Negru, a urmat Potcoavă. Vreau să stau acolo ca într-o tihnă după trudnice vremi. De mine să se vorbească puţin; isprăvile mele să rămâie neştiute. Dar oştenii mei să nu se lenevească, nici să se împuţineze. Să steie alăturea cu războinicii de la Praguri, să-şi ascută săbiile, să-şi primească dobânzile, până ce-mi vor face trebuinţă mie.

Diacul Radu îi va avea scrişi în izvod. Le va plăti simbrie după nevoile ce-or fi. Iacob Lubiş va pregăti bani mărunţi. Dacă va fi nevoie, Lubiş se va osteni până la Liov, ori mai departe, să schimbe rubinuri şi mărgăritare.

— Stăpâne hatman, a vorbit Lubiş, dinspre partea asta nu va fi nici o suferinţă. Mai am zloţi şi zgripţori, mai am pietre scumpe, după izvodul ce am pregătit şi pe care îl voi pune subt ochii măriei tale. Ştii deasemeni că, dacă va mai trebui peste, sunt în stare să agonisesc pentru măria ta; şi tot ce am e al măriei tale.

— Bine, Lubiş, a întărit hatmanul, punându-şi mâna grea pe umărul lui Iacob filosof.

— Căci, hatmane, a răsărit Lubiş cu însufleţire, eu am a-ţi spune măriei tale o taină. Asemenea inimă care să fi rămas curată ca albumiţa piscurilor, aşa cum a rămas curată inima lui Nicoriţă în măria ta, eu n-am cunoscut, în furtuni, în înşelări, în glodul ticăloasei lumi, inima lui Nicoriţă a rămas curată. Se cuvenea să fii un învăţat pustiit de lume, nu să ţii sabie.

— Pentru dreptate, Cubi.

— Ba, mărite hatmane, să mă ierţi – pentru ca să nu fie bine potrivite lucrurile pe lumea asta! Aşa că eu, ducându-mă pentru interesele măriei tale la Liov, nu voi înceta să caut suluri care se mai aduc din când în când de la Bizanţ. Ca să ai cu ce petrece nopţile lungi. Şi-ţi voi însemna, ici şi colo, pe dosul acelor foi, în limba ce n-o cunosc mulţi cărturari în zilele noastre, vorbe pe care numai dumneata le vei deslega, şi acelea-s veştile de care ai nevoie.

— Bine, Lubiş, aşa să faci, precum ai mai făcut.

— Am mai avut obicei, hatmane, să trimet la Ciornaia Stena ulcioare bine pecetluite cu vin vechi care ştiu că-ţi place.

— Mai ales asemenea lucru să nu-l uiţi, Lubiş. Şi neguţătorii trecători care se vor opri la curtea mea, purtând în braţe acele ulcioare de preţ, să cunoască tot ce se petrece şi se spune pe lumea asta a noastră, de la taberile ismailitenilor până la împărăţia nemţilor, şi de la Crâm până la Kiev. şi de la Moldova până la Liov şi Cracovia. Să le fii bun dascăl. Să fiu uitat: iar eu, de unde mă aflu, să ştiu toate.

— Da, slăvite hatmane. iar acum. Înainte de-a purcede la singurătate, află că alt credincios al măriei tale, în afară de pan Tadeus căpitanul, pe care l-ai găsit la Movilău, se află, deocamdată, la Vadu Raşcului, Elisei Pokotilo, prietinul cel bun al uncheşului Petrea; iar la Iampol, în locul lui Ţopa pârcalabul, e un om al său pe care încă nu l-am cetit bine. unul Gavril Ciohoranu. Ţopa s-a dus de aici după femeia lui, tocmai la Nemirova. Ciohoranu e la Iampol. Le trimet

răspuns că măria ta ai intrat în Ucraina şi te duci în Zaporojă. Mi-a mai venit aici o veste de la hatmanul Şah de la Praguri, că, dacă te întorci în bună sănătate, să binevoieşti a te osteni până la luptătorii de acolo, la praznicul de la 29 august.

— Acestea sunt vorbele? a tresărit Nicoară.

— Întocmai. Ştiu şi eu. slăvite hatmane, că la 29 august pravoslavnicii prăznuiesc tăierea cinstitului cap al lui Ion prorocul, care s-a săvârşit în vremea lui Irod şi a fiastrei sale Salomeea. În acea zi se ridică la Praguri panahidă de pomenire a Voievodului Ion.

— Da. Şah a fost în războiul de la Moldova, acu doi ani.

S-a făcut tăcere un lung răstimp în sfatul celor trei bărbaţi. Înserarea albăstrea Ia ferestre. O slujnică îmbrobodită până în ochi a intrat, punând pe masă un sfeşnic cu trei crengi în care ardeau lumânări de seu. Slujnica a ieşit.

Nicoară stătea încă împovărat în scaunul lui. Iacob Lubiş s-a ridicat în picioare şi a venit lângă el.

— Ştiu, mărite hatmane, a zis el, că iubeşti pe oamenii care-şi aduc aminte. Unul dintre aceştia, Cubi, a aflat de la acel zaporojan altă veste, că ar fi ieşit de la Seim încă o lege pentru poprirea vânatului în pământurile de la Dnipru. Ca să se înmulţească sălbătăciunile prigonite, şi mai ales căprioarele. Şi să nu fie volnici a ieşi la vânat, decât domnii şi cnejii. Şi nici pentru lupi şi vulpi, ca să le dobândească pieile, n-are voie norodul de rând. Aşa că noi zaporojenii, râdea omul lui Şah hatman, ne-om nevoi să-i vânăm pe domni şi cneji. Socot, hatmane, că n-or îndrăzni domnii şi cnejii să calce în Zaporojă.

— Cubi şi diece, a zis Potcoavă, domnii vor mai găsi şi altele ca să aţâţe mânia noroadelor.

* *

Capitolul 24
La Zid Negru.

La 25 iulie, Nicoară Potcoavă a ajuns la Zid Negru cu toţi tovarăşii săi moldoveni şi haholi. De la Umani nici n-a mai întâlnit în cale semne ale puterii leşeşti. Domnii nu cutezau să intre aici decât cu sabia. Poporul se păstra cu îndârjire liber; Cracovia nu socotea vremea potrivită să înfrângă asemenea cerbicie. Subt ameninţarea de la miazăzi se mulţămea să păstreze asupra acelui hotar fie şi-o stăpânire şovăitoare.

După o zi de popas, mâncare şi somn, diacul Radu a îndestulat cu bani şi merinde straja pe care pan Tadeus o adăogise oamenilor hatmanului la trecerea Nistrului. Haholii şi-au strâns pe ei brâiele, şi-au aşezat în desagi buzduganele, şi au lepădat la uşa hatmanului căciulile. După ce şi-au mângâiat creştetele, au aşteptat să se deschidă singure canaturile intrării.

Într-adevăr, s-au deschis; şi oamenii au văzut pe hatman, cu uimire, în alte straie decât cele ale călătoriei. N-avea paloş încins şi nu-i privea cu străşnicie, cum trebuie să privească un hatman vestit. Ochii lui căutau blând şi glasul îi suna moale.

Acesta să fie Potcoavă? Parcă n-ar fi acesta! E totuşi hatmanul; căci oşteanul cel bătrân, căpitanul Petrea, stă lingă el cu mâna stingă pe inimă, închinându-i-se.

— Oamenii lui Pan Tadeus Kopiţki pleacă, măria ta, a zis el. Au venit să-şi ia rămas bun.

— Li s-a slobozit simbria?

— Da, măria ta; asară au împlinit douăzeci de zile.

— Să li se adaoge mulţămită din partea mea câte-un zgripţor la doi oameni, a poruncit hatmanul; şi acest dar al meu să se ştie că e pentru copii şi neveste.

— Aţi auzit, oameni buni şi fraţilor? a întrebat uncheşul.

— Auzit, a răspuns vatamanul haholilor; şi dorim măriei sale sănătate şi izbândă la Moldova. Şi dacă va mai fi nevoie de noi, să ne trimeteţi veste.

Oamenii s-au tras îndărăt, şi-au ridicat căciulile şi s-au dus la cămara vistiernicului Radu, unde puţin au zăbovit. Şi s-au

înfăţişat iar, călări, în ogradă, închinându-se măriei sale, care cobora din foişorul casei numai c-un toiag alb în mâna dreaptă.

— Umblaţi sănătoşi! le-a urat stăpânul de la Zid Negru; şi a stat în loc privindu-i cum se duc în buiestru repede către miazănoapte.

După ce nu i-a mai văzut, s-a întors către ale sale, cele părăsite de atâtea săptămâni, livada cu meri şi cu prisaca de douăzeci de buduroaie, şi vacile în staul la adăpost de muşte, şi cele două bătrâne văduve Mitrodora Ivanovna şi Nimfodora Ţâbuleac, uscate ca nişte schivnice.

Meri, ştiubeie şi staul au părut a se veseli în tăcere sub pulberea de argint a soarelui de iulie. Dar schivnicele, dându-şi la o parte broboadele negre ce le astupau glasul, au început a se tângui de toate câte se pot întâmpla năcăjiţilor oameni pe lumea asta.

Aşa secetă n-au apucat de cincizeci de ani. de când au pălit tătarii de la Oceacov, umblători în pradă după mălai. Numai ce au încălecat oamenii noştri de la Praguri cum se aflau la timpuri, cu îmblăciile, şi i-au alungat către Bug. După aceea au lepădat îmblăciile şi au apucat săbiile; şi din veştile satelor au aflat drumul de întoarcere al prădalnicilor, şi i-au întâmpinat cine ştie unde, la un vad de apă lângă Ingulgorod, şi le-a apucat carăle cu mălai şi celelalte dobânzi; şi astfel, în vara aceea, din mila lua Dumnezeu, am avut ce mânca…

Simion Bugski spune că, dacă n-a ploua, să nu ne pese; că se duce el s-aducă mal ai şi grâne.

— De undo, vatamane Simioane?

Ştie el de unde. De unde a mai adus şi altădată. De la Eghipet.

Ce târg va mai fi fiind şi acest Eghipet, că n-am auzit de el niciodinioară!

Iar peşte, dac-om prinde, om avea; dacă n-om prinde n-om avea. Dar chiar dacă om prinde, n-avem sare să-l sărăm şi să-l punem în putini.

— Nici de asta să n-avem grijă, râde vatamanul Simion; om avea şi sare.

— De unde? tot de la târgul Eghipetului?

— Da, tot de acolo.

— Cu asemenea isprăvi ale vatamanului Simion Bugski, rămânem şi fără peşte, şi fără mălai, şi fără toate. N-avem ce-ţi pune pe masa măriei tale.

— Om mânca ce-om avea, mătuşă Nimfodoră.

— Doar cărţi, că de-acelea sunt, slava Domnului!

— Eu mă mulţămesc şi cu acestea, mătuşă Nimfodoră!

— N-ai să-mi spui, măria ta, că ţin de foame.

— Ba da.

— N-aş crede; am dat cu limba şi au gust de colb.

— Adăogind şi ce aduce vatamanul Simion Bugski, n-om pieri. Acum doi ani nu v-aţi tânguit tot astfel? Şi vatamanul Simion nu s-a purtat vrednic? Aşa va face şi acuma.

— Apoi atunci a adus de la Braţlau. De la Braţlau, nu de la Eghipet.

Amândouă bătrânele s-au uitat una la alta şi apoi amândouă s-au întors către zâmbetul lui Nicoară, râzând. Zice Mitrodora Ivanovna:

— De când a îmbătrânit, vatamanul nostru îndrugă verzi şi uscate. Fost-a mare viteaz; dar acuma îi vine vremea să se suie pe cuptor.

Uncheşul Petrea a început a mormăi vorbe scrâşnite împotriva muierilor fără dinţi şi fără minte.

Amândouă schivnicele au tăcut, scărpinându-se sub bărbie, şi s-au dus repede să siringă ouăle găinilor de prin cuibare.

Vatamanul Simion Bugski, scăzut şi adus din şale, e în prisacă. Afumă un buduroi ea să reteze faguri pentru stăpânii curţii de la Zid Negru. Căsuţa lui e în vecinătate, între alte căsuţe la fel cu a sa; şi prisaca asta el a întemeiat-o şi el o cârmuieşte: şi trage cu ochiul să vadă ce se întâmplă în gospodăria lui Petrea Gânj, când Petrea Gânj şi cu ai săi lipsesc de la Zid Negru. El îngrijeşte şoimii de

vânătoare, şi cei patru cai de schimb ai hatmanului. Măcar că vecinii sunt tot aşa de scăzuţi din semeţia lor şi aduşi din şale ca vatamanul Bugski, caii li-s acasă, şi săbiile, aninate la tarniţi. gata, ca la orice zaporojan.

— Mai este până ce fi-vor aninate în grindă pieile unor berbeci ca aceştia… râde moş Petrea glumind cu ei. Mai am şi eu vreo zece ani şi intru în tagma lor…

— Nu te-om primi, cazace, până ce nu-i număra, ca noi, optzeci de primăveri, se împotriveşte moş Simion Bugski.

Vremea e lină şi blinda în acel sfârşit de iulie: soarele-i puternic fără să ardă prea tare; numai un nour subţire de scamă pluteşte la cea mai mare înălţime. Potcoavă şi uncheşul se duc până la marginea livezii, de unde începe râpa fluviului. Măreaţă apă Dniprul, desfăşurându-şi talazurile şi oglinzile în depărtarea luncilor şi fânaţurilor. Ici-colo grădini de legume şi roţi de scos apa din bălţi mărginaşe. În şesul ce se întinde până sub râpă, bătrânii din Zaporojă au semănat oarze şi hrişcă. Printre spinărie şi dudăie umblă doi călăreţi singuratici. Se opresc, pornesc iar.

— Au luat pe Boldei, care Ie stârneşte prepeliţile… Boldei e căţelul cu labele de dinainte întoarse, care s-a învăţat a adulmeca şi a pătrunde în desimea acelor locuri. Când se opresc călăreţii, a sărit prepeliţa şi s-a dat drumul şoimului. Unul din călăreţi descăleca şi se duce unde s-a lăsat paserea vânătoare.

Sunt mezinul Alexandru şi Alexa Totârnac. Când descăleca unul, când altul. Lasă caii singuri şi grăbesc în ierburile dese, după sunetul zurgălăului pe care-l poartă şoimul. Paserea vânătoare nu se vede la aşa depărtare. Însă Nicoară şi uncheşul îşi dau sama de toate amănuntele acelei petreceri şi rămân multă vreme cu ochii duşi. Într-acolo.

Printre pietrăriile râpei un iepure îşi caută scăpare la deal. Vulpea nu poate fi departe. Vânează şi ea; dar acest

urechiat e un bătrân cu învăţătură şi ştie că vrăjmaşul lui se sfieşte de oameni. Dă ocol pe sub spinării şi se piteşte.

Nicoară se simte deodată înfrăţit cu vântul, cu văzduhul, cu acele întinderi tihnite… Chită în el viaţa cum nu va mai cânta nicicând.

Se întâmplă să avem, poate numai o dată îţi anii ce trăim, un răstimp când gândul – viermele făpturii noastre – stă; şi atunci fiinţa ni se umple de o putere pe care n-am mai cunoscut-o şi pe care o păstrăm în amintire totdeauna – scurt şi sărac al nostru „totdeauna”…

După ce s-au întors din priveliştea cea neasemuită, în livadă s-a făcut o tăcere în care se auzea desluşit, însă ca într-o somnie, zvonul albinelor. Moş Simion Bugski aştepta subt umbra unui măr să iasă un roi întârziat, şi-si gătise fumul şi frunzele de mătăciune şi roiniţa ca să-l împreuneze cu alt întârziat.

— Mare meşter eşti dumneata, frate Simioane, a zis uncheşul. Vreau să prind şi eu, nu roi, ci un pui de somn; drept aceea îmi scot aici aproape burca cea veche pe care o mai ţin pentru asemenea treabă, o întind la lumină şi eu m-aşez cu şalele în sus, să mă străpungă suliţile lui sfântu soare. Au început a scârţii încheieturile, frate Simioane.

— Apoi ne-ajunge şi pe noi călăreţii asemenea năcaz, căpitane Petrea. Dar să nu te dai, că încă nu ti-i vremea.

— Ba vremea ar fi; dar mai am de pălit cu sabia pe unii şi alţii, care-i ştiu eu.

Glasurile au tăcut în livadă. În cămara lui, hatmanul Nicoară se aşezase la masa de lângă fereastra deschisă şi potrivea dinainte-i foile povestirii minunate a lui Heliodor din Emesia, rămasă începută şi neisprăvită când plecase către asfinţit, într-o negustorie cu pagubă.

Când şi când boarea de dinaintea amiezii umfla perdelele ca un răsuflet prelung al acelor mari întinderi, aducându-i mireasmă subţire şi amară de pelin.

Într-un târziu s-a auzit glasul mezinului în cealaltă parte a curţii, strigând la cele două surori văduve şi schivnice, că i-i

foame.

Nu mult după aceea, mezinul a intrat nu bucuros de vânătoare cum s-aştepta bădiţa sau, ci posomorit că boldeiul n-a mers bine, şi că în ziua de azi nu se mai află prepelicari ca altădată.

— Toate se strică, toate se împuţinează…

— Ce se strică şi ce se împuţinează, Alexandre? a zâmbit Nicoară.

— Toate, bădiţă, ca atunci când nu i-i omului îndămână.

— Ce va fi având acel om de nu i-i îndămână, nu mi-i greu a pricepe, Făt-Frumos. Este leac: răbdarea.

— Doftoria asta n-o pot bea, bădiţă, e prea amară!

Mezinul s-a aşezat într-un scaun şi a făcut bot; şoimul care-i sta pe umăr s-a cumpănit, a fâlfâit uşor ş-a ieşit în zbor pe fereastră, urmărind parcă ceva – poate clipa fericită care îmblânzise în acea dimineaţă inima hatmanului.

— Bădiţă, trebuie să-ţi fac mărturisirea… a suspinat Alexandru.

Nicoară s-a întors în scaunul lui:

— Spune, băiete. Eu abia acum bag de samă că ai slăbit şi ţi-s trudiţi ochii.

— Da, bădiţă.

— Ţi-ai lăsat zălog inima la apa Moldovei?

— Aşa cum spui, bădiţă Nicoară. Mi-i dragă o fata fecioară. Ştii cine-i.

— Gustul tău nu-i rău, Făt-Frumos. Dar poveştile de la noi ne învaţă că la asemenea domniţe nu te poţi întoarce fură isprăvile cuvenite. Trebuie să treci. Făt-Frumos, peste hotarele oprite, în locul unele se bat munţii în capete, ş-acolo să tai cele şapte capete ale balaurului.

— Lungă vreme, mâhnită vreme, bădiţă. În toate nopţile vine la mine paserea măiastră, îmi bate la tâmplă cu pliscul şi-mi şopteşte: Nu întârzia căci vremea trece; aicea pe pământ oamenii n-au decât o tinereţă, du-te că te aşteaptă fericirea.

— Alexandre, nici Făt-Frumos al poveştilor nu-şi dobândeşte bucuria fără lupte şi jertfă.

— Spune-mi, bădiţă, ce-avem de făcut, s-a rugat mezinul, şi să nu întârziem.

Potcoavă s-a ridicat în picioare. Alexandru a părut că se scufundă în scaunul său.

— Ba să-mi spui tu, băiete, dacă ai uitat cele ce s-au petrecut în vara anului 74?

— N-am uitat.

— Ai uitat oare pe beglerbei Ahmet, pe Cigala, pe boierii care au vândut pe Domnul lor?

— N-am uitat. Pentru unii ne-am întors acum două luni. Era să ne pierdem capetele. Ce mai putem face?

— Alexandre, războinicii călăresc pe caii furtunii. Câteodată greşesc. Greşala asta putea să fie greşala dinaintea morţii. Am ieşit din ea teferi. Să nu mai greşim. Să cerşim broaştei cu covată încetineala, şarpelui înţelepciunea, de la crugul stelelor ceasul potrivit. Când ne vom ridica iar, răzbunarea să se împlinească fără greş ca o ananke a zeilor, cum o socoteau grecii vechi. Dar o pot săvârşi câteodată şi oamenii, dacă nu ocolesc pe la cele necuviincioase: mâncare, vin şi muiere…

— Cum grăieşti domnia ta, bădiţă! Parcă m-ai străpunge cu jungherul. Totuşi, bădiţă, ale noastre sunt şi aceste slăbăciuni.

— Ai uitat?

— N-am uitat, bădiţă. Dar mi-i dragă Ilinca.

— Ţi-aş putea răspunde că mi-a fost dragă şi mie. Mezinul şi-a acoperit ochii cu palmele.

Nicoară a păşit până la el şi i-a ridicat smuncit fruntea, privindu-i ochii plânşi.

— Spune-mi acuma tu mie dacă ai uitat datoria ta şi jurământul care ne leagă! Dacă le-ai uitat, eşti slobod. Du-te!

Mezinul s-a dărâmat în genunchi.

— Bădiţă Nicoară, iartă-mă! Fac cum porunceşti!
Hatmanul şi-a trecut palma peste părul castaniu al lui Făt-Frumos, apoi s-a întors şi a început a se plimba de la masa pe care stăteau desfăcute foile lui Heliodor de la Emesia, până la soba înaltă, în ocniţa căreia se afla un snop mărunt de siminoc, floare fără moarte din stâncăriile Dniprului.

Hatmanul s-a oprit lingă mezin, privindu-l cum sta umilit la picioarele sale.

— Alexandre, a zis el, cumpăneşte-ţi bine vorbele.

— Bădiţă Nicoară, a strigat mezinul cu privirile înflăcărate; să pier aici, în clipă, dacă nu-ţi vor asculta porunca.

— Făt-Frumos, porunca nu-i de la mine…

— Ştiu, bădiţă, a suspinat Alexandru, cuprinzând mâna fratelui său şi sărutând inelul lui Vodă Ion.

Chiar în acel răstimp vântul a bufnit în perdelele ferestrei deschise, trimes de vârtejurile fluviului.

— Se schimbă vremea, s-a auzit afară glasul lui moş Simion Bugski; se strâng albinele cu grabă, nu mai am a păzi roi.

— Iha! au ţipat schivnicele văduve asupra unui vultur ce plutea în preajma curţii, sus, ca o cruce de şindrilă vânătă.

Hatmanul a dat drumul geamului ridicat şi a ieşit în cerdacul de cătră asfinţit. Uncheşul Petrea îşi târâia morocănos burca prin iarbă. În ogradă s-a oprit şi s-a uitat în sus. Venea cu grăbire de deasupra Dniprului o trâmbă de nouri negri.

Cu burca după el, ca o dihanie care-l urmărea, uncheşul Petrea a ieşit de cealaltă parte a casei, spre râpa oablă. În şes, printre lunci şi poieni, născuse din fierbinţeala ceasului amiezii un vârtej marc, care se îndrepta din răsărit către malul de la Zid Negru, ca o pâlnie cu gura deschisă larg sus, şi cu coada pipăind ici apa, dincolo pulberea. Acest balaur, vărsând pe deasupra ce-nghiţea pe dedesubt, părea că se îndreaptă spre Zid, dar pe urmă şi-a cârmit umbletul

cotit în susul Dniprului, a lepădat bale de apă şi de glod şi s-a potolit.

Căzăciţele văduve se închinau făcându-şi cruce, rugându-se cu glas să fie ferită lumea de asemenea cumpănă. Au intrat în casa lor şi au aprins făclii de ceară la icoane. Dar nourii negri care se îmbulzeau pe unde trecuse balaurul n-au ţinut samă nici de rugăciuni, nici de cruci, nici de făclii. Au împuns cerul cu coarne uriaşe, au acoperit soarele şi au vărsat pe un şuvoi scurt pietre de ghiaţă cât ouăle de hulub. După aceea au stăpânit în ei grindina, ca şi cum n-ar fi fost la un ceas potrivit, ş-au lepădat ploaie pe ogoarele însetate. Întăi râuri pe vifor; apoi, stăpânind şi vintul, au lăsat să cadă ploaia curată pe care o doreau brişcă, meiurile şi oarzele.

— Păcat că ploaia asta trece repede, au strigat subţire căzăciţele văduve. Va fi bine, căci după-amiază avem de clătit rufele.

— Roiul, de-acuma l-oi prinde mâni, a fost de părere şi moş Simion Bugski. După-amiază culeg bobul.

— D-apoi eu? a râs şi uncheşul; am atâtea pe cap de nu mă pricep cum să-ncep şi unde să isprăvesc.

S-a vădit însă că socotelile oamenilor aveau împotrivă stihiile, cum se întâmplă ades, şi ploaia aceea de şase zile a fost, după părerea unora dintre cei de la Zid Negru, mare năcaz, mare întârziere şi mare suferinţă.

Acea ploaie nu l-a putut însă opri pe un vechi prietin al hatmanului şi al uncheşului din drumul către Zid Negru. Ploua în Zaporojă, şi-n Crâm, şi la Moldova, şi-n Lehia, şi-n toată lumea asta. Se aflau ici sate, colo hanuri, dincolo târguri. Prietinul hatmanului şi al uncheşului nu întârzia decât atât cât avea nevoie. Învălit şi acoperit de dulamă se ducea drum lung în buiestru domol.

Când se mai astâmpăra curgerea de sus şi poposea la o fântână, acel prietin al hatmanului şi al uncheşului trăgea de pe el dulama şi o scutura; întinzând-o apoi măcar un sfert de ceas pe nişte ciulini voiniceşti, îşi trăgea cuşma

descoperind o frunte înaltă şi rotunjită larg spre pleşuvie, un nas nu mai mare decât al unui prunc, însă ascuţit şi rumen, şi o barbă desfăcută în două caiere. Ochii mari şi bulbucaţi. Era moş Elisei Pokotilo.

* *

Capitolul 25

Moş Elisei Pokotilo.

Boc! boc! boc! la miezul nopţii.

Zăvozii sloboziţi din închisoarea lor se izbesc în porţi hămăind cu învierşunare. Straja strigă din foişorul casei oştenilor:

— Care-i acolo?

— Om bun şi prietin! răspunde cineva.

— Ba poftim să cunoaştem numele acelui om bun şi prietin şi să-l vedem la obraz!

— Apoi aprinde făclia să vedeţi cât îs de frumos pe o ploaie ca asta şi strigaţi la uncheşul vostru Petrea că bate la poartă Elisei Pokotilo.

Mare zvoană! S-aprind lumini la casa unde trăiesc uncheşul şi-diacul împreună cu alţii, şi Ia casa unde dorm cei cu buzduganele şi Ile Caraiman cu cobza, şi la casa hatmanului; iar la căzăciţele cele văduve şi schivnice, candela de la icoane nu se stinge niciodată; şi ele se închină în acest ceas târziu, ploconindu-se şi rugându-se pentru creştinătatea în suferinţă. Cum a detunat zvoana, au ieşit şi ele apoi, în clipă.

Bate la poartă moş Elisei, prietinul uncheşului ş-al nostru. Chemaţi cânii; duceţi-i iar la închisoarea lor, trageţi zăvoarele de la porţi; ridicaţi făclia să vadă călăreţul pe unde să-şi poarte calul.

Ce ploaie! S-au descuiat zăgazurile cerului şi curg potoapele.

— Nu s-a mai pomenit aşa ploaie de pe vremea lui Balcaş-han, când l-au prăvălit zaporojenii noştri în viitoarea Dniprului.

— D-apoi, soră Nimfodoră, când s-a arătat Pafnuti nebunul tocmai în vârful stâncii de la Pin Strâmb ş-a chemat puhoaiele?

— Acuma-i mai rău decât atunci, soră Mitrodoră, căci arunci eram copile, iară acuma avem orbul găinilor şi nu vedem nimic prin întuneric. S-aude un strigăt grozav:

— Elisei!

A strigat uncheşul Petrea. În lumina roşcată a făcliilor, a deschis braţele ca să primească la piept pe prietinul său.

— Aha-ha! se înfioreză uncheşul de apa care-i curge de pe obraz şi pătrunde în sân, când îl strânge Elisei. Leapădă de pe tine puhoiul, că mă îneci, frate Elisei!

Oamenii calcă prin bălţi ca de sânge. duc calul, aduc tărhatul prietinului Pokotilo.

— Staţi, staţi! strigă oşteanul cel vechi; la dereşul meu trebuie să mă duc eu singur să-l e; să-i frec greabănul şi spinarea cu şumuiac aspra, să-i înching cergă, să-l trag de urechi şi să-i mingii ochii, să-i pun în cap traista cu orz… Când îl bat cu palma pe gât. el nechează încet: îi place.

Uncheşul Petrea strigă mai tare decât s-ar cuveni în puterea nopţii. Îi răspund cucoşii din poiată, cu nişte cucuriguri lungi ca pe o vreme udă ca asta.

— Oameni buni. răcneşte uncheşul Petrea. aprinde; i focul în vatră! Trageţi de pe acest drumeţ dulama; scoateţi-i ciubotele. purtaţi-l la vatră încet, să nu se strice. Învăliţi-l cu burca cea veche cu blana de urs. Aduceţi. Mitrodore şi Nimfodore. o garafă de vinars, pită şi slănină. Măi. ce bucurie ne-a fost dat nouă să avem în ziua asta de vineri. Aş posti drept mulţămire, dar nu mă-ndur de Elisei care-i flămând.

— Îs flămând de veşti şi poveşti cu prietinii mei, râde cu şiraguri întregi de dinţi moş Pokotilo. De când am purces de la Nistru, n-am grăit cu nimeni. M-am uitat, am ascultat, dar mai mult am tăcut. Am umblat, m-a plouai, am descălicat ca să dorm subt un acoperiş; m-am uscat la un foc numai al meu; iar am încălicat ş-am umblat. Am auzit că

hatmanul a trecut pe la Movilău, pe la Braţlau şi pe la Umani. Hai la Zid Negru. zic. Şi iată, am ajuns la Zid Negru. Şi mă închin hatmanului Nicoară…

Hatmanul intrase pe neaşteptate în adunare. A apucat şi el pe prietinul cel bărbos în braţe.

— Bucuria mea e cât nouă bucurii, moş Pokotilo, a zis Nicoară.

Moş Pokotilo îl priveşte lung. Ucenicul, hatmanul şi soţul lui într-atâtea întâmplări îi pare schimbat. Lumina acelor ochi e mâhnită şi înourată. Sărutându-l, zaporojanul priveşte, peste umărul lui Nicoară. spre uncheşul Petrea. cerşindu-i o lămurire. O va avea fără îndoială mâni.

— Cum trece noaptea, mâni dimineaţă mă înfăţişez la domnia ta. hatmane, ca să ţinem sfat împreună cu uncheşul domniei tale Petrea.

— Numaidecât, moş Pokotilo. răspunde Nicoară.

Îi bate pe spate pe amândoi bătrânii. stând între ei şi întorcând fruntea într-o parte şi-n alta. În privire i s-a deşteptat o săgeată aprigă. Moş Pokotilo i-o cunoştea şi-i era dragă.

Dar Alexandru care vine către zaporojan cu braţele întinse? Nu mai e prunc; i s-au săpat, pe fruntea altădată lucie, cutele suferinţii.

,. Oh! se înmulţesc anii şi grijile…” cugetă cu întristare moşul.

— Cine să fie, în această adunare de la Zid Negru, acel bărbat cu tâmple cărunte, cu privirea dreaptă şi liniştită?

Cine-i tânărul cel negricios care ţine lipită de inimă o cobză cu opt strune?

— Unul e Radu diacul, celălalt Ile Caraiman. slujitori rămaşi de la Vodă Ion. Îi dă lămurite uncheşul Petrea. Au venit cu hatmanul, după zilele negre de la Moldova.

Dacă nu i-ai băgat de samă atunci, adaogă moş Petrea, cunoaşte-i acum, pentru sfinţenia prietiniei lor.

Pe soroceni, pe Alexa, pe Stângaciu şi pe Ştefan a Măriei, moş Elisei îi cunoaşte bine din anii lui Vodă Ion, când se

ridicase pe astă lume puterile şi nădejdiile creştinilor. Dar nici acuma, cât ţinem în mină sabie, nu ne-om da.

Ile sună din strune: cupa trece din mină în mină. Cele două căzăciţe văduve au descoperit în fundul chilerului două ulcioare mari pecetluite, pline cu mied vechi, de coloarea soarelui.

— Bine-i când se întâlnesc prietinii, oftează moş Elisei Pokotilo; şi afară plouă de năruie pământul: şi-n vatră arde focul,şi fuge pe hoarnă şfara fripturii, şi ne mâhnim ele pomenirea morţilor noştri şi no bucurăm de izbânzile tinerilor, care au să ne ia locul şi vor ajunge să cunoască poate dreptatea şi volniciţi pe care au avut-o odinioară părinţii noştri. Frate meşter cu cobza, aşează-te lângă mine şi cântă-mi la ureche. După ce m-am bucurat, mă împresură mâhnirile, lăcrămez şi mi se răcoreşte sufletul!

Ile Caraiman sună din strune şi zice şi din gură viers vechi de la ţara Moldovei. Moş Elisei plânge.

— Am slăbit, zice el, ruşinat.

Hatmanul şi uncheşul cunosc vorba asta. Lui Pokotilo i-i somn; îşi închină fruntea şi ochii bulbucaţi îi asfinţesc. Cântarea cobzei îi vine tot mai stâns din depărtarea anilor şi a întinderilor pe care le-a străbătut călare.

Căzăciţele văduve au aşternut în grabă poclăzi pe prichiciul larg al sobei şi pe laviţa uncheşului Petrea; lumea de la Zid Negru calcă în vârful picioarelor ca şi dânsele şi se trage către ieşire. Nicoară face un semn de prietinie şi iese cel dintăi. Afară ploaia s-a înteţit şi opaiţul de seu îi luminează sforile răsucite într-o întunecime fumurie. Cintă cucoşii ceas târziu; dulăii au ieşit o clipă din ascunzătorile lor, scuturându-şi blănile umede. Din vântul înălţimii sau din zvonul depărtat al apelor fluviului, străbat tânguirile paserilor ce se chiamă puhoieri şi care vestesc volburi ale talazurilor.

Uncheşul Petrea ascultă glasurile şi paşii ce se depărtează, creşte focul în vatră, desface punga de tutun, îşi îndoapă şi îşi aprinde luleaua; se aşează mai bine în unghiul unde stă,

săltându-şi pe umeri dulama. Îl lasă pe moş Elisei oarecum singur.

Fiecare om la vârsta asta a noastră îşi are obiceiul lui de a primi cel dintăi răstimp adânc şi scurt al somnului. Unii se aşează pe spate cu braţele răstignite şi fruntea uşor întoarsă; alţii, ca diacul Radu, se întind pe pântece, cu fruntea în pumni, ţepeni şi drepţi ca nişte buşteni de brad; alţii, ca moş Petrea, pe-o coastă, cu tâmpla pe palmă şi cu genunchii aduşi spre coate; numai moş Elisei adoarme ca şi cum ar fi în şa, uşor rezemat de ceva, cu fruntea ridicată şi mânile căzute pe coapse. A închis pleoapele, de şi s-ar părea că priveşte cu luare-aminte.

Uncheşul Petrea îl cercetează cu coada ochiului numai o clipă. Acest somn al lui moş Elisei l-a tulburat totdeauna. Nu i s-aude răsufletul. Oşteanul cel vechi pare scufundat.

„Pare c-a ieşit din el sufletul, îşi face socoteală, sfios, uncheşul Petrea; şi trupul, încleştat ca în moarte, îl aşteaptă să se întoarcă.”

În clipa asta bătrânul oftează adânc şi se holbează la foc şi la om.

— Aha-ha! mormăie zaporojanul. Uncheşul Petrea tace.

— Aha! abia acum putem schimba şi noi două vorbe, măi fecior.

Uncheşul Petrea e cu cinci ani mai tânăr decât moş Elisei.

— Tot te-am aşteptat, Pokotilo, răspunde uncheşul, şi nu întrebam pe nimeni, temându-mă de veşti rele.

— Socoteai că m-am prăpădit? Zaporojanul îşi arată dinţii de criţă. Uncheşul Petrea rânjeşte şi el:

— Da, aşa socoteam; însă văd că mai avem de întârziat amândoi o bucată de vreme. Nici nu te-am întrebat faţă de alţii ce-ai făcut, ştiind c-ai să-mi spui tu singur tot.

— Ţi-aş spune dar n-am ce.

— Dacă n-ai ce, atuncea nu-mi spune. Sunt bucuros să mă uit şi aşa la tine, Elisei. Şi să-mi dai luleaua, să-ţi pun în ea tutun de-al meu, care-i mai bun.

— Mulţămesc; al meu e mai tare. Mi-l aduce acelaşi neguţător care ţi-l aduce şi ţie. Aşa că tu fumează de-al tău care-i mai bun, iar ou fumez de-al meu, care-i mai tare. Iar de vorbit, n-avem ce vorbi.

— Doar să ne aducem aminte de întâmplări mai de demult, e de părere uncheşul Petrea.

— Ce întâmplări? se miră Elisei.

— Ştiu eu? Mai spune-mi întâmplarea care s-a petrecut la Bacce-sarai, când ai fost trimes de starşină soi la Murad Ghirai.

— Viclene, râde moş Elisei, mă ispiteşti aşa ca să-ţi mai spun şi altele. I-am spus atuncea lui Han-Murad că noi cei din Zaporojă nu ne temem nici de Dumnezeu, nici de dracu… Dar de Han-Murad ne temem.

I-a plăcut lui Han-Tatar asemenea vorbă. Ţah-ţah! râde Han-Tatar, şi de ce vă temeţi voi de Han-Murad?

Apoi zic, ne temem că s-a scula asupra noastră! Ţah-ţah-ţah! râde Han-Tatar.

Zic eu: Ne temem că s-a scula asupra noastră şi l-om tăia; şi-l ştim bărbat bun şi blând şi tare ne-a părea rău!

Atuncea Han-Tatar m-a bătut pe spate. Zice: Aduceţi lui Elisei Pokotilo strafide şi migdale şi naramze!

Mi-au adus robii, intr-un talger de farfor de la Chitai, de toate. Mănânc ce-mi pare bun; iar sâmburii şi cojile le ţin între măsele şi falcă.

Zice Han-Murad: Mai bine să fie între noi pace.

Eu mă închin şi răspund: Nu se află şah, împărat şi domn mai înţelept decât Han-Murad Ghirai. Vorba lui – zic – e mai dulce decât migdalele şi strafidele şi mai scumpă decât aurul şi nestematele.

Han-Tatar bate din palme şi porunceşte să mi se mai aducă alte bunătăţi dulci.

Eu m-am plecat la o parte ş-am stupit cojile şi sâmburii din falcă.

Han-Tatar nu m-a văzut dar robii au strigat: Aman-aman! ş-au tras de sub mine covorul de Buhara pe care stăteam.

Han-Tatar strigă supărat: Cum cutezaţi să trageţi covorul de sub prietinul meu Pokotilo?

Ei au îngenunchiat înfricoşaţi, au bătut metanie ş-au dat răspuns.

Han-Murad râde şi se miră. Prietine Pokotilo – zice – nu-ţi plac fructele noastre?

Ba îmi plac, slăvite şi înţelepte Han-Murad, dar n-am ce face cu sâmburii şi cojile – şi aş pofti băutură ca să-mi dreg gustul: numai să nu fie apă şi să nu fie dulce!

A râs hanul; au râs şi feciorii hanului.

Uncheşul Petrea sloboade din nări fum pe hoarnă şi se bucură.

— De solia asta, încuviinţează el, s-a aflat şi la Zaporojă. După aceea multă vreme oamenii lui Han-Murad, când grăiau de-o întâmplare, spuneau: atâţia şi atâţia ani de când a scuipat zaporojanul în cort la Bacce-sarai.

Moş Elisei clatină din cap:

— Mai bine decât toate a fost că au luat aminte feciorii lui Murad Ghirai. Şi află ce voiai să cunoşti tu, viclene: că nu demult mi-a trimes răspuns de la Bugeac feciorul cel mezin Demir. Şi Adel de la Crâm şi Demir de la Bugeac n-au uitat că le-am dus plocon atuncea câte-un şoim pentru vânătoare de raţe sălbatice.

Iar când a fost războiul cel mare de la Moldova. Adel Ghirai şi frate-său Demir Ghirai s-au bolnăvit de greaţă când au aflat cum au oborât otomanii pe Vodă Ion. Ahmed-beglerbei şi-a călcat cuvântul, spurcându-şi sufletul. Au tătarii o vorbă: Leu duşman place mai mult decât şacal prietin.

— N-aş putea spune că mă prăpădesc de dragoste pentru vecinii noştri nohai, a scuturat din cap uncheşul Petrea, dar vorba asta a lor mi-a plăcut şi mie.

Elisei Pokotilo urmează, trimeţând şi el fum de tutun pe hoamă:

— Adevăr este că, dintre necredincioşi, mai fără de omenie s-au dovedit turcii. Padişahii lor au aşezat Poarta, ca să vie

domn creştin şi rigă creştin să se închine şi să verse haraciurile. Mâncare şi huzur ei nu dobândesc decât cu războiul; alt meşteşug n-au. Ţin ordii subt arme şi le reped când colo, când dincolo. Sultanii umplu haremurile de muieri şi de o sută de prunci. Când unul din aceşti o sută ajunge stăpân, apoi taie pe ceilalţi nouăzeci şi nouă. Decât acesta nu se află altă fiară mai cruntă şi mai bănuitoare şi mai cu spaimă de moartea ei însăşi; căci precum face, tot aşa face-i-se. La turci nu-i lege, ci bun plac şi urgie, precum ştii.

— Într-adevăr, la Moldova de mult se cunoaşte asta.

— Pe când nohaii lucrează pământul, urmează moş Elisei, şi au meşteşuguri paşnice şi altoiesc un pom, şi răsădesc o viţă de vie, şi se arată primitori de oaspeţi, şi nu pun femeilor hobot, şi închină vin ca şi noi. Numai când purced în ceambuluri, dau spaimă. Însă acum se tem ei mai mult de noi, decât noi de dânşii. Turcii i-au supus şi asta nu le place; şi i-au pus în coasta creştinilor, care lucru le place şi mai puţin, având a suferi de la noi. Şi mai mult le place unealta paşnică decât sabia. Cum spunea Han-Tatar Murad, atunci când am fost eu la dânsul, că, de când au palate şi grădini şi s-au îndulcit la roadele pământului şi la moliciunea trupului, războinicii urmaşi ai lui Nohai s-au îmblânzit; şi bătrânii lor, dacă s-ar scula din morminte, nu ar mai cunoaşte pe strănepoţi. Din mila lui Dumnezeu, ajutând şi săbiile zaporojenilor, aceşti păgâni s-au prefăcut; este chip de înţelegere între ei şi noi, mai ales de când ismailitenii şi-au pus piciorul pe grumazul lor,

— După vorba noastră de la Moldova, a zâmbit uncheşul, posteşte robul lui Dumnezeu, că n-are ce mânca. Cât a fost hoarda în putere, de răul lor nu puteau hălădui creştinii. Acuma sabia ismailitenilor stă şi asupra lor.

— Aici voiam s-ajung, Petre, a urmat moş Elisei. Când ne-am întors la Praguri, după năcazurile noastre din altă vară, s-a zvonit la noi din hotarul nohailor, că vecinii noştri nu se bucură de cele întâmplate lui Vodă Ion. Ş-am căutat vreme

să încalec şi să mă duc, să aflu ce este. Dar sfatul bătrânilor a hotărât să nu ne mişcăm până ce nu şi-a spune cuvin tul său hatmanul Nicoară şi până ce nu vine de la dânşii la noi poftire. În anul când le-a poruncit Poarta să pălească la Moldova, ţinuturile lor au avut de la noi destulă pagubă, aşa că nu se poate să nu ne vie soli de la dânşii. Tot aşteptând, m-am aşezat mai cătră Oceacov, ispitind ba pe fugari, ba pe negustori, ca să mai aflu şi altele. Aveam cuvânt şi de la hatmanul Nicoară. Când îi intră lui Elisei un gând în cap, apoi pătrunde răzbit, de nu-l mai poate da afară cu nici un fel de cleşte. Aflând de păţania de la Iaşi, m-am întors, ca să vă ies în cale. Măi băiete, dacă a fost capul tău amestecat în treaba asta, apoi n-a fo6t cap bun.

Uncheşul Petrea şi-a plecat fruntea.

— Ai fost bolnav de iuţime şi de grabă,. l-a mustrat moş Elisei. Şi s-a molipsit şi băiatul… Graba nu-i bun sfătuitor.

Uncheşul Petrea ofta umplându-şi iar pipa.

— Măi băiete, a urmat zaporojanul punându-şi mânile pe umerii prietinului său. Noi am avut o vorbă şi un sfat. Că cel care a primit în mina sa dreaptă paloşul lui Vodă Ion nu se va socoti împăcat cu viaţa până ce nu va judeca pe toţi acei care l-au vândut pe acel viteaz al nostru.

— Hotărârea asta e boala hatmanului nostru… a şoptit uncheşul Petrea. Era să-şi piardă capul şi atunci pieream şi eu.

Uncheşul Petrea a închis o clipă ochii; apoi a apucat pocalul, umplându-l cu mied. A sorbit jumătate, şi i-a închinat lui moş Elisei cealaltă jumătate. A băut şi zaporojanul. Apoi s-au uitat ţintă unul la altul.

— Şi eu sunt bolnav şi n-am linişte, a grăit cu glas blând Elisei Pokotilo, tânguindu-se pai-că pe sine; cu toate acestea am avut destulă răbdare, ca să aflu înştiinţările care ne trebuiesc. Mintea băiatului e ageră şi socoteala lui a fost bună; să ne facem pregătirile domol şi în taină. Şi când le-om alcătui toate, numai atunci să ne mişcăm. Vrăjitu-l-a cineva, să-şi ia zborul înainte de vreme?

— Am greşit! a strigat cu mânie uncheşul Petrea. Vrei să-mi întind grumazul ca să-l retezi?

Elisei a râs.

— Nu poftesc să-ţi retez grumazul, ei nerăbdările.

— Pokotilo, a răspuns uncheşul Petrea cu glas răguşit de tulburare; mi-i destulă pedeapsa ce-am primit. Şi tu ştii de ce mi-a fost atât de aspră suferinţa, încât n-am mai avut stare pe loc, ş-am purces la pieirea capului. Asta-i taina vieţii mele şi moartea mea. Asta-i taina pe care n-o cunoşti decât tu, Pokotilo. M-am mărturisit ţie la o amărăciune şi la un pahar dulce; dar nimeni altul nu ştie.

— Nici băiatul?

— Nici băietul, Elisei. Căci maica lui Nicoară şi a mezinului mi-a lăsat mie pedeapsă pentru dragostea ce a avut ea către mine. Să nu cunoască pruncii ei niciodată că ar fi copiii unui oştean de rând. Fiecare suflet cu osânda lui, prietine Elisei. Am jurat; morţii tac; voi tăcea şi eu ca ei.

— A fost mândră muiere şi avea nume frumos, feciorule.

— Nu ştiu, Elisei; am uitat.

— Să-ţi spun eu: o chema Calomfira şi era cneaghină; şi mai bine ar fi fost să nu fie, ca să nu aibă asemenea osândă cel mai bun prietin al meu.

* *

Capitolul 26

Nălucire.

Plouă şi plouă… Sună acoperişul, oftează adierile vântului. E la un ceas târziu, puţintel înainte de revărsarea zorilor. Oamenii de la Zid Negru s-au săturat de somn şi încep a se foi, ieşind din casă şi lunecând prin bălţi până la grajdul cailor, ca să le împrospăteze finul din corlată. În celălalt grajd, vacile greoaie se odihneau pe culcuş de paie, rumegând şi aşteptând ceasul mulsorii. Abia acuma, când oamenii au prins a se mişca, dulăii s-au vârât mai adânc în culcuşuri şi dorm fără grijă. La căzăciţele văduve făcliile de ceară ard încă. Sora Mitrodora şi sora Nimfodora n-au isprăvit îngropăciunea lui Vodianoi, duhul apelor. L-au

vrăjit, depărtându-l de acele locuri, şi-i cântă cu glasuri încete prohodul.

La ceasul întăi al zilei, parcă ar sta în cumpănă vremea. Duhul apelor îşi mai scutură când şi când barba şi pletele; ar purcede alte ropote, dacă n^ar sta asupră-i amenințarea şi rugăciunea schivnicelor.

— Stă ploaia, vestesc unii şi alţii ieşind din casă şi uitându-se la cerul cu nouri coborâţi. La răsărit lumina stă gata să străpungă cu suliţele-i de aur ceaţa.

Schivnicele văduve au stâns făcliile şi şi-au contenit tânguirile cântate. Dar ş-a întâmplat o poznă pe care n-o poate opri nimeni. Cei doi bătrâni, moş Elisei şi uncheşul Petrea, au ieşit la fântână, au umplut vedrele, au lepădat de pe ei straiele până la brâu, ş-au prins a-şi turna apă imul altuia pe grumaz, pe spate, pe piept, pe obraz şi braţe; pufneau, scuipau şi împroşcau apa în jur, dând strigăte de plăcere şi chemând pe cel de sus. Spaima căzăciţelor văduve s-a adeverit nu târzie vreme; duhul apelor s-a întors ca să cunoască ce se întâmplă la Zid Negru şi ploaia s-a înteţit iar.

Îndată după prânzişor, bătrânii cei doi, cu straiele măturate şi obrazurile senine, au ieşit prin burniţă ş-au trecut la casa hatmanului. După ce şi-au şters îndelung încălţările pe rogojina din cerdac, tropăind şi tuşind, au aşteptat să se deschidă uşa. Uncheşul Petrea, mai nerăbdător, a apăsat pe clanţă. În deschizătura intrării a apărut zâmbindu-le prietinos ucenicul lor Nicoară, care după ucenicie le-a fost hatman.

I s-au închinat. Nicoară i-a luat de după umeri, ducându-i cu el în odaia cu sofa şi jilţuri. Pe păreţi erau întinse scorţuri; la răsărit, candelă şi icoane. Se aflau pe masa de la fereastră meşteşugurile scrisului, foi, cerneală ş-o pană de vultur. Lângă uşă dormita pe speteaza lui un şoim slobod. A venit diacul Radu şi l-a luat, purtându-l pe braţul drept.

— Îl duc să-l hrănesc, a zis el râzând către Pokotilo şi Gânj.

La porunca ce li s-a dat, bătrânii s-au aşezat în jilţuri. Hatmanul a rămas în picioare, privindu-i. Moş Elisei îl cerceta cu luare-aminte pe Nicoară. În noaptea aceea nu i se păruse numai, ci era adevăr că feciorului i se stinsese bucuria vieţii şi ochii îi erau înouraţi de îngrijorări.

— Te aşteptam, moş Elisei. Te înţeleg numai după ochi că-mi aduci veşti.

— Da, slăvite hatmane, a răspuns Pokotilo bătrânul; aş fi vrut ca veştile mele să te înseneineze.

— Chiar de nu m-ar însenina, moş Elisei, veştile domniei tale vor fi fiind mai bune decât ale noastre.

— Ba veştile de la dumneavoastră, hatmane, nu sunt rele.

— Pentru că ne păstrăm încă pe umeri capetele?

— Tocmai.

Nicoară a început a se plimba pe covor pe dinaintea bătrânilor, aruncându-le din când în când o căutătură furişă.

— Gândul măriei tale, hatmane, a fost bun dintru începutul începutului. Întăi să se facă pregătirile depline; s-avem la îndămână puteri destule. După ce căutăm în cea mai mare taină pe vinovaţii de frunte, cu mijloacele pe care le ştii domnia ta, apucăm Moldova şi chemăm la judeţul domniei tale pe toţi boierii ce-au urmat pe Irimia pârcalab, câţi se vor mai fi aflând în viaţă. Aşa este, Petrea?

Uncheşul n-a răspuns.

— Iartă-mi întrebarea, slăvite hatmane, ş-aş vrea să cunosc de ce s-a făcut altfel.

— N-aş putea să-ţi dau răspuns bun, iubite prietine Pokotilo. Uncheşul Petrea a avut o înştiinţare cum că Irimia vânzătorul s-ar afla în Iaşi la curtea domnească, venit cu strângătorii haraciului. Azi am aflat, mâni am purces.

— Măria sa m-a ascultat pe mine, Pokotilo, a mormăit uncheşul Petrea. Cât am umblat fără oprire, am avut încredinţare de izbândă. Când ne-am desmeticit, mi-am văzut greşala şi vinovăţia.

— Ştiu; mi-ai spus.

— Ba vinovat sunt eu, a grăit cu hotărâre Nicoară, căci am călcat rânduială de mine hotărâtă.

Hatmanul a început iar a umbla pe dinaintea bătrânilor cu nelinişte. Moş Elisei îl urmărea cu privirea, zâmbind. Când Nicoară s-a oprit. Pokotilo s-a ridicat în picioare şi s-a închinat.

— Bucuroşi suntem, slăvite, că te-ai întors şi eşti cu noi. Prea târziu nu poate fi acuma pentru împlinirea hotărârilor măriei tale, ori mă înşel eu?

— Nu va fi, moş Elisei, niciodată prea târziu, până capul sus mi-a sta.

— Atunci nu ne vom mai lua după acest fecior năprasnic cu numele Petrea şi vom urmări cu înţelepciune hotărârea statornicită.

Moş Petrea Gânj s-a lăsat în genunchi.

— Aşa să fie, a gemut el cu obidă.

Nicoară s-a plecat, l-a ridicat la sine şi l-a îmbrăţişat. S-a întors cu acelaşi avânt spre Pokotilo, sărutându-l.

— Mă-nşel eu ori suntem mai tari decât înainte? a întrebat zaporojanul cu ochii în lacrimi. Căci fapta noastră e poruncită de desnădejdea noroadelor şi de dreptatea pe care ele o caută din veci. Iţi aduci aminte, hatmane, de vorbele acestea pe care le-ai rostit la adunarea din Zaporojă, când ne-am întors de la Moldova? Nu le-am uitat nici eu, nu le-a uitat niciunul din luptătorii noştri. M-am întâlnit la Braţlau cu Tadeus Kopiţki, omul măriei tale de la Movilău. Până acuma văd că se poartă bine; şi domnia sa nădăjduieşte să îndrumeze către noi bărbaţi destui care vin de la Moldova; şi a şi primit cele de cuviinţă de la Iacob Lubiş.

Stând de vorbă cu Iacob filosof, am aflat că neguţătorii de la Crâm, care trec pe la Oceacov şi prin Bugeac, i-au adus lui, la Braţlau, ştiri care se potrivesc cu ale mele. Eu le am pe altă cale – de la mărginenii Bugeacului, care trăiesc în înţelegere cu noi şi în tovărăşie de vânătoare, de la fugarii de la Oceacov ce se lipesc de taberile noastre şi de la

călugării care umblă în tot olatul ismailitenilor, de la Sfântu Munte la Dunăre şi de la Dunăre până la noi, şi mai departe la Kiev. Am aflat deci şi eu că la nohaii de la Bugeac se pomeneşte cu cinste numele lui Vodă Ion pierit prin vânzarea boierilor şi necinstea lui Ahmet-beglerbei şi a lui Cigala. Şi poate, din râvna noroadelor pentru pedeapsa răilor, ar fi stârnit nohaii de la Bugeac că nici lui Amurat-Padişah nu i-ar fi plăcut fapta lui Ahmet şi l-ar fi lepădat de la dragostea sa. Eu n-aş crede că un ucigaş de frate ca Amurat să mişte un deget pentru pieirea unui viteaz. Va fi depărtat pe beglerbei din alte pricim; şi nu mi s-ar părea nepotrivit să-i cadă lui Ahmet şi capul; socotind eu că şi pe calea asta e bună osânda, scutindu-ne pe noi de a-l mai căuta pe acel ruşinat gâde. Rămâne să mă încredinţez deplin cum că Cigala s-ar fi aflând în una din cetăţile Dunării; după cât mi s-a zvonit, ar putea fi găsit la Isaccea. Eu m-oi repezi, cu voia măriei tale ş-a sfatului zaporojenilor noştri, până la Demir Ghirai ducându-i solie de pace. Avem nevoie să aşezăm linişte la noi şi la hotarul Moldovei pentru treburile noastre, după cum le-ai hotărât măria ta. Când ne-om mişca spre Moldova să n-avem în urmă şi-n coasta noastră vrăjmaşi. Iar ţara unde ne ducem să fie apărată de prădăciunea ceambulurilor. De la nohaii Bugeacului socot că se va putea afla adevărul în privinţa lui Cigala, ca să putem ajunge într-o sfântă zi până la dânsul.

Hatmanul tăcea între bătrânii săi; glasul lui moş Elisei Pokotilo ajungea ca de departe până Ia urechea sa; era ca un glas de rugăciune, domol şoptit, picurând venin şi bucurie ascunsă.

Ziua pătrundea prin geamuri din cernerea de afară a ploii, învăluind toate ale cămării într-o lumină leşietică; părea ca un amurg al inimilor şi al singurătăţilor pustii. Cum stăteau întorşi cu faţa spre răsărit, lumina candelei de la icoane descoperi întâi hatmanului şi apoi oştenilor celor bătrâni zugrăveala pe lemn în colori vii a unui cap încununat.

Era imaginea lui Ion-Vodă şi cununa de voievod părea de spini sângeraţi. Hatmanul primise acea icoană de la Ian Socol, pictor vestit de la Liov, şi o plătise zece zloţi prin bancherul său Iacob Lubiş. Când Socol zugrăvise acel cap bărbătesc cu sprâncene mânioase, Ion, fiul de suflet al neguţătorului Mati Harian, încă n-ajunsese domn la Moldova. Socol păstrase schiţa ca pe-o amintire de la un prietin. Iar când mai târziu aflase de mucenicia acelui mândru luptător, alcătuise icoana asta şi o închinase hatmanului Potcoavă, fratele mai mic al Voievodului.

Nicoară o aşezase de un an subt icoane şi n-o cunoscuse. I se părea că nu samănă cu Vodă Ion. Dar în acea lumină leşietică a singurătăţilor pustii şi a amurgului inimilor, dintrodată Voievodul mort ieşise ochilor săi aevea, cu fruntea sângerată, din umbra morţii. Îl cunoscuseră cu spaimă şi bătrânii şi i se închinaseră cu frunţile plecate. Nicoară păşi până la măsuţa de subt icoane unde stătea şi paloşul rămas moştenire, şi trase asupra icoanei fratelui său hobotul de matasă. Când ridicară privirile, bătrânii nu mai văzură chipul de spaimă care îi mustra. Se lăsară să cadă în jilţuri cu inimile cutremurate de vifor.

După un răstimp s-a auzit glasul mezinului în pridvor îngânând un cântec trăgănat. Glasul s-a apropiat; cel care cânta s-a oprit poate lângă uşă şi atunci îngânarea de cântec a contenit.

— Lixandre! a chemat Nicoară.

Uşa s-a deschis; feciorul a intrat privind nedumerit pe cei doi bătrâni doborâţi în jilţuri; iar Nicoară, cu ochii înfierbântaţi, îi ocolea domol ca vulturul pe deasupra unei perechi de bâtlani pitiţi la margine de ostrov.

— Bădiţă Nicoară, a zis el alintându-se, plouă şi plouă…

— Ţi-i urât?

— Mi-i urât de moarte; nu pot dormi; umblu de colo-colo şi n-am ce face.

Nicoară a râs. Pokotilo a aţintit spre mezin un ochi tulbure:

— Mai îngăduie, fecioraşule, şi-ţi întăreşte braţul.

S-a întors spre Alexandru încă un ochi – al uncheşului:

— Mai îngăduie, mai îngăduie; lasă ploaia… l-a ameninţat uncheşul Petrea.

Mezinul a ridicat din umeri.

— Până când?

Cei trei au tăcut, neguroşi. Apoi moş Elisei s-a îmblânzit:

— Puiule de om, a zis el, dacă vrei să ştii când stă ploaia – apoi du-te la cele două văduve schivnice şi întreabă-le când se schimbă sfertul lunii.

— Întreabă-l şi pe diac, a adăogat mormăit uncheşul. Radu diacul a fost călugăr şi ceteşte în gromovnic. Şi apoi, după ce ţi-a spune şi el când stă ploaia, găteşte-te de cale.

— Ne ducem la tabăra cea mare? a strigat cu bucurie mezinul.

— Acolo, pentru pomenirea mortului nostru.

În glasul uncheşului tremura o trudnică mâhnire.

Vântul a zvârlit un roi de stropi în geamuri. Mezinul s-a simţit împovărat de tăcerea ce s-a închis asupră-i. A înţeles că cei trei doreau să rămână singuri.

Plouă şi plouă… a şoptit el copilăreşte.

Când a ajuns în pridvor, a răsuflat, simţindu-se slobod de apăsarea ce-l încleştase. A mângâiat capul cânelui său de vânătoare, care-i adulmecase urma şi-l aştepta afară.

— Să vedem, Boldei, cât mai avem până ce ieşim la câmp, l-a mângâiat el iarăşi; acuma hai după mine.

S-au dus amândoi în fugă prin burniţa ploii la casa căzăciţelor văduve. Acolo era adunat un sfat mai înviorat decât cel pe care îl părăsise. Aveau îngăduinţă să intre acolo şi cânii, prietini ai omului, mai ales că la acel ceas dinaintea amiezii surorile văduve şi pustnice aveau rânduiala să scoată din cuptor plăcintă şi pită.

Rânduiala aceasta se isprăvea tocmai când a intrat şi mezinul.

— Alioşa cel frumos a căzut şi el o dată la vreme, a grăit maica Mitrodora, mângâindu-l cu privirea.

— N-am venit pentru pită… s-a apărat mezinul. Oştenii de faţă, având între ei şi pe diac, i-au făcut loc la masă, bucurându-se de schimbul de vorbe.

— Atuncea ai venit pentru plăcinte, l-a împuns maica Mitrodora. Ţi-o închin, porumbelule, pe cea mai rumănă, ca în vremea când erai mărunţel şi trăiai numai cu noi aicea la Zid Negru.

— Mulţămesc, maică Mitrodora, a răspuns mezinul. Oi mânca-o ca şi atunci cu poftă; dar nu te-oi ruga să-mi spui după aceea poveste, ci să-mi dai o învăţătură.

A venit către fecior şi cealaltă schivnică aducându-i în talger clătite cu smântână.

— Apoi, dragul măicuţei, acuma-i rândul tău să ne încânţi cu poveşti. Iar învăţătura ţi-om da-o dacă ţi-i de folos.

— De folos, măicuţelor, a răspuns mezinul cu supunere. Rogu-vă să-mi spuneţi într-al câtelea sfert a] crugului său se află luna. Dacă n-ar ploua de stingerea lumii, am cunoaşte; dar stau nourii asupra sufletelor noastre şi nu ştim. Spun bătrânii că la împlinirea sfertului stă ploaia.

— Cum nu, dragul măicuţei? Se poate! a răspuns cu plăcere sora Mitrodora.

— Facem socoteli şi aflăm, a adăogat cealaltă căzăciţă văduvă.

S-au apropiat amândouă frunte lângă frunte şi au statornicit întăi că la vremea Paştelui a fost lună plină a luminii lui marte. Ş-au prins a socoti pe degete întoarcerea lunii pline din douăzeci şi opt de zile în douăzeci şi opt de zile.

În vremea cât socoteau ele, diacul a tras din sacul de piele pe care îl purta încătărămat de cingătoare gromovnicul cel ferfeniţos scris de mână, întru care se afla cunoştinţa vremii, a cerului şi a pământului, alcătuit pe două sute de ani de către învăţaţii de la Bizanţ. A căutat în table şi a ştiut numaidecât, dar a vrut să cunoască dacă-i bună socoteala surorilor văduve.

Socoteala surorilor era bună. Crugul lunii se afla în al treilea pătrar şi până la al patrulea pătrar mai era o zi.

— Aşa arată şi gromovnicul meu, a încuviinţat Radu diacul, şi mâni, cel mai târziu poimâni, se arată sfântul soare în senin.

— Bucură-mi-se sufletul! a strigat mezinul, şi mai doresc un talger de clătite. Ce zici, diacule Radule, dacă am cere măicuţelor mele şi-un pahar de mied?

— Este! este! au strigat văduvele. Iar ceilalţi oşteni de faţă au ridicat talgerele ca să-şi primească partea acelui ceas îmbielşugat şi se mirau că gromovnicul diacului cunoaşte câte sunt pe lumea asta, în cer şi pe pământ.

Dacă stau puhoaiele, domnia sa Alexandru îşi poale începe vânătorile.

Ce spune despre asta diacul?

Diacul spune că, după o ploaie ca asta, la mijlocul lui august, lumina câmpiilor şi a zărilor se schimbă şi se simte că toamna e aproape. E vremea potârnichilor şi a iepurilor. Prepeliţile se cârduiesc şi se tot duc spre miazăzi

— E vremea vânătorilor mele, zice mezinul. Contenim numai cât ne ducem la tabăra mare. Pornim cu şase zile înainte, poposim la Ostrovul Moldovenilor, luam cu noi pe popa Nectarie Balaban ş^apoi după aceea nu ne mai oprim. Acolo găsim pe toţi prietinii lui bădiţa Nicoară, care au fost unii hatmani şi au umblat cu el alături în războaiele zaporojenilor. I se închină; şi popa Nectarie Balaban, ca şi anul trecut şi ca şi anţerţ, face slujba de pomenire a măriei sale Ion-Vodă. Şi apoi se întinde masă de praznic.

Căzăciţele îl ascultă cu lacrimi în ochi pe pruncul lor,pe care l-au dădăcit până ce-a crescut mare şi falnic. Îi înoiesc cupa cu mied vechi în care luceşte tainic lumina soarelui de toamnă.

— Pe părintele Nectarie l-am văzut aici la noi, zice sora Mitrodora, şi spun drept că se poate lua la întrecere cu îngerii raiului, atât de dulce cântă. Să ne spuie Alioşa cel frumos din care pricini acel preot,şi-a lăsat poporul său din

ţara Moldovei? Adevărat să fie că acolo nici obrazele sfinte nu sunt cruţate de stăpânitorii lumii?

— Adevărat! strigă cu înflăcărare mezinul. De aceea popa Nectarie Balaban de la ţinutul Tutovei lingă cele sfinte ale sale a adăogit şi sabia oştenilor.

Diacul a ieşit în pridvor şi pe prispă, privind cerul… S-a întors bucurat şi a dat de veste:

— Se prevede soarele prin nouri. În seara asta şi Ia noapte vremea se schimbă.

Toată lumea dă năvală afară. Surorile schivnice se închină şi se ploconesc către sfântul soare de amiază.

* *

Capitolul 27

Vânătoare de cai sălbatici.

La tabăra din Lunca Mare, Potcoavă s-a întâlnit cu un vechi prietin de lupte, bucurii şi năcazuri – hatmanul Şah, conducător de câţiva ani al zaporojenilor. Şah fusese şi la războiul lui Ion-Vodă împreună cu Sviercevski şi acuma ţinea în pregătire sotniile de care Nicoară avea nevoie pentru întoarcerea la Moldova. Era între Potcoavă şi Şah o înţelegere veche de doi ani. După întâmplările din acea vară, hatmanul zaporojenilor poftise pe prietinul său la pomenirea lui Vodă Ion care se făcea pentru a treia oară, socotind că e nevoie să se împrospăteze legămintele.

Hatmanul de la Praguri era un bărbat chibzuit şi cumpănit în toate, de şi înfăţişarea lui părea a-i desminţi firea. Era mărunt, cu ochii aprigi, cu nasul ca un plisc de şoim. Zâmbea subţire, grăia moale. La război îi plăcea să întrebuinţeze mai mult mintea decât paloşul. De aceea capul şi-l păstra rece şi de băutură multă îi era greaţă. Ar fi fost bun de schivnic dacă nu s-ar fi dovedit atât de harnic oştean.

Chibzuinţă hatmanului zaporojenilor se vădea şi în felul cum ţinea tabăra de la Lunca Mare în rânduială şi curăţenie desăvârşită, de la bordeiele oamenilor până la grajdurile cailor, de la zemnicele cu hrană şi băutură până la stogurile

de fân şi gropile cu orz. Cu atât mai de mirare era această rânduială şi curăţenie cu cât mai mult se întărise opreliştea muierilor de a intra în tabără la soţii lor. Se dovedea această chibzuinţă şi în negoţurile pe care le făcea fie cu tătarii, fie cu leşii, pentru caii pe care îi avea de prisos obştea în tabunurile din ostroave.

Mai bun cunoscător şi mai priceput nălbar pentru acest animal, tovarăş al călăreţilor, nu se afla în acele daturi ale mării şi Dniprului.

Foloasele cele mai bune le aducea Şah obştei luptătorilor zaporojeni cu prinderea şi îmblânzirea sălbaticilor ce trăiesc slobozi în pustie. Aceşti cai erau urmaşi ai harmasarilor şi iepelor care scăpaseră din tabunurile vechilor sarmaţi şi schiţi, în vremea de demult, şi se înmulţiseră în păşuni ascunse în ostroave şi singurătăţi. Mulţi se prăpădiseră în iernile grele ale acelor ţinuturi. Puţini răzbiseră şi, cu anii, se alesese din aceştia un soi pietros, cu copite late cu care puteau umbla în mlaştini şi cu păr mare de iarnă pe care îl năpârleau în soarele primăverii.

Tătarii îi prigoneau toamna, când sunt graşi, spre a-i jertfi şi a-i ospăta. Şah şi vânătorii lui zaporojeni îi urmăreau domol, împresurându-i în locuri anumite şi-i prindeau cu arcanele. Mai ales căutau iepele grele, care, după ce fală, se supun cu desăvârşire omului; iar din mânzii acelor iepe, hatmanul scotea cei mai buni cai de război.

Tătarii cereau voie să intre în Zaporojă pentru a neguţa asemenea strâjnici şi tretini, ieşiţi din iepele sălbatice. Şi-l porecliseră pe hatman, de-i ziceau Geambaş-şah, adică împăratul geambaşilor. Şi le plăcea să se hărţuiască cu el din vorbe hâtre şi preţuri, supunându-se la urmă agerimii şi înţelepciunii lui.

După panahidă, la care a cântat cu glas înalt popa Nectarie Balaban, zaporojenii s-au aşezat la ospăţ. Înainte de a creşte zarva şi a se aţâţa cântecele, Şah a înălţat hanapul său cel mare şi a închinat mied vechi întru

pomenirea fericitului între sfinţi Ion-Vodă carele a fost apărător al legii creştineşti şi al dreptăţii noroadelor. S-a întins tăcere după vorbele hatmanului şi s-au auzit suspinuri ale războinicilor ce luptaseră cu măria sa în vara anului 1574.

Şah s-a închinat către Nicoară şi amândoi hatmanii au băut prelung din cupe. Au băut şi oştenii prăznuitori. S-au aşezat toţi la locurile lor; Potcoavă a rămas în picioare, cu ochii aţintiţi în taina gândurilor lui şi cu obrazul pălit de tulburare.

— Fraţilor, a cuvântat el, umpleţi iar cupele şi beţi şi pentru cei care or lupta şi de-acum înainte împotriva asupritorilor şi viclenilor. Mă jur pe sufletul meu că nu voi lăsa să-mi cadă din mână sabia ce mi-a rămas moştenire de la fratele meu Ion-Vodă.

Toată oştimea taberei s-a învolburat, hăulind la asemenea vorbe şi, după ce s-au deşertat cupele, Nicoară s-a văzut prins între piepturile oştenilor ş-apoi ridicat pe braţele şi umerii celor de-aproape.

Au pornit cântece despre isprăvile lui şi cobzarii băteau cu penele de gâscă în strune, ţinând ison.

Cine intră-n Lunea Mare, Ion Hatmanul călare, Hatmanul Ion Potcoavă.

Cu izbândă şi cu slavă…

Nicoară a închis ochii, o clipă fericit şi depărtat de cele pământeşti. Dar nu după lung răstimp s-a văzut eu hatmanul Şah subt o salcie pletoasă la malul Ostrovului ocolit de apa Dniprului şi stăteau tolăniţi pe polog de iarbă cosită, vorbind despre treaba ce aveau de săvârşit.

— Până la primăvară stăm, aşteptând şi pregătindu-ne, frate Nicoară. Avem de ferecat căruţele, de dres ori de întocmit covergile, de primenit hamurile şi frâiele, de schimbat caii care au slăbit. Ne-am înţeles să încălărăm cincisprezece sotnii. Pe iarnă, luptătorii noştri se împrăştie, dar cum înfloresc luncile şi trec sărbătorile de primăvară, se întorc, şi abia atunci le slobozim o parte din simbrie. Cei

care rămân pe iarnă îşi primesc drepturile după munca ce săvârşesc; jumătate plăteşte hătmănia, jumătate domnia ta.

— Întocmai aşa ne-am înţeles şi n-avem nimic de schimbat, încuviinţează Potcoavă. Talerii se vor răspunde la vreme prin diacul meu Radu. Şi n-ai uitat că în primăvară cată să se trimeată dascăli buni la Ostrovul Moldovenilor, ca să înveţe pe oamenii mei de-acolo meşteşugul călăritului şi săbiei.

— Vom alege oamenii noştri cei mai buni pentru asemenea învăţătură.

— Şi să cauţi pe cei cincisprezece şutaşi dintre oamenii tăi cuminţi şi tari în rânduiala taberilor, căci nu intrăm în Moldova după dobândă, ci pentru a face judeţ vânzătorilor.

— Se va face şi asta şi voi fi şi eu lângă domnia ta. Pentru cuvântul dat răspund cu capul.

Amândoi prietinii s-au ridicat în picioare şi s-au îmbrăţişat. Din tufişurile de aproape de la malul ostrovului s-a înălţat un pâlc de raţe, bătând grăbit din aripi şi măcăind. Şah şi Potcoavă le-au urmărit îndelung cum se duc pe sforul Dniprului, apoi s-au întors zâmbind unul către altul. Nici Şah nu purta barbă, şi în mustaţa lui castanie strălucea argint.

Pluteau fire de matasa-morţilor prin văzduhul liniştit. Cântau departe, la tabără, cobzarii.

— Am aflat de la oamenii domniei tale, Nicoară, că mâni vrei să porneşti înapoi la Zid Negru; dar eu nu cred asta. Căci toamna e lină şi blândă cum n-a fost de mult. Şi te poftesc să mergi cu mine şi cu oamenii noştri la vânătoare de cai sălbatici.

„Se va mângâia şi mezinul meu”, s-a gândit cu milă Potcoavă. A dat răspuns hatmanului Şah că rămâne.

Iar hatmanul zaporojenilor s-a bucurat şi i-a grăit astfel:

— Toate se potrivesc şi vin la vremea lor, iubite, căci vânătoarea asta nu-i numai o petrecere zburdatică şi nu-i numai un folos negustoresc. Şi mini chiar Elisei Pokotilo al nostru încalecă şi se duce la hanul de Bugeac, cu

încuviinţarea noastră de pace între nohaii săi şi luptătorii zaporojeni, şi-i arată că-vânătoarea noastră s-ar putea întâlni cu a sa, în laturea singurătăţii unde se ţin sălbaticii.

— Adevărat bun prietin am în tine, Costandine Şah, s-a luminat la faţă Nicoară. şi-mi spune inima că treburile mele merg pe cale bună.

Astfel Nicoară a mai rămas o săptămână la Lunca Mare şi după asta. pe vremea aceea sfinţită de toamnă, care nu se mai pomenise din vechi zile, a purces în alai de vânătoare către amiază. După cinci zile de umblet cercetând amănunţit pustia şi graniţa nohailor, au dat de urmele sălbaticilor.

Tătarii nohai vânează aceste sălbătăciuni cu alt meşteşug decât zaporojenii.

Împresoară cu voloc de călăreţi locurile unde au oblicit că se ţin tarpanii şi-i tot mină cu zvon de cornuri şi chimvale. Când ostenesc fugarii vânătorilor, se face popas, şi noaptea se aprind focuri. Atuncea şi tarpanii îşi ies din spaimă, căutând odihnă şi hrană. Până ce, odată cu ziua. În urechile lor ciulite intră iar zvonurile spaimei; şi pornesc în goană, întăi mai viforos, apoi mai slab, din pricina foamei care le încleaştă măruntaiele. Aşa îi tot mână vânătorii, împreunând un tabun de tarpani cu alt tabun de tarpani, până ce-i vâră în mlaştinele ce se chiamă Gloduri. Ş-acolo sălbaticii se înămolesc şi primesc cu capetele sub-puse săgeţile şi suliţile prigonitorilor.

Zaporojenii îi vânează în alt chip, luându-le urma şi căutându-le sălaşul. Statornicind sălaşul, îi împresură pe departe, cu mare luare-aminte, ducându-şi caii lor de căpestre. Şi dacă i-au aflat către o vale, aţin zarea dealului; şi când au dat zvon şi sălbaticii s-au risipit, călăreţii încalecă şi s-aţin cu arcanele. Astfel îi tot prind şi-i lasă în urmă, în grija vânătorilor bătrâni, meşteri la domolirea lor. Iar oamenii ceilalţi se duc mai departe, până unde pustia le pune hotar şi unde văd în zare călăreţi cu suliţi aplecaţi pe

oblânc. Aceia sunt nohaii. Nici ei nu vin într-acoace, nici ai noştri nu mai înaintează într-acolo.

Hatmanul Costandie Şah se bucura de caii prinşi şi, dând porunci, amesteca în vorbirea lui zicători din vechime.

— Harmasarul tânăr să-l dai pe mâna călăreţului bătrân, zicea el despre îmblânzitorii sălbaticilor rămaşi în urmă.

La cal abraş, pinten ascuţit, adăogea apoi. Şi noi, când ne-om întoarce, găsim fără multă cheltuială cai buni de război. Călăreţul bătrân ştie când să dea în pumn orz sălbaticului flămând, când să-l împungă cu boldul pintenului şi când să-i spuie vorbă bună, mângâindu-i grumazul.

La focurile de popas oştenii cărunţi povesteau întâmplări de mirare petrecute în acele pustietăţi pline de duhuri înfricoşate. Nopţile acelei toamne erau senine şi line şi arar ieşeau din singurătăţi chemări ca sunete înăbuşite de corn. Dar spuneau oameni care mai hălăduiseră pe acolo că în alte toamne, tulburate de ploi şi vânturi, văzuseră cu ochii lor vrăjitoare călărind pe măturoaie pe o rază de lună. Şi când se întuneca raza, acele vrăjitoare scheunau cu înfricoşare, până se prăvăleau în bălţi.

Spun bătrânii vânători că nohaii zic sălbaticilor „tar-pan”, după o vorbă pe care au adus-o cu ei din veacuri vechi când au venit cu Batie-Han asupra lumii noastre, şi ei aveau acolo, de unde au venit, sub munţii ce se chiamă Altai, asemenea sălbatici cu numele tarpan; însă acei tarpani au coada în spic, pe când sălbaticii de aici au coada întreagă ca şi caii noştri de acasă. De aceea ei frig şi mânâncă pe sălbatici, iar noi alegem din ei alergători harnici şi neosteniţi.

Asemenea poveşti la focurile de popas plăceau mai ales mezinului Alexandru care le asculta până într-un târziu, când îi cădea nasul în spuză.

În ziua a douăzecea după purcesul din Lunca Mare, călăreţii lui Şah hatmanul, care umblau înainte, s-au oprit ia o bătaie de săgeată de Cazac-Bunar, în hotarul nohailor.

„Bunar” înseamnă în limba nohailor fântână. La acea fântână erau descălecaţi călăreţi, se întinseseră covoare de odihnă şi se încheia în grabă, de către slujitori negri, cort, cu semnul hanului de Bugeac.

Şah a zis soţului său:

— Moş Elisei al nostru ne-a lăsat cuvânt. Iu plecarea lui, să ne oprim aici. Ori va fi el singur, ori va fi cu Demir Ghirai. A venit, văd. şi hanul. Străjile lui s-au înălţat în şăi. Descălecaţi, copii!

Cum au pus în pământ piciorul zaporojenii lui Şah. au descălecat îndată şi nohaii. Era o întâlnire de prietinie. Şah şi-a lepădat sabia, dând-o în mâna însoţitorilor săi. şi a păşit cu grabă spre cort. S-a ridicat de la fântână şi Demir Ghirai, tânăr sprinten cu mustăcioară subţire, şi-i străluceau dinţii de bucurie pe faţa smolită. Purta strai de matasă fără brâu şi arme şi turban cu surguci. care se sprijinea în vârtejul bărbii lui Elisei Pokotilo. Înălţat şi el în aceeaşi clipită ca un duh al fântânii.

Demir-Han a rostit câteva vorbe străine între care Nicoară a desluşit numele său.

A lepădat jungherul în mâna lui Radu diacul şi s-a grăbit să-l ajungă din urmă pe Şah. Demir îl privi clipind şi-i întinse mâna.

— Chipul tău îmi place şi mă bucură, hatmane Potcoavă. Am dorit să fim prietini.

Pokotilo a tălmăcit vorbele.

— Demir-Han, a răspuns Nicoară. am aflat că ai inimă dreaptă de viteaz. Suntem din clipa asta prietini.

Hanul cel tânăr s-a închinat întăi; apoi s-au ploconit hatmanii; şi s-au dus tustrei la fântână. aşezându-se pe covor. Nicoară a băgat de samă că acel covor scump era ţesătură de Buhara, şi a zâmbit întorcând ochii spre moş Elisei. Hanul a făcut haz amintindu-şi întâmplarea din copilăria lui, la Bacce-sarai în Crâm; şi a bătut pe spate pe Pokotilo.

Nu erau domni închipuiţi şi semeţi. Îşi lepădaseră grijile; s-au trezit oameni sub cerul curat ca vioreaua şi în mângâierea moale a vântului. Pe deasupra lor, în înălţimea văzduhului, a trecut un stol de cocoare, cu chemări jalnice, plutind sub soare.

S-a înteţit sfatul.

Slujitorii hanului au dobândit bună pradă la Gloduri. Zaporojenii au prins cu arcanele câţiva harmasari tineri, din care au să iasă alergători fără păreche. La focul de lingă fântână se frige, între grămezi de jar, şaşlâc de berbece. După un pătrar de ceas, hanul e ca un copil, între bărbaţi băgători de samă la vorbele ce rostesc. Demir porunceşte să se aducă ciubuce cu imame de chilimbar şi tutun în chisea de cristal. Uncheşul Petrea dă slavă măriei salo pentru bunătăţi şi mai ales pentru acel tutun cum nu se mai află pe lume. Să se întindă masă, să se aducă în talgere de argint berbece fript, şi pită, şi vin de Crâm, şi migdale şi rodii sosite chiar săptămâna trecută de la Adel Ghirai, hanul cel mare.

Dacă uncheşului Petrea îi place mai mult tutunul decât migdalele, să binevoiască a primi în dar chiseaua plină. Şi să-şi ia şi migdale, cât va pofti, cu îndestulare.

Demir-Han pare ameţit, de şi n-a gustat nici o picătură din vinul cel vestit din viile de la ţărmul mării. Se închină către oaspeţi ducând mâna dreaptă la inimă, la buze-şi la frunte, şi se simte fericit pentru liniştea ce rămâne şi mai înainte statornică între nohaii de la Bugeac şi zaporojenii de la Dnipru.

— Asta nu se scrie pe hârtie, întăreşte el; se scrie în inimă.

Şi pofteşte Demir-Han şi alte întâlniri, ca să fie înţelegeri depline. Îl pofteşte pe Şah la aşezarea hotarului, ca să nu mai fie pricină de certuri şi harţă.

Şi-l pofteşte pe hatmanul Nicoară…

La aceste vorbe, moş Elisei s-a uitat ţintă la ucenicul şi hatmanul său, încuviinţând cu fruntea.

— Şi-l poftesc, zice Demir-Han, pe hatmanul Nicoară Potcoavă să mai vie în petrecere la această fântână răcoroasă şi la aceste crânguri depărtate de răutăţile lumii, nu mai târziu decât în toamna viitoare, pe o vreme tot aşa de blinda.

— Dacă va binevoi toamna să ne ocrotească, zâmbeşte Potcoavă.

— Va binevoi! hotărăşte cu tărie Demir. Şi-ţi închin paharul aducerii-aminte…

Abia atunci hanul cel tânăr soarbe din cupa de vin.

Lui Nicoară i s-a zbătut inima în piept.

„Voi veni negreşit”, grăieşte el către adâncul său tulburat. Ochii bulbucaţi ai lui moş Elisei îl privesc ca dintr-o vrajă.

Lui Nicoară îi par ciudate, ca şi în alte împrejurări, vorbele pe care le trece unei alte fiinţi ce se află în sine, de care ar vrea să se desfacă şi care totuşi se ţine îngemănată. E jurământul său neînduplecat care-i învenineză ceasurile; şi totuşi în acest jurământ se află singura sa eliberare.

Vorbele pe care le rosteşte el şi cele pe care le rosteşte Demir sunt străine una de alta. Moş Elisei pare a le descânta şi a le împăca tălmăcindu-le. Ciudate întâmplări ale vieţii, cu o clipă mai înainte neştiute şi acuma scăpărând deodată.

Lumina gălbie a pustietăţii, cortul de matasă ridicat de un cuvânt şi de un semn, slujitorii muţi, Demir adus ca vântul ori ca gândul de pe un tărâm depărtat, moş Elisei şi Geambaş-şah care fac şi desfac acest basm de la Cazac-Bunar, toate se vor tulbura şi se vor risipi, ca să se adune din nou la începutul toamnei altui an.

Cât de greu trece timpul, şi totuşi cât de ameninţător vine, mânat de legăminte covârşitoare…

Iată, ornicul vieţii sale a bătut ceasul care schimbă oamenii, vorbele şi priveliştile ce-l împresoară. Nicoară şi-a încins armele, a încălecat, s-a dus. Curând nu mai rămâne în zarea de către miazăzi decât un stâlp uşurel de fum…

A rămas acolo şi un prietin?

Nu. A rămas numai vatra unui foc; curând o vor spulbera viforele.

* *

Capitolul 28

Carte de la Olimbiada presvitera.

Intre ai săi, călărind cu grabă spre Dnipru, obrazul hatmanului s-a luminat încet-încet. La popasul de sară, moş Elisei şi-a aşezat barba între ucenicul şi hatmanul său şi între Costandie Şah, şi a dat înştiinţare că s-a găsit urma lui baş-buluc-baş Cigala.

Nicoară a simţit străpungându-l un fior fierbinte. N-a mai avut nevoie de alte vorbe; urmarea acestei veşti trebuia să i se vădească în toamna următoare.

Luându-şi oamenii şi căruţele, fratele lui Vodă Ion s-a îndrumat către Zid Negru, pe sub lumina acelei toamne blânde. Din popas în popas, tot către miazănoapte, se lăsa învăluit de gândurile-i obişnuite, schimbând priveliştile şi minunându-se de noutatea lor; căci numai când şi când, din adâncul de unde se scufunda, ridica fruntea şi primea prin ochi înştiinţări de cele ce-l împresurau.

Bălţile rămase în laturea fluviului după ploile de august erau pline de mişcarea sălbătăciunilor aripate care înălţau zvon de furtună şi se ridicau în cer la apropierea oamenilor. Iepuri se ridicau din ciulinii din preajma potecii şi se duceau în fugă domoală, parcă şchiopătând, în lungul spinării unui colnic. Acolo se opreau cu labele de dinainte ridicate spre bot, cercetând în urmă, apoi purcedeau iar trecând colnicul. Căprioare săltau prin poienile luncilor. Vulpea, vânătoarea acelor singurătăţi, nu se vădea, dar era aproape. Alţi vânători vrednici pluteau în înălţime dând ocol prin văzduh şi chemându-se în răstimpuri cu sonuri înalte. Erau pajuri, şoimi călători şi porumbari ai căror soţi domesticiţi se aflau la căruţe, aşteptând să fie scoşi în domnia lor de altădată.

La unele popasuri, oamenii hatmanului scoteau şoimii pentru plăcerea mezinului Alexandru, căutând în tufişurile

mărunte ale câmpiei potârnichi. Şoimarii duceau paserile zburătoare pe pumni, după ce le luau lumina cu cuşmuţă de piele. Când cinele stârnea cârdul, cuşmuţele de piele erau ridicate şi paserile îndemnate să-şi ia zborul. Porniţi întăi la faţa luncii, porumbarii se învăluiau în sus, până ce vedeau potârnichile risipindu-se, şi atunci îşi alegeau jertfa pe care o urmăreau pălind-o cu pieptul şi ciugulind-o cu clonţul. Călăreţii se duceau cu repeziciune ca să ia porumbarilor dobândă, lepădându-le numai capetele paserilor prinse.

Potcoavă încăleca uneori ca să urmărească de departe vânătoarea mezinului său.

Astfel au umblat o săptămână până ce, la un popas de noapte, i-a trezit vânt aspru din crivăţ, cerul s-a învălmăşit de nouri şi lunca a prins a se tângui cu jale. Erau cele dintăi vestiri ale iernii şi hatmanul a simţit în nări mirosul omătului. N-au fost decât fulgi trecători urmaţi de scuturat uri de ploaie rece.

În cenuşiul zorilor, călătorii au ieşit la poteci şi în pornit ca împotriva unui duşman. La Zid Negru îl aşteptau pe Nicoară Potcoavă chilie caldă şi chiler plin; dar în acelaşi timp îl împresurau fantasmele gândurilor şi îngrijorărilor.

În lungile nopţi ale iernii, când bubuie viforul zvârlind în ferestre snopi de zăpadă şi chiuie în sobă şi în căpriorii de afară ai acoperişului, Nicoară stă treaz în lumina candelei; şi prin umbra uşor luminată se aşează la capătul dinspre picioare al patului său de odihnă o întruchipare sură. E o prietină mâhnită, singurătatea, cu care se înţelege fără cuvinte. Câteodată, arar, obrazul singurătăţii se întoarce către el domol, şi Nicoară vede tulbure un chip iubit» părăsit, dar încă nu uitat, şi inima i se îmblânzeşte. Dar alteori obrazul întors şi neclintit, încununat de sânge, e al icoanei de sub candelă.

Între urgiile iernii, se deschid şi alinări subt un cer curat şi verde ca ghiaţa.

Sunt zilele luncilor de argint şi a podurilor de cleştar, şi a căilor lucii pe care lunecă sănii cu cai în troică şi zvon de

clopoţei. Oamenii au căciuli şi cojoace, ţurţuri de ghiaţă în barbă şi sprâncene, cizme de pâslă cât buţile, şi par a fi venit numai într-o plimbare de la mările de ghiaţă ca şi caute o mireasă pierdută.

Iată, crapă ghiaţa Dniprului şi ape nouă îneacă luncile. În aceste cupe de limpezime, în care îşi scurmă cuib de lumină soarele, prind a poposi sălbăticiunile de la mări calde, în trecere grăbită spre dezgheţurile polului. Primăvara e încă după zarea amiezii şi trimete soli un cocostârc ş-o barză să cerceteze dacă bălţile-s libere şi cuibarele de pe culmea saraiurilor nedărâmate; pe urmă vin două părechi de rândunele care au scos zece rânduri de pui la Zid Negru; şi ridică ochişori albaştri în lunci, spre lumină, viorelele. Zilele de răscumpărare ale sfintei primăveri se înşiră ca mărgele nestemate pe un fir de aur.

Şi la jumătatea lunii întâi a primăverii se opreşte la curtea de la Zid Negru, sub zarzări înfloriţi, vatamanul lăcustean Agapie cu opt soţi, larg încălăraţi şi cu cojoacele lepădate dintr-o mânică.

Bucurie mare între oştenii de la Zid Negru, căci vatamanul Agapie şi soţii lui vin de la Moldova. Diacul Radu îşi scoale terfelogul şi scrie pe tablă deosebită numele oamenilor ce are a-i îndruma spre Ostrov. Masă mare cu sămânţă de vorbă şi povestiri despre întâmplări,la drum.

Agapie se închină cuviincios către uncheşul Petrea şi către văduvele surori schivnice şi cere învoire ca să intre la Domnul său. L-a văzut numai o clipă când au descălecat. Are a-i da veşti de la prietini din ţară.

— Măria ta, a zis Agapie intrând în cămara lui Nicoară, uncheşul meu Mitrea m-a minat la Dăvideni, ca să duc cartea ce i-ai încredinţat. Am umblat cu bine şi am aşteptat, după poruncă, veşti scrise de-acolo, ca să le aduc măriei tale.

— Îţi mulţămesc, vatamane, şi mă bucur că te văd mai înseninat aicea decât când ne-am întâlnit întâia oară la Prut.

Lăcusteanul şi-a plecat fruntea.

— Măria ta, a şoptit el, m-am înseninat căci am ajuns la Domnul meu. Mâhnirea mea e mai aspră decât atunci, căci m-am deşteptat din boala ce mă ardea şi am înţeles că pe Căprioara, soţia mea iubită, am pierdut-o pe veci… Dar ce putem face? într-acolo drumul e închis; ne întoarcem în altă parte, ca să găsim alt temei vieţii noastre.

— Aşa este, Agapie, a încuviinţat hatmanul, punându-şi palma pe fruntea vatamanului; să ştii că faci bine şi-ţi va veni poate o mângâiere.

„Carte de la Olimbiada presvitera cătră slăvitul hatman Nicoară, la curtea domniei sale. din Zaporojă.

Eu, presvitera Olimbiada Filipeanca, scriu măriei tale, hatmane Nicoară, cum că pe la Bobotează, în cap de an nou 1577, a venit la noi vatamanul Agapie Lăcusteanul cu veste despre intrarea măriei tale cu bine în Ucraina. Laudă înălţăm Domnului Dumnezeu.

Şi ne spune vatamanul Agapie că măria ta vrei să cunoşti cum trăim noi cei părăsiţi uitării.

Şi ne-a adus şi prea plăcută carte de la măria ta, pentru care ni s-a bucurat inima.

Trăim, slăvite, cu nădejdea că te vom vedea iarăşi; trăim cu gânduri şi îndoieli.

Din mila Ziditorului ne aflăm sănătoşi; dar nu toţi.

Cei mai tineri se dovedesc mai plăpânzi; tuşesc şi stau lângă foc, şi le dăm să bea o fiertură pe care măria ta o cunoşti, adăogind şi vorbe bune. Stau aceşti tineri plăpânzi la curtea noastră şi s-au bucurat ascultând cele ce spune Lăcusteanul.

După ce a plecat Lăcusteanul la Dăvideni, aceşti tineri m-au întrebat de ţara unde te afli măria ta; şi le-am spus cum că măria ta te afli într-un ţinut de cătră miezul nopţii, la Dnipru; şi de acolo vine vântul aspru al iernii, ce se chiamă crivăţ, care ne-a adus viscolele şi omăturile. Şi într-acolo se duce austrul ce s-aude acum în horn, care curge zvonind de cătră amiază; şi au stat tinerii ascultând acel vânt şi n-au

avut somn; stăteau treji suspinând, ca nişte copii cu puţină minte ce sunt.

Iar vatamanul Agapie s-a dus la Dăvideni să se înfăţişeze mazâlului nostru Andrei şi soţiei sale Zenovia, ducându-le vorbe de prietinie şi urare de sănătate din partea măriei tale.

Şi acolo va să afle şi pe Ghiţă Botgros, omul mazâlului, care acum e şi al meu, de când s-a pustiit valea; să-i spuie la ureche o vorbă de la diacul Radu, credinciosul măriei tale.

Şi să spuie tuturor celorlalţi care au rămas la Dăvideni că unii călători care au trecut pe la noi au făcut acolea popas lângă grădinile raiului, scurt popas pe care îl vor avea în inimile lor lungă vreme.

Iar fina noastră Ilinca stă la vatră pe când scriem această carte. Şi m-a rugat să pun lângă cele scrise de mine o foiţă uscată de răsură, strânsă din trecuta vară.

I-am răspuns că mai bine s-o păstreze; căci cartea mea pe care ţi-o scriu măriei tale va face lung drum, ocolit şi trudnic, şi nu va rămâne decât pulbere din foiţa de răsură.

Ea mă ruga, ţinând în palmă acea bucurie din neuitate zile; şi, învăluindu-se focul în vatră, o suflare i-a furat-o, învârtejind-o în sus cu fumul. Fina a ţipat, dar n-a plâns cum m-aşteptam, ci a râs şi s-a bucurat ca de-o minune.

Îmi aduc aminte, slăvite hatmane, că mi-ai mărturisit bucuria care ţi-a făcut-o povestirea din vechime a lui Heliodor, şi că, în sihăstria măriei tale din Zaporojă, petreci întru spirit cu ibovnicii prigoniţi Haricleea şi Teaghene, şi eşti singur cu ei; nimeni dintre acei care se află cu măria ta nu cunoaşte nici limba, nici slova acelei comori rămase de la elini de douăsprezece veacuri; aşa că în această carte a mea elinească, pe care ţi-o trimet prin Lăcustean, pot să spun mai multe şi să le ştii numai măria ta.

Acea copilă neştiutoare, căreia vântul i-a furat şi i-a dus în vârtej foiţa zilelor verii, era încredinţată că minunea ce văzuse se prelungeşte după dorinţa ei; şi a rămas privind în fumul ce fugea după foaia de răsură, şi zâmbea închipuirii

sale, care o ducea cu repeziciunea întâmplărilor unui basm, acolo unde îşi închipuie că se află cel ce i-i drag.

Ce spun eu nu e nou pentru măria ta; cunosc ce părere ai avut de această floare ce se deschidea în preajma măriei tale. Dar te-ai înşelat, hatmane, ca şi mine, socotind că acea floare se aştepta culeasă de Făt-Frumos, fiul primăverii.

Că altele sunt gândurile măriei tale, ştiu. Că zilele ţi le închini hotărârilor ce ai luat şi faptelor ce pregăteşti, deasemenea cunosc. Totuşi am încredinţarea că cele ce ţi-am povestit te bucură cel puţin cât povestirea lui Heliodor. Din când în când grijile cernite ce-ţi stau în jurul culcuşului celui aspru se vor scula depărtând u-se, şi-ţi va veni la căpătai, în tăcere, icoana celei pe care o uitai.

Nu te va tulbura, nici te va abate din drumul ce ţi-ai ales. Soarele îşi umblă nebiruit calea; aşa au lege a sufletului unii bărbaţi, de la răsăritul la asfinţitul lor. Totuşi, slăvite, eşti om şi nu se cuvine să ţi se hrănească fiinţa şi sufletul numai cu amar. Printre nourii ce te împresoară, luci-va când şi când o stea. Între grele încercări, vei avea ajutorul umilitei şi firavei copile, care s-a întors din basmul său şi tuşeşte cu teamă, la vană, ca să nu mă supere…

Atunci când, fără apărare, o chinuiau toţi demonii trupului, eu am avut plăcerea crudă de-a crede că nu se poate apăra; şi acum mă întreb cum s-a putut păstra curată lamura acestui sufleţel?

Slăvite prietine, întâlnim în viaţă ascunzişuri pe care nu le putem pătrunde.

Când eram tânără şi soţul meu Dionis îmi împărtăşea ştiinţa lui despre viaţă şi lume, am intrat într-o primăvară în pădurea ce se chema Bolboceanca, nu departe de scaunul Sucevii. Şi am găsit într-o râpă, unde abia pătrundea soarele, un măr pădureţ care înflorise, închinând lumii poate cea dintâi roadă. I-am vorbit ca unei fiinţi, certându-l că pregăteşte roadă acra şi amară. După asta, socotindu-mi-l prietin, veneam când şi când la el să-i văd isprava; până ce, toamna, am băgat de samă că acel măr sălbatic, ieşit

între spini, brădui şi mesteceni, rodise mere bune – un soi de mere numai ale lui în acel colţ singuratic al pădurii. Era un sălbatic, deoarece avea spini; şi totuşi se alesese pom de preţ. I-am smuls dimprejur ciulinii, am ferit crengile copacilor din jur, i-am gustat dulceaţa rodului. Toţi pădureţii bătrâni din Bolboceanca îşi dădeau merele lor obişnuite, acre şi amare; numai acel tânăr se alesese dintre toţi şi era altcineva.

Uimirea de atunci o am şi acum, faţă de acest piti de om de lângă mine. Iată, fecioara asta nu-i o fiinţă de rând; alcătuirea ei e menită să strălucească, sufletul ei să înflorească; şi mă simt înjunghiată de durere înţelegând că tot ce are e zadarnic şi tot ce poate fi nu va fi niciodată. Nu cutez a striga că ieşirea ei la viaţă e nedreptate şi blăstăm; dar mă gândesc că aşa este…”

Nicoară Potcoavă a cetit cu privirea tulbure şi alte ştiri pe care i le dădea cartea presviterei Olimbiada.

„Faurul Bogonos s-a depărtat de vatra lui, împreună cu Mura şi cu lunganul cel cu barosul. Deasemenea s-a desfăcut şi o parte din sălaşul de dincolo de luncă, unde trăiau câţiva lăutari, şi s-au tras către Ţara-de-Jos, la podgorii, unde oamenii au poate mai multă tragere de inimă pentru cântecele lăutarilor.

Gârbovu a venit la mine arătându-mi că nu mai poate trăi în nelinişte şi frică. Şi-a căutat tihnă la un schit, poate la Sihla, în munte, bine nu se ştie unde.

Mi-a adus într-o vineri sara pe feciorii Gârbovului Ghiţă Botgros, omul mazâlului nostru.

I-a sfătuit Ghiţă Botgros în faţa mea să nu se ducă, să rămâie la răzăşiile lor, să pornească iar moara.

Feciorii, Nechita şi Dominte – nu, că se duc, având spaimă de Vartic.

Iar Botgros i-a încredinţat că are el ştire de la un paloş din vechime cum că boierul de la Filipeni se teme de acel paloş, să nu-i căşuneze cumva o boală de-grumaz.

Ba, au răspuns Nechita şi Dominte, noi mai degrabă ne-om duce unde se află măria sa Nicoară Potcoavă.

Şi eu m-oi duce, a strigat pe loc Ghiţă Botgros. Când mi-a veni ceasul, încalic şi purced.

Se poate să ai, slăvite, la Praguri, oameni de la noi; ţi-ţi voi trimete prin ei veşti.”

Această clin urmă parte a cărţii presviterei, hatmanul grabnic a petrecut-o pe subt ochii săi, grabnic a lăsat-o la o parte şi s-a întors numaidecât la povestirea cu Ilinca. A mai cetit-o o dată domol şi întârziind, oprindu-se din răstimp în răstimp şi privind chipuri şi privelişti dintr-o poveste mâhnită din altă primăvară.

A rămas apoi neclintit în scaun, cu cotul rezemat de masă şi cu palma sprijinindu-şi tâmpla. A oftat, şi-a scuturat fruntea, s-a ridicat în picioare şi a ieşit în cerdac, chemând cu glas ce părea mânios pe Suliţă diacul.

N-a răspuns. nimeni, nici la întăia, nici la a doua chemare.

Văduvele schivnice se aflau în grădina de legume Uncheşul şi Alexandru mezinul ieşiseră la vânătoare în mlaştinile luncilor cu şoimul porumbar; ceilalţi oşteni coborâseră cu halăie la bălţile Dniprului.

Nicoară a cotit pe după colţul casei, către râpa fluviului. Nu departe se afla Ile Caraiman, în puterea luminii, subt un cântec de ciocârlie. ^«

Când s-a auzit a treia chemare, Ile a răsărit şi a-a întors către stăpân.

— Care-i porunca, măria ta?

— Către-l pe Suliţă, Ile, a strigat hatmanul. Să se puie şaua pe Murguţ. Veniţi amândoi cu mine; luaţi arce şi arcan; într-un pătrar de ceas încalic.

— Numaidecât, măria ta.

„Ce-o fi având? se mira Caraiman. De ce pare tulburat de mânie, pe o zi ca asta?”

Radu diacul se afla în livadă, punând altoi într-o mlădiţă de măr sălbatic, ca să se bucure oamenii ce-or trăi aicea când el nu va mai fi.

— Diece. hai după un stăpân mânios.

I-a spus lui Radu Suliţă ce este şi au venit amândoi la grajduri.

Pregătindu-se de ieşire, Potcoavă îşi schimbă şiacul pe care-l purta în casă. pe straie mai sprintene. Şi-a atârnat la coapsa dreaptă un j ungher.

Ce-i mai trebuia? Nu-i mai trebuia nimic. Şi totuşi, mai avea de luat ceva. Căuta şi nu găsea. A trântit două scaune; a păşit peste halatul ce lepădase, l-a dat cu piciorul ia o parte, apoi s-a întors, l-a ridicat şi a tras dintr-un buzunar cartea presviterei. A păturit-o şi a strecurat-o în sân.

— Aici suntem, măria ta, a dat de ştire Ile Caraiman din pridvor.

Când a ieşit hatmanul, diacul Radu l-a privit cu luare-aminte, i-a văzut neliniştea şi a înţeles că Lăcusteanul i-a adus carte. Veştile grăite nu puteau cuprinde taine, nici pricinui tulburare, deci vatamanul Agapie a adus carte; de aceea a cerut intrare singur la Domnul său.

Despre ce întâmplări poate grăi o carte de departe? Dacă ar grăi de întâmplări obişnuite, legate de necazurile vieţii curgătoare, le-am afla şi noi – Îşi zicea în sine diacul – căci am trăit la Dăvideni o frăţie ş-o prietenie. Nici un fel de trecătoare întâmplări nu pot cutremura pe-un bărbat ca hatmanul, aşa ca să-i înegureze ochii, să-i răstească glasul, să-l scoată din cumpăna firii pe care ne-o arată nouă.

Diacul mai ştia şi altele, fie din ce înţelesese el. fie din ce-i spusese Mura. Mezinul împresurase stăruitor pe fina presviterei. Însă fecioara se apărase. Dragostea ei se ducea către fratele mai mare şi se aprinsese cu atât mai aprig cu cât Nicoară părea mai nepăsător şi mut. Cartea presviterei îl chiamă deci; îi vorbeşte de frigurile de dragoste ale Ilincăi.

Însăşi mânia lui e soră cu suferinţa de iubire. Hatmanul se zbate ca să se înfrângă pe sine însuşi. De data asta fratele nu i-i prieten; de data asta se află mai singur decât

totdeauna. După cât poate diacul cântări puterea unui asemenea bărbat, biruinţa lui va pricinui zguduiri şi ruină.

Ziua avea o strălucire de cleştar şi soarele suia către crucea amiezii. Ciocârliile îşi conteniseră viersul. Desfăşurarea măreaţă a Dniprului sclipea din miazănoapte către miazăzi, luncile înverzeau sub malul înalt. Nicoară şi-a îndemnat fugarul către vântul lin de miazăzi. Cu tovarăşii săi după el, a scoborât o potecă, ş-a pornit pe drumeagul văii, prin ierbuşca nouă şi prin florile proaspete ale poienilor.

Au mers aşa lung răstimp, la umblet, prin căldura blândă de primăvară. În cotloane cu bălţi stârneau nagâţi, care-şi luau zborul cu miaune subţiri; pe sub cerul înalt pluteau cocori. Intraseră într-o singurătate din care oamenii lipseau; când s-au oprit, au ascultat să le vie ca dintr-o altă lume un zvon depărtat de clopot; dar nu l-au auzit.

Nicoară a zis către diac:

— Se află aici o curmătură în râpa malului, adâncită de şuvoaiele de primăvară în cursul veacurilor. E o sălbătăcie în care am mai intrat şi altădată.

— Ce căutai, măria ta?

— Urmăream atunci lupi; virani uneori pe unul în îngustimea din fund a văii, unde nu se află nici o ieşire, îi prigoneam cu puţini oameni, până ce scotea limba de trudă, şi atunci coboram de pe cal asupra lui.

Diacul privi cu milă pe Domnul său, văzându-i ochii înegurаţi şi sălbătăciţi.

— Să intrăm, slăvite stăpâne. a răspuns Radu Suliţă, să căutăm duşmanul. Ar fi bine să găsim aici pe Cigala ori pe Irimia pârcălabul.

Hatmanul şi^a întors ochii tulburi.

— Diece, a zâmbit el cu mâhnire, îi vom găsi şi pe aceia; vremea nu-i departe; acum vreau să scap de altcineva. Nu ştiu dacă mă-nţelegi.

— Înţeleg, stăpâne, a oftat diacul ridicându-şi privirile umezite de lacrimi. Ai primit carte de la Moldova.

— Ai înţeles, diece? a întrebat şoptit, cu uimire Potcoavă.

— Am înţeles, căci sunt credinciosul măriei tale, şi mi-aş da pentru măria ta viaţa.

Diacul s-a simţit răsplătit de vorbele rostite, primind până în inimă privirea de prietinie a Domnului său.

— Vino şi tu după noi, Ile, a poruncit hatmanul.

— Mergem să răzbim pe tărâmul celalalt! s-a bucurai Ile Caraiman.

Au cotit la dreapta printr-o poartă de stâncă ş-au ajuns între două ziduri oable pardosite cu tufărişuri mărunte. Era vădit că nici om, nici sălbătăciune nu se putea căţăra pe acolo. Putea răzbi, poate, numai paserea măiastră din vreme în vreme; şi acea pasere măiastră de data asta avea înfăţişare şi viers de cuc în strălucirea acelei amiezi de primăvară.

Cucul şi-a spus numele, i-a privit înfricoşat cu ochi de rubine şi şi-a luat zborul spre lumea oamenilor.

Cărarea îngustă a văii era săpată şi spălată de şuvoaie.

Au mers aşa, au tot mers, până ce a sărit lupul, stăpânul acelei domnii, lup sur, bătrân, slab şi năpârlit, îşi căuta hrana de şopârle şi guzgani prin cotloanele înguste ale văii care-i purta numele. Aici se afla totdeauna un singur domn care punea oprelişte lupilor străini.

Fiara s-a învârtejit spre coada văii. Călăreţii au pus pinteni şi s-au ţinut aproape de dânsa. Caii pufneau spre ea sforăituri; fereau capetele în laturi de putoarea ei; dar frâiele îi îndrumau şi glasurile călăreţilor îi îndemnau. Ai: dus-o aşa fără odihnă, până ce au simţit-o slăbind. Atunci Nicoară a aruncat o privire ascuţită către diac. a îndemnat mai cu putere pe Murguţ; şi nu târzie vreme lupul a prins a şovăi pe arcurile picioarelor. Apoi s-a oprit, lipindu-se de o piatră sură ca şi el.

Nicoară a tras cuţitul cel lung şi a coborât din şa. Se afla la cinci paşi de fiară, aţintind-o neclintit. Diacul şi Ile ţineau pregătite suliţile scurte de vânătoare.

Când hatmanul a mai făcut un pas, fiara şl-a subpus deodată capul; apoi. Într-un cutremur al trupului ei trudit de moarte, a clănţănit din fălci ridicând botul spre văzduh şi slobozind un urlet prelung. În ochii şi-n glasul ei tremura spaima cea din urmă.

Era în acest bocet al desnădejdii ceva omenesc: nu. mai curând oamenii au în minuta pieirii acea tânguire năprasnică a lupului către Ziditorul a toată făptura.

Hatmanul s-a înfricoşat ca de o vedenie neaşteptată a milei. Era gata să repeadă în fiară cuţitul. A pregetat; a vârât arma în teacă, s-a răsucit, a săltat în şa, a întors în loc şi a apucat înapoi cărarea rovinei.

Când au ieşit la luncile fluviului, hatmanul avea faţa pălită de mâhnire, însă îmblânzită. Oboseala şi zguduirea îl alinaseră.

I se părea diacului că lupul cel singuratic primise în fiinţa lui o parte din povara lui Nicoară.

Au umblat în pas domul spre Zid Negru până în asfinţitul soarelui…

* *

Capitolul 29

Ostroveni.

Vara era în toi de-a lungul Dniprului. Când soarele a ajuns la cea mai mare înălţime a sa, deasupra amiezii, şi au înflorit sânzienele, hatmanul a descălecat cu uncheşul Petrea şi diacul la Ostrovul Moldovenilor, ca să cunoască ce fac oştenii ce i se adunau acolo.

Moş Elisei, cu doi maiştri mari de călărie, învăţa pe cei veniţi de la Moldova acel meşteşug al oştilor călăreţe pe care zaporojenii de la Praguri îl aveau ca pe o taină a puterii lor.

Cândva, schiţii se dovediseră călăreţi fără păreche în afundul nemărginirii stepelor; faima lor zăcea în curganele pustiei. După schiţi, ieşiseră la lume călărimile mongole. În trei sute de ani tătarii din preajma Mării Caspice şi a Mării Negre, urmaşi ai lui Subotai-Behadâr şi Batie-Han, se

domoliseră şi se mulaseră în tihna caselor zidite şi grădinilor încântate; nu-şi mai trăiau viaţa îngemănaţi de caii lor, fii ai furtunii.

Ieşiseră în lume, din pojarul suferinţilor, oamenii volnici de la Praguri care ţineau fruntea între războinicii acelui veac. Intre aceştia îşi petrecuse tinereţă Nicoară. Cu dânşii, fiind hatman, cutezase a străbate marea până în Anadol. Încununat de faimă îşi petrecuse anii ajutând la întărirea acelei slobozii de la Dnipru. În acea lume găsise liman mâhnirii sale şi nădejde să răscumpere pieirea lui Ion-Vodă. eliberându-se el însuşi de povara unui jurământ înfricoşat.

Când intrase pe cărări cotite şi pe lingă colibele străjilor, îi picuraseră în auz, din sălciile bătrâne ale luncilor Dniprului, chemări sfioase de privighetori. Iar în noaptea cea dintăi, în lumina lunii, împrejurimea a prins a suna de clocotul viersurilor atâtor cântăreţe, încât se părea că tabăra era împresurată de vrajă. Ardeau focuri la bordeiele fiecărei sotnii, şi oştenii pribegi ascultau în tăcere cântarea nopţii de iunie, ducându-se cu sufletele şi gândurile. prin painjeniş de lună. În priveliştile de acasă – colibe pustii, ţintirimuri proaspete.

— Cum ţi-a plăcut, slăvite hatmane. lucrarea noastră de azi a întrebat Pokotilo.

Stăteau pe buturugi, la focul de dinaintea colibei lui moş Elisei.

— Mă aflu bucuros pentru ucenicii noştri, a răspuns Nicoară, punându-şi cu prietinie palma mânii drepte pe umărul bătrânului.

Uncheşul Petrea a clătinat din cap.

— Bună treabă s-a făcut. Însă ar trebui grăbită.

— De ce. fecioriile? a întrebat moş Elisei. Pe cât am înţeles, hatmanul are o socoteală mai bună decât îţi închipui domnia ta. Noi toţi ştim puţin; domnia sa ştie tot.

Uncheşul a ridicat lângă tâmplă degetul:

— Războaiele se fac vara, Pokotilo. Aşa-i rânduiala lor, pentru înlesnirea hranei oamenilor şi cailor. Nu ştiu ce zice

măria sa.
— Măria sa tace, a râs moş Elisei.
— Ba nu, Pokotilo. Socot că se pot face războaie şi iama. Fiece boală cu leacul ei; fiece război cu folosul ce trebuie să aducă. Nouă ne e îndămână să pălim cu repeziciune, când neprietinii noştri nici nu s-aşteaptă.
— Dacă nu se nimereşte la vremea cea mai potrivită, vara. atunci cum?
— Nu ştiu, moş Petrea, a zâmbit hatmanul. Aştept întâi veste de la ploile toamnei şi de la cel dintâi crivăţ.
— Atuncea să-l punem pe diac să caute în gromovnic…?
— Nu te supăra, moş Petrea, hotărârea e la mine, nu la gromovnic.
Bătrânii s-au uitat pe furiş imul la altul şi le-a plăcut răspunsul hatmanului.
— Să nu se îngraşe de lene nici oamenii, nici caii.
— Nu-i lăs eu, s-a învoit Pokotilo.
— Potrivit ar fi să putem călări pe cel dintâi vifor… a grăit încet Nicoară, ca şi cum ar fi început o poveste.
Numai diacul a auzit oftatul hatmanului şi la focul de sfat s-a aşezat tăcere.
— Străjile merg la două zile de drum înainte… a urmat hatmanul, deschizând ochii neclintiţi spre vedenia viitorului; şi în sara blândă de vară i se părea că e singur, numai cu cugetul său.
Străji tari, care trebuie să apuce cu mare grabă vămile de ieşire ale Moldovei, poprind iepuroii…
Noi ceilalţi, sotniile lui Costandie-Şah şi ale noastre, cată să facem drumul de zece zile numai în cinci…
Hrană de la pământeni nu ne trebuie. Avem hrana noastră, la căruţe. Opt căruţe de fiecare sotnie.
Slănină şi pastrama, pesmete şi gurut. Am văzut şi învăţat gurutul de la mongoli; făină de hrişcă şi grâu plămădite cu brânză, lapte şi ouă; aluatul subţiat cu suci-torul şi tăiat în tocmagi mărunţi, uscat la cuptorul nostru şi al verii şi încărcat în saci. Dintr-o măsură de gurut muiat şi amestecat

cu apă clocotită se face zama cea mai prielnică. Cu acestea câte spun, biruim vremea şi depărtarea: nu întârziem în certuri; nu stârnim şi nu prefacem liniştea în furtună. Crainicii noştri strigă în sate: Oameni buni! Domnul nostru Nicoară pe sărmani îi ocroteşte, pe cei trufaşi îi loveşte…

Bătrânii şi diacul ascultau cu răsuflarea oprită şi cu inimile bătând acele cuvinte încete şi blânde. În ochii lui Potcoavă se aprindeau când şi când stele de la focurile taberei.

— Aşa cuprindem Iaşii, a urmat Nicoară, şi punem din ziua întâi străji care să umble pretutindeni, oprind orice neorânduială. Acolo intră judecători juraţi, nu prădalnici; sotniile găzduiesc la mănăstiri; ascultă cu sfială şi împlinesc cu tărie poruncile domnului lor. Uncheşul Petrea e mare armaş; judecători sunt dregătorii noi şi căpiteniile peste cinci sute. Şi sotnii numite au cuprins scaunele ţinuturilor. Şi de la graniţă şi din ţinuturi sunt duşi la judecată boierii care au vândut pe măria sa Vodă Ion Pentru asta ostenim noi, facem drumul în pripă, nu asuprim pe nimeni, ţinem linişte şi dreptate – ca să prindem şi să judecăm pe boierii care au vândut pe Domnul lor.

Hatmanul s-a oprit, cu ochi aţintiţi. Şi-a clătit domol fruntea.

— Nu… Încă nu-i destul şi nu-i tot.

Dacă nu se deprind din vreme sotniile noastre să umble până la Moldova în răstimpul hotărât, vom duce acolo oşteni trudiţi, şi nu putem săvârşi treaba pentru care ne ducem.

— Vom face drumul în cinci zile, măria ta hatmane, a dat încredinţare Elisei Pokotilo, şi oamenii noştri vor fi în stare să se bată în ziua a şasea. Dar mai trebuiesc şi altele, dacă ne ducem pe vifor de iarnă.

— Moş Elisei, a răspuns Potcoavă, oştenii noştri vor fi bine hrăniţi, bine îmbrăcaţi şi încălţaţi. Am trimes răspuns lui Iacob Lubiş că avem nevoie de pâslari, cojoace şi cuşme. Străjile care umblă înainte vor pregăti popasurile, vor cumpăra vite pentru spor de hrană şi ovăs pentru cai. Şi nu vom pleca pe vifor de iarnă, moş Elisei. Nu clătina din cap,

uncheşule Petrea, căci ştii şi domnia ta că sunt răgazuri în vremea toamnei şi-n cap de iarnă, când vânturile din miezul nopţii stau legate şi vine pe adierea de la miazăzi o vară târzie ce se chiamă a Sfinţilor Arhangheli; atunci putem călători cu blândeţă şi voie bună.

— Are dreptate hatmanul… a încuviinţat moş Elisei. Uncheşul a cârtit:

— Dar dacă 6e pune o vreme tare din luna lui brumar?

— Uncheşule, a zâmbit Nicoară, vremea ne va li prielnică şi vom umbla bine. Dacă nu va fi prielnică o vom birui.

Bătrânul Petrea Gânj s-a uitat la Pokotilo şi i s-a luminat faţa.

— O vom birui, măria ta.

De la Ostrovul Moldovenilor, Nicoară Potcoavă a făcut drum cu însoţitorii săi de aproape până la Lunca Mare, unde a ţinut sfat de război cu Şah.

Când s-a întors, a găsit la moldoveni pe Iacob Lubiş cu care a stat de vorbă pentru nevoile ostaşilor săi.

Lubiş filosof l-a înştiinţat pe hatman că Tadeus Kopiţki îi trimete necontenit ba veşti, ba oameni.

— Însă Gavril Ciohoranu, omul lui Ţopa, tace şi nu dă nici un semn de la Iampol, lângă Nistru. Un singur om, un oarecare Teofil Tartarău, s-a rătăcit la Braţlau venind de către Iampol. Şi acel om, urma a povesti Lubiş, Îl văzuse pe Gavril Ciohoranu care îl îndemnase să stea un răstimp la Ostrov, şi apoi să se întoarcă la Iampol şi să-i arate domniei sale ce-ar fi văzut şi oblicit acolo.

— Pe acel Ciohoranu l-ai văzut?

— Nu.

— Nici n-ai primit ştire să-i trimeţi bani?

— Nici. Celor pe care vrea să-i piardă, Dumnezeu le ia mai întâi mintea. Cu cine se întâlneşte acolo şi cu ce trăieşte? m-am întrebat eu. Şi am ispitit întâi pe Tartarău. După aceea am trimes răspuns Lui Tadeus Kopiţki. Se pare că ajung până la Iampol oameni de la Iaşi; poate aduc răvaşe Eu credeam că poate se va fi înfăţişat măriei tale?

— Nu s-a înfăţişat. Iţi mărturisesc, Lubiş, că băgarea mea de samă se îndrepta mai mult cătră Kopiţki decât cătră Ţopa. Kopiţki se trage din şleahtici; Ţopa din răzăşi de la ţinutul Romanului. E mai uşor a ne închipui pe pan Tadeus întinzând punte cătră boierii Ieşi, decât pe Ţopa uneltind împotriva fratelui lui Ion-Vodă. Şi, cu toate acestea, Kopiţki se poartă cu dreptate şi nefăţărnicie. Aş fi mâhnit să aflu că omul pus de Ţopa la Iampol a lunecat spre duşmani.

— Tot aşa de mâhnit aş fi şi eu şi mi-ar părea rău să rămâie cetatea Iampolului văduvită de acel boier Gavril Ciohoranu. Ce demon îl va fi ispitit să se apuce de meşteşuguri diplomaticeşti? Dacă ar cunoaşte bine pe Lubiş şi pe moş Elisei, nu s-ar încumeta să ducă apă la fântână şi să înveţe peştele a înota.

— Lubiş, a hotărât Nicoară, vezi ce este. Noi n-avem nevoie de vicleni, orbi şi timpi. Vorbeşte şi cu Elisei Pokotilo.

După plecarea lui Iacob Lubiş filosof, Nicoară a rămas la Ostrov întreaga lună iunie, urmărind cu hărnicie şi înfrigurare învăţătura la călărie a oştenilor săi moldoveni. Uneori le era el însuşi dascăl, punând şi pe mezinul său Lixandru să săvârşească mişcări şi isprăvi uimitoare pe caii cei mai aprigi.

Apoi, la începutul lunii iulie, s-a înfăţişat la tabăra moldovenilor monahu Agatanghel de la Pobrata şi prietinul său din voinicie, Strămurare. La o zi după ei au descălecat înaintea hatmanului feciorii Gârbovului, Nechita şi Dominte.

Bucuratu-s-au oştenii lui Potcoavă de vederea acestor prietini din cealaltă vară şi numaidecât i-au aşezat în bordeie şi le-au dat vatră de foc şi merinde cu îndestulare.

— Măria ta, s-a închinat lui Nicoară monahul Agatanghel, binevoieşte a mă primi în oastea dreptăţii, pe care lumea de la noi o aşteaptă. Şi mă rog să nu-l lepezi de la vederea măriei tale pe acest rătăcit în pustia vieţii, cu numele Strămurare, care a făcut bine sărmanilor, călcând orânduielile domneşti. Faptele lui au fost bune, căci au alinat dureri.

— Frate Agatanghele, a răspuns hatmanul, chiar dacă ar fi greşit, Strămurare avea-va prilej să se răscumpere, pe sărmani miluindu-i, pe trufaşi lovindu-i.

Strămurare a îngenunchiat, cu pletele în ochi.

— Mărite stăpâne, până acuma n-am făcut altceva, a strigat el cu tărie. De aceea am venit în slobozie după măria ta.

Hatmanul a încuviinţat cu fruntea şi şi-a întors privirile către întinderile cele mari de apă ale Dniprului. Acolo, la o cotitură, se izbeau talazuri mari în stânci. Tumultul lor nu se mai alina din veci şi zvonul acelei depărtări ajungea până la urechea şi inima lui Nicoară.

Nechita şi Dominte, feciorii Gârbovului, s-au înfăţişat când măria sa Nicoară se afla singur, dinaintea cortului Au cerut învoire şi Ile Caraiman le-a făcut semn să se apropie.

S-au închinat şi au rămas în faţa măriei sale, mari şi greoi, întru sfială şi muţenie, învârtindu-şi în degete căciulile de oaie.

— Cum vi-i habarul, feciorilor? a întrebat hatmanul. Dominte a pălit cu cotul pe fratele său mai vârstnic.

Acesta şovăia.

— Răspunde, bădica, l-a îndemnat şoptit mezinul. Nechita a mestecat greu nişte câlţi.

— Apoi, măria ta, se chiamă c-am venit şi noi…

— Cura îs treburile pe la Dăvideni?

— N-aş putea spune, măria ta, că-s bune.

Nechita s-a oprit; Dominte l-a îndemnat iar cu cotul:

— Spune, bădica, pataraniа noastră cu boierul. Dacă n-o spui dumneata, o spun eu, rugind pe măria sa ca să mă ierte de îndrăzneală. Slăvite stăpâne, noi ne-am fost dus în voinicie săvârşind destule răutăţi, asupra slujitorilor stărostiei şi asupra boierimii. Cum îi întâlneam undeva pe slujitori şi boieri, cum îi suduiam, şi-i păleam. Să fim iertaţi, căci asemenea fapte le-am săvârşit din amărăciune şi desnădejde. Tătuca nostru s-a pustiit la o sfântă mănăstire, moara a luat-o puhoiul de primăvară; aşa că noi ne-am dus

la lupi şi mistreţi, subt ocrotirea codrului, temându-ne de oameni. Şi fiindu-ne nouă jale mare după locurile prunciei veneam câteodată într-ascuns, noaptea la ţintirimul Filipenilor, ca să aprindem făclie la mormântul maicii noastre. Dacă nu puteam ajunge la ţin tir im, apoi puneam făcliile la poarta cuvioasei presvitere Olimbiada. În covrul unde aşezam noi făcliile în sara asta bunăoară, găseam în noaptea a doua merinde, pomană de sufletul răposatului preot Dionis. Da-ntr-un rând, iaca ne întâlnim cu Vartic, boierul de la Filipeni. Noi nu l-am căutat, ştiindu-l păzit de strajă tare; dar a dat el peste noi. Domnia lui se ducea la Roman; noi am trecut Moldova spre satul nostru. Noi ieşeam din vad: domnia lui venea la vad.

— Iaca hoţomanii Gârbovului! strigă dumnealui la slujitorii ce avea cu sine; daţi în ei cu săbiile şi-i oborâţi.

Noi, ca cei fricoşi, o luăm la fugă, unul încolo, altul încolo – dar nu departe unul de altul. Cei patru slujitori ai domniei sale se înşiră după noi. Cum îi vedem noi cu coada ochiului răsfiraţi, odată ne întoarcem asupra lor şi-i pălim pe rând cu mare grabă, de frica ce aveam de ei; şi după ce-i pălim cu ghioagele, îndrăznim să ne ducem şi la Vartic, şi-l pălim şi pe dânsul. Întăi l-a pălit Nechita, fiind frate mai mare; după aceea l-am pălit şi eu, dar nu mai aveam ce păli, căci Vartic slăbise de tot. A zis bădica Nechita:

— De-acu hai, măi Dominte.

Fiindu-mi frate mai mare, l-am ascultat; şi ne-am dus.

Feciorii Gârbovului au rămas cu frunţile plecate în locul unde se aflau, aşteptând mustrarea hatmanului. Dar hatmanul tăcea şi nu-i mustra. Îi privea într-o mare depărtare, în zarea sinilie a asfinţitului, în priveliştea neuitată a Moldovei. Se afla în fundul fiinţii sale o întrebare despre anume fiinţi care trăiau în acele depărtări, însă măria sa a stăpânit în tainiţa ei acea întrebare către feciorii Gârbovului.

Nechita a cutezat să adaoge şi el câteva cuvinte la istorisirea fratelui său mezin:

— Apoi după asta nod ne-am sfătuit să venim după milă şi ocrotire la măria ta. Şi te-om sluji pe măria ta cu credinţă.

— Aţi făcut bine, le-a răspuns Nicoară. Şi ei s-au bucurat închinându-se.

După aceea s-au dus, şi mai încolo şi-au pus căciulile în cap.

La Sântilie, hatmanul Nicoară aflându-se tot la Ostrovul Moldovenilor – a descălecat căpitanul Cozmuţă Negrea, dinaintea cortului. Sta lângă Potcoavă, la o măsuţă joasă, diacul Radu cu hârţoagele lui.

— Ile, a poruncit hatmanul către omul său de credinţă, du calul căpitanului Cozmuţă şi vezi să i se dea bună îngrijire; şi vesteşte pe domnia sa Lixandru, pe uncheşul Petrea şi pe moş Elisei să vie la mine. Şi nu uita că oamenii călători au nevoie de mâncare şi băutură.

— M-am dus, a răspuns cu voie bună Ile, trecând pe sub braţul prietinesc al negreanului, care-i lepăda frâul.

Căpitanul s-a închinat către Domnul său, punându-şi fruntea pe inelul cu stemă.

— Slăvite stăpâne, a grăit el, am îndeplinit după putinţă lucrarea ce ai binevoit a-mi încredinţa.

Potcoavă l-a sărutat pe frunte.

— Stăi lângă mine, Cozmuţă, şi spune-mi.

— Măria ta, a răspuns căpitanul negrean; am umblat eu singur în ţară ca un neguţător care vrea să cumpere unele şi altele; au mai umblat pe unde n-am fost eu şi alţi câţiva răzăşi de la noi, bărbaţi de credinţă. M-am oprit şi la scaunul Iaşilor, ispitind între diecii de la logofeţia cea mare; şi toate câte le-am aflat, le-am însemnat pe rând şi le-am ţinut tăinuite, iar acuma le supun măriei tale.

— Toate bune, căpitane Cozmuţă; ca să se plinească judeţul cel drept.

— Le am aici în taşca mea de vânătoare, măria ta.

— Într-adevăr, Cozmuţă, aceste izvoade însamnă vinarul pe care îl urmărim. Nu e nevoie să le cunoască şi alţii

acuma. Le vor cunoaşte la vreme. Dă diacului nostru Radu taşca. O vom cerceta împreună, singuri.

Hatmanul avea o aţâţare de bucurie, ca şi cum ar fi sorbit o băutură tare.

— Vine vremea, vine vremea, căpitane Negrea, a şoptit el. Ai însemnare şi pentru prea cinstitul şi prea credinciosul pârcalab Irimia?

— Am şi pentru căpitenia viclenilor, slăvite stăpâne.

— Bine, Cozmuţă; bine, prietine! Ziua de astăzi pot s-o însemn c-o piatră albă, cum spuneau oamenii de demult, s-o însemn cu lumină după atâtea zile negre ce-am avut. Of! Cozmuţă şi diece, astfel socot să pot ajunge la ceasul acela al păcii sufletului meu, după care tânjesc. Să ştiţi că amândoi veţi fi între judeţii care vor cerceta şi vor osândi. Iar bătrânul nostru Petrea fi-va armaş mare – ţinând asupra vinovaţilor paloşul judecăţii.

* *

Capitolul 30

Cigala.

Către sfârşitul lui august, hatmanul a slobozit poruncă de plecare la tabăra cea mare a zaporojenilor, pentru a cincea prăznuire a muceniciei lui Vodă Ion. Drumul pe care aveau a-l face moldovenii era în acelaşi timp o cercare a învăţăturii lor din acea vară. La meşterii de călărie se adăogise şi căpitanul Cozmuţă, chiar de a doua zi după intrarea sa la Ostrov, şi se dovedise că se aflau în acele locuri puţini călăreţi atât de iscusiţi ca domnia sa, şi puţini nălbari aşa de pricepuţi, şi deasemenea puţini care să biruiască pe cei mai aprinşi harmasari şi să-i deprindă a merge în buiestru.

Se ţinuse şi la Lunca Mare sfat pentru meşteşugurile de război; Nicoară Potcoavă ceruse hatmanului Costandie şi asaulilor zaporojeni să bage de samă mai ales la iuţeala călărimii. Dacă te afli cu oştenii la vreme la locul hotă-rât şi oamenii nu-s istoviţi de trudă, bătălia ţi-i pe jumătate câştigată.

Nu năvala nebunilor aduce biruinţa, arătase măria sa, cât înţelepciunea.

Cu primejdie de pieire dobândise însuşi măria sa această învăţătură în trecuta vară. Cunoască-se că cea mai grea învăţătură e cumpăna cuminţeniei.

Dacă se învaţă la buiestru caii, după datina războinicilor care au clădit curganele stepei, avem în mină o întreită putere: „Cal în bună stare, călăreţ neostenit, devreme la locul poruncit”.

Ieşirea de la Ostrov a moldovenilor s-a făcut cu asemenea rânduială şi umbletul lor le-a îngăduit să străbată calea de cinci popasuri numai în patru popasuri.

Ca să nu fie asupra calului povară prea grea, o parte din tărhatul călăreţului merge la cele opt căruţe ale sotniei. Tot la aceste căruţe largi şi uşoare, cu covergă, se află şi caii slobozi de schimb. Pe lângă merinde, căruţele poartă şi armele nouă de foc, pe care le pot întrebuinţa oştenii surugii după nevoie, sprijinind din laturi harţurile.

Rânduială bună a statornicit Nicoară Potcoavă şi cu umbletul înainte a „ochilor privighetori”, cum le spunea măria sa călăreţilor cercetaşi. De privighetori are nevoie şi coada oştimii.

— Şi mai are nevoie oastea mea, cu care intrăm în Moldova, a încheiat măria sa, de cea mai strânsă rânduială. Noi nu ne ducem în pradă; ne ducem ca să plinim dreptăţile şi să bucurăm noroadele.

După ce au închinat pentru izbândă o cupă şi chiar mai multe, oştenii lui Nicoară Potcoavă au rămas întru-câtva nedumeriţi, căci nu se hotărî se ceasul plecării şi vara era pe sfârşite.

Stogurile de fân pentru iernatic erau clădite, ovăsul şi orzul adăpostite în gropi arse, căruţele tocmite, caii potcoviţi la picioarele de dinainte; meşterii fauri încă băteau neînduplecat cu ciocanele şi lemnarii ciopleau cu testele şi cuţitoaiele, şi rotarii încheiau la cobâle roatele de

schimb; Lunca Mare gătea război, dar nu se cunoştea dacă fi-va acest război la Sântămăria asta, ori la cealaltă.

— Să nu fie oamenii cu nerăbdare, a dat lămurire moş Elisei, mare postelnic al măriei sale! hatmanul mai are de făcut un drum până la hotarul nohailor, după făgăduinţa ce-a dat lui Demir Ghirai-Han în trecuta toamnă, să se întâlnească şi ist an amândoi la vânătoarea cailor sălbatici. Şi după asta se va cunoaşte dacă mai avem de săvârşit şi altele, până ce şi-a scoate iarna fugarii albi din saraiurile de ghiaţă.

— Apoi, ziceau unii dintre zaporojenii vârstnici, pare-se că măria sa îşi tocmeşte treburile cu Demir Ghirai, şi, dacă înţelegerea fi-va bună, drumul ne e deschis.

— Feciorilor, i-a ameninţat cu degetul moş Elisei; are să vi se bolnăvească de atâta cuget căpăţânile. Lăsaţi-l mai bine pe hatman să cugete pentru toţi; măria sa ştie ce are de făcut. Să cunoaşteţi numai atâta că în puţine zile purcedem la hotarul din pustie şi măria sa ia cu sine nu mai mult decât două sute de săbii bune.

Zaporojenii cei vechi au clătit din cap, cufundându-se întru mare nedumerire.

După ce-au trecut cele dintăi ploi de toamnă şi brumărelul a suflat argint peste păşuni, a ieşit poruncă pentru încălărarea celor două sotnii cu zece căruţe. La straja aceasta a măriei sale hatmanului, s-au adaos oştenii săi mai vechi de credinţă cu care pătimise la Iaşi, precum şi Cozmuţă Negrea, vatamanul Agapie şi asaul de vânătoare Elisei Pokotilo.

Au purces sara, pe lună plină, şi-au mers până după miezul nopţii, când au făcut popas lângă o movilă veche, deasupra luncii Dniprului, unde slujitorii de la căruţa lui Ile Caraiman au clădit măriei sale cort.

S-au aprins focuri roată între căruţe şi oştenii s-au aşezat la odihnă. Nicoară n-avea somn şi părea neliniştit. A vegheat un timp în capul oaselor la focul său de la intrarea cortului, până ce constelaţia cloştei cu pui s-a înclinat

deasupra asfinţitului. Atuncea a dat glas ornicul lui Caraiman şi a venit la măria sa prin lucirea lunii moş Elisei.

Ile Caraiman a sporit focul. Hatmanul a luat între umeri burca şi s-a dus încet prin tăcerea taberii, cu asau-lul cel bătrân după sine.

Luceau către răsărit cotiturile fluviului şi către asfinţit bruma imaşurilor. La miazănoapte carul mare îşi întorsese oiştea. Pe sub stele, în liniştea văzduhului, se auzea zborul aprig al stolurilor de raţe.

— Sunt îngrijat. moş Elisei.

— De ce, măria ta? Iusuf Mârza, omul de credinţă al lui Demir-Han, mi-a spus că omul nostru Cigala e pe cale şi nu poate fi nici-o îndoială că va sosi la vânătoare de la Gloduri. M-a dus tătarul său la întâlnirea cu el şi Iusuf Mârza a arătat că hanul te aşteaptă numaidecât ca să te încredinţezi de prietinia lui.

— Dar dacă totuşi Cigala nu vine? Elisei a tăcut.

— Dacă totuşi nu vine, moş Elisei, însamnă că hotărârile mele şchioapătă iarăşi şi că Piaza-Rea n-a contenit a mă prigoni. Întreb stelele veşnice de ce-i aşezată lumea oamenilor dacă dreptatea nu poate izbândi? Aşa de mici suntem oare, lepădaţi ca frunzele şi ca pulberile?

— Slăvite hatmane, linişteşte-te. Vei fi fiind trudit; vei fi având şi altele asupra sufletului măriei tale.

Nicoară s-a oprit deodată, parcă-l loviseră în piept vorbele bătrânului. Pokotilo a urmat:

— Peste puţine zile Cigala va sta la judeţul măriei tale. Ş-apoi te vei duce unde te-aşteaptă noroadele pentru alte judecăţi. Mai am un prietin care nu doarme şi se frământă. cu nădejdi şi îndoieli ca şi măria ta. Parcă aţi fi de un lut şi de un sânge.

— Suntem, moş Elisei, din aceeaşi dragoste pentru mucenicul nostru. Dacă este Dumnezeu, mă rog să nu fiu înlăturat de la izbânda mea. Iar dacă nu este Dumnezeu, le cer prietinilor mei să mă sprijine, ca să dobândim pentru oamenii ce-or rămânea după noi o nădejde, care să le fie

temei de viaţă. Altfel, viaţa n-are înţeles şi mai bine ar fi fost să nu fim.

— Măria ta, leapădă slăbăciunile trecătoare. Crede în prietini.

— Ai dreptate, moş Elisei, m-am liniştit, căci nu sunt singur.

La Al-Şaptelea-Curgan, cum se chema locul popasului, Nicoară a stat până la amiaza acelei zile de 20 septemvrie, dormind, după sfatul cu Pokotilo, somn liniştit.

Au pornit tot către amiază şi au umblat cu spor şi noaptea următoare. Iar în ziua de 22, marţi, au apucat la asfinţit înspre hotarul Bugeacului. Când au ajuns în marginea pustiei fără stăpân, Nicoară a poruncit popas o zi întreagă şi ospăţ oştenilor. Dar măria sa a ajunat deplin şi a stat singur ca să i se liniştească sărmana inimă.

Joi dimineaţa la prânzişor, „ochii privighetori” i-au adus ştire slăvitului hatman, că tabăra de vânătoare a lui Demir Ghirai-Han nu-i decât la trei ceasuri depărtare.

Părerea asaulului Elisei Pokotilo a fost că numaidecât măria sa Nicoară trebuie să ajungă în aceeaşi zi la cortul lui Demir Ghirai, cu oştenii săi mai de-aproape. El însuşi îi va sta la stingă, tălmaci.

Cele două sotnii se mişcă în acelaşi timp, în afară de vederea taberei hanului, ca să apuce drumurile de scăpare ale lui Cigala.

Tabăra de vânătoare era astfel împresurată, când Nicoară Potcoavă a ajuns la Cazac-Bunar lângă cortul de matasă, dinaintea căruia ardea un foc nou pe-o vatră veche. Demir şi credincioşii săi, şi un oaspete străin cu puţini slujitori isprăviseră prânzarea şi beau cafea.

Cigala trăgea fum de tutun din pipă, răsturnat pe o coastă, pe covoare, în mângâierea soarelui blând al toamnei, subt un văzduh albastru în care pluteau domol funigei.

Era un bărbat frumos, încă tânăr, cu faţa uşor smolită şi nas grecesc. Zâmbea lenei şi fumului albăstrui în care îi luceau vedenii fericite ale viitorului.

Demir Ghirai-Han i-a atras luarea-aminte asupra oaspetelui nou care tocmai se oprise şi descăleca.

— Iată un bun prietin al meu, hatmanul Nicoară. Cigala a întors fruntea c-un zâmbet blând şi s-a ridicat pe jumătate din pufuri.

— Eu îl cunosc pe baş-ceauş-baş Cigala, a zis limpede şi răspicat Nicoară.

Elisei Pokotilo a tălmăcit.

— De unde? s-a mirat bărbatul cel frumos şi zâmbitor.

— Sunt de atunci trei ani, a răspuns cu privirea nou-roasă hatmanul; când a fost înjunghiat fratele meu, măria sa Vodă Ion, în cortul lui Mehmet-beglerbei.

Când asaulul Elisei a tălmăcit aceste cuvinte ale hatmanului, Cigala a răsărit în picioare. S-a făcut alb ca varul. S-a pipăit căutându-şi sabia. Însă vânătorii de cai sălbatici nu poartă sabie.

— Ce-nseamnă asta, Demir Ghirai? şi-a ascuţit el glasul de mânie. Cine-i acest om? Nu sunt eu oare oaspetele tău?

— Ba eşti oaspetele meu, ca şi hatmanul, a răspuns hanul.

— Suntem amândoi, Cigala, oaspeţii lui Demir Ghirai, a urmat a da răspuns Nicoară Potcoavă. Însă locul pe care ne aflăm noi şi Demir Ghirai nu-i al nimănui. Aici la Cazac-Bunar, în pustie, nu se află alt stăpân decât dreptatea. Am venit să te aflu şi să te judec.

Baş-ceauş-baş Cigala a cercetat pripit în juru-i.

Slujitorii hanului îşi potriviseră înfăţişarea după aceea a stăpânului lor. Cei câţiva slujitori pe care-i adusese Cigala cu sine de la Isaccea, unde era domn şi stăpân în numele lui Amurat-Sultan, se ţineau nepăsători, aşteptând să se întâmple ce era scris în terfelogul lui Mohamed pro-rocul, într-al şaptelea cer. Pe lângă asta, Cigala nu era decât un hain, care-şi lepădase legea şi se turcise ca să aibă pricopseală, baclava şi cadâne.

Allah e mare, Allah are să-l apere dacă va socoti de cuviinţă.

Căutătura ascuţită a lui Cigala s-a tulburat. S-a răsucit spre han; acesta şi-a ferit ochii.

— Sânge pentru sânge? a zbierat el cutremurându-se. Ai venit să mă tai, bre ghiaur?

— Am venit să te judec.

— Ai venit să mă loveşti cu jungherul?

— Nu. Armaşul meu întrebuinţează paloş.

Uncheşul Petrea se zbârlise crunt şi pusese mâna pe straja săbiei.

Întrebările lui baş-ceauş-foaş Cigala păreau nesăbuite. Dar mintea lui era răcorită de suflarea spaimei şi ochii lui căutau o scăpare.

— Fapta mea a fost poruncită de Ahmet! a strigat el dintrodată.

— Mârşavă faptă!

— Un bărbat ca mine, care şi-a câştigat cu vitejie loc în lume, nu se poate supune unei asemenea judecăţi. Păşeşte la luptă dreaptă!

— Fie, primesc şi asta, dacă mărturiseşti că eşti Cigala şi ai lovit cu jungherul pe un viteaz care lupta pentru slobozenia poporului său.

— Luptă fără arme, luptă dreaptă.

Nicoară şi-a descins sabia şi a trecut-o în mâna diacului.

— Să piei şi tu, fecior de curvă! a strigat cu ochii ieşiţi din găvanuri levantinul. A tras de sub brâu-i de matasă jungherul pe care-l mai întrebuinţase o dată şi s-a prăbuşit asupra lui Potcoavă.

Demir Ghirai s-a mişcat ca în fulger, voind să repeadă slujitorilor săi o poruncă. Dar în aceeaşi clipă s-a oprit. Mâna dreaptă a lui Potcoavă prinsese de la încheietură pumnul în care scânteia jungherul. Braţul răsucit al lui Cigala. gata să se rupă ca un vreasc, l-a adus în genunchi. Jungherul a căzut în pulbere; hatmanul l-a înlăturat cu piciorul, apoi acelaşi picior, încălţat cu marochin şi împintenat, l-a repezit în coasta levantinului, prăvălindu-l.

Zvârlindu-se ca din arc, spaimă zbârlită, omul a făcut câteva sărituri până la unul din caii slujitorilor săi, care aşteptau cuminţi la zece paşi de vatra focului, lângă jgheabul fântânii. A sărit în şa, a dat pinteni şi s-a dus cătră asfinţit, cătându-şi drumul scăpării.

S-a stârnit murmur şi nelinişte lângă cort. Oamenii s-au ridicat toţi odată, urmărind scăparea îndrăzneţului. Dar îndrăzneţul abătuse la dreapta. În fund se arătaseră călăreţi moldoveni – voloc de împresurare rânduit de asaulul Elisei.

Cigala se întorcea în goană căutând să străpungă în partea dimpotrivă, cătră miazănoapte. Călăreţii moldoveni, cu mezinul Lixandru, au apărut şi în acea lături. Spre asfinţit erau Glodurile unde se împotmoleau caii sălbatici hăituiţi de nohai. Fugarul s-a dus într-acolo. Goana calului s-a domolit în mlaştini. Călăreţul a început a ocoli cu luare-aminte, căutând pământ tare. Cei de Ha cort au încălecat şi s-au dus sub soarele pieziş al asfinţitului. În jumătate de ceas au ajuns la lucirile glodurilor, între mărghile moi şi fântâni de apă stătută.

Calul fugarului, hăţuit şi îmboldit de pinteni, s-a poticnit de două ori; apoi s-a lăsat pe-o coastă, apoi s-a cufundat în mocirlă, pe când Cigala sărea din şa şi căuta o cărare a celei din urmă desnădejdi. Întâi s-a dus până la genunchi, după aceea a lunecat până-n brâu.

Nicoară, lângă Demir-Han, între moldoveni şi nohai, îşi stăpânea spasmul întregii fiinţi. Oştenii lui se pregăteau să arunce suliţi asupra osânditului. Nicoară le-a făcut semn de linişte, cu dreapta ridicată deasupra capului.

C-un răcnet înfricoşat şi holbându-se, levantinul s-a scufundat într-o fântână lină. Apa s-a frământat în flăcări şi sânge, apoi s-a domolit.

Inima hatmanului s-a zbătut deodată.

— Nefericite, nu mai am nimic cu tine… a şoptit el, abia auzit.

Cei grămădiţi pe pământ tare au descălecat şi s-au privit cu uimire. Cal şi om fuseseră, şi acum nu mai erau. Peste liniştea şi lucirea de la Gloduri ieşiseră plutind paseri de amurg cu ochi mari, ciufi şi caprimulgi, căutând ceva pentru totdeauna pierdut.

Demir veni către Nicoară c-un zâmbet stins pe obrazu-i oacheş.

— Prietine, îi zise el blând, să ne întoarcem la ale noastre. Dreptatea domniei tale se vădeşte nu numai aici. Ceea ce s-a întâmplat lui Cigala nu va displăcea lui Amurat-Sultan. Hainul acesta, dacă scăpa de sorburile de aici, s-ar fi sfârşit c-o frânghioară de matasă la gât, cum s-a sfârşit Ahmet, stăpânul său, la ostrovul Creta, acum trei săptămâni.

Inima lui Nicoară s-a zbătut iar. Intrarea lui în Moldova, pentru legea dreptăţii sale, nu se putea să mai întârzie.

* *

Capitolul 31

Steaua cu coadă şi alte semne.

La Ostrov stăteau într-o căsoaie clădită anume pentru sfaturi în zile de vreme rea câţiva din credincioşii lui Potcoavă, vorbind de zvonurile ce umblau prin Zaporojă şi judecind zloata de-afară.

Erau de faţă Ile Caraiman, Alexa Vulpea şi sorocenii; deasemenea Strămutare, Agatanghel şi vatamanul Agapie. Nu se afla acolo uncheşul Petrea, nici diacul, nici moş Elisei. Aceştia, împreună cu mezinul Lixandru şi căpitanul Cozmuţă se găseau încă la Lunca Mare, în sfat de război cu hatmanii.

Se întâmplase o poznă mare către sfârşitul acelei luni octomvrie; de acea poznă se vorbise o săptămână în sate, prin taberi şi pe drumurile cărăuşilor. De aşa ceva nu-şi aduceau aminte decât moşnegii care trecuseră suta de ani şi-şi ridicau cu băţul sprâncenele ca să se uite la strănepoţi. Crescuse, oameni buni, în fundul cerului o stea de-a mirare; se zbârlise şi făcuse coadă. Se afla ea mai demult printre celelalte stele care arată semnele ştiute; şi se mişca între

fus şi găinuşă, suindu-se spre catapiteazmă din răsărit şi umblând cătră asfinţit, dar n-o băgase lumea de samă decât după un răstimp de cinci nopţi cu nouri şi neguri. În asemenea răstimp tot crescuse; şi în noaptea de Sâmedru, când s-a limpezit deplin văzduhul, a văzut-o omenirea în ceaţa ei de lumină, amenințând cu coada. Ce coadă? că era ca un paloş de foc.

Atuncea a sosit ştire de la mitropoliţi învăţaţi de la Rusalim şi Ţarigrad, cum că acea stea cu coadă ar arăta sfârşitul veacului vieţii. Atâta bocet a fost prin ţintirimuri, de socot că s-au tot încălecat plângerile ajungând până la stea; şi atâtea lacrimi de jale au curs, de-ar fi putut purta nouăzeci şi nouă de mori; şi mulţi muritori s-au bucurat că s-or întâlni pe ceea lume cu iubiţii lor ş-au chefuit de-au istovit băuturile. Alţii au chefuit de scârbă.

Apa e pentru dobitoace şi jivine; aceea a rămas. Dar rachiul şi vinul, care-s băutura omului, s-au istovit. Şi asta a fost înştiinţarea cea dintăi a stelei cu coadă, că va să fie dinspre partea băuturii creştinilor mare secetă.

Pe urmă, au venit alte veşti, de la alţi monahi înţelepţi şi de la schivnicii de la lavra Pecerska, cum că steaua cu coadă înseamnă pieire numai pentru paginii cei necredincioşi; iar pravoslavnicii să se tocmească cu sfintele mănăstiri şi schituri, pentru iertarea păcatelor şi lungirea vieţii.

Când s-a dovedit că asemenea semne s-au mai văzut de cătră moşnegii cei vechi, care se ţineau încă de viaţa asta păcătoasă cu unghiile şi cu clonţurile, îngrijorările omenirii 6-^au mai potolit. Ziua urma nopţii şi noaptea urma zilei; grâiele răsăreau pe ogoarele de toamnă; oştenii din Zaporojă se ţeseau în toate părţile împlinind poruncile mai-marilor lor; soarele avea mai multă blândeţă în zilele senine; femeile au prins a meliţa cânepa hăulind cântece, şi copiii se hârjoneau pe toloacă; aşa că zdruncinul sufletului s-a potolit în bietul om, şi, cercând gustul apei, şi beţivii cei mai îndârjiţi s-au mulţămit cu dulceaţa ei şi au dat laudă

Domnului Dumnezeu oare nu doreşte pieirea fiilor săi oamenii.

Tovărăşia din căsoaie aprinsese foc la vatra de subt acoperişul de stuf. Cei de faţă vorbiseră cât vorbiseră de steaua cea zbârlită, după aceea trecuseră la alte socoteli şi năcazuri. Ar fi poftit să înţeleagă când se va urni oastea măriei sale Nicoară cătră Moldova.

Zilele cele din urmă ale lui octomvrie veniseră c-o vrăjmăşie pripită a vântului de miazănoapte. Stihiile păreau a se îndârji împotriva hotărârii hatmanilor. Dintre cei de la foc, Toader Ursu mai cu samă se temea de iarnă, căreia n-ai ce-i face cu sabia, mai ales dacă-i sprijinită de furtuna de la marea de ghiaţă.

— Asemenea năcaz îl cunoaştem, a încuviinţat Strămurare, numaicât cel dintăi viscol n-aşează iarna temeinic în părţile noastre de lume. Cunoaşteţi şi domniile voastre vorba veche, că omătul cel dintăi curge la râpă.

— Dar mai ştim şi altele, s-a pus împotrivă vatamanul lăcustean, că din şapte ierni una se nimereşte devreme.

Cei din faţă au privit afară, prin spărturile căsoaiei, şi unii au oftat cugetând că anul acela 1577 ar putea fi anul iernii. Amestecul de ploaie şi fulgi de nea se ţesea afară în învolburări întruna zbătute de vânt, parcă în văzduh se îndeplinea o treabă poruncită ce nu putea suferi nici un fel de întârziere.

— Ba eu aş avea altă părere decât cinstit vatamanul Agapie, a grăit Agatanghel, ciocănindu-şi tâmpla cu arătătorul cârligat al mânii drepte. Gromovnicul meu de aice mi-a arătat mai demult că pentru ierni nu-i rânduială în ţinuturile noastre, nici în Moldova, nici în Ucraina. Am învăţătură şi de la călugării bătrâni că furtuna asta poate fi numai o înşelare.

Adevărat e că, din vreme în vreme, scapă unele furtuni din peştera unde le ţine închise Tata-vânturilor. Şi cum scapă, prind a bate pământul şi marea. Dar n-apucă bine a înfiora codri ş-a răscoli valuri, că numai ce se ridică paserea

Alchion, cea care pluteşte pe aripi puternice şi n-o poate birui nici un vânt; se ridică în stoluri şi grăbeşte la peştera unde sălăşluieşte bătrânul furtunii şi se jeluieşte cu mare zvon de glasuri, rugind pe bătrân să bine-voiască a porunci fugarilor să se aline şi să se întoarcă din stâncile mării, căci acolo în cuiburi se află puii, abia ieşiţi din găocile de ouă şi încă neînvăţaţi la zbor. După legea stihiilor, puii alehionilor au răgaz în asemenea răstimp. Stihiile au rânduială să cruţe puii vieţuitoarelor de pe mări şi uscat; numai oamenii varvari nu cruţă pe copil şi pe mamă când bat războiu; zdrobesc şi omoară şi se dovedesc a fi cele mai rele şi mai blăstămate dintre vieţuitoarele lumii.

Se poate întâmpla să iasă la vremea asta de toamnă vânturi nebune, însă rânduială obişnuită e alta şi, după scurt răstimp, bătrânul le chiamă, le dojeneşte şi le închide în peştera de unde au scăpat.

Vremea de toamnă se limpezeşte iar, de parcă, în apropierea iernii, ar zâmbi trei săptămâni de vară întârziată.

— Întocmai aşa este, a încuviinţat Strămurare. Vara asta întârziată se chiamă la noi, în ţara Moldovei, a sfinţilor Arhangheli; iar aici în Ucraina – vara femeilor. De ce i-or fi spunând aşa oamenii de aici, încă n-am pătruns.

— Poate-i zice aşa, căci nu poţi avea desăvârşită credinţă într-însa; te bucuri de ea fără multă nădejde; de şi cunoşti că-i zâmbet înşelător, totuşi îţi place. Ba ţi-i şi mai dragă, tocmai pentru că e puţină şi trecătoare.

— Să ştiţi, a zis Strămurare, că acest frate al nostru monah de la Pobrata m-a desluşit întru totul.

Agatanghel nu mai era monah; îşi scurtase pletele şi purta strai de oştean, cu nişte ciubote dintr-o juncă şi c-un paloş de la Ştefan-Voievod bătrânul, găsit într-un pod între cioveiele mănăstirii. Acel paloş greu îl înviorase, îndemnându-l a coti pe-o cale nouă a vieţii. Se adăogise la asemenea îndemn şi prietinia acelui om detreabă, căruia îi spunea Strămurare hoţul. Deasemenea îşi găsise în tabăra

de la Dnipru pe fratele său de cruce Alexa. În străinătatea în care se aflau, aceşti trei umblau nedespărţiţi.

De la focul sfatului s-a ridicat în picioare Caraiman, potrivindu-şi pe el dulama.

— Încotro, Ile? a întrebat Alexa.

— Mă duc să încarc cu toate cele poruncite căruţa măriei sale hatmanul.

— După cât înţeleg, dumneata crezi în poveşti, a râs monahul.

— Apoi, cuvioase, poveştile se spun ca să fie crezute. Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti. Mult nu va trece şi vedem iar ţara Moldovei. Mai mare mângâiere decât asta, noi, cei pribegi, n-avem.

— Mai stăi, Ile, până ce-or ieşi poruncile.

Pe intrarea cea mai largă a căsoaiei s-a izbit un vârtej de zloată bufnind în foc. Ca un berbece de negură şi-a scuturat de spuză coarnele, s-a învârtejit pe loc şi a săltat pe fereastră.

Caraiman l-a văzut aidoma; şi-a clătit fruntea, uimit, şi s-a aşezat iarăşi la locul său.

Odată cu vârtej ul, fără să fie băgaţi în samă, au pătruns în încăperea plină de umbră feciorii Gârbovului. Cu sfiala lor obişnuită, pe care o purtau ca pe un strai, şi-au făcut şi ei puţintel loc lângă vatră, scuturând de pe dânşii mărgele de apă. Trăgând cu urechea, fără a arăta că se amestecă în sfat, au înţeles din frânturile ce le mai lepădau unii şi alţii c-ar fi vorba de vreme şi de plecare.

Atunci Nechita a tuşit cu înţeles şi a ghiontit cu cotul pe fratele său mai mic.

Alexa a înălţat spre ei nasul:

— Dar dumneavoastră, feciorilor, parcă eraţi duşi…

— Am fost duşi cu măria sa, a răspuns Gârbovul cel mare, şi acum ne-am întors. Nu-i aşa, măi Dominte?

— Aşa-i, bădica. Am grijit caii şi după aceea am venit fi noi la foc să ne-ncălzim o ţâră.

— Aţi sosit cu măria sa şi nu spuneţi?

— Ce să spunem? Că măria sa a rămas în popas la jumătate de drum, cu hatmanul zaporojenilor; că mai aveau de pus la cale unele şi altele; iar pe noi ne-a trimes înainte, să dăm ştire. Pe mine sară e şi măria sa aici.

— Apoi asta-i vestea ce ne trebuie, oameni buni, şi dumneavoastră tăceţi.

Feciorii au dat cu îndoială din cap şi n-au răspuns la asemenea mustrare. Erau trudiţi; la căldura focului, cum ieşea din ei aburul ploii, păreau alcătuiţi dintr-o putere a pământului. Întorceau privirile ca de subt o întunecime de codru. Aveau bărbi tinere; însă plete îmbielşugate.

— Spune dumneata, Nechita, a urmat Alexa, ce porunci a mai trimes măria sa?

— Ce porunci a mai trimes măria sa? Ia gândeşte-te şi tu, măi Dominte, ce porunci a mai trimes măria sa?

— Măria sa n-a mai trimes nici o poruncă, a răspuns cu îndoială Gârbovul cel mai tânăr, decât doar atâta ca să gătească dumnealui Ile Caraiman căruţa hătmăniei.

— Cum? Asta nu-i poruncă?

— Ba-i poruncă. S-o gătească de lungă cale, şi-a adus aminte Nechita.

Cei de la foc s-au uitat cu înţeles unul la altul.

Dominte a ridicat fruntea din dulamă şi a boldit ochii:

— Să vă spuie bădica Nechita, a pornit el a vorbi, că hatmanii au prubuluit şi domniile lor vremea şi au aflat de la gâşte, cum că se schimbă.

— Cine. se schimbă?

— Vremea.

— Şi de la cine au aflat?

— De la gâşte. Să spuie bădica Nechita… nu-i aşa, bădica? La jumătate de cale, unde ne-am oprit în popas, domniile lor hatmanii au stat şi s-au uitat la Bălţile Uitate. Acele bălţi ce se chiamă Uitatele se întind cât vezi cu ochii în lungul Dniprului. Şi se afla adunată în acele bălţi gâscărimea pământului. Erau gâşte sălbatice pe luciu, cită frunză în codru. Tot se învăluiau, se ridicau şi se aşezau; veneau şi

din susul apelor, şi din jos; se adunau şi ţineau sfat; de zvonul lor nici nu s-aude bine ce grăieşte om cu om. Se aflau acolo în popas şi nişte zaporojeni bătrâni din partea locului, care-şi aduceau aminte c-au mai văzut ei treaba asta de câteva ori în viaţa lor. Iar măria sa Nicoară zice: Să ştiţi că gâştele dau semn de toamnă lungă, de aceea se opresc la Uitatele. Atuncea au răspuns zaporojenii cei bătrâni că de trei zile ţin gâştele sălbatice sobor. Zice măria sa Nicoară: Să vedem ce spun. Şi dă poruncă unuia Paraipan să sloboadă în vânt o săneaţă. Când a tunat săneaţa, s-au ridicat gâştele ca un nour deasupra noastră şi deasupra bălţilor. Şi-au dat răspuns măriei sale: Da-da-da! Atuncea am cunoscut – eu şi cu bădica Nechita – că măria sa Nicoară e năzdrăvan şi înţelege limba tuturor vieţuitoarelor pământului.

— Dar de steaua cu coadă ce spuneţi dumneavoastră, feciorilor? a întrebat Agatanghel.

— Apoi ce să spunem? Spunem bine. Întâi mi-a fost groază, care nu se mai află; dar bădica Nechita zice: Mie nici nu-mi pasă! Când a spus bădica Nechita vorba asta, mi-a trecut frica. Tot bădica Nechita zice că acea stea face semn cu coada spre ţara Moldovei.

Cei de faţă au întors capetele şi s-au uitat la Nechita.

Gârbovul cel mare tăcea şi era cam ruşinat.

Astfel soborul gâştelor sălbatice de la Uitatele şi paloşul de foc al cometei au arătat măriei sale Nicoară Potcoavă vremea purcesului său întru cea mai mare şi mai scumpă hotărâre a vieţii sale, la începutul lunii noemvrie 1577.

Marţi, la timpul de după-amiază, când soarele străpungea cu străluciri roşcate ferestrele înguste ale bisericii de pe un dâmb depărtat, în vederea Ostrovului Moldovenilor, Nicoară a descălecat, venind de către Lunca Mare, după cum arătaseră feciorii Gârbovului. Se aflau cu măria sa uncheşul Petrea Gânj, moş Pokotilo, căpitanul Cozmuţă Negrea, diacul Radu şi patru zaporojeni, oşteni ai lui Şah hatmanul.

Chiar în acea sară, sub cer senin la foc de tabără, s-au adunat împrejurul măriei sale sotnicii şi căpiteniile peste cinci sute de săbii, şi oştenii cei vechi care aveau a purta căruţele în preajma călăreţilor, cu merinde, cojoacele, caii de schimb şi făurăriile, şi au ţinut sfat, ascultând cu băgare de samă cele din urmă porunci ale hatmanului Nicoară. Şi ridicându-se în picioare, au închinat pocaluri de mied pentru izbânda măriei sale şi pentru liniştirea sufletului scump răposatului Domn al Moldovei Ion-Vodă. Şi tot în acea noapte au plecat cei patru zaporojeni – oamenii lui Şah hatman – să ducă la Lunca Mare porunca măriei sale Nicoară Potcoavă.

De la Ostrovul Moldovenilor aveau a se ridica treizeci de sotnii şi două sute patruzeci şi cinci de căruţe de război. Iar hatmanul Şah avea a purcede, după întocmirile de mai nainte hotărâte, cu patruzeci de sotnii şi trei sute patruzeci de căruţe. Drumurile pilcurilor erau ştiute şi înţelese de lung timp, cu ceasurile de umblet socotite pentru orice fel de vreme, şi căile împărţite cu chibzuinţă ca să nu dea nicăieri spaimă. Şah hatmanul avea a trimete înainte călăreţi privighetori cinci sotnii, care să apuce vadurile Moldovei în dreptul ţinutului Lăpuşnei şi pe lingă Bugeacul nohailor. Asaul peste aceste cinci sotnii de privighere era pus Grigore Apletin de la Razdelnaia, bărbat încă tânăr, dar înţelept, care vorbea ca apa cinci limbi ale localnicilor acelor ţinuturi din preajma Dunării.

Din partea măriei sale Nicoară Potcoavă, purcedea înainte în privighere, spre vadul Lipsei, cu patru sotnii, căpitanul Cozmuţă, care deasemenea, pe cât se lăuda, era destoinic întru înţelegerea limbilor. Ştia şi turceşte şi chiar persieneşte. Numai cu chitaii nu se putea descurca.

Înainte de a se mişca tabăra de la Ostrovul Moldovenilor, Nicoară Potcoavă s-a sfătuit îndelung, până către miezul nopţii, cu moş Elisei Pokotilo, ca să meargă o vestire grabnică la Braţlau, către prietinul măriei sale Iacob Lubiş filosof, să se împrăştie pe Bug şi pe Nistru, prin neguţători

şi cărăuşi, în târguri şi sate, o taină, cum că nohaii s-ar găti să zvârlă ceambuluri de pradă asupra Lehiei; şi că întru apărarea Ucrainei ies zaporojenii, care îşi ţin totdeauna săbiile gata, şi îşi pun piepturile pentru apărarea creştinătăţii şi a muncitorilor paşnici.

S-a hotărât să plece pentru asemenea treabă, chiar în acea noapte, moş Pokotilo însuşi. Îl va ajunge din urmă pilcul său cu sotniile anumite, la un popas pe Bug ce-i zice Mocani. Se vor afla în acel popas, aşteptându-l, mezinul Alexandru şi Alexa Totârnac cu alte patru sotnii, a căror rânduială era să se lege în stingă cu Grigore Apletin şi în dreapta cu căpitanul Cozmuţă.

Când vor ajunge hatmanii la Iaşi, aceste trei pilcuri de sotnii înaintate cătră hotare aveau a băga samă drumurile spre Ţara Românească, Ardeal şi Lehia, oprind marfa boierească, alegând pentru judecată pe toţi cei care fuseseră vânzători de ţară şi Domn în vara anului 1574, cu pârcalabul Irimia în frunte, după izvodul ce se va da fiecărui sutaş şi fiecărui căpitan ori asaul. Diacul şi Cozmuţă Negrea au pregătit din vreme izvoadele, şi fiecare boier, călător ori aflat la curtea sa, va avea a răspunde chemării, ca unui glas de dincolo de moarte.

— Mai rămâne ceva, moş Elisei, a zis cu glas scăzut şi întristat Nicoară Potcoavă. Vei chibzui dumneata ce-i de făcut cu boierul de la Iampol, pe care l-am socotit omul nostru şi acuma nu mai am încredere în el. Bine mi-ar părea să mă înşel; dar se poate să fie vinovat, şi atunci nu-l putem lăsa în locul unde se află, din care loc uşor poate da de ştire la Iaşi, ori boierilor Ieşi care se ştie că nu-mi sunt prietini. Pune oameni ai noştri să-l ridice şi să mi-l trimeată mie.

Au mai sfătuit multe altele măria sa Nicoară şi moş Elisei, şi după aceste toate rânduieli şi sfaturi, Pokotilo s-a dus să încalece. Nicoară Potcoavă l-a aşteptat până ce s-a întors întovărăşit de doi oşteni tineri. Şi bătrânul, şi cei doi oşteni tineri au descălecat şi s-au închinat măriei sale.

Nicoară s-a dus către bătrân, dându-i sărutare de despărţire.

— Mergi cu bine, moş Elisei!

Bătrânul a încălecat şi s-a închinat iar din şa.

— Să te vedem sănătos, slăvite Voievoade, ţinând la Iaşi paloşul dreptăţii.

Călăreţii s-au dus; Nicoară a rămas în picioare, cufundându-se deodată în singurătatea sufletului său. A privit către miazănoapte unde carul mic îşi muta stelele. Către asfinţit, sfertul lunii ajunsese pe zare luminând curgane străvechi. Nu mai era mult până la miezul nopţii; cerul se limpezise deplin, vântul părea căzut pe cea dintăi nea uşoară a stepei.

Dintrodată a sunat în înălţime glasul gâştelor sălbatice, care se învăluiau în grabă din zarea amiezii către steaua miezului nopţii, căutând încă un popas de linişte în bălţi de curând părăsite. Ridicând privirile, Nicoară a văzut cometa ajunsă în creştetul bolţii, de unde apoi îşi urma mişcarea către asfinţit. A oftat ca de-o nădejde împlinită. Când şi-a plecat fruntea, a simţit o boare de vânt cald.

Era austrul, care venea dinspre apa Moldovei.

Venea dinspre apa Moldovei, de unde îi sosise în acea primăvară o carte de dragoste şi mâhnire.

Nicoară a lepădat lângă foc dulama şi a început a umbla printre bordeiele oştenilor lui până ce a dat la lărgime şi nu mai auzea mişcarea şi zarva taberei.

Auzea însă chemările din înălţimea de sus a văzduhului, îi mângâia obrazul vântul lin cu zvon de strune, îi fulgera tainic în coada ochiului semnul înflăcărat al cometei.

Într-un târziu, Potcoavă a venit către tabără şi a găsit la vatră pe Ile, zădărând şi crescând focul. S-a aşezat iarăşi la lumina flăcărilor, împresurat de năluciri nedesluşite ale viitorului.

A intrat în cort, lăsând poala intrării ridicată, ca să ajungă până la culcuş lumina şi căldura focului. S-a lăsat într-un cot, ascultându-şi tumultul inimii.

Şi-a adus aminte, fără noimă, de un cântec bătrânesc din pruncie. Îi suna în auz; îi prăpădise vorbele. Pe urmă i-au picurat una câte una acele vorbe pe buze şi le-a şoptit ca să le-audă el singur. Dar Ile de lângă foc avea ureche ageră şi i le-a prins numaidecât.

Legea ta de codru des, Văd c-acuma s-a ales Din tine să nu mai ies…

Le şoptea şi Ile acele cuvinte, îngânându-le din strune. Astfel şi hatmanului i s-a ales să nu mai iasă dintre harţuri şi treburile săbiei. A intrat în anii primăverii şi l-a ajuns bruma toamnei. Ile urma să cânte:

Am intrat copil blajin Ş-am ajuns moşneag bătrân…

— Mai am prietine Ile, până la bătrâneţă, a zis cu glas tare măria sa, de sub poala cortului. Cântă-mi altceva, De. Zi cântecul cel vechi cu paserea măiastră.

— Numaidecât, măria ta, a răspuns cu glas înăbuşit slujitorul.

Vorbele acelui cântec vechi i se păreau primejdioase lui. Ile Caraiman; totuşi le-a sunat în strune şi le-a şoptit domol ca într-un ceas ca acela târziu al nopţii. Focul se stingea şi tăciunii se umbreau sub spuză.

Floare albastră… Vine paserea măiastră, Ciocăneşte la fereastră, Şi cu glas de om întreabă: Nu vii, bade, mai degrabă? Că dacă mai zăboveşti, Sloi de ghiaţă mă găseşti…

Hatmanul tace; adierile strunelor se amestecă în susurul austrului. Prin deschizătura de sus a cortului, Nicoară zăreşte o stea care luceşte pripit lăcrămând.

* *

Capitolul 32

Boierul de la Iampol.

De doi ani de când se aşezase în Iampol, domnia sa boierul Gavril Ciohoranu petrecea o viaţă liniştită între târgoveţii de acolo; nu-l tulbura nimeni şi nu stârnea nici o tulburare nimănui.

Boier Gavril fugise din ţara Moldovei îndată după moartea cumplită a lui Ion-Vodă. Umblase de câteva ori la Liov şi de câteva ori la Braţlau, la pârcălabul Ţopa; pe urmă nu se mai urnise din Iampol, din apropierea vadului pe Nistru ce-i zicea al Raşcului. Se ştia, din cele ce spunea chiar domnia sa însuşi, că nu-i place să se ducă la curtea lui Petre Şchiopul-Voievod şi că ar sprijini „un bărbat ce-ar umbla mai drept” în treburile ţării. Acel bărbat fără beteşug i s-a părut a fi domnia sa Ion Nicoară Potcoavă, frate cu răposatul Voievod Ion. Boier Gavrilă făcea cunoscut prin oamenii din preajma sa că, pentru intrarea la Moldova a măriei sale hatmanul Ion Nicoară, domnia sa pârcalabul Ţopa a şi scos de la doi bancheri ai săi din Liov sume destul de mari.

Astfel acel boier moldovean era socotit potrivnic lui Petru-Voievod Şchiopul şi Porţii Otomane; iar dregătorii Lehiei cu greutate mare îl sufereau în hotarele Republicii. Pe cât spuneau domniile lor, aveau năcaz din partea paginilor ismailiteni, care poftiseră pe Ieşi să nu primească la ei şi în Ucraina fugar de la Moldova, ca acest fost dregător al răposatului Vodă Ion. Spuneau domnii leşi că turcii „îi poftiseră”. Dar turcii le hotărâseră şi le porunciseră, ca unii ce stăteau ameninţători pe hotarul leşesc. Cu toate acestea, domnii Ieşi nici nu izgoniseră, nici nu puseseră la popreală pe Gavril Ciohoranu.

Asemenea stare de lucruri păruse ciudată de la început lui Iacob Lubiş de la Braţlau. I se păruse mai ciudată decât hatmanului, trăitor în slobozia zaporojenilor, unde braţul stăpânirii leşeşti nu-l putea ajunge. Iacob Lubiş mai cunoştea că nici un bancher de la Liov nu slobozise bani lui Ţopa pârcalabul, deoarece pârcalabul n-avea bani puşi nici într-o bancă de la Liov. Deasemenea, Lubiş filosof ştia mai bine decât oricine că boierul moldovean Ţopa primise sprijin în taleri de argint din partea lui Nicoară şi sumele le plătise el însuşi, Lubiş, ca mânuitor de bani al hatmanului.

Se mai întâmplase că Iacob Lubiş nu mai primise de un an încheiat cerere de bani de la pârcalabul moldovean. Şi în acest răstimp, Lubiş trăsese de limbă pe unii fugari de la Moldova, care trecuseră pe la Iampol şi cercetaseră pe omul lui Ţopa, ca pe un credincios al măriei sale Ion Nicoară. Acei fugari spre Ostrovul Moldovenilor de pe Dnipru făcuseră popas şi la Braţlau, şi Iacob Lubiş filosof aflase de la dânşii cum că Gavril Ciohoranu îi îndemnase să-l înştiinţeze pe domnia sa când e plănuit să se ridice cazacii din Lunca Mare şi moldovenii de la Ostrov, ca să treacă Nistrul. Pe unii îi tocmise chiar să-i aducă asemenea vestire, făgăduindu-le bună răsplată şi de la domnia sa, şi de la hatman.

Se adunaseră astfel deasupra boierului moldovean, prepusul lui Ţopa, destule bănuieli; însă Nicoară Potcoavă nu suferea să-şi încarce sufletul c-o nedreptate. Totuşi, dacă cumva boierul Gavril a intrat în slujbă la Ieşi şi la pagini, e primejdie să se afle şi la păgâni şi la domnii Ieşi mişcarea de oşti de la Dnipru către Nistru, plănuită în acea toamnă. Izbânda acelei mişcări de oşti se întemeia pe taină şi grabă. Ca să nu fie nici o greşală, Nicoară Potcoavă hotărâse ca boier Gavril să fie apucat din vreme şi pe neaşteptate. Se va vedea îndată dacă e vinovat sau nu de viclenie.

Elisei Pokotilo sosise la Mocani de la Braţlau după sfatul lui Iacob Lubiş, în ziua de 6 noemvrie. Abia ce aşezase tabăra celor patru sotnii în preajma unor izvoare şi lingă colibe părăsite acoperite cu paie. Până în aceste locuri ajungeau cu turmele ciobani ardeleni; stăteau la păşunat cu oile o vară şi după aceea coborau la vale spre bălţile Dunării. Dar nu veneau în toţi anii, ci tot la trei veri. De la acei oieri se dăduse nume locului Mocani; şi era o singurătate largă de la popasul izvoarelor peste deal, până la nişte păduri de mesteceni, cine ştie unde, tot locuri umede, cu iarbă îmbielşugată. Locul popasului era înverzit c-o buruiană lucie cu frunză grasă, ce nu pierea de frigul iernii. Ici şi colo, pilcuri de câte trei-patru stejărei ce se chiamă tufă

roşie. Soarele de toamnă lucea în frunzele lor arămii rămase în crengi; venea plutind pe vântul lin matasa morţilor şi se anina de frunzele uscate. De fiecare din aceste fire de matasă atârnă un painjen mărunt cât semincioara de mac şi-şi caută loc şi stare până la învierea unei primăveri viitoare. Matasa morţilor e alt semn de toamnă lungă şi blândă.

Descălecând, moş Elisei a privit cu luare-aminte acele locuri încântate, departe de lume, şi a oftat, râvnind spre tihnă şi pace. Apoi a poftit bun găsit lui Lixandru mezinul şi l-a privit lung, ca să înţeleagă de ce-i aşa de neliniştit şi supărat. Doar cele treizeci şi două de căruţe de la patru sotnii aveau cu îmbielşugare de toate, şi la vatra de jar se frigeau în ţiglă hartane de oi chivirdic, dobândite cu puţini bani de la păstori din valea Bugului.

— Mult avem să stăm aici? Nu pornim, moş Elisei? a întrebat cu harţag Alexandru.

— Ba pornim, după cum cunoşti şi domnia ta, a răspuns, împăciuitor, bătrânul. Porunca noastră este să ne aflăm pe malul celalalt al Nistrului peste cinci zile, adică la 11 ale lunii noemvrie. Cum ne-ajunge măria sa şi trece vadul, noi purcedem numaidecât cu rânduială ştiută, iar puterea lui Şah şi a măriei sale vin după noi, la două zile de cale.

— Ştiu şi cunosc, Pokotilo, dar de ce stăm aici în aceste pustietăţi?

Moş Elisei a zâmbit:

— Ca să nu ştie şi să nu cunoască nimeni nimica despre noi. Mai avem ş-o treabă anumită, căpitane Alexandre.

— S-ar putea s-o cunosc şi eu?

— S-ar putea. Ca asaul, răspunderea o am numai eu, şi toţi cei ce sunt sub mâna mea au datoria să îndeplinească poruncile ce am de la măria sa Nicoară. Dar ţin socoteală că domnia ta eşti frate şi cel mai de credinţă bărbat al măriei sale. Află că trebuie să înfăţişăm măriei sale, la trecerea Nistrului, pe boierul Gavril Ciohoranu.

— Acela e omul nostru pus la Iampol de cătră Ţopa.

— Aşa s-ar părea, că e omul nostru.
— Se dovedeşte cumva că e viclean?
— Aşa se pare.
— Atunci, asaule Pokotilo, să-l scurtăm.
— Însă avem poruncă să-l ducem nestricat măriei sale şi-n taină, ca să nu facă la hotar nelinişte şi să n-ajungă zvoana faptei înaintea noastră. Pe lângă asta, măria sa vrea să se încredinţeze cu ochii şi cu urechile şi să-i facă judeţ drept.
Mezinul a ridicat din umeri, oftând:
— Să ne supunem poruncii, asaule Pokotilo…
Moş Elisei a ridicat varga albă a puterii sale şi a strigat către străjile din preajma sa, chemând la sine pe Alexa Vulpea, pe Strămurare, pe Agatanghel şi pe feciorii Gârbovului.
După ce i-a dăscălit pe toţi, asaulul i-a ameninţat cu varga şi a numit pe Alexa Vulpea călăuz al lucrării.
— Eu nu mă duc? s-a mirat mezinul.
— Domnia ta, căpitane Alexandre, rămâi cu mine, i-a hotărât asaulul. Te poftesc, în numele măriei sale, să-ţi înfrânezi neliniştea.
Mezinul şi-a muşcat buzele şi şi-a plecat ochii.
Într-un pătrar de ceas, Alexa Vulpea, Strămurare şi feciorii Gârbovului s-au încălărat, iar Agatanghel a înhămat patru cai la o căruţă a sotniei întâia. Ş-au şi plecat. Aveau toată după-amiaza înaintea lor şi lumina de la pătrarul de lună către miezul nopţii.
În ziua de 8 noemvrie era târg de vite la Iampol. O căruţă cu patru cai bulziş, întovărăşită de patru oameni paşnici, călări, a căutat loc de găzduire la un han din margine, foarte de dimineaţă. Abia răsărise soarele şi hangiul ieşise pe podeţ, sub cununa de fân atârnată într-o prăjină aplecată asupra uliţii.
Unul dintre călăreţi i-a dat cuviincios buna-dimineaţa în limba malorosienească, şi a cerut găzduire şi masă bună pentru o zi ori două.

— Dacă vom cumpăra ce poftim, a adaos Alexa Vulpea, nu mai întârziem. Însă dacă nu găsim ce ne trebuie nouă, om mai sta: numai să binevoieşti dumneata, om bun, să ne ocroteşti. Ţi-om plăti cinstit.

— Banul e cea mai bună zapiscă, a răspuns râzând hangiul.

— Banu-i boier leşesc, a încuviinţat Alexa. Care-i numele dumnitale, cinstite hangiu?

— Iosip Uliţă-lungă, domniile. Pofteşte a te uita la mine şi vezi cât sunt de slăbănog, însă am picioare sprintene şi cutreier Iampolu-n grabă, cât ar ceti popa nostru un parastas.

S-au apropiat şi ceilalţi trei călăreţi şi au râs cu voie bună. A scos de sub coverga căruţei cap bărbos şi părintele Agatanghel, şi s-a bucurat şi cuvioşia sa de asemenea nume.

S-a aflat că pe lângă picioare lungi şi sprintene, prietinul Iosip are ş-im rachiu bun de drojdie, pus în butoiaş în anul când a fugit de la Cracovia şi s-a dus în ţara sa craiul franţuz Hendric. După ce neguţătorii au descălecat şi bărboiul părintelui Agatanghel a dat de câteva ori ocol cailor şi căruţii, s-a făcut pace, dându-li-se cailor cele de cuviinţă, şi nefiind nici oamenii obijduiţi din partea băuturii şi mâncării. Mai ales băutura de pe vremea craiului franţuz a avut mare izbândă, fiind în acea toamnă mare lipsă de vinars în ţară din pricina cometei. Şi când s-au mai oprit şi alţi creştini sub cununa de fin, Uliţă-lungă s-a dovedit fudul şi nepăsător faţă de ei. A stat cu prietinii săi dintăi. Iar alţii care au mai venit s-au mulţămit a jindui numai clondirul, pocalul şi cârnatul crud ce se chiamă „trandafir”, şi cu părere de rău s-au grăbit spre iarmaroc.

Iar cuviosul Agatanghel, binecuvântând casa şi saraiu-rile prietinului hangiu, a dorit prea mult să afle ce bărbaţi străini mai hălăduiesc în acel frumos târg al Iampolului. Căci îi spunea cândva un uncheş al său de la Moldova c-ar fi trăit aici şi bine s-a împăcat cu târgoveţii acel uncheş al său.

Şi s-ar bucura ş-acuma, dacă ar mai fi în viaţă. Însă, ne mai fiind în viaţă, nu se mai bucură.

— Cum îi zicea acelui uncheş? a poftit numaidecât să afle hangiul Iosip.

— Îi zicea Nechifor Gârbovu.

Dominte a râs; frate-său mai mare a căscat ochii şi a stat o clipă în cumpănă să deie dovadă că acel Nechifor Gârbovu se află încă în viaţă. Tată-său cel bătrân, morarul, ne-a lăsat sănătate şi nu mai este, dar Nechifor Gârbovu mai trăieşte.

— Hai să ne împăcăm, s-a bucurat Iosip hangiul, şi să cinstim în sănătatea celor vii şi pentru pomenirea celor răposaţi. De douăzeci de ani de când trăiesc în Iampol, nu-mi aduc aminte să se fi aşezat în târgul nostru nici un Nechifor şi nici un Gârbov. Oamenii străini nu se prea aşează pe la noi. Numai unui boier de la Moldova nu ştiu ce i-a venit. Stă aici de vreo doi ani, într-o casă goală, numai el singur şi c-o babă mută. Când şi când trece câte un călăreţ pe la el, dar nu află ce-i trebuie lui să afle, şi se duce în treabă-şi. De trei ori în doi ani a venit să-l vadă un popă de la Tighina, din ceea parte.

— De unde ştii dumneata, cinstite prietine Iosip, că-i de la Tighina?

— Din altă parte nu poate fi, a răspuns hangiul, căci e popă turcesc.

— Poate de la Bender.

Iosip Uliţă-lungă s-a veselit nespus că acel călător cu bolduri de lumină în ochi şi nas ascuţit nu ştie că Bender şi Tighina e tot aceea.

Tighina-i târg creştinesc – Iar Bender gunoi turcesc.

— Zic unii că acest boier moldovean Gavril Ciohoranu ar vrea să se deie în legea turcească.

— Dar asta nu-i adevărat, a fost de părere Alexa.

— Adevărat, om bun, cum mă vezi şi te văd.

— Doar nu-i eşti vecin, ca să stupeşti în ogradă la dânsul şi să ţii socoteala popilor păgâni.

— Nu i-s vecin, dar nici departe de dânsul nu mă aflu.

— Ei, hai să ne-mpăcăm, prietine Iosipe, s-a înduplecat Alexa. Ce-avem noi cu boierii moldoveni?

În uliţa a doua de la hanul lui Iosip Uliţă-lungă, cuviosul Agatanghel a găsit sălaşul lui dumnealui Gavril dregător de la Moldova. Era o casă scundă, cu obloane la geamuri, în mijlocul unei livezi cu împrejmuire înaltă. Poarta era închisă pe dinlăuntru. Cu toate acestea, cugeta în sine cuviosul Agatanghel, acest boier creştin încă nu şi-a schimbat legea, şi-l chiamă tot Gavril. Nu se poate să nu fi ieşit la sfânta biserică.

Turla bisericii nu era departe. Agatanghel a grăbit într-acolo şi-a intrat sub boltă, ca un creştin care are multă vreme de pierdut. Lume era destulă. Prin fum de făclii şi cântări de psalţi, monahul a cercetat cu privirea şi a văzut lângă analoghionul din dreapta ceea ce căuta.

Dumnealui Gavril Ciohoranu făcea cruci mari, pornind de la cărarea din mijlocul pletelor, ducând dreapta până sub chimir, apoi aducând-o la gulerul lat al şubei în dreapta şi în stânga, apoi atingând lespedea c-o plecăciune adâncă.

,. Până ce s-a face turc, deocamdată-i creştin – Îşi făcea socoteală Agatanghel. Pare-mi-se că-l cunosc eu pe acest credincios boier al măriei sale răposatului Ion-Vodă. Apoi bine, frate dragă, acesta-i Gavril Pârjol de la Buhăieşti. L-am cunoscut când era vataman de răzăşi la Bogdănuţ, feciorul Lăpuşneanului. După aceea am auzit de el ca de-un dregător la cetatea Romanului, ridicat din răzăşi.”

Boier Gavril Ciohoranu era un bărbat bine cumpănit din toate mădularele; la cincizeci de ani avea plete rog cate, care abia îi sureau la tâmple; iar barba rotundă şi mustăţile tunse aminteau porecla lui veche din sărăcie – „Pârjol”.

„Vra să zică, se gândea Agatanghel, acesta-i omul cu care am avut noi multe năcazuri, pe când era vataman şi slujbaş domnesc. Din părul acesta roş se uita cumplit la noi şi sărmanii nu cutezau să se apropie de harapnicul lui.

A plăcut pesemne lui Ion-Vodă, fiind mare călăreţ şi bun purtător de sabie.

Iată-l că iese. A stat în sfântă biserică cugetând la demonul Belzebut. Să-l ducem până acasă şi s-auzim cum închide pe dinăuntru poarta. După aceea să vestesc pe Alexa şi pe ceilalţi şi să mărturisesc tuturora că poate greşesc; ca să nu-mi scrie păcat sfântul Petrea în hârţoagele din cer.”

Cuviosul Agatanghel s-a întors la hanul lui Iosip Uliţă-lungă şi a ţinut sfat cu Alexa Vulpea afară, lângă căruţă, aducând doi cai şi înhămându-i la oişte, iar pe ceilalţi doi legându-i dinapoi, la codârlă.

— Eu ţi-oi spune dumnitale, Alexa, ca unui om mai priceput decât mine, că aist dregător pe care-l chiamă Ciohoranu e unul Gavril Pârjol de la Buhăieşti, şi eu nu ştiam nimic. Dar cum l-am văzut în biserică, l-am cunoscut numaidecât; şi l-am petrecut pân-acasă.

— Ce spui, frate Agatanghel? Apoi, dacă-i Gavril Pârjol, îl cunosc şi eu! N-am să-i aduc aminte că m-a pălit cu gârbaciul plumbuit, pe când era slujitor domnesc la Bogdănuţă-Vodă. Aşa-i năcazul în săraca noastră ţară a Moldovei, că cei care se dau cu lupii şi corbii put a hoit. Vai de cel ce-şi uită părinţii şi fraţii şi se înstrăinează de ei şi le e duşman şi gâde!

— Nu socoti că păcătuim, frate Alexa?

— Noi nu-l obijduim, cum ne-a obijduit ei pe noi. Va să-l judece măria sa Nicoară. Aşa că noi, din clipa asta, ne aşezăm în preajma lui şi nu-l lăsăm până ce nu-l încleştăm.

Hotărârea lui Alexa Vulpea a fost să scoată căruţa de la han şi s-o mute în preajma casei boierului, s-o aşeze într-o hudiţă deocamdată şi s-o mute şi de-acolo, dacă va fi nevoie, după împrejurări. Cuviosul Agatanghel şi Strămurare au de dres o stricăciune; trebăluiesc la o roată şi se arată târgoveţilor care trec pe lângă ei foarte grăbiţi şi supăraţi. Feciorii Gârbovului se află şi ti în treabă, de la han la ulicioară; şi nu-i departe nici Alexa.

Măria sa Pârjol, cum îi spunea rânjind cuviosul Agatanghel, n-a ieşit pe poarta cea ferecată, decât într-un amurg, purtând toiag şi şubă. A închis poarta şi a strigat

ceva slugii lui de după poartă, oprindu-se o clipită; pe urmă a pornit un pas cumpănit şi destul de repede, bătând uliţa cu toiagul tot la al doilea pas. A trecut pe uliţă tot către răsărit; cei din hudiţă au rămas învăliţi de întunecime.

În capătul uliţii, boier Gavril a apucat la stânga şi îndată s-a oprit la o uşă de neguţător ce da pe un podeţ. Când a bătut cu toiagul pe acel podeţ, uşa s-a deschis şi a ieşit în prag luminată dinăuntru, o femeie ce părea tânără. Boierul s-a dus asupra ei; femeia s-a tras îndărăt. Uşa s-a închis. Căsuţa a rămas întunecată, cu obloanele închise.

La al treilea ceas al nopţii, s-au auzit clempuşurile de la uşă căzând şi Pârjol a ieşit. Femeia a făcut lângă el câţiva paşi. S-au oprit amândoi ţinându-se de mână şi au ridicat capetele către răsărit. Era înspre acea parte a cerului un pilc de nouri, şi cometa nu se vedea. Sfertul lunii era întunecat şi el. Steaua cu coadă avea a ieşi mai târziu, către miezul nopţii între cloşca cu pui şi fus. Omul a mormăit o vorbă de despărţire, femeia a răspuns cu glas subţirel şi s-a întors repejor la uşa rămasă deschisă. Bărbatul a apucat calea spre casă, cotind colţul uliţii înspre asfinţit.

Când a ajuns în drept cu hudiţa, s-au alăturat pe neaşteptate de domnia sa două mogâldeţe. Boierul a vrut să strige. Când a căscat gura, mogâldeaţa din dreapta i-a şi umplut-o cu un ghem de câlţi. Când s-a smucit năprasnic, să scape, l-a primit în braţe al treilea om negru, răsucindu-i mânile la spate. Paznicul uliţii, nevăzut, bătea undeva cu ciocanu-i de lemn în toaca atârnată de gât. Pe urmă a strigat cetăţenilor cu glas răguşit că-i linişte şi pace pe pământ şi că-i ceasul al treilea de la înserat.

Ornicul din turnul soborului, în mijlocul târgului, a bătut de nouă ori.

Domnia sa Gavrilă Ciohoranu era purtat cu repeziciune, ca un buştean, în hudiţă, şi grămădit în căruţă.

Strămurare s-a aburcat după el urmând a-l strânge şi a-l cetlui cu frânghia. Boierul icnea din adâncul fiinţii şi se încorda c-o putere înviersunată. Apoi deodată a contenit.

Caii înhămaţi au smuncit ştreangurile. Trei călăreţi au împresurat căruţa. Cucoşii din vecinătăţi au prins a cânta după socoteala pe care o au ei; pârcalabul îi asculta tot mai departe şi mai stâns.

După rânduială lui Elisei Pokotilo, călăreţii şi căruţa aveau a se opri la un şipot, într-o vale, şi lângă o dumbravă. Era într-un loc ocolit de drumul mare, cercetat numai vara de plugari şi păstori; iar în acel început de noemvrie îl împresura pustia. Pokotilo îl cunoştea şi-i dăduse lui Alexa toate îndreptările, ca să nu se rătăcească. L-a sfătuit să întrebe un gospodar din marginea satului al cincilea de la Iampol. Totârnac a umblat cu luare-aminte; n-a mai întrebat pe nimeni; şi după al cincilea sat de la târg spre Bug, a găsit locul. Acea pustie depărtată de sate era potrivită pentru popasul sotniilor lui moş Elisei. Se înţeleseseră, bătrânul şi Alexa, să se întâlnească acolo. Dacă Alexa nu vine acolo până la o joi, îl caută moş Elisei la Iampol, să vadă de ce nu şi-a izbândit isprava. Dar treburile se petrecuseră cu bine, după dorinţa bătrânului şi după norocul ce se vădea lui Nicoară în acea vară a Sfinţilor Arhangheli.

Şipotul de sub deal şi de sub dumbravă se aduna de la trei fântâniţe pline într-un jgheab de lemn, care vărsa în cupă de piatră o vână groasă de apă. Acolo s-a oprit căruţa după ce a umblat toată noaptea. Cei cinci oşteni au ales un loc ferit, după stejari. Au descălecat; au scos prada lor la lumină, în răsăritul soarelui. Dâmbul scânteia de brumă. Câteva ţărci au venit în vârfurile stejarilor bătrâni şi au prins a se certa.

Dumnealui Gavril boierul era boţit şi umilit de noaptea de nesomn în hurducăturile căruţei. De şi Strămurare îi scosese din gură căluşul de câlţi, se vedea că acuma îi era încleştată limba de spaimă.

Abia a putut clămpăni nedesluşit: Apă! Apă!

Strămurare, suflet milostiv, l-a ajutat să ajungă la izvor, unde pârcalabul s-a adăpat şi s-a spălat pe ochi.

— Ah! a gâfâit el întorcându-se la căruţă, amară moarte mă paşte!

— De ce grăieşti aşa, boierule? l-a întrebat Alexa, privindu-l aţintit. Te simţeşti cumva vinovat cătră măria sa Nicoară?

— Ba nu mă simt vinovat întru nimica, s-a tânguit lăcrămos boierul. Dar bag de samă că vă purtaţi cu mine ca şi cum aş fi un mişel de rând.

— Greşeşti iar, boierule! Nu te-am asuprit şi încă nu te-am împuţinat. Eşti întreg şi capul ţi-i pe umeri. Numaicât trebuie să te supui şi să mergi la judecata măriei sale.

— Dar ce-am făcut?

— Nu ştiu. Te va întreba şi vei răspunde.

— Vai şi iar vai!

— De ce te tângui?

— Căci văd cum se răsplăteşte credinţa mea.

— Nu te teme, măria sa are obicei să judece cu chibzuinţă.

Boier Gavril a tăcut. S-a aşezat la pământ şi părea trudit de moarte. Însă ochii îi erau vii şi treji între tufele de păr roş ca focul. Obrazul i s-a strâmbat de mânie mai mult decât de suferinţă, când Strămurare a păşit până la el, legându-i din nou mânile la spate.

— Aveţi porunca să mă legaţi?

— Ba nu.

— Atuncea, rogu-vă, lăsaţi-mă slobod.

— Nu putem, a râs fără ruşine Strămurare, căci ne temem să nu te iei după iepurele care a zbucnit mai nainte din tufe.

— Mă jur pe sufletul meu şi al părinţilor mei răposaţi că mă supun şi nu fug.

— Să te credem? Să nu te credem?

— Sloboziţi-mi dreapta să fac cruce înaintea Domnului Dumnezeu, care ne vede. Treclet să fiu şi să am parte cu Arie şi cu Iuda, dacă nu mă supun. Şi stăpânul meu mă va judeca drept, căci i-am fost cu credinţă.

— Te va judeca după credinţa cu care l-ai slujit.

— Dar ce-am făcut, oameni buni? Ce-am făcut?

— Nu ştiu ce-ai făcut de când nu mai mânânci pânea Domniei, dar ştim ce făceai când erai slujitor la curtea lui Bogdănuţ-Vodă. Ş-ai bătut cu gârbaci plumbuit pe sărmani.

Boierul a fulgerat în sus cu fruntea ş-a privit cu băgare de samă pe Strămurare.

— Hai sus în căruţă la hodină, i-a poruncit oşteanul, strângându-i mai tare legăturile. Dumnezeu vede şi măria sa Nicoară va judeca.

— Daţi-mi ceva să mănânc… mi-e foame… s-a jeluit boierul.

— Ţi-om da, la vreme. Hai, suie!

În ziua aceea domnia sa boierul Gavril a dormit, a ospătat, s-a hodinit şi s-a arătat întru toate supus, cu cea mai mare cuviinţă. Părea că aşteaptă senin judeţul stăpânului său.

A dormit şi în noaptea cealaltă, şi l-a privegheat în căruţă cuviosul Agatanghel. Ba i-a slobozit şi braţele din frânghie, ca să-i fie somnul mai bun. Apoi, milostivul rob al lui Dumnezeu, cuviosul Agatanghel, când a răsărit soarele, şi-a scăpat fruntea pe braţ şi răsuflarea a prins a-i cânta.

Toţi caii erau legaţi mai la o parte, între stejari, afară de unul înşeuat, al lui Dominte Gârbovu, străjerul de dimineaţă.

Dominte Gârbovu se trăsese din căruţă, îşi gătise calul, suise în pisc şi priveghease împrejurimea, apoi se întorsese, descălecase, apucase ulciorul şi coborâse la şipot să-l umple. Nechita, Alexa şi Strămurare dormeau încă la vatra caldă a focului.

Deodată toată această alcătuire paşnică a popasului s-a tulburat năprasnic.

S-a auzit un ţipăt scurt, repede înăbuşit. Gavril Pârjol, care nu dormea şi priveghea să-i vie ceasul potrivit, l-a lăsat pe cuviosul Agatanghel străpuns în inimă şi zbătându-se. S-a zvârlit ca-n fulger de sub covergă, a Încălecat calul lui Dominte şi s-a prăvălit spre izvor, ca să sară peste Gârbovul cel tânăr şi să scape la câmpie.

De ţipătul lui Agatanghel se sculau cu mişcări pripite cei de la foc. Altă cale de scăpare decât spre Dominte, boierul Gavril n-avea. Apucase cu stingă frâul, ţinea încă în dreapta jungherul sângerat al monahului; cu acel jungher înţepă fugarul în coastă, făcându-l să salte ca un cerb săgetat. Boierul era cu capul gol şi pletele zbârlite. Şuba i se desfăcuse în două părţi ca două aripi; obrazul ca de flacără în bătaia soarelui i se încreţise într-un rânjet de demon.

— Ha-ha! a dat el răcnet, rămâneţi cu bine! Nechita Gârbovu a slobozit un ţipăt înfricoşat:

— Nu-l lăsa, măi Dominte!

— N-am ce-i face, bădica! s-a tânguit cu desnădejde Gârbovul mezin.

Apoi simţind greutate în mâna dreaptă, s-a ferit scurt de săritura calului şi a zvârlit cu putere asupra rânjetului roş ceea ce ţinea el în mână. Ulciorul s-a sfărâmat de fruntea boierului cu pocnet mare, apa şi cioburile l-au orbit; în clipa de şovăire a călăreţului, Dominte a pus mâna pe frâu şi a grăit calului. Ceilalţi de la vatra focului, ca nişte mori de vânt pitice, cu aripi învăluite de furtună, şi-au schimbat locul, sărind în capul domniei sale.

Când oştenii l-au adus la căruţă pe dumnealui Gavril Pârjol, au văzut sub covergă, răsturnat şi cu un braţ atârnând, pe cuviosul Agatanghel. Au cunoscut că-şi dăduse sufletul.

Pârjol îşi ferea ochii de privirile care îl aţinteau. Îi curgeau aţe de sânge pe tâmpla stingă. Era încă frământat de o turbare nebună.

— Daţi-mi drumul, a urlat el. Mă duc la stăpânul vostru să mă plâng. Cum îndrăzneşti, mişele, să dai cu ulciorul în capul unui dregător domnesc?

Dominte s-a sfiit:

— Cu ce eram să dau? Că n-aveam altceva în mână…

— Iţi făgăduiesc bună plată pentru necuviinţa ta! Alexa a păşit înainte:

— Unde ţi-s jurământele, lup roş?

— Am să-ţi arăt eu jurământe, râie ţărănească! a detunat boier Gavril.

Se răsucea cu jungherul în mână, se pregătea să sară şi să-şi facă loc de scăpare.

Atunci Alexa Vulpea a fulgerat din ochi o clipire spre Strămurare.

Prietinul monahului a păşit înainte. Boierul s-a izbit spre el cu jungherul. Strămurare i-a pus în piept baltagul şi l-a repezit înapoi. Când l-a văzut poticnind, a sărit după el şi l-a străpuns cu cuţitul din mâna stingă subt urechea dreaptă, deschizând izbuc de sânge. C-un chelălăit răguşit şi stins, boierul s-a întins pe spate ş-a horcăit îndelung, deşertându-se de viaţă.

După ce au coborât de la căruţă pe cuviosul Agatanghel şi l-au aşezat în pajişte, Alexa Vulpea s-a întors cu faţa către prietinul său pe veci adormit. I s-a închinat; apoi s-a răsucit spre soţii săi.

— Creştini buni, a rostit el cu blândeţă, să-i săpăm monahului Agatanghel groapă lângă izvoare şi să-i punem semn. Pe Strămurare, a adaos el, îl poftesc să ia capul acestui Belzebut, să-l ducem măriei sale. Iar leşul l-om prăvăli într-o râpă.

Întorcându-se cu spatele spre Gavril Pârjol, cei patru oşteni au apucat cu luare-aminte pe monah şi l-au dus, să-l puie la odihnă de veci într-o poiană din dumbravă, în laturea sipetului. I-au dat sărutare frăţească şi l-au astrucat. punându-i la căpătai cruce.

După ce-au isprăvit, s-au suit în pisc ş-au văzut în fundul zării, încă departe, înaintând la pas sotniile lui Elisei Pokotilo.

* *

Capitolul 33

Sotniile trec Nistrul.

Elisei asaul s-a înfăţişat la podul umblător de pe Nistru împotriva Sorocii şi a găsit acolo pe nacialnicul Pamfilie

Zagoreţki călare, cu câţiva slujitori după dânsul. Era în ziua de 12 noemvrie, trei ceasuri înainte de asfinţitul soarelui.

Nacialnicul Pamfilie era un bărbat slăbănog, cu barba bălaie şi rară în furculiţă, privind blând lumea cu doi ochi spălăciţi de gânsac. Cu el se afla întru toată fala şi domnia sa Tadeus Kopiţki de la Movilău, cu patru hoholi în căciuli şi cojoace. Pe când slujitorii domniei sale domnului Zagoreţki erau pirpiriu îmbrăcaţi, mai mult în flenduri; însă nasurile le erau rumene.

Moş Elisei a descălecat numaidecât şi s-a închinat nacialnicului crăiesc, care şi domnia sa a pus piciorul în pământ şi a lepădat frâul, simţindu-se măgulit de cinstea pe care i-o făcea un zaporojan cu faimă, cum era Elisei Pokotilo. Li s-a adaos, sunând din pinteni, şi pan Tadeus, scoţând cuşma vişinie şi lăsând să i se vadă tâmplele rase.

— Care-i vestea domniei tale, Elisei asaul? a întrebat blând nacialnicul.

— Vestea mea e bună, pan Zagoreţki, şi vreau să trec cu sotniile mele, cai şi căruţe, dincolo de Nistru.

— Din a cui poruncă?

— Dintr-a măriei sale hatmanul Nicoară.

— Vine şi măria sa?

S-a amestecat pan Tadeus:

— Îl aştept şi eu pe slăvitul hatman din ceas în ceas.

— Atunci e bine, a răspuns pan Pamfilie, puţin nedumerit. Şi măria sa hatmanul va fi având învoire şi îndreptări?

Iar s-a amestecat pan Tadeus:

— Măria sa e volnic să treacă oriunde şi are îndreptări paloşul şi oastea cu care vine.

Nacialnicul s-a îmblânzit deplin.

— Atuncea noi nu ne punem împotrivă.

— Bine faci, pan Zagoreţki, l-a sfătuit Elisei asaul, privind spre slujitorii flenduroşi şi cu nasurile rumene. Dacă ai bunăvoinţă, te-aş ruga să mai chemi şi alţi slujitori, câţi vei mai fi având, să deie mână de ajutor. Eu trec cât ai bate în palme; n-am decât douăzeci şi cinci de căruţe; le

grămădesc pe pod, slobod caii să vie singuri prin întinsura de apă de la vale, după sotniile încălărate, şi gata. Nistru-i domol şi scăzut de secetă. Când soseşte măria sa Nicoară, noi suntem în bună rânduială ca să-l primim.

— Apoi om ajuta, a încuviinţat cu blândeţă Zagoreţki, dar n-am alţi slujitori decât aceştia cinci.

— Buni sunt şi aceştia şi i-om răsplăti după cuviinţă. Cei cu nasurile rumene s-au înviorat şi s-au mişcat către podul umblător să înştiinţeze brudnicii.

Era o zi de lene şi dulceaţă a „verii femeilor”. Vântul de la marea din mijloc adia uşurel. Căruţa asaulului, purtată de Strămurare, a venit la locul unde se afla stăpânirea. Moş Elisei a poruncit popas şi vatră de foc, şi, la foc, un fedeleş de mied vechi.

Pe când mezinul Alexandru rânduia cu hărnicie trecerea şi se afla cel dintăi pe celalalt mal, Alexa Vulpea silea călăreţii şi caii căruţelor ce rămăseseră mai la urmă. După răcnetele de cuviinţă, toate s-au săvârşit nu fără destule greutăţi. Iar domnia sa Alexandru a poruncit să se dea vestire din corn; nu mai putea suferi nici un fel de întârziere. Dar moş Elisei mai avea treabă cu nacialnicul Pamfilie. Îi pusese într-o mână o coapsă de purcel de şase săptămâni şi-n altă mână un pocal, pe care îl tot umplea cu mied. Când ajunsese soarele în zarea asfinţitului, pan Tadeus îl îndemna cu bunăvoinţă pe pan Pamfilie să-şi mărturisească durerile de care a avut parte în această lume păcătoasă.

— Numai de năcaz am avut parte şi am pătimit ca un mucenic, oameni buni şi prietinilor, se tânguia domnia sa.

— Dar ce este? Ce năcaz greu ai domnia ta, de te jeluieşti astfel? l-a ispitit Kopiţki.

— Ah, pan Tadeus, iubitul meu, năcazurile mele nu le doresc nici duşmanilor…

A făcut puţină rânduială politicească Elisei Pokotilo:

— Strămurare, a poruncit el, umple un ulcior cu mied, adaogă ş-un hartan de friptură, şi du-te de vezi ce mai fac slujitorii crăieşti.

După ce Strămurare a plecat, moş Elisei a trezit pe pan Zagoreţki din jalea lui umedă.

— Acum poţi să ne spui, prietine Pamfilie. Întăi să deşerţi pocalul, şi spune, pe când eu ţi l-oi umplea iarăşi.

— Ziua stau şi cuget, a prins a spune nacialnicul, iar noaptea mă uit şi nu pricep. Domniile voastre nu v-aţi speriat de cometă?

— De ce să ne speriem? s-a mirat Elisei Pokotilo.

— Nici eu nu m-am speriat, a urmat nacialnicul Craiului. Dar n-am linişte nici zi, nici noapte, din pricina soţiei.

— Ce vrea?

— Vrea să-i prorocesc ce vesteşte acel foc din cer. Atâta mă chinuieşte, de-mi vine să-mi iau lumea-n cap. Las' că în douăzeci şi cinci de ani, de când am pus cununiile, numai pricină de vrajbă îmi caută. Mă zgârie cu unghiile şi mă împunge cu boldul…

— Cum se poate una ca asta? s-a umflat de mirare şi de mânie pan Tadeus.

— Da-da… s-a tânguit cu lacrimi nacialnicul. N-am să vă mai spun că, de când cu cometa asta, a dracului nu a lui Dumnezeu, atâta şi-a ieşit din fire sărmana…

— Cum o chiamă?

— Adelaida. Atâta şi-a ieşit din fire sărmana mea Adelaida, încât mi-a trântit în cap strachina de supă. Noroc că nu era prea fierbinte zama.

— Şi domnia ta ai stat aşa şi nu i-ai făcut nimic?

— Am stat aşa, cu braţele căzute, şi cu ochii la icoana Maicii Domnului. Pamfilie – s-a mirat ea – acuma semeni într-adevăr cu Domnul nostru Isus.

Pe când nacialnicul vărsa lacrimi jalnice, s-a auzit cornul de peste Nistru sunând a doua oară, şi soarele s-a uitat la lume de pe zarea asfinţitului. Alte cornuri au dat glas dinspre calea Iampolului. Moş Pokotilo şi Kopiţki s-au înălţat în picioare şş-au încălecat, înţelegând că se apropie privighetorii înainte ai măriei sale Nicoară. Iar nacialnicul

crăiei s-a plecat pe-o coastă, ameţit de trudă şi somn, în cele din urmă licăriri ale focului din vatră.

Un pilc de călăreţi au sosit gonind şi au poprit scurt în vederea fluviului adulmecând singurătăţile. După ei, cu patru cai albi încordându-se bulziş, căruţa domnească a trecut mai aproape; şi peste ape, către tabăra de dincolo, a mugit cornul de bour al lui Ile Caraiman.

Pokotilo şi Kopiţki au ieşit înaintea călăreţilor şi căruţei.

— În jumătate de ceas e aici măria sa, a strigat Ile ieşind de sub covergă.

Din fruntea pilcului de călăreţi s-a desfăcut vatamanul Agapie Lăcusteanul, venind spre moş Elisei.

— Dacă-i veste bună, nu mai trimet oameni către măria sa, a grăit el.

— Veste bună, Agapie, a răspuns Pokotilo. Cum vezi, dincolo se şi aprind focurile taberii. De la Costandie Şah venit-au ştiri?

— După înţelegere, dacă e tăcere e şi linişte, şi treaba merge fără sminteală. Cel din urmă sol de la hatmanul Costandie a sosit când purcedeam de la Ostrov. Ne-a întărit tocmeala că şi el va fi pe Nistru, în unghiul hotarului nohailor, în ziua de 11 noemvrie, tot aşa după rânduială noastră: Apletin înainte, şi domnia sa îndată după Apletin.

Caraiman, vatamanul şi privighetorii săi au văzut cu mirare cum vin de la mal oşteni către nacialnicul crăiesc care dormita la foc, cum îl înalţă copăcel şi-l duc prin prund la podul umblător, ce avea a trece cu cele din urmă căruţe ale asaulului.

În umbra amurgitului a sosit cu grosul sotniilor şi măria sa Nicoară. Luna aproape plină s-a înălţat din răsărit, luminând întinderi mari, şi în urmă spre stepă şi spre ţărmul moldovenesc, descoperind ca dintr-o pâclă stâncăriile albe de deasupra Sorocii.

Douăzeci şi două de sotnii s-au îmbulzit la vad, fremătând. Îmbrăcămintea sură a oştenilor moldoveni părea întuneric de peşteră între zare şi luciul apei. Când şi când scăpărau

cremeni în copitele cailor. Căruţele îşi ţineau rândul la podul umblător. Nicoară Potcoavă, Elisei Pokotilo, Tadeus Kopiţki au stat îndelung neclintiţi pe cai, priveghind trecerea, primind înştiinţări, trimeţând porunci, aşa ca să nu fie în acel loc mai mult zvon decât la o viitură de ape. Mai ales glasurile oştenilor nu pătrundeau deasupra acelui zvon nedesluşit şi surd.

La al patrulea ceas al nopţii, malul stâng se liniştise. Au intrat pe podină căruţa domnească şi cei care zăboviseră. Brudnicii locului căzuseră de mult de trudă la celalalt ţărm, şi au venit la trecerea podului umblător oşteni din sotniile asaulului Elisei.

Când Potcoavă a pus piciorul pe malul drept, străjile au dat înştiinţare şi de la toate focurile taberii s-au ridicat oştenii hăulind şi urând bun venit măriei sale. A ieşit, însă, poruncă să fie linişte. Sotniile să-şi vadă de cină şi odihnă. Începând de luni, 12 noemvrie, războiul măriei sale porneşte, nu din zburdăciune, ci din mânie şi durere, în acea noapte de 12 noemvrie, de mult nădăjduită, măria sa priveghează şi ajunează.

Tabăra s-a liniştit în scurt răstimp. Luna s-a înălţat în cer senin; şi s-a arătat mai sus de lună, cătră creştetul bolţii, şi cometa cea în chip de paloş de flacără.

Oamenii veniţi întru întâmpinarea măriei sale cercau în felurite chipuri să afle veşti de ce spune lumea despre steaua cu coadă în alte părţi, în colo spre Kiu. Că pe-aici, dincoace de Nistru, lumea încă nu şi-a venit în fire. Îndeamnă doi călugări de la mănăstirea Neamţu pe gospodari să-nchine tot ce au la sine şi împrejurul lor sfântului lăcaş.

— Da’ de ce? s-a hlizit Dominte, feciorul cel mai mic al Gârbovului.

— Cum de ce? s-au mirat cei care întrebau; căci vine sfârşitul lumii, oştene.

— Ba să vă spuie bădica mea Nechita, oameni buni, a grăit cu sfiiciune Dominte, că dacă s-a prăpădi lumea, apoi vite,

straie şi bani n-or folosi nimănui, fie oşteni, fie călugări.

Oamenii ascultau cu mirare pe acel firoscos care rostea asemenea adevăr înţelept.

— Pe lângă bădica Nechita, mai spunea şi măria sa Vodă Nicoară că oamenii din ţara Moldovei să nu se teamă de moarte, ci mai degrabă de viaţă, dacă e vorba ca viaţa să rămână aşa de rău întocmită precum este…

— Iaca şi asta-i adevărat… Îngânau oamenii.

La ceasul miezului nopţii, când tabăra era luminată ca-ntr-un amurg, de la focuri, lună şi cometă, Nicoară a întrebat pe Elisei asaul, care priveghea lângă sine, ce ştire poate să-i dea despre boierul de la Iampol.

— Căci am poftit să-i văd ochii şi să-i ascult glasul, a zis măria sa, ca să cunosc dacă-mi este ori nu cu priinţă.

Atunci Elisei bătrânul a făcut un semn lui Strămurare, care de mult aştepta în preajmă ca o momâie mută. Şi acel om de credinţă a păşit până la măria sa şi, punând în pământ genunchiul stâng, a tras dinainte-i, de la şold, o traistă roşie de lină şi a scos căpăţâna lui Gavril Pârjol, spălată şi gătită cuviincios, şi a aşezat-o pe traista păturită, fără a spune nimic.

Nicoară s-a întors spre acea vedenie şi pe obrazul său s-a aşternut deodată aurul lunii. Vedea obrazul vicleanului şi ochii stinşi; dar glasul n-avea să i-l audă niciodată, în veci.

S-a întins asupra pământului şi cerului o întristare de piatră şi Nicoară a oftat. Apoi a făcut semn să se înlăture de lângă sufletul său acel gunoi de om.

Tot în tăcere, Strămurare a coborât lângă apă; a dat drumul căpăţânei pe un talaz către sforul fluviului şi a rămas privind cum se duce, până ce s-a scufundat. Iar în vremea asta, asaul Elisei povestea cu glas domol măriei sale întâmplarea în care se prăpădise cuviosul Agatanghel.

Nicoară a ascultat cu luare-aminte; obrazul îi era pălit de mâluiire. După ce moş Pokotilo a tăcut, măria sa a înălţat privirea către bolta văzduhului.

— Vra să zică, a şoptit el, în noaptea aceea, când a fost ridicat, s-a uitat şi el la acest semn?

— Da… Ieşise şi ibovnica lui cu dânsul.

— Aceea, a dat lămurire pan Tadeus, e una Leonora Frumoasa. I-au trimis-o stăpânii lui de la Liov să-l privegheze.

— Da-da… a suspinat Nicoară. Acuma acea Leonoră se uită poate la semn singură şi nu înţelege nimic.

Cei doi prietini au privit nedumeriţi pe hatman. Cerul cu stele era nalt şi depărtat ca niciodată.

Moş Elisei Pokotilo s-a sculat de la vatră şi luciul lunii i-a sticlit pe fruntea-i pleşuvă.

— Slăvite Voievoade, a zis el închinându-se, eu mă duc să poruncesc încălărarea sotniilor mele şi să trezesc pe fratele măriei tale. În noaptea asta cată să călcăm două poşte, să luminăm calea înainte. Când ajungi măria ta la Prut, eu pun stăpânire pe vămile de la Tazlău şi Oituz.

Nici Alexandru, nici Gânj bătrânul nu dormeau. Cel dintăi pleca cu moş Elisei şi era neliniştit ca un harmasaraş în primăvară. Al doilea rămânea cu măria sa.

Mezinul a sărutat pe Nicoară strălucindu-şi la lumina focului ochii şi râsul, apoi a primit mângâierea şi îmbrăţişarea uncheşului, cuprinzându-l de după grumaz. În tăcere, unii au rămas, alţii s-au dus.

Se auzea ronţăitul şiragurilor de cai la conoveţe. Cineva cânta, singuratic, la un foc ce se stingea: Pentru tine, fa Ileana, A-nflorit iarba-n poiană…

Nu târzie vreme, Nicoară a ascultat tropotul înăbuşit al cailor depărtându-se pe calea stâncăriilor albe de sus. Cetăţuia Sorocei rămânea goală şi pustie la o parte. În târg era oarecare tulburare, dar crainicii măriei sale Nicoară dăduseră de cu sară înştiinţare de linişte şi pace.

Din dimineaţa de 13 noemvrie, grosul călărimii lui Nicoară Potcoavă s-a mişcat înainte, lăsând în urmă privighetori. Mişcarea către scaunul ţării Moldovei era rânduită a fi cu popasuri dese, ca să fie vreme de înştiinţare a satelor şi de

primire a veştilor de la căpitanul Cozmuţă Negrea, care urma calea Lipsei spre Suceava, şi de la hatmanul Costandie, care suia din Ţara-de-Jos spre Fălcii, Tecuci şi vărsarea Trotuşului în Siret.

La 16 noemvrie, vestitorii lui Şah arătau că cetatea Bender, pe Nistru, fusese deşertată de puţinii ismailiteni care o păzeau. N-aveau nici o putere; grămădiseră în căruţe calabalâcul şi se trăseseră în hotarul Bugeacului subt ocrotirea lui Demir-Han. Din acea parte nu era nici o nelinişte; Demir Ghirai îşi ţinea cuvântul. Sotniile lui Apletin grăbeau spre drumurile Galaţului şi Brăilei şi spre vămile munteneşti, ţintind potecile de la Caşin. Se vestise pretutindeni venirea lui Ion Nicoară-Vodă. Neavând nici o stricăciune, lumea sta cu pace la sălaşele ei. Au început a fi popriţi, după izvodul lui Cozmuţă, unii boieri din Ţara-de-Jos şi sunt trimeşi la grosul călărimii hatmanului Şah.

La Potârnicheni, în hotarul de odinioară al ţinutului Iaşi, i-a sosit lui Nicoară vestire şi de la căpitanul Cozmuţă. Spun răzăşii din satele de către miazănoapte că la turcii din cetatea Hotinului s-a simţit intrarea de oşti în olatul moldovenesc, deci, după obicei, baş-buluc-baş a închis cu zăvoare porţile de fier şi aşteaptă. În satele din lungul drumului Lipsei, se ridică răzăşime tânără cerându-se la oastea măriei sale.

S-a vestit în toate părţile de îndemnul măriei sale Ion Nicoară, să fie popriţi şi daţi stăpânirii nouă boierii haini din războiul lui Ion-Vodă; iar acei care nu au avut păcat, nici mânia norodului pentru asupriri şi jăcuiri, să nu se teamă de nimic. Deasemenea satele să prindă şi să deie în mâna oştenilor măriei sale pe slujitorii păgâni care vor fi umblând în ţară după dabile, peşcheşuri şi plocoane.

Se aleg în sate vornici dintre oamenii care au fost în războiul lui Ion-Vodă din Ţara-de-Jos în anul 1574.

Cei care doresc să iasă la oaste cu măria sa Ion Nicoară, să-şi caute cal bun, straie de iarnă, şi să-şi ia la ciochine merinde pe zece zile. Altfel, căpitanul Cozmuţă nu-i

primeşte şi să se ştie că asta nu-i oaste de dobândă şi sunt oprite cu străşnicie răutăţile, furtişagurile şi ucisurile. Cine pofteşte să intre în oastea măriei sale Ion Nicoară, apoi intră numai cu jurământ.

Au venit veşti şi de la asaulul Elisei Pokotilo, în privinţa boierilor vânzători şi a liniştirii oamenilor. Fără să-l îndemne cineva, Dominte a cutezat să intre în ziua de 18 noemvrie, duminică, într-o biserică a unui sat şi, cu sfială, şi-a spus şi el părerea despre steaua cu coadă şi de mintea puţină a celora care socot că vine sfârşitul omenirii. Vine numai sfârşitul răilor, după ce se vor săvârşi slujbele de pomenire ale răposatului Ion-Vodă şi se va deschide judeţul măriei sale Ion Nicoară la Iaşi. Aşa socoate şi bădica său Nechita, mare înţelept.

În aceeaşi zi de duminică, Elisei Pokotilo trecea cu sotniile sale Siretul la Scheia, grăbind spre Tazlău. Totârnac, cu o sută de săbii, apucase în lungul Siretului, spre Bacău, ca să închidă pasul Oituzului.

Lixandru mezinul a înştiinţat pe asaul că ar avea nevoie de o zi ca să treacă în grabă pe la un loc de domnia sa ştiut, la apa Moldovei.

— Cât mă duc şi mă întorc eu, asaule, oamenii pot face o zi popas de hodină.

A răspuns liniştit şi cu blândeţă asaulul:

— Domnia ta, Alexandre, nu putem ieşi cu nici un chip din hotărârile măriei sale. Peste cinci zile trebuie să fim amândoi la Iaşi. O parte din oameni rămân să privegheze la ţinuturi, cu sutaşii cei mai destoinici. Cv. două sotnii trecem la Iaşi ca să ne facă rânduială nouă cum va socoti măria sa.

Mezinul a răspuns cu aţâţare:

— Nu se poate să nu mă duc, asaule, până unde am eu treabă.

— Fără învoire?

— Răspund eu faţă de măria sa.

— Nu cuteza a trece domnia ta peste hotărârea de care îţi vorbesc.

Alexandru a privit cu mânie pe bătrân; moş Elisei a înţeles că în acea mânie stă o mare primejdie, ca în nourul de furtună trăsnetul. A tăcut.

— Mă duc cu orice preţ! a izbucnit mezinul.

Asaulul a oftat. Ar fi putut da poruncă de oprelişte, dar s-a stăpânit. După cum îl prevestise măria sa, acel tânăr se scufunda într-o rătăcire, ca într-o arşiţă de friguri.

Alexandru a făcut semn călăreţilor celor mai de-aproape, scrâşnind:

— Veniţi după mine!

Oştenii au aşteptat semnul asaulului.

— Duceţi-vă, a grăit moale acesta şi a adăogit din ochi semn de întoarcere.

Ei au încuviinţat, înţelegând, şi s-au luat cu repeziciune după căpitanul lor. Dar acel căpitan buiac nu mai avea nici o luare-aminte asupra lor şi-i uitase.

L-au urmărit îndelungă vreme. Au pus în pas când îşi domolea el fuga, s-au avântat iar când l-au văzut pornind din nou viforos.

Unul din cei doi călăreţi ostroveni era Dominte Gârbovu, care fusese cuvântăreţ în biserică la Scheia. Al doilea era un om posomorit şi tăcut, unul Mitrea Bogza, fost cioban.

L-au dus pe mezinul Alexandru aşa cu domoliri şi iuţeli, până într-un loc unde se făcea în dreapta o pădure bătrână. Acolo dintrodată căpitanul Lixandru a oprit năprasnic, punându-şi fugarul în două picioare. Apoi a săltat ca o lăcustă peste şleah, intrând în luncă, sub lucirea asfinţitului.

Bogza a oprit, şi-ndată, după el. Dominte.

— Unde Dumnezeu s-o fi ducând? s-a mirat ciobanul.

— Ştie dracu… a îngânat Gârbovu cel mezin. Bogza a rânjit:

— Apoi n-om îndrăzni să intrăm şi noi unde se duce domnia sa, ca să nu dăm într-o primejdie, să întârziem şi să ne prăpădim sotniile.

— Ba ne-om întoarce grabnic, a zis Dominte, ca să dăm sama către asaulul nostru; altfel se supără bădica Nechita

şi mă mustră cu pumnul.

* *

Capitolul 34

La scaunul ţării Moldovei.

În ziua de joi 22 noemvrie, fiind în preajma Sculenilor pe Prut, Nicoară Potcoavă a fost vestit de Costandie Şah cum că Petru Şchiopu-Vodă nu se află la Iaşi. A ieşit de două săptămâni de la scaunul său, trecând Dunărea la Isaccea ca să închine daruri beilor din cetăţile Dunării, având de gând să-şi urmeze calea către Ţarigrad. Străjile Lui turceşti s-au dus cu el până la vadul Obluciţei, iar de acolo s-au întors alene. La Iaşi încă n-au putut ajunge. E bine să fie apucat scaunul ţării fără nici o întârziere.

Deci în sara de joi 22 noemvrie, Nicoară Potcoavă a trecut Prutul şi la 23, vineri, privighetorii săi au suit cu repeziciune dealul Popricanilor.

Venea şi Şah-hatman pe drumul tătărăsc, răzbind pe la Răducăneni, până în dealul Ciricului.

De la Popricani, cu douăsprezece sotnii, Nicoară Potcoavă s-a desfăcut de uncheşul Petrea Gânj, şi, ocolind pe lângă pădurea Copoului şi prin valea Păcurarului, a lăsat două sotnii la Galata.

Urmând a ocoli prin Miroslava, a ieşit în valea Bahluiu-lui ş-apoi la opustul iazului de la Frumoasa. A prins toate înălţimile şi drumurile de trecere de la Bucium, a pus oameni în mănăstirea de lângă iaz şi a împresurat curtea domnească pe din vale. Şah venea de la Ciric, uncheşul Petrea dinspre dealul Copoului. Căruţele oştimii stăteau zăgăzuite la intrările târgului.

Când a pătruns cea dintăi sotnie descălărată a lui Nicoară dinspre valea iazului către poarta cea mică a curţii domneşti, lângă odăile siimenilor, au prins a ieşi din vecinătăţi oameni feluriţi, cu scări, topoare şi târnăcoape, ca să dea sprijin. Se îndemnau chemându-se unii pe alţii şi au prins a bate în porţi cu topoarele şi a dărâma cu târnăcoapele crăpăturile zidurilor.

Pe deal, la porţile cele mari din faţă, către Sfântu-Neculai Domnesc, s-au auzit tunete. Potcoavă stând în privelişte pe toloaca Frumoasei, a înţeles că uncheşul Petrea a ajuns la poarta cealaltă a cetăţii şi a pus săneţe în bătaie asupra turnului de deasupra intrării clopotniţii paraclisului, unde se îmbulzeau de obicei străjerii.

Soarele, pe cer senin, abia se cumpănea către al şaptelea ceas al zilei. În târg, către valea de la Carvasara, unde se afla şi hanul neguţătorilor turci, pornise mare zvoană; bătea a primejdie clopotul cel mare de la Sfânta-Vineri. Tot de-acolo se înălţa un fum des de la o casă aprinsă, şi adierea zilei îl purta de la vale spre deal, adică de la miazăzi spre miazănoapte. Vântul arăta măriei sale Nicoară că vremea bună se prelungeşte.

Veneau către el din dreapta, prin laturea mănăstirii Frumoasa, călăreţii zaporojeni, trimeşi de Costandie, ca să-i vestească apropierea. Călăreţul din frunte avea dinaintea sa, în şa, o muiere despletită, călăuză veselă, care-i purta pe oşteni pe poteci cunoscute numai de localnici.

În vremea asta, în zidurile de la mănăstirea Sfântu-Sava, se închisese cu mare grabă şi frică înalt prea sfinţia sa mitropolitul Anastasie, aşteptând de la credincioşii săi veşti, ca să înţeleagă ce are de făcut.

Soseau în pripă, unii după alţii, preoţi, călugări, diaconi, şi gâfâiau la uşa stăreţiei, aşteptându-şi rândul. Iar egumenul Macarie se tot purta pe lângă cămară, ţinându-se de fălci şi tânguindu-se, parcă l-ar fi durut măselele.

— Înalt prea sfinte, a strigat subţire diaconul al doilea de la mitropolie, Cristea Sârbu, îngenunchind lângă prag, nici nu s-a mai văzut asemenea oaste în târgul nostru. Se umplu uliţile de oşteni călăreţi.

— Înalt prea sfinte, s-a spăimântat cu glas gros şi cumplit diaconul întâi, Anania Bârlea, n-avem alta de făcut decât să ne-nchinăm şi noi cu cea mai mare grabă.

— De ce, Ananie? a zâmbit prea sfinţitul Anastasie.

— Apoi, înalt prea sfinţite, după ce i-au detunat pe darabani şi nemţi cu săneţele oştenii lui căpitanu Petrea, de au căzut vreo doi din clopotniţă ca ciorile, au pătruns asupra slujitorilor domneşti din vale pedestraşi ai lui Potcoavă, şi când au tras săbiile, ş-au început a-i sângera pe ai noştri, gata – aman! Cădem la mila măriei sale Nicoară, să ne ierte şi să ne sloboadă în lumea noastră, unde om vedea cu ochii, ori să se milostivească măria sa a ne primi în leafă.

— Frumos război, n-am ce spune, a rânjit părintele Anastasie mitropolitul. Chiar acum i s-a năzărit lui Vodă să se ducă la împărăţie, lăsând ţara de izbelişte. Asupra lui să cadă blestemele pentru prădăciuni şi pojaruri.

A îngenunchiat în faţa înaltului şi preotul cel bătrân de la Sfânta-Vineri, popa Chirică.

— Ba, înalt prea sfinţite, să nu păcătuim, a înălţat sfinţia sa glas; crainicii strigă de un ceas de vreme, prin toate părţile, că măria sa Ion Nicoară nu vine cu duşmănie asupra ţării şi nu va fi asuprit, ucis şi prădat nimeni. Numai paginilor de la Carvasara să le fie frică; pe aceia îi taie cât te-ai şterge la ochi.

— Strigă crainicii asta? s-a mirat părintele mitropolit.

— Strigă, înalt prea sfinte; fac cruce şi mărturisesc pe sufletul meu. Mai strigă acei crainici că măria sa vine cu oaste de ţară şi cu ajutor de la fraţi creştini. Şi va întemeia judecată la scaunul ţării.

— Ce fel de judecată?

— Să judece pe cei mari ai lumii, înalt prea sfinte.

— Se sumeţeşte acest domnişor a se aşeza jude în locul lui Dumnezeu?

— Se sumeţeşte, înalt prea sfinte, n-avem ce-i face. E plin târgul de călărime; tot năboiesc, tot năboiesc oşteni din toate părţile. Şi căruţe vin dinspre podul Păcurarului şi dinspre Sărărie şi de către Ciric; tună şi detună, şi nu înţeleg. Înalt prea sfinte, de ce se bucură aşa prostimea.

— I-a venit vremea să se desfăteze şi ea, a zâmbit a treia oară mitropolitul.

Diaconul cel subţire şi bălan, şi diaconul cel gros şi negru, şi popa Chirică cel cu barba căruntă şi ochii bulbucaţi s-au sculat în picioare şi au plecat frunţile către poruncile înaltului lor.

— Poruncesc să se tragă clopotele la mănăstiri şi biserici, a hotărât mitropolitul. Şi arhiereul Gherontie să iasă înaintea biruitorului cu pâne şi sare. Şi dacă închinăciunea e bine primită, am să văd; socot că mă voi osteni şi eu până la curte, să îmblânzesc leul şi pardosul.

Îndată s-au sunat clopotele la Sfântu-Neculai cel bogat, biserica domnească a curţii, la mănăstirea Sfântu-Sava. la Sfânta-Vineri, la Dancu şi la toate bisericile şi mănăstirile, până la Golia în capătul târgului.

Vlădica Gherontie, locţiitorul mitropolitului, a ieşit cu sobor de preoţi şi călugări, venind cu icoane şi făclii la curtea domnească, să se plece lui Vodă cel nou, îngenunchind cu pine şi sare.

Caimacanii şi dregătorii lui Vodă Şchiopu dăduseră dos la faţă. Se ascunseseră prin măhălăli, alţii avuseseră vreme să iasă către pădurile de la Păun şi Repedea.

Căpitanii de la curtea domnească, cei care închinaseră armele, au cerut măriei sale Vodă cel nou milă şi ocrotire să intre sub mâna măriei sale, cunoscând ascunzătorile boierilor dregători şi făgăduind să-i aducă de grumaz la picioarele prea slăvite al stăpânului Ion Nicoară-Voievod.

În vreme ce se aşezau zece sotnii de ostroveni la curtea domnească şi la mănăstirea Frumoasa, zaporojenii lui Costandie Şah străbăteau târgul la pas, cu căruţele cu covergă după fiecare sotnie. Cântau şi-şi jucau caii.

Costandie a abătut la curtea domnească, găsind acolo îmbulzeală de curteni de rând, monahi şi popor. Şi-a făcut loc călare, a oprit la treptele spătăriei celei mari descălecând singur, pe când straja rămânea călare cu săbiile trase. Ion Nicoară-Vodă a coborât cu braţele

deschise. Amândoi hatmanii s-au îmbrăţişat şi s-au sărutat. Mulţimea a dat glas de slavă, pe când Nicoară şi Costandie intrau la sfat în spătărie.

A venit vestire de la mitropolitul Anastasie că înalt prea sfinţia sa e gata să se plece cu supunere în faţa măriei sale şi să-l ungă domn, au a doua zi sâmbătă, au a treia zi duminică, aşa cum va porunci slăvi tul stăpân şi cum e gustul măriei sale.

Înalt prea sfinţitul Anastasie s-a înfăţişat, plecat din şale, în negreaţă rantiei şi a camilafcei; binecuvântând poporul îmbulzit, a suit domol treptele de la spătărie şi străjile i-au făcut loc să intre la măria sa.

Despre ce s-a grăit acolo, nu s-a ştiut şi s-a ţinut taină, înalt prea sfântul părea împăcat şi bucuros când a ieşit din spătăria cea mare. Şi-a făcut Loc până în foişor, deasupra adunării poporului, şi, după ce a mai binecuvântat o dată, înainte de-a începe vorba, a înghiţit strâmb, răsucindu-şi capul de la dreapta spre stânga.

— Să trăiască măria sa! a cuvântat înalt prea sfinţitul Anastasie din cerdac. Măria sa porunceşte în ziua de duminică, 25 noemvrie, parastas şi praznic pentru odihna sufletului răposatului Ion-Vodă, fratele mai mare al măriei sale. Atuncea să se adune poporul la biserici. Iar ziua încununării măria sa o va hotărî la vreme, având alte treburi mai grabnice. Şi să se ştie că măria sa nu vine voievod din mila necredincioşilor ismailiteni, ci vine cu oaste creştinească şi cu puterea săbiei sale, aducând norodului nădejde ca să trăiască slobod, cum au trăit şi moşii noştri din veac.

La vorbele prea înaltului s-au tălăzuit asemenea tunete de hăuliri, mugete şi chiote de bucurie, cum nu se pomenise niciodată la vreo domnie nouă.

Mitropolitul Anastasie, bătrân încă în putere, cu plete negre, sprâncenat şi cu dinţi albi, se îndreptase din şale şi asculta cu luare-aminte acele chemări prelungi, căutând să-şi dea sama dacă-i bună şi din inimă zvoana aceea de glasuri şi de chiote. Căci înalt prea sfinţia sa de mult era deprins să vadă oştenii cu cealma împrejurul norodului. Şi inima acelui norod era cu îndoială şi cu fricǎ întocmai ca inima înalt prea sfinţiei sale.

A adaos înalt prea sfinţitul Anastasie:

— Măria sa mai porunceşte negustorilor şi breslelor să coboare obloanele şi să-şi scoată marfa. Nimănui nu-i va lipsi un capăt de aţă. Măria sa Ion Nicoară-Voievod vine ca părinte şi prieten al tuturor.

S-a învăluit iar furtună de glasuri. Clerici mulţi, adunaţi grabnic în foişor, au cântat cu glasuri înalte: Sfânt, simt,

sfânt Domnul Savaot – Plin e cerul şi pământul de mărirea lui…

Când au contenit cântările, înalt prea sfinţia sa mitropolitul Anastasie a mai îndemnat poporul să se înfăţişeze la slujba de vecernie, când se vor trage clopotele la toate bisericile târgului. Şi fiecare să umble cu linişte şi cuviincios, ca să nu-l supere pe măria sa.

Însă după slujba de vecernie, prostimea, purtând făclii, s-a îmbulzit către curtea domnească. Acolo straja fiind în putere şi neclintită ca un părete de cremene, făcliile s-au îndreptat spre Sfânta-Vineri şi au umplut uliţa de la Carvasara. Lumea a stârnit tumult, şi glasuri multe au strigat împotriva neguţătorilor păgâni.

A trecut o strajă de şase călăreţi şi a îndemnat lumea să se împrăştie căci, din porunca măriei sale Nicoară, neguţătorii ismailiteni au fost ridicaţi şi duşi la curte, în temniţa de sub turnul porţii. Dar lumea nu s-a liniştit. Aparii de la cişmea au înălţat coromâslele şi au poftit să bată cu ele pe dumnealui Sima Ghiorţ, mare armaş al domniei Şchiopului, care stă ascuns în beci între poloboacele cu vin, chiar acolo în casa lui de lingă biserică.

Aceste vorbe au zădărât care nu se mai află mulţimea; şi Şahân, starostele breslei aparilor, s-a suit pe o scară pe care o ţineau alţii cu putere sub dânsul şi a grăit astfel:

— Oameni buni, acuma-i vremea noastră ca să plătim lui Sima Ghiorţ pentru toate răutăţile pe care le-a săvârşit împotriva omenirii sărmane. Să-l pârâm la măria sa Nicoară pentru urgia cu care ne prigoneşte.

— Să-l pârâm, să-l pârâm la măria sa! au încuviinţat unii mai vârstnici, de-o samă cu starostele.

— Ba să-l răpunem acum! au răcnit bărbaţii mai tineri şi femeile.

S-a pornit o învălmăşeală în viermătul de oameni, tălăzuindu-se între chiote de mânie şi ţipete de durere.

Atuncea s-a arătat călare, lingă biserică, uncheşul Petrea Gânj, chemat de straja dintăi. Domnia sa era împresurat de

oşteni încălăraţi, cu suliţi. Darabana a sunat, poruncind linişte.

Lumea s-a domolit cu greu.

— Ce poftiţi, oameni buni? a întrebat cu glas puternic căpitanul Petrea.

Nu s-a ştiut deocamdată ce poftesc oamenii cei buni. Deocamdată au poftit cu toţii să strige. Darabana a mai bătut o dată.

— Să vorbească cel de pe scară! a poruncit uncheşul Petrea. Pe cât înţeleg, e omul dumneavoastră.

— Aşa-i! au încuviinţat unii.

— Ba nu-i omul nostru! au răcnit alţii.

A sunat iar darabana a treia oară. Călăreţii ostroveni au aplecat suliţile.

— Eu nu-s nici al unora, nici al altora, a strigat starostea de pe scară; eu îs omul lui Dumnezeu. Şi ca un umilit ce mă aflu pe lumea asta, mă rog domniei sale căpitanul Petrea să-l judece pe Ghiorţ mare armaş, după tânguirea noastră ori să ni-l deie în labă, să-l judecăm noi.

Se făcuse tăcere ca după alinarea unei furtuni.

— Ce aveţi domniile voastre împotriva lui mare armaş? a întrebat căpitanul Petrea.

— He-he! Câte avem noi! a rânjit starostea Şahân, zbârlindu-şi barba şi mustăţile cărunte.

Deodată s-a auzit un glas subţire şi mânios cerând loc, şi, dinaintea căpitanului Petrea, între făclii, s-a înfăţişat o ţigancă încă tânără, cu cozile împletite cu arginţi atârnându-i pe lângă urechi.

— Asta-i Trandafira! ziceau bărbaţi şi femei din mulţime.

— Eu sunt, a ţipat ţiganca, rupându-şi dintrodată de pe piept cămaşa şi jucându-şi sânii goi. Una dintre ţâţe, cea din stingă, era neagră şi ciumpăvită. Of! a ţipat ea. să se uite căpitanii şi voievozii ce ne face armaş mare.

A prins a lălăi un cântec înfricoşat:

Ghiorţ ne spânzură-n cârlige De ne arde şi ne frige Sima Ghiorţ!

— Unde-i Sima Ghiorţ! a strigat cu mânie căpitanul Petrea.

— În palatul lui de lângă biserică, a răspuns Şahân starostea. Intre poloboace, în pivniţă; aşa îl pârăsc slujitorii lui.

— Să mi-l aduceţi! a poruncit uncheşul.

— Aista-i venit de la căpcăuni, a înştiinţat starostea de pe scară. Cine intra la armaş mare nu mai ieşea, ori ieşea Împuţinat ca această biată Trandafira.

— Să-l aducă aici, striga ca într-o nebunie ţiganca; să-l pălească slăvitul căpitan cu sabia.

O parte din poporul adunat a intrat în palatul marelui armaş. dărâmând în puţine clipe totul. Cu lemne, cu topoare, au răzbit. L-au adus pe armaşul mare, boţit, ghiontit şi suduit dinaintea căpitanului Petrea.

Trandafira s-a repezit asupra lui ca o caie cu ghiarele, ţipând iar:

— Of! păgâne şi căpcăune, Tu la ţâţe ne înjunghii Şi ne baţi pene subt unghii…

Sima Ghiorţ!

Mare Armaş Sima Ghiorţ nu era om mare, nici voinic. Era un slăbănog spin, cu petec negru de catifea peste ochiul sting. Tremura subt ameninţarea mulţimii, cu mânile legate la spate, încovoiat cu umilinţă dinaintea stăpânirii nouă.

Trandafira s-a zvârlit cu ghiarele asupra ochiului sănătos. Lumea s-a tălăzuit iar. Darabana a cerut întărâtat linişte.

— Vi-l dau! a strigat uncheşul.

Într-o clipă, balaurul cu o mie de capete a rupt şi a mistuit jertfa.

* *

Capitolul 35

Temelii ale puterii domneşti.

Duminică, în 25 noemvrie, au sunat toate chimvalele bisericilor şi mănăstirilor din târgul de scaun, vestind slujbă mare cu parastas şi pomenire a răposatului Voievod Ion.

Fuseseră poruncite deasemenea din târg în târg şi din sat în sat, în tot cuprinsul ţării, slujbe la fel şi praznice. Aşa că

pe acea vreme lină de toamnă, cum nu mai fusese niciodată în veac, cântau sonurile revărsându-se în văzduh şi plutind pe aripi nevăzute. În margine de crânguri înfloriseră alunii şi îmbobociseră cornii. La curtea domnească slobozise floare o creangă de liliac, lângă fereastra unde odihnea Ion Nicoară.

Măria sa nu prea avea somn. Ardeau făcliile în cămara sa până la miezul nopţii şi revărsarea zilei îl afla umblând Ia odăi şi la oşteni în tot cuprinsul cetăţuii. Sâmbătă, cu strajă tare, a ieşit călare spre dealul lui Păun, şi a coborât prin viile de la Bucium.

Duminică, în tot cuprinsul curţii domneşti, s-au întins mese de praznic pentru oşteni şi la toate bisericile şi mănăstirile s-a îmbulzit lume sărmană la ospeţe. Măria sa a privegheat din cerdacul spătăriei şi, la închinarea oşti-mii, a ridicat deasupra frunţii sale pocalul, sorbind u-l până la cea din urmă picătură. Altă mâncare decât puţină colivă într-un talger de lut, măria sa n-a gustat în acea zi.

În alcătuirea străveche a acestei mâncări se amestecă grâul, mierea şi laptele, de care nu trebuie să fie lipsită fiinţa omenească. Cei din viaţă cinstesc morţii, împărtăşindu-se din ea, mărturisind astfel că n-ar fi lipsiţi de bunurile vieţii. Dar coliva e o mâncare dulce numai a praznicelor. Sărmanii nu mai pot s-o aibă în toate zilele vieţii, de şi muncesc şi robesc de la leagăn până la mormânt.

La al patrulea ceas al dimineţii, Nicoară a coborât scările spătăriei şi popa Chirică s-a suit în foişor şi a binecuvântat pe ostrovenii Domniei, cu braţele întinse, ca şi cum ar fi vrut să le potolească lăcomia. Sfinţia sa a rostit închinare de laudă Voievodului, şi atunci oşteni aşezaţi în lungul zidurilor până hăt de vale, la odăile siimenilor, au prins a detuna unul după altul din săneţe, aşa că au fost fulgere şi trăsnete, de s-a uimit şi s-a mirat, cum nu se poate spune, prostimea aburcată pe ziduri ca să vadă petrecerea de la Domnie.

Cătră ceasul al cincilea al zilei, măria sa Ion Nicoară a ieşit cu Costandie hatman şi cu uncheşul Petrea, având în jur o sotnie de oşteni cu suliţi. Au trecut pe la praznice, ca să vadă petrecerea mulţimii. Unde ajungea măria sa, numaidecât prindeau a bate clopotele bisericii, şi norodul dădea glas de slavă, iar psalţii cântau aşa de năprasnic încât le erau obrazurile ca de postav roş.

La Sfânta-Vineri, sărăcimea a îngenunchiat înaintea calului alb al măriei sale; numai starostea Şahân a rămas în picioare şi, închinându-se de trei ori cătră Voievod ca la o icoană, a arătat care-i ruga poporului:

— Să ne dai stăpânitor drept, măria ta, care să nu râdă de schilozi şi cerşetori, cum râdea Ghiorţ; să nu-i anine în cârlige şi să-i ardă cu frigări înroşite; să nu străpungă sinii muierilor şi să le farme palmele în ţâţâna uşii, cum se arată în cântecele alcătuite de cobzarii noştri; pentru care Ghiorţ şi-a primit întăia osândă, iar cea de-a doua are a o primi de-acum înainte în veac şi pururea în fundul tartorului. Ci măria ta binevoieşte a ne da un dregător milostiv; şi-l cerem pe căpitanul Petrea care se află acum în stingă măriei tale, lângă inima măriei tale. Şi noi l-om asculta şi din poruncile Domniei nu vom ieşi.

— Încuviinţez cererea norodului, a zis Potcoavă. Şi cum te chiamă pe domnia ta?

— Eu îs Şahân, starostea aparilor, şi oricând slujitor al măriei tale. Ţi-or pomeni veşnic numele sărmanii, pentru bunătatea ce le-o arăţi, prea slăvite stăpâne!

— Am aflat, staroste Şahân, de întâmplarea de vineri şi de mânia norodului împotriva lui Ghiorţ. Unde-i Trandafira?

— Aici, Doamne! a răspuns cuviincios ţiganca, ridicându-se din genunchi. Era curat îmbrăcată şi-i sunau argintii cosiţelor.

Măria sa Ion Nicoară s-a uitat o clipă la ea, apoi a întors în loc şi s-a dus.

Calicii fără mână ori picior, strâmbii şi orbii au bătut metanie în pulberea medeanului ş-au prins a se jelui,

cântând:

Doamne, miluieşte-ne, De păgâni păzeşte-ne, Bunătate să ne-ngădui, Altă pită nu ne trebui…

Când s-a întors alaiul la curtea domnească, îl aştepta descălecat sub foişor pe măria sa un sol grabnic de la asaulul Elisei. S-a închinat cu cuşma în mână. Era Mitrea Bogza, cel ce fusese în tinereţa sa cioban.

— Ce ţi-i voia? a întrebat Nicoară.

Oşteanul s-a apropiat, plecându-şi fruntea. Nicoară a priceput că i se aduce o veste tainică şi a chemat pe sol după sine, ducându-l sus în pridvor.

— Acuma spune.

— Slăvite stăpâne, a răspuns Bogza, mă trimete asaulul nostru ca să vestesc cum că Alexandru coconul, fratele măriei tale, a ieşit fără voie de sub mâna asaulului nostru şi s-a răzleţit singur, în colo, cătră Moldova. Am umblat o vreme după domnia sa coconul, fiind cu mine şi Dominte Gârbovu, până-ntr-un loc, ce-i zice „Sub Boura”, după cât am aflat. Acolo l-am lăsat, având datoria să ne întoarcem la sotniile noastre.

— Da. Şi pe urmă?

— Pe urmă – nimica, slăvite stăpâne. Asaulul nostru trimete vestirea asta şi atâta-i.

Nicoară a privit pe oştean fără să clipească.

— Bine, a zis măria sa încet. Acuma du-te la cuhnii, să te ospăteze. Aşteaptă până ce-ţi dau răspuns. Unde-i acuma asaulul Pokotilo?

— Slăvite stăpâne, asaulul nostru a intrat în munte, nici nu-l mai pot găsi; mi-a poruncit să rămân aice la curte până ce-a veni şi domnia sa cu unii boieri pe care i-a apucat de grumaz.

— Bine. Înfăţişează-te căpitanului Petrea; spune-i şi lui ce mi-ai spus mie. Du-te!

Potcoavă grăia c-o voce blândă, dar îndată ce Bogza a coborât din pridvor, tot lăuntrul său i s-a cutremurat de furtună. S-a învârtit în juru-i, cătând ceva. După aceea a

intrai în cămara unde îşi avea patul de odihnă şi s-a trântit cu faţa în jos pe poclăzi. După o clipită a săltat în picioare şi a căutat cingătoarea cu armele de război. A prins-o cu repeziciune, apoi a aruncat-o.

— Ce-mi folosesc toate? mormăia el înăbuşit, ca într-o rătăcire fugarnică. Toate se împlinesc bine, şi deodată vine acest prag la care mă poticnesc. Omeneşti slăbăciuni pe care nu le pot birui!

S-a aşezat într-un jilţ şi s-a scobit la chimir, scoţând cartea presviterei şi ţinând-o între două degete ca pe ceva de preţ. A privit-o lung şi-apoi a aruncat-o cu aţâţare pe duşamea, ridicându-se şi umblând în neştire, între uşă, pat şi masa de abanos, înflorită cu sidef. În cămara aceea strimtă, cu puţine lucruri amestecate, unele scumpe, altele de rând, numai c-o icoană în colţul răsăritului, cu candela stinsă, fără scorţuri pe păreţi şi lăvicere pe jos, ca şi cum într-un ceas al zilei de vineri toate ar fi fost luate de un val, i se părea că se înăbuşă, ca într-o străinătate pustie, într-o închisoare. Lovi cu mânie sunducul înflorit de sub fereastră. După sunet a înţeles că-i gol.

— Ah! a gemut el, lovind iar cartea de jos cu cizma şi trimeţând-o sub măsuţa de abanos.

S-a oprit. Auzea îndărătul uşii tusa uncheşului Petrea. S-a îndârjit asupra sa însuşi. S-a întors, dar n-a izbutit să zâmbească bătrânului care intrase.

Oşteanul cel vechi îl privea cu îngrijorare.

— Ce se va fi întâmplat, măria ta? Mi-a spus Bogza de Lixandru al nostru. Fii cu îngăduinţă; nu-l judeca prea aspru; ţi-i frate şi s-a purtat întotdeauna ca un viteaz.

— A călcat poruncile Domnului său… a zis domol, însă cu străşnicie, Potcoavă, privind aţintit la mare armaş.

Ca şi cum ar fi fost lovit în piept, bătrânul a şovăit înspre Domn, căutându-i mâna; ochii i s-au aburit de lacrimi.

— Măria ta, nu-l osândi până ce nu se va afla ce este. În clipă încalic cu câţiva oameni şi purced. Până mâne sară ţi-l aduc aici. Fii blând şi milostiv; sunteţi prunci dintr-o mamă.

Nicoară a oftat; a părut că se îmblânzeşte; însă privirea îi era aceeaşi.

— Du-te, mare armaş, adă-l aici pe acel rătăcit. Bătrânului îi curgeau lacrimi în mustaţa sură. Nu se clintea încă din loc.

— Du-te, uncheşule, a adaos Nicoară cu blândeţă, punându-i mâna pe umăr.

Uncheşul a plecat fruntea şi a ieşit numaidecât. I s-a lovit sabia de uşă.

„Semn rău”, şi-a zis în sine Potcoavă; a zâmbit el singur de asemenea eres, care-i dovedea slăbăciunea sa în acest ceas.

A deschis uşa şi a strigat caraulei:

— Dă înştiinţare să vie logofătul Radu.

Pe urmă Nicoară şi-a adus aminte că vel-logofătul cel nou e împovărat de trebuii. De şi era zi de sărbătoare, Radu Suliţă avea cămara logofeţiei, împrejurul său, pe meşterul de scrisoare moldovenească şi pe cei doi ucenici ai lui, pentru întocmirea şi trimeterea la scaunele de ţinuturi a poruncilor măriei sale. Cu cea mai mare grabă şi fără întârziere, jupânii starosti pârcălabi aveau a trimete la curtea măriei sale Ion Nicoară pe cel mai vârstnic dintre căpitanii de mazili şi răzăşi, ca să intre în divanul de judecată al Domniei, care îşi începe treburile cât de curând.

— Dacă n-am fi noi, se tânguia diacul de moldovenie, bătrânul Ştefan Hristofor, ce-ar face domniile? Ar fi întru mare nevoie. Pe când aflându-ne noi aici, scriem poruncile şi le trimetem, şi toată lumea trebuie să deie ascultare. Să ştii. măria ta, că Ştefan Hristofor e stâlpul logofeţiei încă din vremea răposatului Petru Rareş-Voievod. Se schimbă măriile lor destul de des, după ale lumii năcazuri şi nevoi, pe când logofeţia rămâne statornică, slujind Domnia. Nici Turcul n-are ce ne face; nici măria sa n-are ce ne face; noi n-atârnăm de schimbări; noi suntem logofeţia şi cunoaştem toate încheieturile şi rânduielile ţării Moldovei. Aşa acuma, dacă am scris poruncile, treaba merge strună. Aceşti ucenici, Mâţu şi Codoman, n-au altă treabă decât să taie şi

să ascută pene bune de gâscă; eu scriu şi Domnia ţării n-are nici o grijă.

Moş Hristofor se purta cu greu de colo până colo nu numai din pricina anilor, ci şi dintr-a unei omeneşti slăbăciuni, plăcându-i foarte vinul din viişoara domniei sale de la Bucium, din care îşi aducea în fiecare zi la curte un clondir de-o ocă. Adevărurile pe care le dovedea tuturor celor ce pofteau să-l asculte şi îndrăzneala pe care o arăta mai-marilor săi, în puterea acelui clondir trebuia căutată. Altfel era om bun, cu nasul mare şi ruşinos. Nu s-amesteca în treburile politiceşti. Era Ştefan Hristofor pană-de-gâscă, cu fiinţa domniei sale închinată logofeţiei Moldovei.

Mâţu şi Codoman, ucenicii, slabi şi firavi ca şi meşterul lor, însă tineri, îl înştiinţaseră pe moş Hristofor că vel-logofătul cel nou e cărturar şi scriitor mai mare decât toţi cărturarii şi scriitorii de pe lumea asta. He-he! De asta nu-i păsa domniei sale! Pe Ştefan Hristofor nu-l putea birui nimeni.

— Ascultă, măria ta: „Jupâne pârcalabe” de la ţinutul Covurluiului, cel ceai fost aşezat la Domnia nouă a măriei sale Ion Nicoară, scoală-te, ia aminte şi trimete la scaunul Domniei măriei sale pe căpitanul de mazili cel mai cuminte şi mai bătrân de la ţinutul domniei tale cu grabă şi aşa să faci iar nu altfel.

Măria sa Vodă a poruncit, vel-logofăt şi-a pus pecetea, Ştefan diac a scris.”

— Ei bine, moş Hristofor; să se trimeată poruncă la fel la celelalte douăzeci de ţinuturi.

— N-am spus eu? a râs blând moşneagul, cu gura-i ştirbă, foindu-se în rantia-i sură. Le facem toate. Dar mai întăi şi mai întăi să scriu acea carte pe care mi-a poruncit-o însuşi Vodă. Căci, dacă n-oi scri-o azi, se supără măria sa. Cartea aceea cu iazul de la Miroslava, uncie este neînţelegere între nişte călugări şi mişeii ţărani. Le spun eu acelor ţărani şi-i ameninţ că dacă nu se astâmpără, apoi au de-a face cu sabia măriei sale.

— Moş Hristofor, a răspuns Radu vel-logofăt, măria sa a poruncit pentru jalba sătenilor de la Miroslava, că intră călugării de la Goruni fără dreptate în iazul lor cu năvodul, şi-l pustiesc.

— Atuncea să-i ameninţ pe călugări?

— Se-nţelege.

— Bun! Las’ pe mine, măria ta, într-o clipeală i-am ameninţat. Ce se pricepe Evantie Simandra, diac de elină şi latinie, dragă Doamne! Ce se pricepe Radomir Koţmanski, cel de sârbie şi leşască? Dumnealor nu dau pe aici cu săptămânile. Numai când şi când îi chiamă Domnia. Iar Ştefan Hristofor e stâlp!

Turnaţi cerneală în ulcică, băieţi.

Pana de gâscă e roasă şi cam scârţâie, dar pentru nişte monahi urgisiţi, merge.

Ascultă, măria ta vel-logofete: „Cuvioşia ta părinte stareţe de la schitul Goruni, să nu cumva să vă mai vârâţi cu voloacele în iazul de la Miroslava al răzăşilor şi vecinilor de la Miroslava, căci dacă mai cutezaţi, apoi nici dracu nu vă scapă din mâna lui mare armaş.

Măria sa Vodă a poruncit, vel-logofăt şi-a pus pecetea, Ştefan diac a scris.”

Când şi-a ridicat ochii tiviţi cu roş de pe carte, moş Hristofor a clămpănit de două ori din fălci goale şi a prins a tremura. Văzuse, oprit în uşa deschisă, pe Vodă. Nicoară ascultase cartea de ameninţare cu sprinceana încă mânioasă, dar când diacul cel bătrân s^a spăimântat, măria sa a prins a se însenina şi a zâmbit.

Aprodul care trebuia să vestească vel-logofătului porunca era în dosul măriei sale, cu umerii ridicaţi până la urechi de groază. Cum s-a înseninat măria sa, ochii lui moş Arvinte aprodul s-au bucurat.

— Bună carte! a încuviinţat Vodă. Pe cât înţeleg, acesta-i diacul cel bătrân de care mi-ai vorbit, logofete Radule…

— Da, măria ta, a răspuns Radu Suliţă zâmbind, acesta e vestitul în toată lumea Ştefan Hristofor, diac de moldo-venie

la logofeţia cea mare a ţării Moldovei.

— Eu sunt, măria ta, a suspinat cu lacrimi în ochii bulbucaţi, bătrânul. Învrednicitu-m-am să văd faţa măriei tale, viteazule; acuma aş putea să mor, dacă n-aş avea de scris atâtea în astă cămară domnească…

Nicoară a privit cu milă spre edecul logofeţiei, apoi s-a îndreptat spre vel-logofăt.

— Dacă aţi isprăvit, Radule, aş avea ceva să-ţi spun. Vino după mine.

Bătrânul şi ucenicii s-au închinat cu mare smerenie către faţa măriei sale. Vodă şi vel-logofătul au ieşit.

— Am fost prea tulburat şi mâhnit, prietine, a zis Nicoară după ce au ajuns în cămara sa de odihnă.

Diacul a băgat de samă un jilţ răsturnat pe duşamea. După aceea s-a dus drept la măsuţă, s-a aplecat şi a cules de jos cartea presviterei. Nicoară i-a luat-o din mână şi a vârât-o cu grijă în chimir, la locul ei, ca pe un odor scump. Au ridicat amândoi jilţul; diacul l-a tras către fereastră; Nicoară s-a aşezat în el; vel-logofătul a rămas în picioare.

— Îmi pari tare îngrijorat, mărite Doamne, a vorbit Radu Suliţă, privindu-l cu luare-aminte pe stăpânul său.

A ascultat apoi cu fruntea plecată răspunsul, cumpănind în sine ce putea face şi ce putea spune.

— Socot, a grăit el cu linişte, că greşala fratelui măriei tale nu-i nici din duşmănie, nici din uneltire. E o greşală de tinereţe. Fii îngăduitor, slăvite, căci suntem oameni, şi toate cele omeneşti nu ne sunt străine.

— Acuma sunt mai liniştit, prietine, a răspuns Nicoară, căci şi eu sunt om, cum spui, şi-l înţeleg; şi mânia mea a fost firească deoarece, cum să-ţi spun? Să ştii că n-am alt prietin lângă mine, diece, şi-ţi cunosc înţelepciunea, de aceea am dorit să te văd, în asemenea împrejurare… Cum să-ţi spun? S-ar fi cuvenit să fiu eu mai nerăbdător decât Lixandru şi să mă duc grabnic unde s-a dus el, deoarece am fost chemat; iar Lixandru nu-i aşteptat. Şi cu toate acestea m-am înfrânat şi stau aici, uncie mi-i datoria.

Diacul a plecat fruntea:

— Măria ta, dacă dumnealui coconul Alexandru se înşală, atunci chiar înşelarea îi va aduce pedeapsa; ochii care îl vor întâmpina vor fi săgeţi înveninate. Să ne fie milă de el. Se va întoarce cu inima frântă.

Nicoară a luat mâna diacului.

— Prietine, ai dreptate, a şoptit el, cu ochii duşi pe geamul ferestrei, departe. S-aşteptăm.

Vel-logofătul Suliţă a simţit fierbinţeala de friguri în acea mână puternică.

— Până vinerea viitoare, mărite stăpâne, nădăjduiesc că se vor tocmi toate; şi fratele măriei tale se va întoarce cu uncheşul Petrea. În acea zi de vineri se va deschide în spătăria cea mare judecata vinovaţilor vânzători.

Joi, c-o zi înaintea deschiderii divanului de judecată poruncit, măria sa a fost înştiinţat că marele armaş Petrea Gânj a sosit de la Dăvideni cu alai. Nicoară s-a repezit în foişor. A privit dinaintea treptelor spătăriei. I s-au înegurat privirile. Ceea ce aştepta el nu se vedea. În trăsura uşoară a dăvideanului se afla Iorgu Samson cu presvitera Olimbiada. Din căruţa cu covergă a Domniei, cobora uncheşul Petrea şi badea Ghiţă Botgros, trăgând după ei umbra firavă şi trudită a mezinului Alexandru. Ile Caraiman a sărit şi el din chilna de dinainte lăsând caii în grija slujitorilor de la odăi şi s-a alăturat ca să dea sprijin celui bolnav.

Se vedea fără nici o îndoială că mezinul e împuţinat şi pierit. Îşi înmlădia moale trupul, sprijinit şi dus de subsuori. Obrazul lui frumos şi alb ca fildeşul i se prăvălea când pe-un umăr, când pe altul, când în piept.

Presvitera a băgat de samă că măria sa aştepta sus, în foişor; a păşit repede în straiu-i negru şi îmbrobodită strâns cu matasă cernită; a ridicat pripit cele câteva trepte şi, cu mânile la tâmple, s-a repezit abia stăpânindu-şi bocetul de jale; a cuprins dreapta lui Nicoară şi şi-a plecat asupra ei fruntea.

Nicoară o întreba numai cu ochii înfricoşaţi ca de-o vedenie cumplită. N-avea glas, dar cu acei ochi cerea o lămurire. A făcut un semn aprozilor şi caraulelor să lipsească din jurul său.

— Ce s-a întâmplat cu Lixandru? a gemut el cu fundul gurii uscat de arşiţă.

— Era să moară, mărite stăpâne; a stat fără răsuflare multă vreme; abia l-am scos din umbra morţii, dar nu mai are nici o legătură cu lumea asta.

Presvitera vorbea încet şi repede, privindu-l cu agerime.

Nicoară a mai încercat o întrebare, al cărei sunet Olimbiada nu l-a auzit, dar a dat răspunsul ce i se cerea.

— Cum a ajuns la casa mazâlului nostru, Lixandru s-a repezit să vadă pe copilă. A chemat, a întrebat. Casa pustie. Bătrânii se aflau la cină la logofătul Iorgu. El nu căuta decât o singură fiinţă – aşa cum o visase în rătăcirea lui de dragoste. Dar copila nu mai era pe astă lume, mărite stăpâne. De la Sântilie a adormit de veci şi se află îngropată lângă lespedea lui David Călăreţul…

Presvitera s-a oprit. Nicoară o privea aţintit şi fără mişcare.

— Spune, presvitera…

Abia a şoptit; ea ştia ce trebuie să răspundă:

— Când a înţeles, Lixandru s-a repezit pe poteca livezii, a găsit mormântul proaspăt… Căzuseră din pomi câteva mere în ţărâna încă moale. A dat un răcnet, a căzut cu faţa în jos; s-a zvârcolit pălind cu fruntea lespedea mormântului celui vechi. A rămas pierit, abia după două zile s-a deşteptat în el puterea vieţii. Dar l-ai văzut singur, măria ta, că nu mai trăieşte cu oamenii; trăieşte cu închipuirile lui bolnave.

Nicoară Potcoavă a tăcut, c-o silinţă ca să scuture de pe el negura acelui ceas al desnădejdii. A ieşit cu presvitera Olimbiada după el, a auzit glasuri, a înţeles după mişcarea slujitorilor unde se află bolnavul, a trecut şi a deschis o uşă, a văzut pe uncheş la marginea unui divan şi alături mezinul,

secătuit şi senin, întins subt o pocladă, cu tâmpla pe un puişor de pernă.

S-a dus la el; i-a pus mâna pe frunte. Ochii bolnavului s-au deschis fără să-l vadă.

— Frăţioare… a şoptit Nicoară, ca în anii de demult, când trăia maica lor Calomfira…

— Puiule, te chiamă bădiţa tău… a mormăit uncheşul. Bolnavul a tresărit la chemarea fratelui său. Era sunet cunoscut, dar stâns şi depărtat; n-ajungea nimic la înţelegerea lui.

Nicoară s-a ridicat domol; parcă nu i se mai isprăvea timpul cât i-a trebuit să se înalţe în picioare.

— Presviteră Olimbiada, a şoptit el; rămâi aici şi-l priveghează pe acest copil sărman. Uncheşule, te aşteaptă treburile armăşiei. Mai stăm de vorbă după ce mă liniştesc.

Cum a trecut de prag, Nicoară a fost ajuns de suspinele stăpânite ale bătrânei. Bolta pe sub care trecea era goală şi pustie. Slujitorii se retrăseseră în cotloane, ca să lese loc slobod durerii şi tânguirii.

Potcoavă a trecut spre cămara sa cu pas nesimţit. Când a ajuns la uşa deschisă, a auzit glasuri. Vorbea diacul; îi răspundea ca într-o îngânare de priveghi cineva, care nu putea fi decât Ghiţă Botgros.

Domnul s-a oprit, întorcând urechea.

— Domnia ta, diece, se ruga Botgros, fie-ţi milă de mine şi închină-mă măriei sale ca să-i fiu slujitor ohavnic. După câte prăpădeşte, să câştige măcar un suflet ce-i va fi cu priinţă.

— Bade Ghiţă, nu lăcrima, că nu eşti muiere, a grăit vel-logofăt Radu. Închinarea domniei tale, măria sa o va primi cu bunăvoinţă. În asemenea ceasuri numai prietenii îi pot aduce mângâiere.

— Aşa-i, diece. Degeaba ne-om tângui, degeaba ne-om zbuciuma, degeaba om întreba; răspuns nime n-o da. De ce se veştezeşte floarea, de ce tace privighetoarea, de ce sacă izvorul… Iaca, m-aude măria sa. În genunchi te rog, slăvite, nu mă lepăda de la faţa măriei tale.

* *

Capitolul 36

Divan de judecată.

După porunca măriei sale, în ziua de vineri 30 noemvrie, s-a deschis, în spătăria cea mare din palatul domnesc, divanul de judecată al ţării împotriva boierilor vânzători din anul 74.

Se aflau juzi douăzeci şi doi de răzăşi din cei mai bătrâni de la ţinuturi, şase dregători ai Domniei şi înalt prea sfinţia sa mitropolitul Anastasie, cap al divanului. Măria sa Ion Nicoară-Voievod a privegheat deschiderea, stând cu spada şi buzduganul în tronul său, având îndărăt doisprezece din ostrovenii săi, cu săbiile goale.

Porţile cetăţuii erau deschise şi se dăduse învoire norodului să umple ograda, numaicât să fie cuviincios şi paşnic, şi să nu tulbure divanul măriei sale cu chiote, larmă şi sudălmi asupra ticăloşilor aduşi la judeţ. Paza ogrăzii o îndeplineau două rânduri de oşteni cu suliţi.

Vremea urma a fi lină şi blândă. La al treilea ceas al dimineţii soarele a bătut cu putere în ferestrele spătăriei. Divanul cel mare se deschisese şi mitropolitul Anastasie rostise rugăciunea „împărate ceresc”. Juzii s-au ridicat în picioare. Când rugăciunea s-a isprăvit, Vodă s-a aşezat în tron, iar judecătorii au urmat a sta drepţi, închinându-se apoi odată toţi cătră stăpânitorul ţării.

Mitropolitul Anastasie a grăit:

— Fraţilor drepţi creştini, măria sa Ion Nicoară ne îndeamnă să începem a judeca, astăzi şi în zilele următoare, până la 20 dechemvrie, o samă de boieri vinovaţi de vânzarea Domnului lor şi a Ţării, acum trei ani, în vremea războiului lui Ion-Vodă cu otomanii. Zice măria sa aşa, că nu se află păcat mai cumplit decât acela săvârşit de aceşti boieri pământeni; e mai mult decât omorul tatălui, mamei şi fraţilor, e vânzarea Ţării, păcatul lui Iuda, cu blăstăm până la sfârşitul lumii.

Iar măria sa porunceşte să vadă noroadele pieirea acelor boieri acuma, săvârşindu-se pedeapsa lor în această scurtă a noastră viaţă, fără a se îndelunga până la sfârşitul veacului.

Mitropolitul Anastasie s-a oprit privind la măria sa. Faţa Voievodului era mâhnită şi pălită de veghere.

— Acestea sunt întocmai poruncile mele, a zis măria sa cu glas limpede.

Atunci părintele mitropolit s-a aşezat în jâlţ. A venit în faţa divanului Radu, logofătul cel mare, îmbrăcat ca oştean şi cu sabia la şold; a deschis condica vinovaţilor, întocmită după izvodul căpitanului Negrea, şi a pus-o pe masa judecăţii. A adaos şi o însemnare a acelora care aveaţi a fi cercetaţi în ziua aceea.

S-a închinat:

— Cinstiţilor juzi, măria sa mai adaogă încă ceva, pe lângă cele spuse de capul cinstitului divan. Dreptatea e legată la ochi; paloşul ei loveşte fără milă!

Divanul s-a înfiorat, în tăcere.

S-a strecurat în stânga înalt prea sfinţitului Anastasie diacul de moldovenie Hristofor şi a arătat, c-o unghie tivită negru, pe însemnarea de pe masă, pe cel dintăi chemat la judeţ, rostindu-i numele cu glas tare:

— Domnia sa pârcalabul Irimia!

— Lipseşte! a dat răspuns aprodul de la uşă. Divanul a rămas o clipă nedumerit.

— Nu-i nimica, a grăit blând Hristofor. Măritul divan să hotărască – chiar înainte de a fi prins domnia sa pârcalabul.

Părintele mitropolit a grăit:

— Împotriva acestuia mărturiseşte ţara întreagă. Juzii au ridicat mânile: Aşa este!

— Atuncea îl osândim la pieirea prin sabie, a hotărât moale şi tremurat părintele mitropolit.

Juzii au înălţat braţele, încuviinţând.

— Aşa că îi punem cruce, s-a smerit diacul de moldovenie Hristofor.

Foindu-şi şalele în halatu-i sur cu guler de blană de râs, Hristofor s-arăta mai grăbit decât se cuvenea. Vel-logofăt Radu l-a poprit din ochi, strunindu-l oarecum ca pe-un cal bătrân şi nătâng.

— Acuma cine vine la rând? s-a tulburat diacul Hristofor. Acuma vine la rând, a răspuns tot el, dumnealui pârcalabul de Crăciuna, Haralambie Panţu. Pe acesta, s-a jâmbat el, l-a prins ca pe o găină în cuibar dumnealui asaul Grigore Apletin zaporojanul. Să vie Haralambie Panţu!

— Vine! a răspuns moş Arvinte, aprodul de la uşă, foindu-şi şi el umerii gârbovi, c-o bucurie ciudată. Pe-aicea, boierule, l-a îndemnat el pe pârcalabul Haralambie.

Acel pârcalab era numai o umbră jalnică. Abia se târa pe arcurile moi ale picioarelor. Se uita spăriat, clipind din ochi, când la divan, când la măria sa.

La întrebarea părintelui mitropolit, a dat din cap încuviinţând că într-adevăr şi el a fost în steagul de călărime boierească ce s-a închinat paginilor la anul 74.

Diacul Hristofor a şoptit ca pentru sine:

— Îi punem cruce, şi să-l descăpăţâneze, şi-l şterg cu cerneală de pe însemnare. Gata!

Părintele mitropolit Anastasie a rostit osânda.

Pircalabul de Crăciuna a privit rătăcit în juru-i, a dat să cadă în genunchi, tinzând un braţ spre măria sa. Aprozii l-au luat şi l-au dus. Moş Arvinte a clătinat din cap în urma lui.

S-a auzit din foişorul de-afară glasul puternic al crainicului, vestind:

— Haralambie Panţu, pârcalab de Crăciuna, să i se ia capul.

Un tunet prelung de glasuri ale mulţimii de-afară a pătruns până la cinstitul divan.

Au mai fost judecaţi cu aceeaşi rânduială boierii vinovaţi de la ţinutul Putnei – Anastasie Trotuşanu, vornic al doilea, Ştefan Dâmbu, vistiernic şi strângător de dabile, plocoane şi peşcheşuri, Vasile Belei, Costandin Mândru şi Niţă Bou,

vornici de poartă, Zaharia Frâncu şi Zaharia Stegaru, foşti vornici de Focşani, şi în sfârşit Costea Lăpădatu, spătar la domnia lui Petru-Vodă Şchiopu.

S-au aflat cu toţi de faţă la chemarea divanului, au mărturisit şi au suferit mustrarea înalt prea sfinţitului Anastasie, după aceea au trecut către o mustrare mai aspră, în tumultul de ameninţări şi sudălmi ale norodului.

Străjile ogrăzii aplecând suliţile, norodul s-a potolit întrucâtva.

Pe podina din fundul ogrăzii, dincolo de odăile Doamnei, s-a arătat gâdea Ismail Harapu, cercând tăişul paloşului cu puricarul mânii stingi; după aceea, suflecându-şi mânicile cămăşii roşe, a ţipat subţire şi gângav:

— Bâr-bâr – bâr-bâr!

— Berbecii! Berbecii! a urlat mulţimea, desfătându-se de priveliştea acelui gealat mare şi blând, de o sută de ocă greutate, adus din ţara Abisiniei de turci, şi vândut curţii Moldovei la domnia Lăpuşneanului.

N-avea nevoie de altă mâncare decât de-o ocă de chebap de berbec pe zi şi nu făcea nici un fel de altă slujbă, nici se pricepea la altceva pe lumea asta, fiind cu puţintică minte şi mut. Dormea cu satirul lui alături, şi, în lungul zilelor de lene, îl tot ascuţea pe o lespede de grezie şi-l ungea după aceea cu seu de oaie. Ismail Harapu rămăsese neschimbat, necunoscându-şi anume stăpânii, fiind numai braţul puterii domneşti, fără auz şi fără cuvânt.

După puţinul răstimp de linişte, norodul a zvonit iar:

— Berbecii! Să-i taie!

Un stol de raţe sălbatice a trecut vâjâind prin lumina de sus către iazul de devale.

— Babă Mărie, a strigat cineva din norod, ţi se duc raţele la baltă.

Mulţimea a hohotit; tocmai în acea clipită a tresărit al doilea ţipăt al gealatului:

— Ai, ai!

Ismail Harapu dădea o singură lovitură osânditului îngenunchiat, şi capul se desfăcea rostogolindu-se pe podină Gâdea îl ridica numaidecât, în priveliştea poporului, hârâind cu colţii lui albi ca de tigru.

În liniştea apăsătoare a divanului juzilor, s-a simţit, după hăulirile şi tăcerile mulţimii de-afară, că a început lucrarea cea crâncenă.

Între mila de om ce-i frământa şi hotărârea îngheţată a dreptăţii, i-a nălucit lui Nicoară un gând de întristare:

— Întâia putere statornică la Domnia Moldovei e diacul, îşi zicea măria sa; iar a doua, gâdea.

Cu un ceas înaintea amiezii, Domnul s-a ridicat din tron şi a zis către jupânii juzi surâzând lânced:

— Destul. Ajunge fiecărei zile răutatea ei. Mâni, sâmbătă, aveţi mai multă muncă, şi tot astfel şi-n alte zile, ca să se istovească izvodul. Ne vin prinşi şi de la scaunele de ţinuturi.

— Măria ta, a grăit vel-logofăt Radu, am dat înştiinţare la ţinuturi că leşurile celor tăiaţi le pot ridica femeile şi pruncii lor, ca să le îngroape la bisericile unde vor găsi de cuviinţă. Stăpâne, a adaos în şoaptă vel-logofăt, înainte de prânzare te pofteşte presvitera să treci pe la (amara fratelui măriei tale, să-l vezi. A prins a se înfiripa.

— Aud ş-un cuvânt de bună-vestire… a suspinat Potcoavă.

A dat drumul străjii. Numai cu vel-logofătul Radu, a intrat în cămara mezinului. Într-o tăcere neclintită, unde nu răzbătea de-afară vuietul mulţimii, şi-n umbra uşoară ce se strecura de la văzduhul asfinţitului prin fereastra îngustă, presvitera veghea dintr-un jilţ. Mezinul era îmbrăcat în straiul lui de oştean, fără cingătoare şi arme; şedea în fundul patului, cu spatele rezemat în perina de părete. Avea un zâmbet veşted, fără lucire. Nu cugeta la nimic. Întristarea lăuntrică sta în ochii lui ca într-o apă moartă.

Când a intrat Nicoară, bolnavul totuşi s-a mişcat. I-a auzit glasul şi a întors puţintel fruntea. Fratele mai mare s-a aşezat cu luare-aminte lângă el şi i-a cuprins mâna.

— Lixandre, a şoptit foarte încet Nicoară… Lixandre…
— Da… a îngânat mezinul.
— Lixandre. spune ce doreşti…
— Bădiţă, bădiţă! a ţipat pe neaşteptate nefericitul.
— Spune, l-a îndemnat dulce Nicoară. cuprinzându-l de după grumaz.

Ochii bolnavului s-au umezit, lucind ca două stele în ceaţă. Obrajii lui Nicoară au fost cuprinşi o clipă de palmele reci ale bolnavului.

— Bădiţă, m-am coborât în vârtej… sub faţa pământului… la nepoata bătrânilor… cum o chema? Am uitat… Şi, când am coborât eu în vârtej, ea s-a înălţat, ş-am văzut-o plutind departe… departe… departe… către cometă. Atuncea n-am putut ieşi de unde mă aflam; dar acuma trebuie să mă duc şi eu acolo, după dânsa…

Trudit, şi-a plecat tâmpla pe umărul stâng. Din ochii închişi picurau lacrimi. Presvitera Oiimbiada asculta, umbrindu-şi privirile cu năframa.

— Măria ta. a şoptit ea, dacă a început a-şi aduce aminte, putem avea nădejde de însănătoşire.
— S-ar putea asta?
— Fii încredinţat, mărite stăpâne.
— Trebuie să ne mulţămim şi c-o nădejde, presvitera. Olimbiada l-a privit şi i-a văzut ochii îngheţaţi. S-a spâimântat. frângându-şi mânile.
— Cel care împlineşte ce are poruncit, a urmat Vodă, apoi să-şi primească partea; numai să nu fie împovărat mai mult decât poate răbda.

Presvitera şi-a plecat fruntea asupra mânii cu inelul domnesc:

— Slăvite stăpâne, fii tare până la urmă. Domnul Dumnezeu te va încununa.
— Ce spui, presvitera Olimbiada? a râs amar Nicoară.
— Stăpâne, nu păcătui şi nu huli împotriva celor sfinte.
— Ah, presvitera, dacă ar fi milă şi dreptate dincolo de stele… Dar nu-i. Cerul e pustiu şi nu răspunde desnădiejdii

noastre. Puterea cu care biruim pustia morţii nu e decât în noi, mişeii pământului.

— Vai, grăieşti ca un păgân, stăpâne, nu ca un creştin.

— Vorbesc ca un biet om, presvitera.

* *

Capitolul 37

Prietinul şi cumătrul Neculai Strămurare.

În una din nopţile fără sfârşit care au urmat, stând treaz în chilie şi singur numai cu sufletul său, Nicoară Potcoavă a auzit zvon în pridvor şi glasul caraulei:

— Măria sa hodineşte.

— Vin de la domnia sa Grigore Apletin asaul. Vestire grabnică!

Nicoară a bătut cu buzduganul în foaia de aramă de lângă crivatul său. Tunetul a izbucnit. Măria sa l-a năbuşit cu palma.

Caraula a strigat:

— Pas la măria sa!

Potcoavă s-a ridicat în capul oaselor în aşternut. Caraula a intrat cu făclie aprinsă, făcând loc solului. A întărit făclia în sfeşnic şi s-a dat înapoi, către lucirea slabă de candele a pridvorului.

Vodă a cunoscut numaidecât pe sol:

— Dumneata eşti, Strămurare?

— Eu sunt, Doamne, şi-s bucuros c-am putut veni într-un suflet până la măria ta.

Vorbind, Strămurare îşi aruncă lângă uşă dulama, apoi îşi feri de privirea măriei sale buzduganul, sucind pe sine chimirul de piele.

— Se vede că eşti grăbit, Strămurare? a întrebat Potcoavă.

— Apoi, măria ta, dacă am pătruns aicea, le-oi spune pe toate dintrodată. Când ne-am aşezat la Domnie, uncheşul Petrea m-a mânat la ţinutul Putnei ca să aduc de la asaul Apletin veşti. Puţin am stat; asaul Grigore Apletin m-a chemat şi mi-a spus s-aduc măriei tale vestea cea mai bună, cum că s-a aflat urma pârcalabului Irimia.

— Spune! a strigat Vodă sărind la Strămurare şi zguduindu-l de umeri.

— Asta fac, slăvite stăpâne. S-a aflat urma pârcalabului.

— Vra să zică nu-i ieşit din ţară?

— Nu, stăpâne. S-a ajuns cu străjile Şchiopului, care se întorceau de la vadul Obluciţei întârziind prin sate, cătând mâncare şi muieri, după năravul lor. Cinci sute de năvrapi cu baş-buluc-başa lor se chiamă că-i un început de putere, la care s-au adăogat unii boieri de ţară cu slugile lor şi oameni de strânsură. S-a făcut o oaste de două mii de călăreţi. Pe lingă asta, credincioşii pârcalabului chiamă în leafă şi dobândă pe oameni mai vechi care s-au oştit în Ţara-de-Jos, acu trei ani; şi năimeşte ori ia cu sila pe ciobani şi pe fugarii de prin sate de sub mâna boierilor. Aşa că tot sporindu-şi oastea, pârcalabul a ajuns destul de grabnic din ţinutul Bacăului în ţinutul Vasluiului şi eu sunt numai cu trei zile înaintea lui, arătându-ţi măriei tale, după câte am priceput şi chibzuit cu asaulul Grigore, că acel îndrăzneţ ar avea încredinţarea cum că la scaunul Iaşilor măria la ai puţine sotnii, iar celelalte sunt împrăştiate la ţinuturi. Deci ferindu-se de drumuri mari şi ascunzându-se de vederea călăriţilor noastre, pârcalabul Irimia râvneşte să ajungă numaidecât la Iaşi, căutându-şi drum printre dealurile de sub codru şi pe potecile cotite; şi numai ce s-a arăta în preajmă şi va lovi prin spate: căci măria ta adicătelea, stai numai la faţă în priveală şi n-ai nici o grijă de primejdia dinspre miazăzi.

— Aşa socoate el? s-a mirat Nicoară.

— Da, aşa socoate.

— Apoi, Strămurare, să ştii că cel care purcede la pieirea sa întăi şi-ntăi îşi prăpădeşte mintea. Mie nu mi-i grijă de oastea lui. Poftesc să-l am viu în puterea mea.

— Cred că s-ar putea, mărite stăpâne. Am eu prietini şi cumetri în calea lui, la Tomeşti, la Goruni şi mai încolo în Boroseşti. Mă înţeleg cu dânşii. Cum simţesc ei apropierea

pârcalabului, ne înştiinţează. Cu voia măriei tale, ne-om pricepe să-l închidem într-o capcană.

— Să vedem, a zis pe gânduri Vodă.

Cât îi vorbise şi-i povestise Strămurare, Nicoară trăsese pe el straiele, îşi încălţase cizmele şi încinsese sabia. A deschis fereastra spre cetăţuia tăcută a curţii. Apoi s-a întors la aşternutul învălmăşit şi a bătut iarăşi în foaia de aramă.

Caraula a intrat.

— Deşteaptă aprozii, a poruncit măria sa. Să vestească adunare în spătăria cea mică, chemând pe mare armaş Petrea Gânj, pe vel-logofăt Radu, pe hatman Costandie. Dacă a sosit în noaptea asta, precum vestise, asaul Elisei Pokotilo, să fie chemat şi domnia sa. Am nevoie în clipă de toţi şi în noaptea asta nu mai doarme nimeni. Să purceadă călăreţii în vecinătăţi să dea vestire sutaşilor, ca să steie gata şi cu caii în bună stare pe la gazdele lor, aşa ca să se poată ridica îndată la porunca noastră şi s-aştepte a doua vestire de la noi. Du-te şi dumneata, Strămurare, şi vezi să se îndeplinească întocmai poruncile mele. Se pare că vestirea ce mi-ai adus îmi va linişti sufletul.

De când îl cunoşteau credincioşii săi, rareori dovedise Nicoară Potcoavă o aţâţare asemănătoare ca aceea din noaptea de luni 15 dechemvrie. Ieşise deodată din tăcerea-i posomorită; dădea iarăşi preţ zilelor vieţii sale.

Aprozii au petrecut pe măria sa în spătăria cea mică, aprinzând douăsprezece făclii în sfeşnicul cel mare atârnat în bagdadie. Nicoară s-a aşezat în jilţ, având lângă sine deocamdată numai pe Strămurare şi Ile.

În tăcerea cămării a răzbit trâmbiţarea cucoşilor celor bătrâni de la curtea domnească.

— Aceştia-s cucoşii Chiajnei, a zis Ile Caraiman.

Măria sa a râs, şoptind mai mult către sine:

— Se adaogă şi aceştia la cele statornice ale Domniei Moldovei.

Cei doi credincioşi ai lui Vodă s-au privit nedumeriţi, nepricepând tâlcul vorbirii lui.

— Erau optsprezece, a lămurit Ile. Am jertfit până acuma şase pentru prânzurile măriei tale.

— Acuma înţeleg de ce i-am dovedit atât de greu, a zâmbit măria sa. Samănă cu baba, stăpâna lor.

Aprodul cel bătrân. moş Arvinte, a clătinat din cap.

— Mărite Doamne, a îndrăznit el. aceşti trâmbiţaşi ai Demonului o chiamă în toate nopţile pe Chiajna. Dacă nu i-om jertfi pe toţi. nu facem bine. Unul dac-a rămânea, să se ştie că acela are s-o cheme şi din gropniţa ei. La domnia sfânt răposatului Ion-Vodă, era vorba să fie aduşi nişte meşteri nemţi de la Olandia, ca s-aşeze ornic în turnul de la poartă…

— Vremea trece şi ne alungă şi fără ornic, a zâmbit cu blândeţă măria sa către aprod.

Moş Arvinte s-a înfricoşat de asemenea cuvinte ş-a tăcut lângă uşorul uşii. Apoi urechea lui, obişnuită cu sunetele şi răsunetele pridvoarelor, a auzit înaintea tuturor sosirea credincioşilor măriei sale.

— Vin şi dumnealor… a îngânat el.

— Bătrânule, a grăit iar măria sa, privind gânditor pe aprod, pare-mi-se că te cunosc.

— Aşa-i, măria ta, am slujit la răposatul Ion-Vodă. Pe urmă postelnicul lui Vodă Petre m-a alungat; iar acuma m-am înfăţişat eu singur din voia mea la uşa măriei tale. Încă de-atuncea, pe când stăpânea cu milă pentru noi, sărmanii, răposatul Vodă Ion, eu am spus de cucoşii Chiajnei, să-i taie pe toţi.

A intrat Costandie Şah cu asaulul său Mircio Popovski, apoi Agapie Lăcusteanu şi Alexa Vulpea căpitan, mare armaş Petrea, vel-logofăt Radu, şi, la urmă, mai grăbit decât toţi, căpitan Cozmuţă Negrea, abia descălecat la curte înaintea miezului nopţii. Acesta a păşit până la jilţul domnesc, închinându-şi fruntea pe dreapta măriei sale. Îi erau ochii ca într-un abur şi-i bătea inima, cunoscând năcazul cel mare al stăpânului său, de care auzise în clipa când descălecase. Dar toţi ceilalţi credincioşi, care se tulburaseră

atunci la întoarcerea mezinului, erau liniştiţi; şi însuşi măria sa părea că depărtase de sine negura acelei urgii.

Când Nicoară a făcut semn lui Strămurare să vorbească, moş Arvinte aprodul a ieşit, după rânduială, de la sfatul de taină.

Solul lui Apletin a început a vorbi cu glas gros şi cumpănit, arătând ieşirea la lume a pârcalabului Irimia.

Intr-un răstimp scurt, în vreme cât istorisea Strămurare, Nicoară a simţit că se cufundă într-o întunecime adâncă şi binefăcătoare. Când s-a trezit, i s-a părut că adormise lungă vreme. Dar solul încă nu isprăvise ce avea de spus. Adunarea îl asculta cu multă luare-aminte.

Când toate au fost ştiute, Costandie Şah a primit îndemn Bă arate către măria sa ce crede.

— După cât socot eu, a răspuns hatmanul, e bine să trimetem vestire lui Grigore Apletin să umble în urma pârcalabului fără a ieşi la vedere şi la bătălie. Să fie umbletul lui ca o nelinişte care să-l grăbească pe pârcalab. Deasemenea zaporojenii mei dinspre ţinutul Bârladului şi ostrovenii măriei tale de către Siret să privegheze, mişcându-se după împrejurări, cum le vom trimete noi poruncă, aşa ca drumul acelei oşti pe caie o aşteptăm să nu se schimbe. Să fie împinşi neprietinii aşa cum împing hăitaşii vânatul la ţiitori.

— Bună poruncă şi bună socoteală, s-a învoit Nicoară. Toate trebuie să fie întocmite aşa încât să aşteptăm fără a ne pripi. Bine este iarăşi, după a mea părere, chiar dimineaţă în revărsarea zilei, să ieşim cu toţii în partea cealaltă a dealului Păun, să cunoaştem cu ochii noştri poienile, pădurile şi râpile din partea aceea a locului; ş-apoi după noi să vie să le cunoască şi căpitanii şi asaulii cu anume oameni.

Astfel, dragilor mei, a încheiat Vodă, s-ar putea ca, din jocul întâmplării, să iasă pentru noi o bucurie pe care să n-o poată birui nici obida cea mai neagră.

Mai avem vreme, a adăogit Domnul, să dormim cinci ceasuri…

„Trudit trup şi trudit suflet…” a suspinat către sine însuşi Radu vel-logofăt în aceeaşi zi, prietinul Strămurare a suit iarăşi printre vii, călare, la Păun în deal, ş-apoi a coborât de ceea parte, spre răzăşii de la Tomeşti. Prin stejarii cei vechi de sub care trecea el, şuşuia domol adierea statornică de ia miazăzi.

„Şi asta-i o minune a vremii de-acuma. gândea în sine călăreţul, ca şi minunea stelei ce a ieşit în cer; nu vrea să se-ntoarcă din crivăţ vântul cu nici un chip. Se vede că întăi trebuie să isprăvim lucrarea ce avem noi aici, la Iaşi, şi după aceea —

Vină, iarnă, nici nu-mi pasă!”

Fluiera un viers de voinicie, străbătând poienile deşarte. Copitele calului foşneau prin frunzele moarte.

Asta era poteca veche din vremea hoţiei, în preajma scaunului domniei lui Petre-Vodă Şchiopu, când se ducea să-şi caute ascunzătoare şi sălaş la gazdele sale de la răzăşia Tomeştilor. Acuma, subt aripa măriei sale Nicoară, Strămurare, hoţul de altădată, are altă putere şi altă inimă.

A călărit în pas, de-a coasta, vreme de trei pătrare de ceas, până ce-a ajuns la bordeie săpate în malul de lut galben. Deasupra malului de lut galben, se apleca streşină de pădure.

Strămurare a descălecat la al nouălea bordei, a dus calul subt un sărai şubred de stuf, şi când s-a întors în bătătură, boldeiul cu coada cârligată i-a lins mâna; şi-n uşa deschisă îl aştepta cumătrul Timofte, prietin bun.

— Cumătre Neculai, i-a strigat cu voie bună Timofte, scuturându-şi pletele cărunte şi arătându-şi numai un colţ alb în gura-i neagră, te-am socotit pierit şi, iaca, ne-a ajutat Cel-de-sus să ne vedem iară. Te-a visat baba Maranda as’ noapte, ş-a dat în bobi, arătându-i-se că numaidecât soseşti de la drum lung.

— Drum lung, bade Timofte – lung de la curtea domnească din Iaşi până aici.

— Aşa? s-a mirat cumătrul Timofte. Iaca-i bun. Decât să te vâneze alţii pe domnia ta, mai bine îi vânezi domnia ta pe alţii. Hai, intră; aşează-te pe marginea vetrei, că pe laiţă boleşte de inimă rea săraca mea babă Maranda. Eu mă duc să dau o leacă de orz calului dumnitale şi numaidecât mă-ntorc.

Timofte a ieşit. Baba Maranda s-a răsucit pe laiţă, gemând.

— Ce-i, lele Maranda? De ce-i fi fiind dumneata bolnavă? a întrebat cu blândeţă omul domnesc.

— Vai şi of şi iar vai, cumătre Neculai, a gemut baba întorcând spre oştean obrazu-i veşted. Trei feciori am avut şi unul, precum ştii, a pierit la oaste în Ţara-de-Jos; iar aceştialalţi doi au intrat de optsprezece luni în tagma în care erai şi dumneata, cumătre Neculai, în voinicie şi răutăţi. Şi s-aude că acuma s-a aşezat putere mare la Domnie, de-i sparge pe cei ce săvârşesc blăstămăţii; ş-or pieri şi bieţii noştri feciori în furci, cu juvăţ de gât, cumătre Neculai. Vai de zilele noastre cele pustii! Cam de pe când te-ai tras dumneata de-aici spre munte, am mers tot în scădere. Iar de când s-au pustiit băieţii, am lăsat casa din sat şi ne-am aşezat aicea la bordeiul de la vie… Ca să ne putem vedea batir din când în când băieţii… Vieţuim aicea ca sălbătăciunile, dar am fi de pieirea capului dacă rămânem fără băieţi.

— Călin şi Florea?

— Întocmai cum spui, cumătre Neculai. Poate te-i întâlni cu dânşii, când dau pe-aici din săptămână în săptămână; sfătuieşte-i să se întoarcă pe căile dreptăţii. Poate s-a găsi şi pentru ei pită la domnia lui Ion Nicoară-Vodă…

— Măi babă Maranda, a grăit din prag cu supărare moşneagul; nu mai boscorodi atâta: că iaca îţi stă răsufletul. Mai bine închide ochii ş-ascultă. Iaca aşa o ducem noi, cumătre Neculai, a îngânat cu glas scăzut Timofte. Trăim zile grele şi baba nu mai are mult. Apoi când n-a mai fi nici

ea, nu ştiu ce m-oi face. Doar să mă întovărăşesc cu lupii din codrul Broseştilor.

— Ba este acolo schit, moşnege, a ţârâit baba. Te-i face monah şi mi-i ceti pomenirile şi iertarea înaintea împărăţiei de sus.

Strămurare a tuşit cu hotărâre şi a stupit în cenuşa din vatră, ca şi altădată când poposea acolo, pribeag.

— Luaţi aminte, cumetre şi cumătră, a vorbit el cu glasu-i lin. Dacă trec cumva flăcăii voştri pe-aici…

— La noapte… a ţârâit baba Maranda.

— Dacă trec la noapte Călin şi Florea pe-aici, atuncea eu i-aş povăţui cum să se răscumpere. N-am venit pentru dânşii anume, dar văd că ar putea folosi şi ei în treaba pe care vreau s-o pun la cale cu badea Timofte.

Baba s-a tânguit:

— Ba povăţuieşte-i, ba povăţuieşte-i, cumătre Neculai, să mi se îndelunge viaţa şi să mai apuc o primăvară.

— Mai taci, babă, şi închide ochii dracului, a icnit bătrânul. Dacă or veni, i-a povăţui şi pace bună. Iar dacă n-or veni, m-a povăţui pe mine şi-i tot aceea. Nu-ţi uita vorba, cumătre! Şi spune-ne ce se petrece la curtea domnească. S-aude că acolo-L mâna lui Dumnezeu. Harapu de-abia îşi trage sufletul de atâta căsăpie. Îi taie pe boieri?

— D-apoi pe cine?

— L-a tăia oare şi pe ceauş Drăghici, carele ne-a asuprit?

— De ce să nu-l taie? Pârâţi-l la măria sa şi gata!

— Auzi dumneata? Măi, măi, măi! se schimbă lumea; asculţi tu, ori dormi, babă Marandă?

— Ba dorm… dormire-ar acel Drăghici somn de veci.

Strămurare a tuşit iar ş-a stupit în şperlă, după aceea a vorbit:

— Luaţi aminte, măi cumetri. La Domnie s-a deschis divan de judecată împotriva boierilor care au vândut pe măria sa Ion-Vodă.

Baba a murmurat:

— Pieri-le-ar sămânţa…

— Şi-i taie Ismail gâdea cu satirul, a urmat cumătrul, de i-a ostenit braţul şi a slăbit Ismail gâdea. Aşa că a ieşit poruncă de la medelnicerul cel nou Mitrea Lăcusteanul să i se adaoge Harapului la tainul de-o ocă de carne încă o halcă de-o litră.

— Şi-i taie unul după altul? Mira-m-aş!

— Îi taie după cum îs judecaţi, bade Timofte.

— Măi, măi, măi! Să ştii că toate-s din pricină c-o ieşit steaua cea cu coadă.

A ţârâit iar baba:

— Steaua-i cu coadă, dar măria sa-i cu paloş. Numai pe feciorii noştri să nu-i taie…

— Babă, a răsărit în sus moşneagul; dacă nu taci, îţi pun căluş.

— Da că tare-mi pasă mie de căluşul dumnitale! Şi nu-ţi uita, cumătre Neculai, vorba!

Atuncea Strămurare le-a spus ce avea de spus, în mare taină. Şi după ce s-a despărţit de bătrâni, făgăduindu-le să se întoarcă în curgerea nopţii, a încălecat şi a purces să caute tocmai în sat la Goruni nişte cuscri şi alţi cumătri, oameni cumsecade şi mai cu samă vrednici la treburile pe care le punea el la cale.

* *

Capitolul 38

Aici, la cartea veche…

Aici, la curtea veche.

Sub nouă pojaruri şi nouă cenuşi Spulberate-n tumult, Tu, omule, scurmă Din urmă în urmă, Spre inima vie a pământului, Până la palida piatră nestemată.

Lacrimă îngheţată A unor crunte dureri de demult…

La câteva zile după aceea, în 19 dechemvrie, cu puţin înainte de a se lumina dimineaţa, în preajma locurilor pe care le călcase Strămurare, umblând cătră bordeiele de lingă răzăşia Tomeştilor, s-a simţit un zvon ca de albine când se învălmăşesc la roit. Dar era toamnă târzie şi ştiubeiele se aflau coborâte în temnice, şi albinele nu ies la

nunta lor decât în soare şi-n primăvară; era roit şi zvon de oameni, sosiţi în pripă între păduri şi corhane. pe poteci ferite şi singuratice. Era oastea unui îndrăzneţ cunoscut, cu numele Irimia pârcalabul, vestit la domnia lui Ion-Vodă.

Irimia pârcalabul sosea cu năvrapi şi pământeni de strânsură, bine călăuzit de oameni iscusiţi din partea locului, având în juru-i şi un steag de boieri şi boiernaşi moldoveni. Boierii şi boiernaşii aceştia de ţară, cum se ştie, sunt cei mai aprigi oameni de gâlceavă şi harţ, dintre toţi oamenii trăitori pe lumea asta. Umbletul lor călare este fală în straie scumpe. Şi aceştia se bucurau că vor apuca vânătoreşte şi năprasnic curtea domnească şi scaunul, zdrobind cele douăsprezece sotnii ale lui Potcoavă, cât e el de Potcoavă şi de hatman!

Poate să aibă şi douăzeci de sotnii şi tot atâta-i. Şi chiar şi treizeci; dar atâta n-are, hoţii lui fiind împrăştiaţi în dobândă la ţinuturi. Nici n-apucă oştenii lui Potcoavă să-şi spele ochii la cişmele, şi boierii cu năvrapii dau năvală tăcută la curte şi la Carvasara şi împresură mănăstirile ţăpuindu-le vârtos. Abia se va însenina vremea de prânzişor. şi stăpânirea se schimbă în mâna boierimii, trimeţându-se numaidecât vestire şi poftire lui Petru-Vodă. să vie fără întârziere la scaunul său, împreună cu ismailitenii ce i s-au mai dat de către beii din cetăţile Dunării.

Acel murmur şi zvon de roi era sporit şi de uimirea nouă a oştimii pârcalabului pentru schimbările din catapiteazma cerului, vestind fuga şi depărtarea duşmanului. Era a treia noapte de când cometa pălea şi se-nvălea ca într-un hobot de aur în străfundurile văzduhului. În zorii ce se revărsau, au prins a trece cu grabă, către acel hobot de aur, stoluri de raţe sălbatice din balta Cristeştilor, unde-i vărsarea Jijiei în Prut.

Pircalabul a încălecat ca să suie cu năvrapii şi boierii în pisc, la Păun. A trimes pe Ioniţă Zbierea cel tânăr şi pe Costăchel Turcea să urnească oştimea pedestrită pe drumul văii, împingând-o cu luare-aminte. aşa ca să ajungă şi

gloatele cu toată puterea furcilor, şi topoarelor, şi coaselor, şi ghioagelor ţintuite la iaz, lângă mănăstirea Frumoasa, drept sub curte. Şi după ce or urni prostimea, să vie după domnia sa.

Pârcalabul purta cuşmă cu surguci şi pene albe care i se învăluiau în jurul frunţii. Era un bărbat încă sprinten şi se ţinea tare în şa, cu toate că trecuse de al cincizecişidoilea an al vieţii. Chica şi barba îi erau încă negre corb şi ochii scăpărători.

La dreapta şi la stânga lui se aflau Moghilă paharnic şi Jurja vistiernic, bărbaţi greoi şi plini ca nişte saci. Grăbind la deal. gâfâiau şi ei ca şi caii.

‚Cei cu tragăn n-ar trebui să iasă la război…" a mormăit pârcalabul ca pentru sine ş-a apucat înainte. Călăuzii ţărani, proaspăt năimiţi la Tomeşti, s-au luat îndată după „măria sa" pe căluţii lor mărunţi dar vrednici. Stăpânindu-şi o clipă fugarul, boierul Irimia a întrebat:

— Care-s feciorii moşneagului?

— Noi suntem, măria ta, Călin şi Florea, cei care am venit acuma din voinicie la bătrânii noştri.

— Cunoaşteţi bine potecile?

— Ca nişte căpriori sălbatici, a rânjit Florea.

— Atuncea-i bine. Boierii au poruncă să iasă în Tomoroagă, cum îi spune Brudea pădurarul. Acolo să mă duceţi pe mine mai întăi şi mai întăi. Da' tu cine eşti, măi? a strigat el către un om zbârlit şi c-un căciuloi dintr-o oaie în cap, cu buzdugan plumbuit atârnat la încheietura mânii drepte.

Acel zbârlit călărea pe un cal pag care-şi tot muşca zăbala.

— Dar voi ceilalţi care sunteţi? a adaos pârcalabul către un şirag de alţi călăreţi ţărani.

— Noi suntem straja măriei tale şi te ducem unde pofteşti! a răspuns cel călare pe calul pag. Ne-au năimit domniile lor Vascan şi Dinga. Cu noi ajungi numaidecât la curtea domnească, măria ta. Las' că ştim locurile, dar ne pricepem şi Ia harţ, stăpâne. Suntem vechi întru acest meşteşug.

— Cum te chiamă pe tine?

— Eu îs Strămurare. Vei fi auzit măria ta de mine.

— Eşti cumva Strămurare cel pe care urma sa-l suie în furci Ghiorţ armaşul?

— El, măria ta.

— Acuma-i vremea să te răscumperi tu, măi Strămurare, ca să intri iar în rândurile oamenilor şi-n slujba Domniei.

— Da, măria ta. Iar aceştialalţi sunt oameni tot de-ai noştri, aleşi pe sprinceană.

— Bun; hai fără întârziere, că se face ziua mare.

— În jumătate de ceas suntem unde trebuie, măria ta. Cum porunciţi domnia voastră? Să se ducă unul dintre ai noştri să abată şi pe boierii din urmă pe poteca asta?

— Să se ducă. Iar noi suim ca să fim înaintea lor. Doi dintre călăreţi au rămas în urmă. Ceilalţi l-au dus mai departe pe pârcalab.

Cei doi au abătut la vale pe boierii bătrâni rămaşi în urmă. Au dat apoi vestire care-i drumul cel bun către dumnealor Turcea şi Tudoran, căpitenii ale steagului.

— Tot la dreapta, tot la dreapta, au îndemnat ei; şi grăbiţi, că se face ziuă!

Cum s-a făcut ziuă, a izbucnit deodată cu străşnicie un muget de bour; au detunat săneţe; ostrovenii au ieşit bulucuri-bulucuri din vii, dând glas mare, învârtind deasupra capului săbiile şi pălind în coastă gloata lui Irimia; au prăvălit-o la vale şi-au pus-o în risipă. A fost o nălucire a unui prăpăd de puhoi. S-a împânzit în văzduh un răcnet al pieirii, care a poprit steagul de boieri şi l-a întors în loc. Turcea şi Tudoran au trimes cu grabă pe cei doi călăuzi pe urma pârcalabului, iar ei au poruncit intrarea în harţ cu săbiile.

După cum spune la istorisirea’ împăratului celui maro Alexandru. Machedon, ostrovenii năboiţi din văi tăiau în pedestrimea vrăjmaşă „precum se taie”. Şi în urma steagului de boieri au zvâcnit de sub poală de pădure zaporojenii cu arcanele pregătite. Ei aveau nevoie mai mult de călăreţi vii, doborâţi din şa, şi de caii şi straiele acelor

călăreţi. Au făcut cerc înspre şes alte sotnii, sprijinind pe cei ieşiţi de sub poala de pădure.

Era o vânătoare grăbită a cărei privelişte, din poteca ce ducea în pisc la Păun, boierul Irimia n-o vedea, dar îi auzea tumultul.

Năprasnic, în pădurea goală, l-a apucat pe pârcalab spaima, ca şi cum s-ar fi aşezat îndărătul lui, în şa, moartea, schelet cu hârca rânjind. Cu toată înfiorarea şi greaţa, boierul a întors peste umăr barba-i neagră, o dată din dreapta ş-o dată din stingă, holbând ochi rotunzi şi sângerând în acelaşi timp cu pintenii calul de subt el. A văzut pe feciorii lui Timofte şi pe Strămurare cu soţii lui, dându-i ocol prin pădure cu caii lor mărunţi şi aţinându-i calea.

Era călăuzit şi dus, cum i se făgăduise.

A hohotit cu amar, trăgând sabia. În pisc, ia Păun, se întreţeseau umbre printre mestecenii albi. A cotit de cătră ele tocmai când îl ajungea din laturea stingă Strămurare, care a zvârlit asupra lui arcanul; şi îndată au prins de coardă alţi doi călăreţi, ca să oprească avântul năprasnic al calului. Au descălecat şi s-au năpustit primindu-l pe boier în braţe. El se zbuciuma cu mânie, bătându-i în cap cu straja săbiei; însă acei ţopârlani neruşinaţi râdeau de sub căciuli buhoase şi-l cetluiau cu luare-aminte şi fără grabă.

— Hai şi te închină lui Vodă Nicoară! i-a poruncit rânjind Strămurare.

Pârcalabul a privit cu trufie în jur, pufnindu-şi pe nas mânia. L-au purtat mai mult de subsuori până la mesteceni. Acolo aştepta măria sa Nicoară, având alături pe mare armaş Petrea, iar mai încolo alţi dregători şi Costandie, hatmanul zaporojenilor.

Din şa, Nicoară l-a privit în tăcere cu ochi îngheţaţi pe pârcalabul vânzător. L-a privit îndelung şi i s-a schimonosit obrazul de răutate.

Pârcalabul şi-a sucit într-o parte barba neagră şi ochii bulbucaţi scrijelaţi de sânge.

A gemut, mestecând clăbuci crunţi:

— Hingherilor!

— Într-adevăr, s-a înveselit moş Petrea, am prins cinele.

Larma harţului dintre ponoare şi de la câmp se depărtase, domolindu-se. Soseau în pripă pilcuri de ostroveni şi de zaporojeni împresurând piscul de la Păun, făcând alai măriei sale.

În ceasul al cincilea al dimineţii, domnia sa pârcalabul Irimia era lepădat ca un sac de grăunţe dinaintea treptelor de la spătăria cea mare, şi pardoseala de cărămidă a ogrăzii a sunat de greutatea lui.

Mulţimea îmbulzită lângă ziduri şi pe ziduri a slobozit răcnete şi sudălmi spurcate; iar clopotul din turla porţii a bătut numai într-o dungă, de trei ori.

Slujitorii lui mare armaş au slobozit din legături pe pârcalab şi l-au pus pe picioare.

— Hai la podină! Hai la podină! urla norodul.

Irimia s-a îndârjit între braţele celor care îl târau şi s-a trântit la pământ. Armăşeii l-au purtat pe sus.

Când a bătut iarăşi de trei ori clopotul în dungă, s-a arătat un crainic în firida clopotniţii care da spre târg şi a răcnit cu glas înalt:

— Oameni buni, astăzi îşi primeşte osânda, după hotărârea înaltului divan, Irimia vânzătorul. Blăstămat fie în veac!

Mulţimea de târgoveţi s-a îmbulzit piept lângă piept, sub boltă. Unii pluteau. Înotând pe deasupra celorlalţi. Ţipau muieri; cântau jalnic cerşetori orbi; puhoiul omenesc se adăogea mereu.

În foişorul spătăriei celei mari s-a arătat deodată mezinul; şi-a aplecat, o clipă, peste parmaclâc, obrazul supt şi pălit, apoi s-a desfăcut de vederea celor de jos. După ce-a ajuns pe pardoseala ogrăzii, a trecut furiş spre podină. A întors urechea spre strigătele întărâtate ale poporului.

Dintrodată, a răsărit în fund Ismail gâdea; a ţinut dinaintea obrazului său lustruit negru paloşul şi, scoţând o limbă mare, a lins oţelul luciu. Mulţimea se bucura

totdeauna cu vâlvă de şăgile harapului. Într-acolo s-a îndreptat mezinul Lixandru, tot scuturându-şi fruntea când auzea acel nume pe care-l uitase: Irimia! Irimia pârcalabul! Străjile îi făceau loc cu milă, căci săracul nebun era fratele măriei sale.

Dintre dregătorii ce se aflau în privelişte lângă Vodă. a întors fruntea mare armaş Petrea Gânj şi l-a văzut venind pe mezin. Părea într-o aţâţare nemaipomenită.

Barabancii şi-au bătut dobele. Ismail gâdea a ridicat pe neaşteptate paloşul.

Mezinul a făcut un salt înainte şi s-a înălţat în vârful degetelor ca să vadă mai bine. În el era un vălmăşag fioros de întâmplări adevărate, amestecate cu visuri ale somnului şi visări ale treziei.

Uncheşul a venit grabnic lângă el oprindu-l cu pieptul.

— Unde te duci, copilul©?

Mezinul n-a răspuns, ca şi cum n-ar fi auzit. A întrebat el însuşi, tainic:

— Acolo-i Irimia?… Tatăl fetei mele?

— Puiule, tu n-ai ce căuta aicea, l-a mustrat uncheşul. Întoarce-te la chilia ta.

Nebunul n-auzea.

— Acuma ştiu că o chema Ilinca, a şoptit el. Şi tatu-său se duce după dânsa. Mă duc şi eu.

— Nu se poate.

Uncheşul i-a pus mâna pe umăr şi l-a oprit. S-au apropiat doi aprozi să-l ajute.

Mezinul şi-a arătat colţii; s-a smuncit cu putere; s-a ferit din braţele slujitorilor şi s-a abătut la pieptul bătrânului. C-un răcnet de mânie a tras de la chimirul lui mare armaş jungherul din teaca de fildeş şi l-a fulgerat sub coasta stingă a bătrânului; a privit o clipă cu mirare sângele ce-i răzbise sub pumni şi, cu aceeaşi repeziciune, a întors fierul asupră-şi.

Uncheşul a şovăit, cuprinzându-l cu braţele. Fapta n-a fost înţeleasă de cei din jur decât în clipa când mezinul a căzut

la picioarele lui moş Petrea, zgârcindu-se ca un vierme. Peste el a căzut şi uncheşul horcăind, cu trandafiri pe buze sub mustaţa-i albă.

Pokotilo se zvârlise de lângă măria sa.

— Ce este? a strigat Nicoară.

— Mărite Doamne, l-a înjunghiat pe moş Petrea. Nicoară s-a oprit; obrazul i s-a făcut alb ca varul.

Moş Elisei îngenunchiase şi ridicase către sine, pe braţul sting, capul marelui armaş. Mezinul îşi contenise spasmurile.

— L-ai omorât pe tatu-tău, a hârâit dojana către mort zaporojanul cel bătrân, ridicând pumnul.

Puţini au înţeles acele cuvinte rostite într-o limbă străină.

Pokotilo s-a întors apoi cu glas schimbat către prietinul său:

— De-acuma-i gata, feciorule, i-a şoptit, le-ai isprăvit pe toate…

Şi-a plecat fruntea suspinând. Gânj s-a întins ş-a rămas înlemnit în braţele zaporojanului.

— Pokotilo, a îngânat Nicoară, nu cutez a înţelege ce-ai spus.

— Nu mai ştiu, măria ta, poate am rostit vorbe nesăbuite. Nu le băga în samă.

Moş Elisei a privit pieziş în jur. Cei de faţă stăteau încremeniţi; încă nu-şi veniseră în fire.

Nicoară şi-a adus palmele deasupra ochilor, apoi şi le-a smuls în jos. Din locul unde se afla. s-a repezit spre treptele spătăriei. Vel-logofătul Radu l-a urmat. Nicoară s-a răsucit cu privirile uscate:

— Radule, porunceşte să fie ridicate trupurile şi să fie aşezate în pridvorul de la casa Doamnei şi să li se dea îngrijirile de cuviinţă.

— Da. mărite stăpâne.

Radu s-a oprit; Nicoară a pătruns în pridvor prin învăluirea de slujitori, bărbaţi şi muieri care alergau din

toate părţile, frângându-şi mânile. La trecerea Domnului rămâneau înlemniţi pe unde se aflau.

— Lipsiţi cu toţii de aicea! a poruncit măria sa. Slujitorii şi slujnicele s-au îmbulzit la ieşire. În tăcerea ce s-a aşezat, Nicoară auzi gemetele şi tânguirile presviterei. A pătruns în cămară. Bătrâna se învârtea în neştire, ca şi cum ar fi orbit deodată; îşi tremura pumnii la tâmple. S-a oprit, simţind intrarea lui Nicoară.

— Vai, vai, vai! se tânguia clătinându-şi fruntea.

— Spune, presvitera Olimbiada, i-a poruncit Nicoară. Dacă ştii, nu mă lăsa în îndoială.

— Ce să spun, măria ta? s-a ferit bătrâna. Spun că mare păcat s-a săvârşit!

Băgând de samă privirea aţintită şi grea a lui Potcoavă, şi-a lepădat braţele în hangul trupului şi abia i s-a auzit şoapta înspăimântată:

— Din ce-ai înţeles, măria ta? Cine ţi-a spus?

— Nu întreba, presvitera! Vorbeşte, spune adevărul.

— Adevăr, măria ta; îndoită nenorocire, măria ta, căci fiul şi-a omorât părintele.

— Presvitera. nu se poate… nu se poate! a gemut Nicoară înfricoşat.

Olimbiada a tremurat din cap de sus în jos, privindu-l prin lacrimi. A adăogit în şoaptă, aprig:

— Toate se trag din trufia mamei domniilor voastre. Jupâneasa Calomfira n-a vrut să aflaţi că vi-i tată un om din prostime. S-o judece Dumnezeu!

— N-o va judeca nimeni în veci, a răcnit cu îndârjire Nicoară privind-o duşmănos. Plătesc eu pentru toate, eu, cel mai nefericit!

— Vai, stăpâne, a ţipat îngenunchind presvitera, îţi agoniseşti pedeapsă la scaunul împărăţiei din veac. Ce-ar putea să te lumineze? Cine ar putea să te mângâie? Căci primăvara măriei tale e veştezită şi pierită…

Descântându-i parcă, presvitera i-a şoptit cu desnădejde două stihuri elineşti:

Peste pustiul inimii, Apune soarele-amintirii…

Potcoavă a râs rătăcit:

— Ha-ha! Presvitera Olimbiada, vorbeşti ca Haricleea din cartea lui Heliodor; dar eu nu sunt o jucărie ca Teaghene; sunt luptător care mi-am împlinit hotărârea şi mai găsesc în mine putere de-a merge până la sfârşit. Ha-ha!

Bătrâna s-a ridicat şovăind şi apărându-se ca de-o iazmă.

În pridvor au sunat paşi. Nicoară s-a întors către uşă:

— Dumneata eşti, vel-logofete Radule? Intră! Diacul s-a oprit în prag ca lovit în piept de-o spaimă nouă în acel ceas al spaimelor. Cum putea fi Domnul său atât de liniştit? Trecuse dincolo de desnădejde şi i se rătăcise mintea?

— Vel-logofete Radule, s-a aflat că bătrânul a fost părintele nostru, al meu şi al lui Lixandru.

Diacul s-a închinat şi a sărutat dreapta măriei sale.

— Vel-logofete, a poruncit Domnul, să se adune divanul. Izvodul nostru cu cei vinovaţi s-a istovit. Dar mai avem jalbe ale sărmanilor împotriva nesăţioşilor. Să se judece şi să se aleagă dreptatea.

Diacul s-a închinat:

— Se va săvârşi întocmai, slăvite Domn.

— Şi mai am de împlinit una, vel-logofete Radule, în ziua de duminică 21 dechemvrie, să se facă pomenirea fratelui nostru răposat Ion în toate bisericile, la Iaşi, la ţinuturi şi în oricare sat va ajunge porunca noastră, cinstindu-se astfel de către norod jertfa măriei sale.

— Da, stăpâne, se va da vestire.

— Şi încă ceva, vel-logofete. Tot în acea zi să se adune la ospăţ domnesc dregătorii noştri şi căpiteniile de răzăşi din sate care se vor afla atunci în târgul de scaun.

Aşa să se facă!

În ziua de 21 dechemvrie, barabancii sunau dis-de-dimineaţă dobele pe uliţi şi crainicii strigau la răspânteni:

— Ascultaţi, ascultaţi poruncile măriei sale!

Lumea se strângea buluc împrejurul slujitorilor şi aţintea urechile cu luare-aminte. Ajunsese până în cele mai

depărtate măhălăli vestea întâmplărilor înfricoşate de Ia curte.

— Măria sa porunceşte ca trupurile celor doi morţi iubiţi ai săi, mare armaş Petrea şi Lixandru mezinul, astăzi Ia al patrulea ceas, să fie îngropate cu alai şi pomeni înafara târgului, sub dealul Copoului, la bisericuţa de lemn a lui Sfântu-Neculai cel sărac, la stejarul vechi, în dreptul altarului. Să doarmă acei oşteni, tânărul şi bătrânul, în apropierea oamenilor sărmani pentru care şi-au pus viaţa şi să nu li se stingă pomenirea. Şi strigau iar crainicii:

— S-audă tot omul, şi târgovăţul şi ţiganul, că în bisericile târgului se împart colaci şi colive nevolnicilor, vădanelor şi calicilor, din dania măriei sale, pentru pomenirea răposaţilor săi.

Nicoară a ieşit apoi în privelişte umblând călare pe uliţile târgului, cu oştenii săi credincioşi împrejur. Era în straiele-i scumpe, dar surguciul cu pană îi lipsea de la cuşmă, şi îi era obrazul slăbit şi ca dăltuit în grezie.

Întorcându-se la curtea domnească, printre noroadele care prăznuiau la biserici, în zvon de clopote, măria sa a intrat la ospăţ.

S-a aşezat în capul mesei şi a privit în juru-i, numărând cu strângere a inimii, în jilţuri la masa lungă, pe prietinii săi. Unii lipseau. Cei de faţă au băgat de samă umbra de amurg ce se aşternuse pe faţa Domnului, înalt prea sfinţia sa mitropolitul Anastasie a rostit rugăciunea de lucrare a dinţilor. Nicoară s-a închinat către meseni şi i-a poftit, cu mâna, să şadă.

După ce s-a vestit la cuhnii că cinstiţii meseni aşteaptă, stolniceii s-au înfăţişat cu tot şiragul de vase de aramă cu capac, după datina curţii, trecându-le întăi pe dinaintea măriei sale şi descoperindu-le o clipă.

Când Vodă poftea să guste dintr-un fel de bucate, apoi stolnicul cel mare, Alexa Vulpea, c-o lingură nouă de lemn gusta mai întăi.

După stolnici au urmat cuparii. Şi paharnicul cel mare al acelui ceas, moş Elisei, luând credinţa din cupă ca şi stolnicul cel mare din lingură, a închinat măriei sale băutura.

Nicoară a gustat puţină mâncare şi vin, dar a îndemnat pe Costandie şi pe asaul, pe căpitanii săi ostroveni şi pe căpitanii răzăşimii de ţară să se îndestuleze cu prisosinţă.

Când s-au istovit bucatele ş-au mai umplut o dată cuparii pocalurile, toată lumea ospăţului a stat în picioare şi Vodă a pomenit pe răposatul Ion-Voievod. După asta a adăogit:

— Iubiţilor mei fraţi şi oşteni, împlinindu-ne datoria cuviincioasă către măria sa pentru liniştirea inimii noastre, acuma petrecerea ce-am avut la scaunul ţării Moldovei conteneşte. Bem picătura din urmă pentru domniile voastre care rămâneţi, şi noi ne-om duce la Praguri, unde-i slobozia noastră.

O uimire mâhnită s-a arătat pe multe obrazuri. Cei mai mulţi însă aflaseră în cursul dimineţii hotărârea Domnului şi erau mai puţin uimiţi.

S-a ridicat Mitrea Lăcusteanul. care fusese. În acele patru săptămâni cât ţinuse trecerea măriei sale, dregător jitnicer şi pitar: şi-a mângâiat barba căruntă şi pletele albe şi a răspuns pentru toţi răzăşii ce se aflau de faţă:

— Doamne, bucuroşi fost-am noi pământenii de venirea măriei tale; şi mâhniţi ne aflăm că te duci. Ne-ai învăţat dreptatea, ne-ai împuţinat asupritorii şi ne-ai îndemnat spre volnicia ce au avut părinţii noştri în veac. Nemilostive vremi stau încă asupra noastră, dar ne rămâne de la măria ta nădejdea izbăvirii: credem într-însa ş-o vor cunoaşte alt rând de oameni, când fi-vor vremi mai prielnice.

Mitrea Lăcusteanul a venit la Voievod, punându-şi buzele pe inelul cu pecete şi măria sa l-a îmbrăţişat.

Duminică seara, Radu vel-logofăt, care ţinea şi vistieria măriei sale, a pus în mâna căpitanilor şi asaulilor leafa sotniilor, câte doi taleri de oştean. S-a vestit că alţi trei

taleri de cap se vor plăti la Braţ Iau ori la aşezările de la Dnipru, de către Iacob Lubiş, zaraful măriei sale.

Deasemeni Nicoară a binevoit a dărui câte jumătate de taler tuturor slujitorilor vechi ai curţii domneşti, care-l slujiseră cât trecuse măria sa pe la acea domnie.

În dimineaţa de luni 22 dechemvrie, călărimile lui Nicoară Potcoavă s-au mişcat cu aceeaşi rânduială strânsă cu care veniseră.

Au rămas patru sotnii la Iaşi, cu căpitanul negrean Cozmuţă, şi alte sotnii în alte părţi, ca să privegheze un răstimp tihna ţării. Iar grosul oştirii a trecut înainte de amiază Prutul.

Presvitera Olimbiada Filipeanca a făcut măriei sale o rugăciune pentru amărâtele ei zile:

— Măria ta, m-aş ruga să nu mă laşi aici de izbelişte şi singură. Ci să-mi îngădui să trec şi eu în Ucraina, ş-apoi poate mi-oi găsi popas şi alinare la o mănăstire de maici, lângă cetatea cea vestită a Kiului. Dacă încuviinţezi asta, apoi înainte de toate m-oi duce la mine acasă la Filipeni, ca să-mi strâng şi să iau cu mine puţine straie, precum şi unele lucruri şi odoare rămase de la soţul meu preotul.

— S-a face şi asta, presvitera, a răspuns Nicoară Potcoavă. Să mă aştepţi la Filipeni.

Presvitera a ascultat cu inima bătând aceste vorbe nenădăjduite. Deci măria sa Nicoară se ducea să mai vadă locul unei primăveri şi al unei iubiri.

L-au însoţit pe Nicoară Potcoavă, în această călătorie scurtă, şi tovarăşii de odinioară, mai împuţinaţi acum şi mai întristaţi decât în anul 76.

Bătrânii au întâmpinat cu lacrimi şi suspine pe măria sa. Pe urmă Nicoară a dorit să fie singur şi a ieşit în livada casei cele mari a mazâlului Dăvideanu. A căutat lespedea de pe mormântul strămoşului David Călăreţul şi a găsit alăturea, lângă tufe de bărbănuc verde, cu foi grase şi lucii, ţarină proaspătă sub care dormea acel „sufleţel” de care îi vorbise

presvitera Olimbiada într-o carte. Cartea aceea Nicoară o mai purta cu sine.

A stat singur în tăcere trimeţând acelei copile, pe veci pierdută, un gând zadarnic, ce plutea după cometă, în străfundurile îngheţate ale cerului.

Presvitera s-a dus la Filipeni ca să-şi adune lucrurile de care nu voia să se despartă şi a făcut danie ucenicei sale Safta curtea şi sălbătăciunile.

Când Olimbiada şi Nicoară Potcoavă, cu sotniile care străjuiseră în preajma Dăvidenilor, au ajuns la vadul Lipsei, au găsit pe ostroveni năcăjind la trecerea Nistrului. Miazănoaptea se încununase de neguri şi zvârlise din crivăţ asupra lumii harmasarii rotitori ai celui dintâi viscol al iernii.

— Vă cunosc, a râs amar Nicoară, am mai luptat cu voi şi v-am biruit!

* *

Capitolul 39

Istorisirea cumătrului Neculai.

Soarele lunii lui cuptor a anului 1578 era în toiul arşiţei, pe o vreme de secetă, când începe în Moldova secerişul holdelor.

La hanul lui Goraşcu Haramin, răspântene de drumuri spre Suceava, Iaşi, Piatra şi Roman, se adunaseră câţiva călători de departe, căutând ocrotire de zăduf subt umbra nucilor. În jurul acelor călători se adăogaseră şi localnici, ca să-şi mai aline truda şi să adie asupra lor răcoarea locului. Şi mai ales să afle veşti din lume.

Era într-o zi de joi, 22 a lunii. Călătorii se puseseră subt ocrotirea hanului în două răstimpuri. Întăi sosiseră de cătră miazănoapte, urmând drumul cel mare al apei, doi călăreţi pe cai mărunţi, veniţi după cât se vedea de departe, având la tainiţă o parte din tarhat, iar cealaltă parte în desagi mari atârnaţi pe cai de schimb, pe care îi mânau alături.

Haramin i-a privit lung şi a dat din cap. Îi plăceau caii robaci şi totodată buni umblători, pe care îi băgase de samă

în cealaltă toamnă, când intrase în ţară Vodă Nicoară cu oaste de moldoveni şi cazaci de la Praguri. I s-a părut chiar că ar fi cunoscut pe acei călăreţi, dar nu-şi mai aducea aminte când i-a văzut, cu ce prilej şi unde. Poate la Roman, când au fost tăiaţi fraţii Grumeza, dregători ai lui Petru-Vodă Şchiopu.

După aceşti doi străini sosiră la prânzişor, pe calea Războienilor şi Tuchilaţilor, trei ciobani de la munte, după socotinţa hangiului. Purtau la şold glugă şi în cap pălării late în bouri, chimir de piele peste cămăşi spălate în zer şi opinci cu boturile întoarse în laturi. Arme aveau, ca şi ceilalţi, însă nu la vedere. Saricile le purtau în dosul tarniţilor; în acele sarici aveau ascunse, de bună-samă, baltagele cu coadă scurtă.

Aceştia din urmă s-au odihnit o vreme, despovărându-şi, ca şi cei dintăi, caii. S-au uitat la umblătorii căzăceşti care se desfătau slobozi în pajişte, rupând cu hărnicie smocuri uscate de iarbă.

— Buni cai, a grăit cel mai vârstnic dintre ciobanii munteni, ştiu să-şi agonisească singuri. Îs buni la asemenea lucrare şi huţanii noştri. Domniile voastre nu sunteţi din partea locului?

Unul dintre bărbaţii cei sosiţi din miazănoapte a clătinat din cap. Aşa-i, nu erau din partea locului. Însă n-a întors răspuns.

Unul din ei era cărunt, cam zbârlit şi cu privirea înceţoşată. Tovarăşul lui era mai tânăr, smead la faţă şi cu ochii sclipind ca picături de păcură.

Ciobanul cel vârstnic s-a aplecat spre soţii lui, unul de-o samă cu el şi celălalt încă fecior tânăr, şi le-a spus câteva vorbe în şoaptă. Aceia au încuviinţat.

— Poftim pe jupân gazda să se apropie de nişte oameni flămânzi, dar mai cu samă însetaţi, a grăit el înspre partea unde se afla hangiul, între gospodarii din partea locului.

Haramin s-a grăbit numaidecât:

— Pită am, a dat el încredinţare, iar păpuşi de brânză aveţi domniile voastre.

— Aşa este, jupâne gazdă, dar ne-ar mai face trebuinţă un ulcior de vin.

— Se poate.

Hangiul s-a întors către oaspeţii dintăi:

— Dar domniile voastre ce-aţi pofti?

— Am pofti şi noi câte ceva; însă n-avem parale mărunte.

— Nu-i nimic. La hanul lui Haramin călătorul îşi poate potoli setea şi foamea şi fără de-a schimba zloţi.

— Taleri de argint, jupâne Haramin.

— Fie. Şi fără de-a schimba taleri de argint. Străinul cărunt a râs:

— Multe rânduieli bune sunt în ţara Moldovei.

— Adevărat, a încuviinţat hangiul. Afară de rânduială domniilor… Cam de unde veţi fi venind domniile voastre?

— Unui om detreabă cum eşti dumneata îi putem spune. Venim din Ţara Leşască.

— Aşa? Veţi fi fiind prietini? Căci fraţi n-aş crede…

— Ba fraţi suntem. Nu fraţi dintr-o mamă, ci fraţi dintr-o durere.

Haramin şi-a şters de sudoare fruntea cu mânica de la cămaşă şi s-a uitat la el cu mirare.

— Pe dumneata nu ştiu unde te-oi fi văzut, om bun, dar tovarăşul dumnitale a mai umblat pe aici şi a stat şi în popas la noi

— Se poate, a zis străinul cel cărunt.

— Aşa este, bade Goraşcu, a dat celălalt încredinţare; văd că ai bună ţiere de minte.

— Îţi cunosc viersul, s-a bucurat hangiul, căci şi eu fost-am cântăreţ în zilele mele. Te chiamă Ile şi ai trecut pe aici în altă vară, c-un diac. Acela ne-a spus întâmplări de care-şi aduc aminte şi azi oamenii de pe la noi.

Ciobanii ascultaseră cu ochii boldiţi asemenea schimb de vorbe. Şi-au părăsit îndată locul şi au venit dincoace.

— Jupâne gazdă, a poruncit cel vârstnic, nu ne lăsa mai mult întru suferinţă. Adă-ne degrabă ulciorul, căci vrem să cinstim cu aceşti fraţi dintr-o durere.

Haramin a strigat:

— Dusu-m-am şi m-am întors numaidecât.

Nu târzie vreme s-a întors gâfâind, cu două ulcioare de câte trei ocă. Unul l-a aşezat în stânga sa, iar pe celălalt l-a împins dinainte.

— Îngăduiţi, oameni buni, a grăit el, să chem şi pe aceşti gospodari din valea Moldovei să cinstească din ulciorul meu. Iar după ce l-om istovi pe acesta al meu, vi-l slobod şi pe al domniilor voastre.

— Asta să fie, a încuviinţat ciobanul cel vârstnic. Om scoate şi păpuşile de brânză afumată, şi jupân gazda ne-a da pită, ş-a binevoi să poruncească slujitorului său cel numai c-un ochi să frigă la grătar o halcă de slănină potrivită pentru o adunare ca a noastră. Şi să afli, cinstită gazdă, că aicea în acest chimir se găsesc bani schimbaţi.

Fratele mai tânăr din aceeaşi durere, Ile Caraiman, s-a uitat cu luare-aminte la ciobani şi s-a trezit în el un viers cu harţag, cântându-l cu dulce glas:

Astăzi beau şi mâne beau, Mă mir bani de unde iau. Nici cu coasa nu cosesc, Nici cu sapa nu prăşesc, Banii la chimir sporesc…

— Of-of! a suspinat el, de multă vreme nu mi s-a dezgheţat inima.

Ciobanul cel cărunt i-a răspuns numaidecât, detunând cu glas gros:

Băui azi şi băui mâne, Băui patruzeci de zile; Băui preţ de nouă cai. De vin nu mă saturai…

— De-aceştia mi-ai fost, măi frate? s-a bucurat călătorul cel zbârlit din Ţara Leşască. Bate palma; şi poftesc a cinsti vin dintr-o cupă cu dumneata.

După ce s-a istovit ulciorul cel dintâi, păstorul cel bătrân a dat în el cu piciorul depărtându-l şi a tras spre sine ulciorul său, făcându-i începătură.

— Uiu-iu! fraţilor, a chiuit el, să ştiţi că eu îs Pahomie cel vestit, cioban de la Piatra Teiului pe apa Bistriţei; şi acesta e frate-meu dintr-o mamă, iar acestalalt e fecior lui şi nepot mie. Noi ne-am ridicat de la locurile noastre şi ne ducem încolo, peste Nistru, unde am auzit că s-ar afla un viteaz cu faimă ieşit din părţile noastre, iar numele lui e Botgrozna.

— Am auzit şi noi de dânsul… a întărit hangiul.

— Apoi eu vă voi spune domniilor voastre, a încuviinţat călătorul cărunt, că partea aceea de lume de unde vin eu cunoaşte cu frică ori mirare pe acel călăreţ fără trudă, cu 6abie cutezătoare, căruia zaporojenii i-au pus nume Iuri Botgrozna.

— Va fi având şi altă poreclă?

— N-aş crede, oameni buni şi fraţilor. Între oamenii de la apa Moldovei, îi zicea badea Ghiţă Botgros.

— S-ar putea una ca asta? s-a umflat, holbându-se, hangiul.

— Se poate, a strigat Pahomie ciobanul de la Piatra Teiului. Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti; şi nu s-ar umplea lumea de faima lui. Numaidecât, chiar azi, purced să-l caut.

Străinul venit de la Ieşi a zâmbit:

— Bine faci; toţi cei din breasla ciobăniei, pe care aveţi să-i întâlniţi pretutindeni în şesuri, au să vă arate potecile care duc la sălaşul acelui viteaz. Unii au să vă călăuzească într-un codru, alţii într-un munte.

— Dar, dumneata, prietine străine, l-ai cunoscut? a grăit cu aţâţare Pahomie, înfăţişând călătorului de departe ulciorul.

Bând, străinul făcea semn de încuviinţare cu ulciorul.

— L-am cunoscut şi eu! s-a lăudat hangiul. Ciobanul a întors numai o clipă un ochi spre Haramin, apoi iar s-a răsucit la omul său.

— Dacă domnia ta, prietine străin, l-ai cunoscut, atuncea spune ce ştii, ca să ne întăreşti inimile.

— S-ar putea, a răspuns străinul, copleşit de arşiţa zilei şi de închinări, numai cât n-am vreme. Mai am de umblat

depărtată cale până la o soră ce-am avut, să văd dacă se mai află pe lume.

— Dar mă rog, unde te duci domnia ta?

— Mă duc tocmai la apa Tazlăului, sub Duruitoare.

— Aşa de departe?

— Aşa.

— Şi numai pentru o soră, ca s-o vezi o clipă, baţi dumneata atâta drum?

— Soră-mea poate nu mai este, a răspuns cu mâhnire călătorul; dar vreau să-mi alin sufletul la un schit în pustie. M-a ajuns dorul de munţi şi ape de la noi; m-am proslăvit şi eu în tagma cântecului de mai nainte.

— Dacă-i aşa, îţi sărut mâna, bădica; şi eu ţi-oi spune, după cât te văd, că încă nu ţi-a venit vremea să te faci schivnic. De aceea, după ce ţi-am sărutat dreapta, te întreb, creştine, dacă n-ai putea dumneata, din dragoste pentru fraţi, să jertfeşti un ceas ca să mai stai cu noi, ţinând sfat şi povestind întâmplări de pe lume.

— Ba aş putea.

— Atunci te poftesc s-apuci cu stingă ulciorul, ca să te mai întăreşti şi să mai îmblânzeşti pe maica domniei tale durerea.

Astfel, la hanul lui Haramin. badea Neculai, cel fost în voinicie lângă Pobrata şi lângă Iaşi. a spus istoria lui Iuri Botgrozna viteazul.

— Să ştiţi domniile voastre, oameni buni şi fraţilor, că atunci când l-au adus cu viclenie slujitorii crăiei leşeşti la Liov pe măria sa Nicoară şi l-au pus la închisoare în tainiţa cetăţuii…

— Aha-aha! a mormăit Haramin. Am oblicit noi de blăstămăţia asta. dar n-am crezut.

S-a uimit ciobanul Pahomie de-a rămas mut. clătinându-şi numai fruntea.

— Făcut-au acei catolnici asemenea mişelie?

— Făcut-au, căci stăpânul lor cel negru de la Ţarigrad le-a poruncit. Când l-au prins, cum spun, la închisoare pe măria

sa Nicoară, la dumnealui şoltuzul Liovului s-a înfăţişat, ca să primească preţul vânzării, un oarecare boier leah cu numele Roman Barbă-Roşă. Pe acest Roman Barbă-Roşă la o nevoie, când el pusese zălog la zarafi biserica Uspenia din Moghilău. Îl răscumpăraseră de la pedeapsă măria sa Nicoară, împrumutându-i douăzeci şi cinci de taleri…

— Şi tocmai acel Barbă-Roşă l-a vândut pe măria sa?

— Tocmai acela.

Ciobanul Pahomie a stupit cu greaţă şi a scrâşnit o sudalmă înfricoşată. Apoi s-a grăbit să-l îndemne pe badea Neculai:

— Nu-ţi uita vorba, bădica… Zădărăşte-ne, ca să ne doară.

Pribeagul de la Lehia a urmat:

— Când s-a întâmplat treaba asta, noi care ne-am aflat în partea aceea de lume am scrâşnit şi am suduit ca şi fratele Pahomie. Iar Botgrozna n-a scrâşnit, nici n-a suduit. A luat cu sine pe feciorii Gârbovului, Nechita şi Dominte, şi cum se aflau călări pe cai, l-au aşteptat prin norod pe Roman Barbă-Roşă. Când a ieşit a doua oară de la şoltuz acel boier Roman, tot cu buzele umflate, şi a trecut prin norod mormăind supărat că-i tot purtat cu vorba, Nechita şi Dominte l-au prins în juvăţuri ş-au pornit cu repeziciune în lungul uliţii, târându-l prin colb, cu Botgrozna pe urma lor.

— Nu lăsaţi, nu lăsaţi! răcnea Botgrozna dând pinteni şi trăgând paloşul.

Arc un paloş de pe vremea potopului. Au ajuns din urmă pe feciorii Gârbovului, a dat cu paloşul numai o dată şi i-a lăsat să se ducă înainte cu capul, iar trupul a rămas în medean. Îndată s-au grămădit în jur noroadele, hăt-căind leşul.

În vremea asta se făcea judecata măriei sale Nicoară. Tar ostrovenii s-au adunai împrejur de Liov, sfătuindu-se cum să-l scape. În ziua hotărâtă să i se ia capul, măria sa a fost adus pe podina cetăţuii şi s-a uitat la lume fără supărare şi fără frică.

A strigat măria sa de sus către norodul îmbulzit câtă frunză şi iarbă:

— Să ştiţi, oameni buni, că pieirea mea e poruncită de turci; şi ne aflăm într-o vreme când paginii sunt mai tari decât Craiul, iar Craiul doboară pe un luptător al creştinătăţii. Oare va mai putea ridica fruntea Ştefan-Crai de subt asemenea ruşine? Făcutu-mi-am datoria ce aveam, a mai zis măria sa; acuma pot să mor. Din sângele meu va creşte răscumpărarea cum creşte grâul dintr-o sămânţă. Nu voi pieri întreg. Rămâneţi cu bine şi aduceţi-vă aminte de mine!

Aşa a grăit măria sa Nicoară şi asemenea vuiet s-a stârnit şi atâta s-au tălăzuit mulţimile, încât gâdea a fost cuprins de sfială şi a pregetat să-l lovească pe măria sa. Apoi, şovăind, a pălit de două ori, cum nu i se întâmplase niciodată.

Atuncea au dat năvală ostrovenii întârziaţi. Au suit pe sute de scări şi s-au înălţat la podină. Iar Iuri Botgrozna şi feciorii Gârbovului şi unul Strămurare, pe care dumneavoastră nu-l cunoaşteţi, dar eu îl cunosc, şi căpitanul Cozmuţă, şi vatamanul Agapie băteaţi în lănceri cu săbiile şi-i alungau.

A fost la Liov o răsmeriţă cum nu s-a mai pomenit. A curs mult sânge şi au pierit destui dintre ai noştri; mai mulţi decât la Moldova. Şi acel viteaz cu soţii lui a răpit trupul şi căpăţâna măriei sale Ion Nicoară. Au cercat stăpânitorii vremelnici de la Liov să încredinţeze lumea cum că Potcoavă ar fi fost îngropat la biserica moldovenească; dar Domnul nostru Nicoară a fost luat cu puterea de vitejii lui. Aceştia au pus pe vraciul cel vestit Bilboe să-i deşerte cinstitul trup, ca să-l spele cu fierturi de buruieni şi să-l ungă cu undelemn. Făcându-şi loc cu puterea au izbutit să treacă până la pământul slobod al zaporojenilor şi au dus pe măria sa la Zid Negru, îngropându-l într-o peşteră tăinuită în stâncăriile Dniprului…

Badea Neculai s-a oprit şi s-a uitat cu mânie în juru-i. Săracii ţărani vărsau lacrimi în colbul bătăturii.

La întrebat cu blândeţe ciobanul cel cărunt:

— De ce te-ai supărat, domnia ta?

— M-am supărat, căci văd pe unii ducându-se acolo de unde mă întorc cu. Vă rog să-mi spuneţi domniile voastre ce-am să fac eu în pustia unde mă duc?

Să-mi pun fustă şi tulpan? Să lepăd sabia şi s-apuc mătura? Să văd iar răutăţile şi asupririle? Pe când în slobozia noastră trăiesc oameni volnici. Fără această rânduială pe care am cunoscut-o, viaţa mea n-are nici un preţ.

— Faci cum vei binevoi… l-a ispitit ciobanul Pahomie cu viclenie.

— Am să fac cum voi binevoi… a rostit cu tărie badea Neculai privind aţintit, Eu am râvnit la tihnă. Alţii au intrat oşteni în leafă la curtea craiului şved Iuhan, ori la împăratul nemţilor. Au stat ce-au stat şi acu prind a se întoarce. Nu le place mâncarea de pe-acolo, nici cum clămpănesc oamenii din gură. Socoteam şi eu să mă alin la Tazlău. Dar mai bine aş face altfel.

— Crezi domnia ta că te-ai putea întoarce la Praguri? Badea Neculai a strigat cu întărâtare:

— Proclet şi treclet să fie cine va face altfel! Pahomie a venit iarăşi la străinul cel cărunt şi i-a apucat dreapta, sărutându-i-o.

Cei doi străini călători, care veniseră din sus şi-au scânteiat unul spre altul privirile.

Badea Neculai s-a aşezat pe tarniţă.

— Aici ne-a fi masul, frate Ile, a grăit el; şi-n trei săptămâni om bate în poartă la Zid Negru, cerând găzduire presviterei Olimbiada, la chinovia nouă ce se întocmeşte întru pomenirea răposatului Ion Nicoară-Voievod. Acolo găsim şi pe diac, care ceteşte în cărţi şi străjuieşte mormântul din stâncă.

A adăogit privind departe:

— Fraţilor ciobani şi fraţilor ţărani, ne-a spus nouă diacul Radu că măria sa Nicoară a trecut ca un vis al noroadelor.

Din duhul său care nu se stinge ne-om aprinde noi şi alţii de după noi cum se aprinde lumina din lumină.

SFÂRŞIT